

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

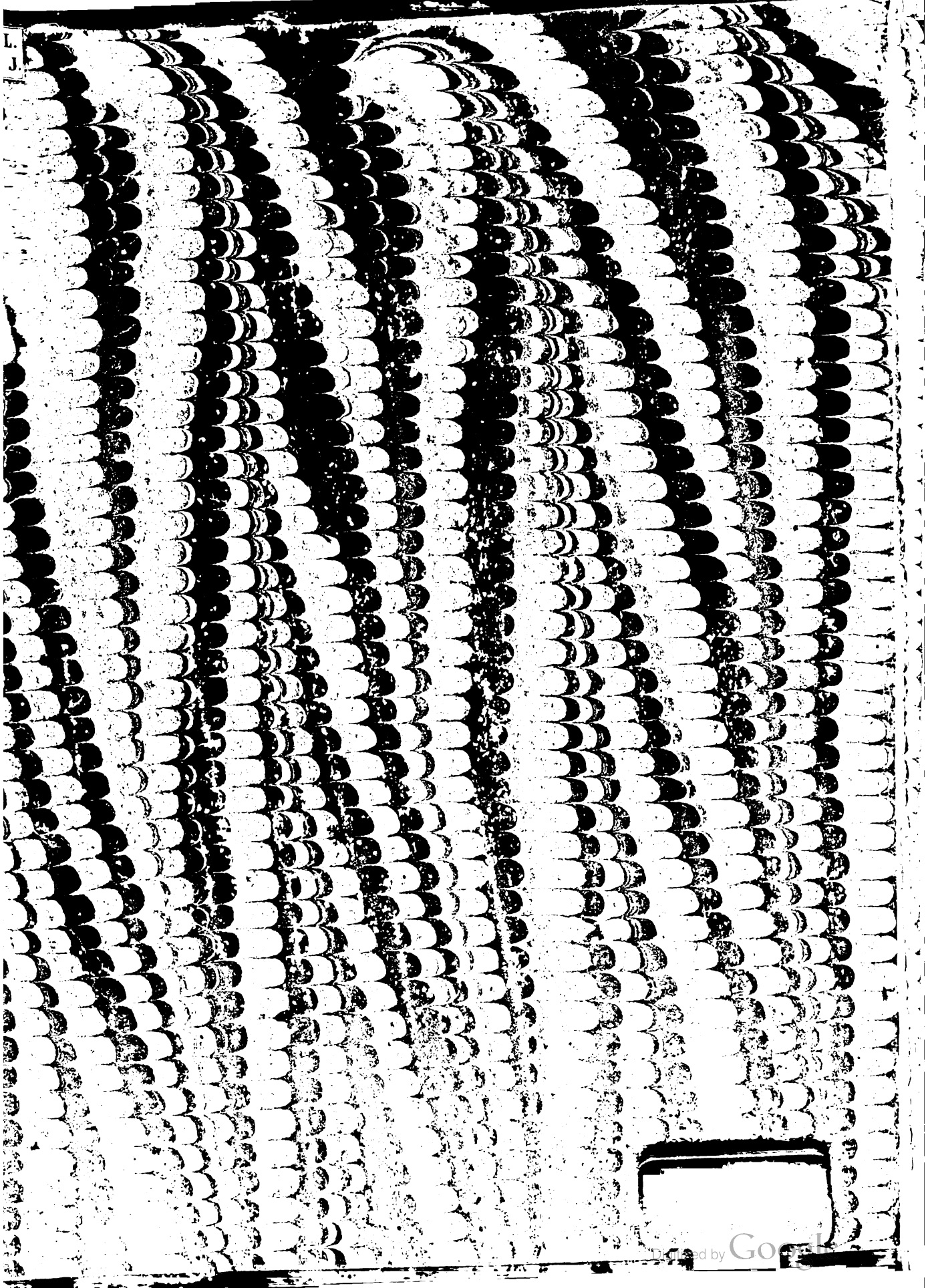
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

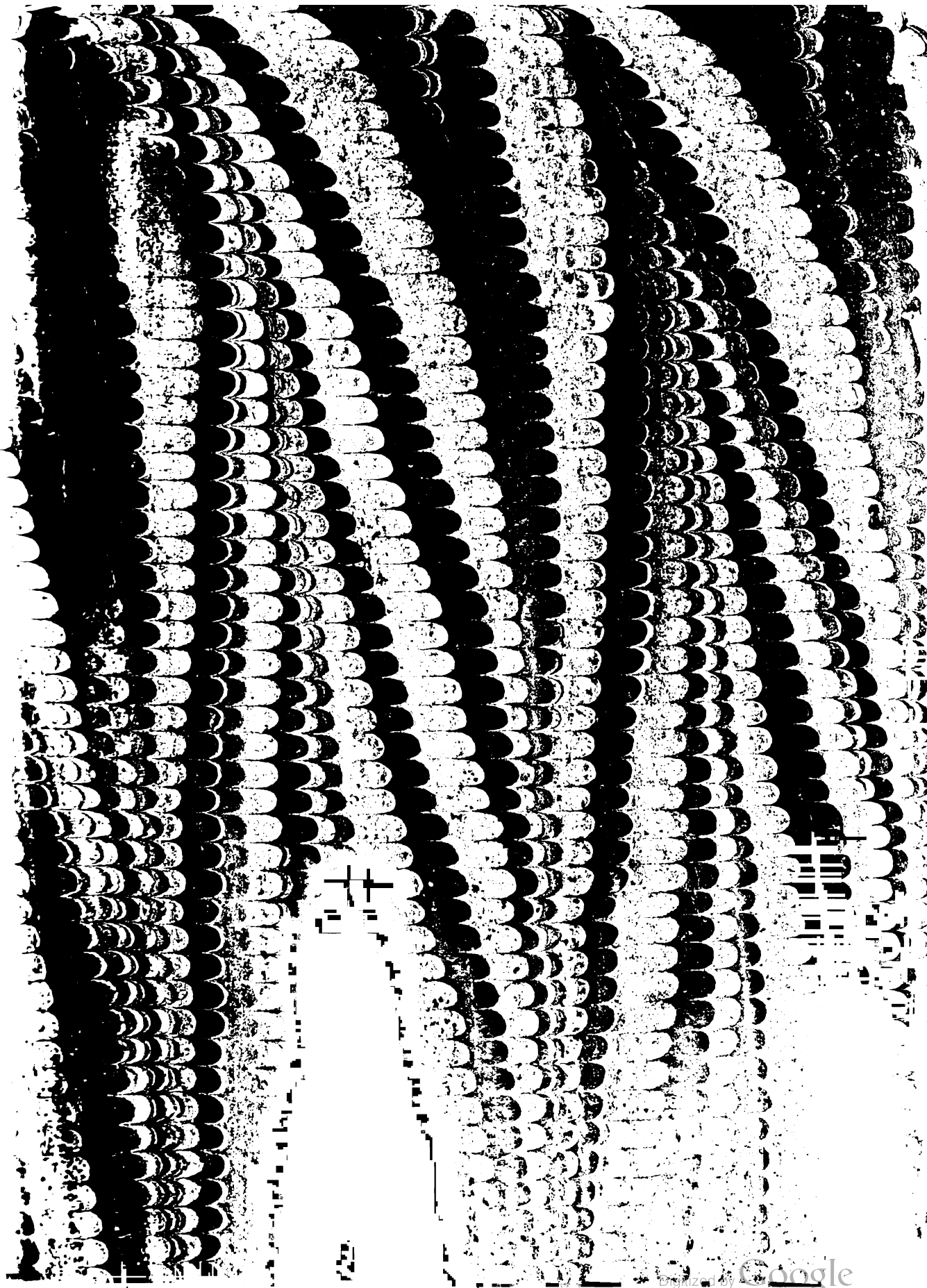
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

2

Alveta

X 629/6

MARMORA
TAURINENSIA
DISSERTATIONIBUS,

E T

N O T I S
ILLUSTRATA.

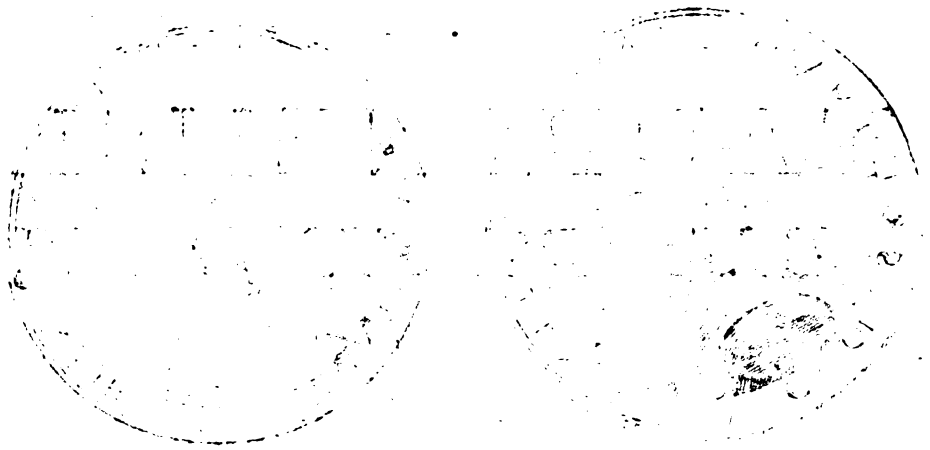
Pars prima.

BIBLIOTHÈQUE S. J.
Les Fontaines
60 - CHANTILLY

AUGUSTÆ TAURINORUM, MDCCXLIII.

EX TYPOGRAPHIA REGIA.

REGI AUGUSTISSIMO.

Antonius Rivautella, & Joh. Paullus Ricolvi.

FELICITATEM.

*I rei, quam suscepimus,
dignitati opera a nobis in
eam collata responderet, nulli
dubitaremus, quin hæ nostrarum lucubra-
tionum primitiæ Te dignæ Patrono forent,*
❧

Et Tuo Augustissimo Nomini nuncupandæ .
Hæc enim antiqua marmora ad veterem
hujusce felicissimæ Italiæ Partis memoriam
spectantia , quæ nobis illustranda patriæ
amor suasit , Tibi patriæ Patri Amantissi-
mo grata , Et accepta fore non modo sperare
audemus , sed omnino , Et jure optimo de-
beri existimamus . Regium illa Athenæum
multum exornant , suaque copia , Et viro-
rum , quorum habent nomina , celebritate te-
stantur , quanta fuerit etiam olim hujus Sub-
alpinae Provinciæ claritas , Et Urbis Augu-
stæ , quam sibi sedem Majores Tui optarunt ,
gloria , quæ crevit sub illis semper , Et ma-
jus a Te in singulos dies accipit incremen-
tum . Operæ pretium itaque facturi visi no-
bis sumas , si qualem qualem lucem iisdem
afferremus ; Et rem pro modulo nostro ten-
tavimus ea adducti opinione , quæ nos baud
mediocriter recreat , si publicam spem , Et ex-
pectationem explere baud fas est , nostram
tamen industriam laudatum iri . Quidquid
igitur hoc est non solum Te Migno Principe
dignum , sed Tuum prorsum est , utpote Tuo
in solo natum , Et primis excultum eorum
curis ,

curis, quos tua fovet jam a multis annis clementia, quosque etiam inter bellicos tumultus fovere non desinit. At enim intempestive facere fortasse videbimur, qui Te gravissimo bello districtum, quo libertatem Italiae, & sanctissima Aviti Regni jura tueris, literariis bisce xeniis ambiamus. Nemo id dixerit, qui Tuam norit & in bellicis artibus, & in literis promovendis sollicitudinem, & curam, qua bello simul provides, & Pacis ornamenta conservas, & Te eodem tempore Militiae Imperatorem fortissimum, & domi liberalium disciplinarum Parentem munificentissimum praestas. Jucunda proinde, & commendatione, Tuoque digna patrocinio Tibi semper visa est subditorum Tuorum opera, sive in defendenda, sive in exornanda patria adlaborarent. Viget etiam nunc, neque unquam interitura est confecti superioribus annis belli memoria: In tanto armorum strepitu gravissimum Musis impendere exitium boni omnes extimescebant, dolebantque. Sed certissimo experimento confirmati sumus, planeque cognovimus Te res non modo diversas, ac dissimillimas, verum in adverso positas,

avi-

divina pene prudentia, & mirabili cogitandi, agendique sollertia posse attemperare. Jussisti enim raro liberalitatis exemplo, ut Musæ, & artes, earumque cultores in universa ditio-
ne largis, ut antea, sumtibus alerentur, proveberenturque, ac si tranquilla, securiorique pace frueremur. Jam vero si præterito bello tam strenue, ac fortiter de libertate, & gloria dimicasti, si populos salvos, ac sospites e maximis periculis explicasti, si Avos Tuos ingentibus factis non æquasti modo, sed vicisti, & paternæ ditio-
nis fines non tam tutatus es, quam longe lateque in opulentissimis Regionibus propagasti; quid ni annuentibus Superis fausta omnia, lætumque belli recentis exitum ominemur? Præclara jam edidisti, & non minora editurus es eximiæ virtutis Tuæ, atque fortitudinis specimina: Jam Te libertatis suæ vindicem, atque adsertorem potentissimum suspicit Italia: In Te uno italicam antiquam virtutem redivivam admiratur; A Te uno salutem, & pristinum decus expectat, vota-
que semper ferventiora concipit, ut Te suo bono natum Deus Optimus Maximus so-
spitem,

*spitem , incolumemque diu servet . Nos vero,
qui nos metipsos beatos existimamus, quod in
Tua ditione nati Te Regem optimum, ac Pa-
tronum beneficentissimum sortiti simus , &
quibus nil aliud præter voluntatem superat,
non solum a Superis omnibus precamur, ut diu
Patriæ , Regno , & gloriæ , cui natus es ,
felix vivas , verum etiam ut*

De nostris addat, Princeps, Tibi Jupiter annos .

I M P R I M A T U R .

Vicarius Generalis S. Officii.

V. Chionius A. L. P.

Se ne permette la Stampa.

**Morozzo per S. E. il Signor Marchese D'Ormea Gran
Cancelliere,**

PRÆFATIO.

ANTUS jam nostra hac ætate, qua liberales omnes disciplinæ maximo cum fructu excoluntur, exarsit ubique gentium antiquitatis amor, ut non solum follers omnia scrutandi sollicitudo pene quidquid sub terram erat, in apricum prerulerit, verum etiam omnia scripta; vel cælara marmora quæcumque reperiri potuere, & in lucem edita sint, & virorum eruditorum animadversionibus illustrata. Qui omnes profecto non modicam gloriam sunt consecuti; at ii præsertim operæ pretium fecisse, ac peculiarem laudem promeriti videntur, qui illius, in qua nati essent, & viverent, Urbis, aut Provinciæ antiquis monumentis illustrandis animum applicuerunt. Horum

nobis exemplum sequi, patriæque amorem, & illius illustrandæ studium placuit æmulari, quam & nostrarum virium nobis perspecta inbecillitas, & rei difficultas deterreret. Nec quidquam ausi essemus, nisi patriæ caritas acribus sæpe stimulis nostrum excitasset animum ad aliquod in nostratibus marmoribus illustrandis industriæ nostræ periculum faciundum. Quum enim videremus nullam jam pene esse alicujus nominis Urbem, cujus antiqua marmora jam in lucem edita non essent, dolebamus Subalpina, & Tauvinnensia, quæ & numero, & rerum sciri dignarum præstantia nullis aliis cederent, eadem luce tandiu carere, ac omnium ultima vix esse proditura. Hæc igitur quicumque legent, nostram saltem in patriam voluntatem commendabunt, quod a nostratibus præsertim sperare juvat.

At vero benevolum Lectorem, antequam oculos ad nostram hanc lucubrationem conferat, tria monitum volumus. Primum sit, quinam servatus a nobis in interpretatione modus, alterum brevis nostrorum marmorum historia, tertium parva de Inscriptionum, & Anaglyphorum usu apud antiquos isagoge, qua multa ad singula pene marmora iteranda prævio antea intuens obtutu minime deinceps Lector desiderabit. Ab eo, quod primum proposuimus, ordiamur.

Rem ipsam auspiciantibus illud etiam nobis venit in mentem, quod omnibus sanæ mentis aliquid aggredientibus ultro se offert neminem posse ali-

aliquid scribentem omnibus satisfacere ; solo bonorum virorum iudicio acquiescendum , eumque servandum esse renorem , quem istis placiturum esse speramus . Ceterum sicut omnibus in rebus , ita præsertim in antiquitate explicanda cavendum , ne quid nimis , nec omnia sollicita , ac putida curiositate investigando , nec ea omittendo , quæ scitu digna censeantur . Illud itaque nobis servandum statuimus , quod cupido sciendi viro præscribit Cicero (a) optimus in quocumque argumento dicendi , scribendique magister . *Duo vitia* (inquit ille) *vitanda sunt in cognitionis , & scientiæ studio ; Unum , ne pro cognitis habeamus incognita , hisque temere assentiamus , quod vitium effugere qui volit (omnes autem velle debent) adhibebit & tempus , & diligentiam ad considerandas res . Alterum est vitium , quod quidam nimis magnam operam conferunt in res obscuras , atque difficiles , easdemque non necessarias ; quibus vitiis declinatis , quod operæ , curæque ponetur in rebus honestis , & cognitione dignis , id jure laudabitur . Cupere omnia scire (monet idem) (b) cujuscumque modi sint curiosorum est , duci vero cupiditate scientiæ ad magnarum rerum contemplationem summorum virorum esse est putandum . Cautum itaque per nos fuit , quantum de sua diligentia spondere homines possunt , nequid incertum pro certo , nequid scitu indignum inter multa scitu digna poneremus . Quis enim nescit multa persecutos esse aliquos Antiquarios obscura incerta , cognitu indigna , nihil profutura , magnam temporis , & operæ jacturam*

[a] Offic. lib. 1.

[b] Lib. de finibus 3.

facientes in quæstiunculis inutilibus ; quales illæ
 fuere apud quosdam antiquos Grammaticos : *quem
 numerum remigum Ulysses habuisset? Utrum Æneas dex-
 trum , prius an sinistrum pedem Latia intulerit? Utra manus
 Veneris a Diomede vulnerata?* aliæque huiusmodi ,
 quibus excutlis ; & definitis neque melior , ne-
 que doctior sis . Absit itaque , ut in frivolis tæra-
 mus tempus , & minima quæque sectando abea-
 mus in ineptias , & in antiquis exponendis mar-
 moribus eos imitemur , qui , ut in proverbio est ,
 πάντα δι' ὧν διπλοῦν προσκύνει . i. e. *positum omnem la-
 pidem adorant.* Neque enim

*Ut pueri infantes credunt signa omnia aliena
 Vivere , & esse homines ,*

fic nos quidquid ab antiquis relictum fuit , arca-
 na prorsus continere mysteria credimus . Non ean-
 dem curam , & diligentiam singula postulare visa
 sunt . Alia longiuscula illustramus commentatione ,
 alia brevibus tantum annotationibus , & scholiis
 materiæ dignitatem secuti , non scribendi pruri-
 ginem , ea in medium afferendo , quæ & ad rem
 essent , & utilitatem simul cum aliqua volupta-
 te conjunctam habeant . Illud tamen servandum
 etiam duximus , ut nec jejunum dimitteremus , &
 male passum Lectorem , nec inconditam rerum
 copiam fastidientem protinus averteremus . Inep-
 tum utrumque ducimus in antiquitate extricanda ,
 aut omnia primis tantum labris , & superbo dente de-

degustare ; aut vorare omnia ; & micæ ipsas tanquam e mensa Deorum legere . Vellemus enim nos & juventuti antiquitatis studiosæ , & præsertim optimarum artium candidatis Regium Athenæarum quotidie convenientibus , quorum oculis semper hæc obversantur marmora , lucubrationem nostram nec inutilem , nec injucundam esse , simulque non indignam ; si tantum Superi nobis sunt propitii , Virorum doctorum obtutibus . Itaque nemo nova hic omnia , & inaudita adhuc eruditis expectet , nec omnia tamen e trivio desumta , lippisque , & consoribus nota . Multa quanquam satis perspecta in gratiam tironum prætermittere nolimus ; multa etiam ob raritatem , & novam aliquam lucem placitura doctis , ut speramus , pro viribus nostris ad trutinam diligenter revocata inferuimus . Ita etiam quanquam ea citata sint a nobis auctorum loca , quæ Lector plura cupiens desiderare posset , non tamen scrupulosi fuimus in ponendis eorum verbis , quoties res perspectas omnibus Scriptorum testimonio probare necesse non esset . Græca semper nos ipsi latinitate donavimus , nisi quando quod peritarum est , accuratissimum nacti sumus interpretem , ejusque runc nomen addidimus .

At *pulchre , bene , recte* , dicit aliquis , si dictis facta respondent , & fideliter præstamus ea , quæ magnifice pollicemur . Duo volumus Lector animadvertat , ut operam nostram æqui , bonique faciat . Unum nihil tam commune esse hominibus ,

quam errare, & falli; alterum nihil ferme unquam esse, quod probeatur ab omnibus. Quod ad primum attinet, id ignoscas, quod nos errasse cognoveris. Hanc enim Antiquarii veniam petimusque, damusque vicissim. Ad alterum quod spectat, cum
[c] Ep. 2. lib. 2. Horatio dicemus. (c)

- - - Non omnes eadem mirantur, amantque . . .
Quid dem? quid non dem? renuis tu quod jubet alter.

Vel cum festivo illo Samosateno.

Οὐδέν ἐν ἀνθρώποισι διόχρῃδον ἐστὶ νόημα
Ὅ δὲ σὺ θαυμάζεις ἐοδ' ἐπέοισι γέλας.

Nemo homines inter dabit inculpabile quidquam;
Quod tu miraris, ridet idem hoc alius.

Veniamus jam ad maiorum nostrorum historiam. Ea, quæ hic exhibemus, alia in hac Augusta Urbe posita fuere, diuque cognita, alia ex ejusdem antiquis ruinis recens eruta lucem non multos ante annos aspexere; alia ex finitimis Urbibus hac translata, alia demum non in Subalpino solo nata, verum aliunde Principum nostrorum sumtu conquesta, & ad augendum eorumque *Κερύνειας* asportata. Omnia nunc, & singula ad invicem distinguere facile non est, quum de nonnullis parum certi simus, quo primum steterint loco, uti ad singula postea notabimus, &
vix,

vix, ac ne vix quidem conjecturis id aliquando dijudicari possit. Cogimur itaque id etiam interdum prætermittere, quod non pauci marmorum interpretes neglexere, quum tamen multum intersit ad illustrandam historiam notare, ubi hæc steterint. Quæ olim fuerint Augustæ Taurinorum, videre est in Pingonio, & Guichenonio. At præter ea, quorum non pauca jam perierunt, multa etiam in nova Urbis amplificatione eruta sunt, quæ una simul cum iis omnibus, quæ supererant in ipsa Urbe saxi, ut in Regii Athenæi recenter etiam extructi cavadio sub porticibus collocarentur, auctor fuit clarissimus, & eruditissimus vir Marchio Scipio Maffejus, cujus nomen tandiu celebrabitur, quandiu honos bonis erit artibus. Ibi itaque egregio ordine ejus consilio disposita, & a temporis injuriis tuta, & juventuti frequentissimæ ad auditoria confluenti conspicua sunt quadruplicis generis marmora, alia, ut diximus, quæ Taurini olim exstabant, alia, quæ recenter ibidem eruta, alia quædam e finitimis provinciis huc advecta, alia nonnulla tandem Principum nostrorum sumptibus aliunde comparata. Nos pauca tantum nunc illustrata pro modulo nostro in lucem edimus, deinceps alteram partem edituri, & plurima alia, quæ in Subalpinis, & Transalpinis regionibus habentur monumenta illustraturi, quæ inter Secusianus peculiarem locum habebit arcus; si primum hoc industriae nostræ specimen non ingratum erit Lectoribus.

Restat ultimum de veteribus hujusmodi monumentis pauca præfari, & nonnullas addere circa Inscriptionum usum observationes Tizonibus præcipue, quorum gratia etiam scribimus, nec inutiles, nec injucundas.

Quæcunque superest antiqua memoria, vel suppellex, ea maximo semper in pretio habenda; quia uti diximus, ad veterum mores, historiam, aliaque intelligenda multum conducit. Antiqua dicitur a nobis suppellex quidquid apud cultas nationes, veluti Romanam, Græcam, Hetruscam existit ante seculum a partu Virginis quintum. Nam deinceps barbaries quædam totum terrarum orbem occupavit, & quidquid postea memoriæ mandatum est, ab eruditis viris non temnitur, est enim maximæ utilitatis, sed ob ruditatem, & barbariem a felicioribus ætatibus est secernendum, & inter antiquitates mediæ ævi, ut mos obtinuit dicere, referendum. Omnia inter antiqua monumenta, numismata, & marmora, & frequentiora sunt, & a literatis viris majori sedulitate quærantur, & considerantur. De marmoribus nobis solummodo sermo est; de numismatibus hoc nunc dixisse sufficiat, difficilius esse numismata spuria a falsis, quam marmora distinguere, quia facilius est impostori illa cudere, quam ista cedere. Marmora tamen multa spurias habent inscriptiones, ut ex Grætero patet, at nostra genuina omnino esse, & ab omni fuci suspicione remotissima non dubitabit, quicumque animadvertet ea extitisse

tisse apud populos ad bellica potius ; quam ad amœna studia ut plurimum conversos , quorum incuria , quum multa perdiderit , credibile non est ullum unquam fuisse apud nos adeo ineptum antiquitatis amatorem , qui inutiliter adlaboraret in re fucanda , quæ etiam si genuina , foci tamen fieret .

Jam vero lapides omnes ; aut cælaturum aliquod opus tantummodo exhibent ; aut nihil aliud habent , præter solas inscriptionis literas , aut rem cælaturam , & inscriptionem simul aliquam continent . Cuicunque tamen sit lapis , potest rem qualemcunque , quæ in auctoris mentem venerit , aut literis , aut anaglyptico opere referre . Fas enim ; & consuetum est hominibus sua cogitata quocunque signo exprimere , aut elementis videlicet litterarum , aut symbolis , aut hieroglyphicis , ut Ægyptii consuevere . Quidquid autem ad nos hisce lapidibus transmittere voluerunt antiqui , aut ad Religionem , aut ad Rempublicam , aut ad privatorum studia pertinet . Ad Religionem , ut Deorum statuas , Sacrificia , Sacerdotes : Ad Rempublicam , ut Theatra , Statuas , Ædes publicæ , viæ , honores habiti Imperatoribus , Magistratibus , clarisque Viris : Ad privatorum negotia sepulcra præsertim pertinent , quæ plurima occurrunt , & multiplicis conditionis hominum varios inter se affectus habent . Quæ omnia non possunt clariori ordine collocari , quam eo , qui a Grutero primo Inscriptionum collectore , & ab omnibus deinceps

a 5

est

est servatus . Nos vero illum omnino observare in exiguo numero supervacaneum duximus , præcipue quum non colligere , sed interpretari nobis in animo sit . Aliquid interim in has præcipuas classes Tironum observatione dignum annotabimus .

Deorum frequens apud antiquos memoria ; sive enim reapse colerent , ut diversis rebus regendis destinatos , quam opinionem vulgi mentes occupasse verisimile est ; sive illorum numero , variisque imaginibus , varias causas effectuum in tota mundi universitate conspicuorum exprimerent , quas tamen omnes ad unam providentiam mundi moderatricem referrent , sive illorum simulacris tanquam symbolis ad animi affectus , virtutesque , & facultates explicandas uterentur ; omnes illorum cultum promovendum curarunt , alii superstitione decepti , alii eruditionis amore illecti , alii civili quadam ratione adducti , ut populo imponerent . Hinc crebra apud ipsos Tempia , cum locupletibus donariis , & modo uni , modo plurimis Diis dicata , & frequentes , & tam diversæ Deorum statux cum Inscriptione , & tabulæ modo unum , modo plures Deos referentes , prout aut populus , aut privatus etiam civis sub unius , aut plurium tutela erat . Tot inde Sacerdotum genera , & varii Sacrificiorum ritus , & multa ad ea peragenda instrumenta ipsis aliquando rituum , & Deorum cælaturis exornata , ut pateræ , gutti , cultri &c. ; Aræ multæ etiam & publicæ , & pri-
va-

vatae; tum etiam ex varia materia, lignae, aeneae, marmoreae; aliae vero quadratae, aliae rotundae, aliae vero parvae, aliae majoris molis, pleraque cum imaginibus Deorum, Dearumque, quibus essent dicatae, aut cum nominibus eorundem, & ut plurimum hoc pateram, illo guttum latere referentes.

Post Deos, Viros fortes, & rerum gestarum memoria olaros celebrarunt antiqui, adeoque apud Poetas, Pictores antiquitatis egregios crebrae sunt Inscriptionum Heroum tumulis additarum mentiones, & plurimae apud Nonnum, qui etsi non antiquus, antiquissimas tamen fabulas persecutus, & verustissimos Poetas, qui postmodum interierunt, procul dubio est imitatus. Hinc etiam Statuae, & Inscriptiones, & Coronae non modo Regibus, & belli Ducibus, sed Oratoribus etiam, & Poetis decretae inter viros etiam degentibus, nedum mortuis, veluti Demetrio Phalareo, cui tercentum posita fuisse dicuntur statuae; Demostheni, cujus de corona sibi a Ctesiphonte decreta tantum celebris oratio; Pindaro, cujus simulacrum Alexander, quum Thebas incenderet, a flammis studuit vindicare. Hinc etiam Arcus, aliaeque moles Romanis passim Imperatoribus erectae, ut eorum virtus posteris innotesceret.

Inter cetera ad virorum insignium memoriam conservandam monumenta fuerunt Hermae, Statuae nimirum caput, humerosque viri referentes, ab humeris undequaque sectae, & quadratae, epi-

grammate, vel nomine insculpto; τὰ αἰδοῖα inferius expressa, ut plurimum habuere. Hermas vocabant veteres ab Hermete, seu Mercurio, qui ita pingebatur, & Cyllenius est dictus, quod mutilos Κύννας appellant Græci. Fabulati enim sunt

[d] Serv. in
Æn. VIII.

(d) Mercurio in monte dormienti manus fuisse amputatas. At verisimile est Mercurii simulacrum hujusmodi fuisse, ut significaret, quod ait Ma-

[e] Saturn. lib. 1.

crobius (e): Solem mundi esse caput, & rerum sator, omnemque vim ejus non in quodam divisorum ministerio membrorum, sed in sola mente consistere; cujus sedes in solo capite est. Sive, ut conjectatur Pierius

[f] Lib. xxxiv.
C. xxv.

Valerianus, (f) Hermes solo capite sine manibus, quadratus, & τὰ αἰδοῖα ἔχων significavit Viros eloquentes sola sermonis vi multum pollere, & sine manibus omnia conficere, habereque omnia gignendi, transigendique facultatem. Hujusmodi Hermas in ædium vestibulis Athenis extitisse ex Cornelio Nepote discimus scribente in Alcibiadis vita una nocte subversos fuisse omnes Hermas, quod proximæ seditionis esset signum, ut ex Ælia-

[g] Lib. 2. cap. 41.

no, (g) qui narrat Zenocratem e cœna revertentem auream coronam, quam bibendo meritis fuerat, Mercurio ante fores stanti pro consuetudine imposuisse. Hermas sepulcris imponi solitos testis est etiam Cicero, quem paullo post, quum de sepulcris agemus, referemus: Superfunt adhuc multæ hujusmodi Græcorum virorum insignium imagines, quas Fulvius Ursinus primum, & deinceps Gronovius, in tribus primis antiquitatum

Græ-

Græcarum Tomis collegit, & illustravit. Apud nos Menandricus Herma servatur, quem numero **xi i i**. damus, adeoque hæc nunc placuit de Hermis præmittere.

Columnis etiam usi sunt tum ad Heroum nomina celebranda, tum aliis de causis Veteres. Quis enim nescit columnarum in viis usum, e quibus millia passuum, quæ sibi superessent, viatores discerent. Hanc Romanorum diligentiam nec laudare satis licet, nec imitandam Principibus hodie proponere illaudatum foret. Verum usus obtinuit, ut frequentes ponerentur columnæ Imperatoribus per colonias præsertim, aut municipia clariora transeuntibus. Mitto insignes illas in urbe erectas Trajano, & Antonino columnas, non solum mole, sed cælatis horum Principum rebus gestis spectabiles. Parvæ etiam columnæ nonnunquam sepulcris impositæ, sed earum usus commodior, & frequentior fuit ad aliquem eventum in loco notandum, ut itus, & reditus Imperatorum ab Italia in Galliam, & Germaniam permeantium, quas in Provincias bella eos frequentia præcipue sub regni initium proficisci cgebant; hinc illæ frequentes adhuc exstant eis, & trans Alpes & Rheticas, & maritimas, & intermedias.

Monumenta publica decorabantur ut plurimum aliqua inscriptione, aut nominibus saltem Magistratum, Imperatorum, Regum, aut etiam Curatorum, quorum auspiciis aut aere, aut consilio exstructa forent, atque perfecta. Hujusmodi honorem

rem ambiebant vereres, & Romani, & Græci. Præclarum enim semper visum est operis alicujus insignis in omne ævum duraturi se auctorem inscriptione dicere, atque ita nomen suum perenne reddere. Ita Clodius quum dirutam Ciceronis domum in ædem Libertatis consecrandam curasset, se Tribuno id factum testatum posteris inscriptione voluit. (*b*). Magnum Diis omnibus Romæ olim consecratum Templum Pantheon dictum ostendat adhuc brevem, prout sapiebant viri antiqui ab inanibus verbis abhorrentes, epigraphen.

[h] *Orat. pro Domo.*

M. AGRIPPA M. F. TERTIUM CONS. FECIT.

Celebris est hac in re fucus a Sostrato præclari Phari Alexandrini architecto factus Ptolomeo Philadelpho (*i*) Hanc ille inscriptionem cælavit in marmore : *Sostratus Cnidius Dexiphanis filius Diis servatoribus pro navigantibus fecit*. Deinde super marmor ipsum calce illitum Regium nomen magnificis verbis expressit, quod temporis injuria facile delevit, & architecti non tam gloriam, quam fallaciam, vanumque dolum posteris patefecit. Romanos inter Imperatores nemo hujusmodi gloriæ captandæ fuit avidior Trajano, qui multis adeo aut extructis, aut instauratis operibus nomen suum inscriptum voluit, ut illud Constantinus magnus (*k*) parietariam herbam per jocum vocaret; Victorias etiam in donariis Deorum sive in Trophæis, sive in hostium spoliis, sive in aliqua supel-

[i] *Lucian. de scrib. hist.*

[k] *Aurel. vi-
stor. in Constant.*

pellectili Diis dedicanda notare epigrammate mos fuit antiquis, non historicorum solum, sed veterum Poetarum, qui toti sunt in moribus antiquitatis exprimendis, testimonio probatus. Unum tantum hic in medium afferam Cornelii Nepotis locum in Pausania, quo docemur, quanti facerent Græci hanc victorum hostium gloriam, & quantam illorum sibi conflarent invidiam, qui id honoris sibi non jure optimo tribuerent. *Reprehensus ait (Pausanias) quod quum ex præda tripodem aureum Delphis posuisset epigrammate scripto, in quo erat hæc sententia, suo ductu barbaros apud Plateas esse deletos, ejusque victoriæ ergo Apollini donum dedisse; hos versus Lacedemonii exculperunt, nec aliud inscripserunt, quam nomina Civitatum, quarum auxilio Persæ erant victi.*

Sed enim nulla major inscriptionum copia; quam sepulcralium. Hæ omnibus in Syllogis majorem partem occupant. Sapienter id, ut alia multa, ab antiquis usurpatum. Nam quemadmodum vivorum elogia invidiam potius, quam æmulationem cient, ita in mortuorum laudes pronior est hominum voluntas, & de medio sublatorum memoriæ consulere non solum solamen superstium fuit, sed ad gloriam etiam quærendam iisdem incitamentum. Plerique vero consueto suorum manibus parentabant honore, tum ut suo desiderio satisfacerent, tum quia iisdem pergratum, & utile id ipsum existimarent. Nec hunc honorem homines, dum viverent, aspernati sunt, immo providere nonnullis placuit, quo in loco hu-

humarentur, qui suis cineribus esset honos; qua ratione nomen suum ab oblivione vindicarent. Ipse Abrahamus, ut de ceteris Judæis Patriarchis taceamus, rem hanc non neglexit, quum iusta ille Saræ uxori solvisset Hetheis sepulcra sua insigniora, in quibus illam conderet, offerentibus non auscultavit: verum ab Ephra filio Seor agrum cum spelunca duplici quadrigentorum Siclorum argenteorum pretio emit, pecuniamque, quam ille gratificari volens Abrahamo, recusabat, in magna Hetheorum frequentia numeratam accipere coegit, ut suo, suæque uxoris sepulcro caveret; quod aliqua inscriptione ab ipso fuisse insignitum [Gen. xlv. 23.] verisimillimum est. (1) Ex Ethnicis autem non pauci fuere, quibus non solum tumulum, dum viverent, sibi designare, sed ipsa epitaphia concinnare placuit. Ita Archimedes sepulcro suo cylindrum sphaeræ circumscriptum imponi mandavit hanc unam celeberrimi sui inventi memoriam ad tumulum suum ab aliis secernendum satis fore ratus, & reapse hoc ipsum symbolum vix est [m]Cic. in quæst. Tusc. conspicatus Cicero Archimedis (m), statim tumulum agnovit, & Siracusanis, qui tanti civis monumentum neglexerant, indicavit. Ita etiam Augustus a Dione dicitur geminas ad sepulcrum suum æneas columnas collocari iussisse, & rerum a se gestarum inscriptione decorari. Et Sulla penes Plutarchum fertur huiusmodi inscriptionem suo tumulo incidendam curasse: *Se neque ab ullo amicorum beneficiis, neque ab ullo inimico maleficiis superatum.*
Nec

Nec prætereunda hic esse existimo trium Poetarum illustrium epigrammata, Cn. Nævii, M. Plauti, M. Pacuvii, quæ, teste Gellio, ipsi fecerunt, & incidenda suo sepulcro reliquerunt. (n)

[n] Noſt. Arin.
lib. 1. cap. 24.

Unum ponemus Epigramma Pacuvii verecundissimum, & purissimam, dignumque ejus elegantissima gravitate, ut ait Gellius.

*Adolescens, tamenſi properas, hoc te ſaxum rogas,
Ut ſe aſpicias, deinde quod ſcriptum eſt, legas.
Hic ſunt Poetæ Pacuvii Marci ſita
Oſſa, hoc volebam, neſcius ne eſſes: vale.*

At nihil laudabilius, & honeſtius fuit; quam optimorum virorum memoriae ſuperſtites conſanguineos, aut amicos conſulere, & addita tumulo inſcriptione vel illorum res geſtas perſtringere; vel Magiſtratus, quos geſſerint notare, vel artes, quas coluerint, ſignificare, vel ſaltem ſuum erga illos affectum, & ob mortem dolorem brevibus, ſuavibuſque verbis exprimere.

Nec una tantum fuit lapidis, cui epigramma inſcriberetur, forma, ſed multiplex pro multiplici tumulorum ſtructura, quæ etiam variis apud antiquos nominibus diſtinguitur: aut enim reliquos poſt cadaveris uſtioneſ, cineres urna condebat, quod Latinorum fuit; aut cadaver ipſum arca marmorea occultebatur, quod Græcorum erat, & a Latinis aliquando uſurpatum. Urnæ, ſeu oſſæ brevi ornabantur Epitaphio, quod nomen, patriam,

etiam, & genus mortui paucissimis literis, ut erat angusta illarum superficies, contineret. Hæ ut plurimum inferebantur in columbaria, cameras videlicet quasdam, seu fornices, in quibus variæ cellulæ foraminulis in peristerotrophio fieri solitis similes, ibique per ordinem digestæ collocabantur. Aliquando aut urna, aut arca, aut cadaver ipsum operiebatur terra, desuperque erigebatur aut Columna, aut Herma, aut Cippus inscriptionem referens. Arca vero, qua occludebatur cadaver Sarcophagus dicta, sive translato vocabulo, sive etiam proprio, quod fieret e lapide inclusum cadaver brevi tempore consumente. Harum operculum, aut latera longiori dabant inscriptioni locum. Inferebantur hæ in conditoria, seu conditiva, in tumulos nimirum ædicularum instar exstructos, in quibus etiam lucernæ sepulcrales positæ cum inscriptione interdum, aut cælato anaglypho aliquo. Conditoria plerunque habebant gradus, per quos descenderetur; eorum structura facile colligi potest ex narratione Petronii de Matrona Ephesina. Hypogæa dicta sunt; si parum, aut nihil a solo prominere, Distega, si duas haberent contignationes, aliisque vocabulis distincta, quæ referre nunc nostri instituti non est.

At nostrum potius est observare nomen, & epitaphium defuncti nonnunquam in conditorii foribus fuisse inscriptum, ut suadent hæc Senecæ

[10] Epist. 60. verba (a) *Qui latitant, & torpent, sic in domo sunt, quomodo in conditiis.* Horum licet in limine ipso nomen
mar-

marmori scribas, mortem suam antecesserunt. Porro hanc amoris erga fato functos consanguineos, aut amicos significationem lapidibus incidere nulli non licuit, si servos excipias, quibus aut raræ, aut nullæ positz sunt inscriptiones. Libertis vero plurimæ, & cujuscunque ordinis, aut conditionis hominibus ingumeræ, sicuti in Gruteriana collectione videri potest. Quanquam vero fas unicuique foret, quo veller modo mortuorum memoriam colere, nimium tamen factum, & luxum cum in pompa funebri reliqua, tum etiam in tumulo, & inscriptione apud Græcos leges aliquando coercuerunt, ut ex Cicerone discimus ita scribente.

(p) *Sed post aliquanto propter has amplitudines sepulcrorum,* ^{[p] Lib. de Leg. 2.} *quas in Ciceronico videmus, lege sanctum est [a Licurgo] ne quis sepulcrum faceret operosius, quam quod decem homines, effacerint triduo, neque id opere æteriori enormari, nec Hermas hos, quas vocant, licebat imponi, nec de mortui laude, nisi in publicis sepulchris, nec ab alio, nisi qui publice ad eam rem constitutus esset, dici licebat... Exstrui autem vetas (Plato) sepulcrum altius, quam quod quinque diebus quinque homines absolverint, nec a lapide excitari plus, nec imponi, quam quod capiat laudem mortui incisam quatuor heroicis versibus, quos longos appellat Ennius. Hæc Cicero, eademque ipse Plutarchus in Laconicis, & in Licurgi vita addens nullius tumulum inscriptione honestari per istum licuisse, nisi eorum, qui in acie cecidissent. At parum vixisse credimus hanc Licurgi legem, jusque semper omnibus fuisse suorum sepulora, aut*
epi-

epigrammate; aut anaglypho illustrare. Nonnunquam publico sumtu id factum est, ut virorum illustrium memoriæ consuleretur, ut in Biantis, & Anaxagoræ vita Diogenes Laertius testatur.

Has vero, & qualescunque alias inscriptiones; ut legentium oculos statim percellerent, auro, aut minio, aut alio colore in literarum fulcos injecto fuisse distinctas, non solum verisimile est, sed plane pro certo compertum ex Plinio, cujus hæc sunt verba: (q) *Minium in voluminum scriptura usurpatum, clarioresque literas vel in auro, vel in marmore etiam in sepulchris fecit, & ex illo Persii versu de Trajani titulis.*

[q] *Prius in voce Inscriptio.*

Partibicus & scripto radiat Germanicus auro.

Nec illud prætereundum non quovis lapide, sed marmore maxime pretioso, ac candidissimo ut plurimum usos esse in suis monumentis antiquos, in iis præsertim, quæ in Subalpino agro adhuc exstant, ubi crebriora, quam alia in Italiæ parte, uno excepto Latio, Romanarum antiquitatum vestigia. Quod mirum non est, quum non solum hanc Imperii sui Provinciam ornare Romani studuerint, verum etiam non defuerint olim circa Alpes nostras fecundæ marmoris fodinæ, præcipue in agro Sécusino, ut hodie in Valderiano.

Hæc nobis operæ pretium visum est de usu inscriptionum apud antiquos, & de præcipuis, quibus illæ adderentur, monumentis Lectorem præmo-

monere, ea tantum cursim attingentes, quæ scitu,
& cognitu digniora visa sunt. Addemus autem
aliquid de dicendi charactere, sive de stylo in
inscriptionibus usurpato, quanquam videamur Rhe-
toris potius, quam Antiquarii vice fungi. Proba-
batur potissimum breve potius, quam longum epi-
gramma, cujusmodi sunt hæc Virgiliana. *Æneas*

hæc de Danaïis victoribus arma (r) Daphnis ego in sil- [r] *Æn. lib. 3.*

vis hinc usque ad sidera notus. (s)

[s] *Ecl. 4.*

[t] *Eleg. 7. lib. 4.*
v. 85.

Quare Cynthia apud Propertium. (t)

Hæc carmen mediæ dignum me scribe columna;

Sed breve, quod currens vektor ab urbe legat.

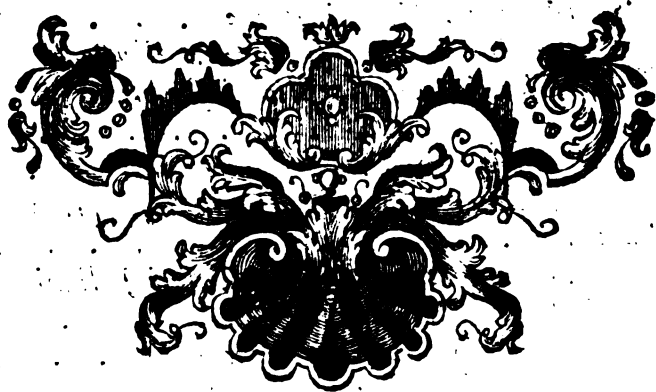
Eadem de causa qualibet inscriptio prolixior esse
non debet, ne prætereuntes viatores, aut longio-
rem, quam par est, moram facere cogat, aut ver-
sum numero a legendo deterreat. Modo soluta;
modo metris alligata usi sunt oratione. Soluta com-
modior semper visa est, cogit enim versa oratio
aut res non necessarias, aut supervacanea verba
addere. Prorsus vero facilius quidquid necessum est,
paucis, & definitis explicat verbis. Plerisque pla-
cuit in mortuorum, aut vivorum laudes multis
verbis excurrere, neglecta brevitate; ceterum tam
Græcæ, quam Latinæ optimarum ætatum Inscrip-
tiones aut brevissimæ sunt, aut sententiarum, quas
res exigit, copiam mira verborum paucitate con-
tinent: Latinis autem magis, quam Græcis pla-
cuit breviter in ipsa scribendi ratione quærere,

no-

notisque usi sunt, primis videlicet vocabulorum litteris ad prænomena, & cognomina, aliaque multa, quæ in inscriptionibus trita erant significanda, quæ nunc notæ maximum facerent tironibus negotium, nisi eruditissimi viri collegissent, & fuissent interpretati, quos inter Sertorio Ursato maximam habent gratiam antiquitatis amatores.

Verum enim vero Præfationem scribimus, non tractatum; finis hic esto. Unum tamen adhuc te, benevole Lector, nescire volumus: Incubrationem hanc qualemcunque ex duorum familiarium Juvenum antiquitatis cognoscendæ studiosorum consuetudine, & colloquiis initium duxisse, & communi in subcivis horis, quæ utrique aliis tris imposito supersunt, labore, & ope, & amica quadam conjuratione continuari. Uterque hac de re sese, ut cuique licet, & socium multum amabat; at non aliis, quam sibi scripsisse credebat, publicamque reformidabat lucem, contentus eo, qui ex rerum antiquarum cognitione percipitur, fructu. At ad rem conficiendam, & edendum aliquod industriæ nostræ specimen amicissimis, & plenis amoris verbis cohortatus est clarissimus Vir Abbas Palatius Regis intimus Consiliarius, & Regiæ Bibliothecæ Præfectus; etsi multa illum gravissima distineant negotia, ea tamen est in politiores litteras, & bonas artes, in antiquam præsertim eruditionem voluntate, ut initum a nobis consilium hæc Taurinensia marmora cognoscendi, non solum probaverit, sed sapissime etiam ad suscipiendam non

non hōrum modo, sed Subalpinorum, & Transalpinorum marmorum interpretationem nos excitandos curaverit, lucubrationes nostras legens interdum, ut bonus, & prudens vir castigaverit, ac tandem primas hasce dissertationes edendi auctor fuerit, ut industriæ nostræ judices haberemus studiosos antiquitatis lectores, penes quos, si navata a nobis opera laudē non careret, animus nobis & ad hoc ipsum perficiendum, & ad majora audenda adderetur.

SE.

SERIES MARMORUM

Hujus primæ Partis.

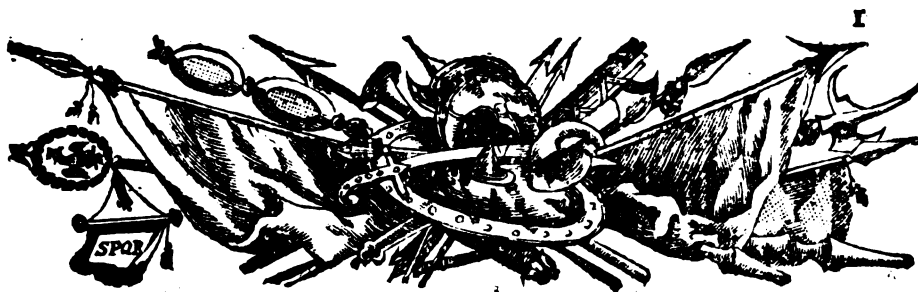
I. <i>Memmius Jovi votum solvens</i>	pag. 1.
II. <i>Eutocia Tauroboliata</i>	13.
III. <i>Prima Bacchantium Tabula</i>	29.
IV. <i>Altera Bacchantium Tabula</i>	65.
V. <i>Tertia Bacchantium Tabula</i>	69.
VI. <i>Quarta Bacchantium Tabula</i>	75.
VII. <i>Quinta Bacchantium Tabula</i>	77.
VIII. <i>Sexta Bacchantium Tabula</i>	83.
IX. <i>Orpheus a Bacchantibus discerptus</i>	91.
X. <i>Ara Silvano Sacra</i>	119.
XI. <i>Municipium Segusinum</i>	137.
XII. <i>Tritones</i>	157.
XIII. <i>Hermæ Menandri Comici Poeta</i>	169.
XIV. <i>Duo Græcæ Inscriptionis fragmenta illustrata</i>	185.
XV. <i>Tiberio Claudio Drusi filio inscriptum</i> <i>Marmor</i>	189.
XVI. <i>Marmor inscriptum Trajano Imperatori</i>	207.
XVII. <i>Trajano, Æsculapio, & Hygiæ inscriptum</i> <i>Saxum</i>	217.
XVIII. <i>Constantio Imperatori, & Gallo Cæsari Juliani</i> <i>fratri dicata Columnæ</i>	233.
XIX. <i>Columna Juliano Apostata nuncupata</i>	249.
XX. <i>Balneum a Flaminica Divæ Drusillæ ex-</i> <i>structum</i>	257.

MEM-

P: I

FRAN. A. GILOTTI SCULPTOR

I.

MEMMIUS JOVI VOTUM SOLVENS.

RIMAM hanc, quam lectorum oculis
subjicimus, votivam marmoream Tabu-
lam, primus, ni fallimur, in lucem
edidit Cl. Muratorius [a]. Neque
diem fortasse vidisset unquam, & la-
teret adhuc magna rei literariæ jactu-
ra inter rudera veteris Civitatis, si
nostrorum principum magnificentia,
quæ incredibilis omnino est, novis ædi-

(a) *Mur. Thes.
Insc. Tom. 1.
cl. 1. n. 4.*

bus Taurinorum Augustam paucis ab hinc annis liberalissi-
mo sumtu non ampliasset; unde

*Miramur portas, vallumque, & strata viarum,
Turresque, & vastis excelsa Palatia tectis.* (b)

(b) *Virg. lib. 1.
Georg.*

Tunc enim lapidem hunc, præter alia quamplurima non
contemnenda Romanarum Antiquitatum monumenta, re-
pertum esse accepimus, cum inclytæ hujusce Urbis Pomœ-
ria moeniis antiquioribus ad portam Secusinam funditus
everfis, longius, magnificentissimeque producta sunt. Sin-

A

gula

gula interpretari; & fufis etiam commentariis ad noſtro-
rum ſcilicet Antiquitatis ſtudioſorum utilitatem illuſtrare
nobis animo propoſuimus. Ut vero

Ab Jove principium,

Ab Jove propterea commentationum noſtrarum initium du-
cimus, Superis bene faventibus.

Quisque primo iſtu oculi videt, noſtrum hoc marmor ve-
tuſtate adeo, & temporis injuria corroſum eſſe in ea parte,
quæ Summi Dei faciem nobis exhibet, ut in ejus ornanda
hiſtoria haud tam facile certum pedem figere poſſimus. Jo-
vem ſtantem, & juvenili ſpecie decorum intuemur, corpore
nudum undique: dextera innititur haſta, quod unum in
hoc marmore perſpicuum a temporis voracitate nobis ſupe-
(*) *Juſt. lib. 43. 3.* rat. *Deorum ſimulacris haſtæ addi ſolent*, inquit Juſtinus, (c)
ob Religionis memoriam, quia ab origine rerum pro Diis Im-
mortalibus veteres haſtas coluere. Siniftra vero quidpiam te-
nuiffe facillime quidem detegimus, ſed ita abraſa, & ab-
ſumta videtur, ut quid prætulere, certo nunquam finire
valeamus. Fulmen tamen, & clypeum ex alio Taurinenſi
(d) *Pingon. in* marmore apud Pingonium (d) ſiniſtra geſſiſſe haud temere
Aug. Taur. nos conjeſtamus. Quin imo hunc, cui Marcus Memmius
pag. 96. Aram dedicaverat, eundem omnino eſſe, quem elapſis re-
tro ſeculis Taurina Gens ſuæ Civitatis Conſervatorem Jo-
vem Optimum Maximum peculiari cultus, honorisque ge-
nere proſequebatur, idem Pingonii, quod mox referemus,
marmor, non levem ſuſpicandi occaſionem præbere videtur;
quod quidem ad Patriæ hiſtoriam in hac re felicius illuſtran-
dam, augendamque quantam conferre poſſit opem, nemo
non videt, etſi conjeſturis ſolummodo id impræſentiarum
aſſequeremur.

Marmor itaque Pingonianum exhibet Jovem ſtantem,
nudum, nullaque in parte opertum, ad juvenis ſpeciem, &
imberbem prorfus: fulmen dextera, ſiniſtra Clypeum tenet,
cum Epigraphe.

JU-

JUPITER. CUSTOS. AUG. TAUR.

3

Jam vero si nostrum cum a Pingonio relato lapide confereamus, diligentiorique studio utrumque considerare velimus, parem esse, ac simillimam fere utriusque Dei formam, & imaginem, & unum ad alterum (si hastam demas, cui noster dextrorsum innititur) facillime referri, non tam ini- que pollicemur, nec misere; uterque siquidem in utroque saxo nudus Jupiter, uterque juvenis, & imberbis: fulmen ille, clypeumque tenet; noster hic fulmen, quod sinistra prætulit, nos aperte docent infinita propemodum marmo- ra J. O. M. dicata, in quibus Deorum, hominumque Sa- torem fulmine, potestatis, dignitatisque symbolo armatum videre est; unde Ovidius [e]

(e) Ovid. fast. 3.
v. 437.

*Fulmina post ausos Cælum affectare Gigantes
Sumta Jovi, primo tempore inermis erat.*

Et Virgilius lib. 1. Georg.

*Ipse Pater media nimborum in nube coruscans
Fulmina molitur dextra.*

Exinde κεραυνος fulminator dicitur Orpheo, & ἀρσινόεσσας fulmine summa perens adpellatur ab Homero. Marmoris au- tem informe fragmen, quod e lævo brachio educi videtur cubitum versus, quidpiam sane præter fulmen tenuisse non obscure indicat: quid vero nisi clypeum, quo simul ac ful- mine, ut in Pingoniano lapide, ornatus esset? Et quanquam Summi Dei facies abrafa penitus, & deleta conspiciatur, adeout fidem facere haud possimus, barbatus fuerit, nec ne? imberbem tamen damus liberiuscule, eo modo, quo cerni- tur in Pingonii memorato saxo; ex oris enim, vultusque insculpti Dei superficie, & lineamentis, quamvis hæc ob vetustatem, aut aeris inclementiam fere exciderint, haud videtur verosimile tam promissam barbam, tantaque maje-

A 2

state

(f) *Gyrald.*
9ⁿⁱ. Deo. pag.
83. Beger. 1^{hef}.
Brand. Tom. 1.
pag. 80.

(g) *Cic. de Nat.*
Deo. lib. 1. 30.

4
 state plenam ; quæ Jovi statore, Capitolino , Olympio ab
 omni antiquitate tributa est [f], ex ejus mento defluxisse .
 Isto namque modo, ait Cicero [g], *licebit dicere Jovem sem-*
per barbatum, Apollinem semper imberbem. Historiæ præterea,
 rei que veritati satis consentaneum arbitramur, ut M. Mem-
 mius Patrio Deo memoriam soluti voti publico, perpetuo-
 que monumento posteritati commendaturus, Jovem Patriæ
 Conservatorem domestico ritu, cultu, & habitu referri, ex-
 primique voluerit.

Jupiter itaque a Taurina Gente olim in suæ Urbis tute-
 lam, & custodiam advocatus fuerat? isque nudus, & imber-
 bis? hasta, & fulmine, clypeoque armatus pingebatur?
 Sed unde tam varia, tamque peculiaris in Jovem O. M. Re-
 ligio ad Taurinos populos dimanavit? Profecto vix unum,
 aut alterum videre est marmor, si omnem data opera ex-
 cutias antiquitatem, quod Jovem ad juvenis speciem, im-
 berbem, superne, & inferne nudum, hastatum, fulmine, &
 clypeo instructum referat; quæ quidem res nostrorum lapi-
 dum dignitatem magnopere augere videntur. Colebatur fa-
 ne apud Ægienes Jupiter puerili facie, una ac Hercules,
 quibus quotannis teste Pausania (h) deligebantur Sacerdotes,
 qui pueri essent, quique primas pulchritudinis tulissent, &
 quibus jam pubescentibus alii continuo succederent; hinc
 vetus inscriptio [i].

(h) *Paus. Ægic.*
lib. 7.

(i) *Bozhor. quest.*
Roni. 4. apud
Græv. Tom. 5.
p. 291.

FORTUNÆ. PRIMIGENIÆ.

JOVI. PUERO.

In Numismatis quoque Imperatorum, ac Galieni potissimum,
 & Saloninæ [k] Jupiter nudus, & puerili facie, & capræ insi-
 dens sæpe numero repræsentatur, adjecta epigraphe.

(k) *Nand. in nu.*
Gal. & Salon.
pag. 164., &
237.

JOVI. CRESCENTI.

Verum hæc omnia Jovis incunabula respicere palam est, &
 cer-

certissimum, ob quam rem Juvenalis (1) Jovem imberbem, (1) *Juv. Saty.*
 puerumque elegantissime inducit, ut primam auream, for- 6. v. 17.
 tunatamque hominum ætatem significaret.

*Sub Jove, sed Jove nondum
 Barbato...*

Atqui in antiquis Etruscorum monumentis Jovem non modo
 corpore nudum, sed & imberbem omnino, & juvenili specie
 decorum intuemur, cujus capilli intonsi frontem plexu quo- (m) *Gor. Mus.*
 dam ad venustatem coronant. Cl. Gorius (m) putat hunc *Etrusc. cl. 1.*
 eundem esse, ac Jovem Anxurum, qui ab Etruscis circa *tab. 22. p. 77.*
 Campaniæ tractum magno olim honore cultus fuerat, & cu-
 jus tutelæ cum Feronia virgine possessiones, lucus, & arva
 concredita essent. Jovis Anxuris meminit Virgilius [n]. (n) *Virg. Æneid.*
 7. v. 799.

..... *Quis Jupiter Anxurus arvis
 Præsidet, & viridi gaudens Feronia luco?*

Quo loco Servius: circa hunc tractum Campaniæ colebatur puer
 Jupiter, qui Anxurus dicebatur, quasi ἀνὰ ξυρῆ, idest sine no-
 vacula, quia barbam nunquam rasisset. Quanquam alii,
 inquit Begerus, [o] ab Oppido Anxure, de quo Hora- (o) *Beg. Thef.*
 tius [p]. *Brand. tom. 2.*
 p. 594.

..... *Subimus
 Impositum saxi late candentibus Anxur.*

Jovis Anxuris elegantissimus nummus a C. Vibio cufus ex-
 hibetur ab eodem eruditissimo Begero. Non omitten- (q) *Stat. Theb.*
 dus hic videtur Statii [q] locus de Templo Junoni puellæ *10. v. 61.*
 sacro, & Jovi Anxuro.

*Ipsa illinc magni thalamo desponsa Tonantis
 Expers connubii, & timide positura pudorem
 Lumine demisso pueri Jovis oscula libat
 Simplex....*

A 3

Porro

Porro cum omni procul dubio sit, Romanos totam pene Religionem, auspicia, ritus, & sacrificia antiquissime ab Etruscis accepisse, ut ex illa patet apud Ciceronem lege: *Etruria Principes disciplinam doceto*; nullo negotio intelligimus ab Etruscis quoque Jovis. O. M., qui nudus esset, & imberbis, intonsusque, cui postmodum hastam, fulmen, clypeumque addidere, cultum, & religionem Romanos edoceri potuisse. Cæterum haud dubitandum est Romanam Gentem Jovem sub juvenili specie, imberbem, & omni parte nudum, ut custodem, conservatoremque Urbis, & Orbis maximum coluisse; id enim apertissime testantur veteres inscriptiones.

JOVI. CONSERVATORI. ORBIS.

JUPITER. CUSTOS.

(r) *Apul. de nummo*

(s) *Senec. nat.*
q. 11. 45.

(t) *Band. Nummif. Imp. rom.*
2. p. 154.

Et ab Apulejo [r], & Seneca [s] clarissime discimus apud Romanos Jovem, Urbis custodem potissimum vocatum fuisse; sed mirifice ad rem nostram Nummus Maxentii, (t) in quo Jupiter nudus, imberbis, & galeatus instar Martis, hasta innititur dextera, sinistra vero clypeum tenet, cum epigraphe.

JOVI. CONSERVATORI.

(u) *Gell. noct. Att. lib. 16.*
cap. 13.

(x) *Tes. hist. Aug. Taur. 4.*
Tem. 1. p. 10

Quamobrem, cum Gentes omnes, statim ac Romanorum legibus armorum, & bellicæ virtutis causa obtemperare coactæ sunt, se se ad Romanæ Reipublicæ speciem componere cum in civilibus rebus, tum in his, quæ ad Religionem pertinebant, maximopere amaverint [u]; mirum non est Taurinam Gentem, quæ illustris Romanorum Colonia facta fuerat, & summis inter cæteras potiebatur honoribus, Jovem O. M. in suæ Civitatis custodiam continuo advocasse, eodemque Religionis, cultusque genere profecutam esse, quo Quirites Romæ venerabantur. Rei fidem facit locupletissimam Templum Jovi O. M. a Taurinis exstructum, dictatumque; [x] & quamvis haud nobis compertum sit, quam

nam Civitatis parte conditum esset, utut conjectari tamen possumus, in eminentiori Augustæ Taurinorum solo illud exstitisse credendum est; ad imaginem magnificentissimi illius, quod in superiori Capitolini Montis parte Jupiter O. M. Romæ sacrum habuerat; utque, auctore Vitruvio [γ], fieri ^{(γ) Vitruv. lib. 4. cap. 8.} debebat in honorem magni Deorum, Hominumque Parentis. Hæc de marmoris historia diximus, præstat nunc, ut singula Inscriptionis verba interpretari pergamus.

J. O. M. i.e. Jovi Optimo Maximo. Ita in omnibus ferme Aris Jovi consecratis. Exploratum est, quam vario cultus, honorisque genere coleretur ab antiquis Divum, Hominumque Sator, quantaque nomina aut a locis, aut a virtute quadam, seu vi, aut potestate, qua pollere credebatur, sortitus fuerit. Dictus siquidem Lycæus, Larissæus, Olympius, Capitolinus, Tarpejus, Βροτταῖος, seu Tonans.

*Cælo Tonantem credidimus Jovem
Regnare [z].*

(z) Horat. Carm.
lib. 3. od. 5. v. x.

Paganicus, Propugnator, Victor, quem in nummis sedentem victoriola, & hasta ornatum intuemur, cum epigraphe.

JOVI. VICTORI. (a)

[a] Debit numis.
aur. Imp. p. 123.
n. 9. tab. 46.

Quo quidem titulo usi sunt Imperatores, ut religionem, pietatemque suam significarent in Summos Deos, quia nempe victoriarum gloriam ad eosdem, & ad Jovem præcipue Maximum Deorum Regem religiosissime referrent; unde Horatius (b)

*Djs te minorem quod geris, imperas;
Hinc omne principium, huc refer exitum.*

[b] Horat. Carm.
lib. 3. od. 6.
v. 5.

Dictus est quoque Rex, Quietator, Tutator, & Stator Augg. (c). Ab urbe Nicephoria Nicephorius; ab Heliopoli Heliopolitanus: [d] Tum etiam, ut alia sexcenta

[c] Beg. Th.
Brand. tom. 2.
p. 776. 777.

[d] Spart. in
Æl. Grut. pag.
231. n. 4.

omittam, Labradensis, non sceptrum; aut fulmen, sed securim elatam in nummo [e] apud Begerum tenens; Dodonæus, Dolichenus.

[e] *Beg. tom. 1.*
p. 226.

At vero dictus Optimus Maximus, ut nostro hoc in marmore, quia vellet, ac prodesse omnibus posset, ob quam rem Cicero: [f] *Quo circa Te Capitoline (Optimus Maximus siquidem Jupiter Capitolinus adpellabatur) quem propter beneficia Populus Romanus Optimum, propter vim Maximum nominavit. Et fin. III. Jovem cum Optimum, & Maximum dicimus, hoc intelligi volumus, salutem hominum in ejus esse tutela.*

[f] *Cic. pro domo cap. 57.*

M. . . i.e. Marcus; Romanum certe prænomen, quod alicui mense Martio natum primum tributum volunt Sigonius, & Panvinus. Justus tamen Lipsius (g) ex Varrone opinatur esse nomen Oscum, ut Mamers, & Mamercus.

[g] *Lipf. de nomin. Rom. cap. 1.*

MEMMIUS Memmiam Gentem a Mnestheo oriundam testatur Virgilius (h).

[h] *Virg. Æneid. 5. v. 117.*

Mox Italus Mnestheus, genus a quo nomine Memmi.

Inter plebejas tamen, quamvis tam longam duceret originem, adensebatur: (i) de qua re nos certiores faciunt Tribunatus Plebis, quibus functa est Memmiorum familia. Sub Imperatoribus adepta est Consulatum (K). Unius, & alterius Memmii Gruterus [l] meminit, prænominis Marci, quorum primus Legionis VII. felicitis miles fuisse legitur. Præclara quoque facta est mentio cujusdam Marci Memmii in antiquissimo marmore apud Donium (m), ubi Marcum hunc inter Magistratus Illyrici Belli tempore numeratum videmus. Frequentissima quoque Memmiorum superat memoria apud Tacitum, (n) Fabretum, (o) Reinesium, [p] nec non apud marmora Arundelliana [q], ubi Cajus Marius Memmius Cohortis X. Præfectus.

[i] *Urf. de fam. Rom. ap. Græv. tom. 7. p. 1292.*

[K] *Ibid.*

[l] *Grut. pag. 320. n. 5. 696. n. 1.*

[m] *Don. Insc. ant. cl. v. p. 158. n. 4.*

[n] *Tac. ann. 14. pag. 235.*

[o] *Fabret. cap. 1. 3.*

[p] *Reines. cl. x. 3.*

[q] *Marm. 135.*

GRAA . . . Legendum ne sit Granius, e Graniorum plebeja familia (r), quæque in Tribum Meneniam adcensita erat; an Gratus, vel Grattus, quorum multiplex apud Gruterum.

[r] *Cic. pro Cn. Planc. Urfat. de not. Rom. ap. Græv. tom. xi. p. 605.*

te-

terum [s] mentio habetur, aut aliud hujuscemodi? facilius^(s) Grut. p. 386. n. 4. 410. n. 5. 730. n. 4., &c. id divinaveris, quam certo statuere possis. Reinesius ubique Granium, vel Galatam legit. Fabretus de quodam Memmio hanc refert Inscriptionem.

AULUS. MEMMIUS. GAA.

Ubi Gaa, cognomen Auli Memmii fuisse opinatur; adeo ut quod prius servile nomen fuerat cuidam Villico, in cognomen alterius liberti transire potuerit. An fortasse lapidarius loco epigraphes GAA, hanc aliam GRAA viriose expresse-rit? commune siquidem & Aulo, & Marcò Memmio potuit esse cognomen GAA, cum ejusdem omnino familiae uterque fortasse fuerit: nisi velimus Marci Memmii patriam hic indicari, ut scilicet, aut e Graviscis in Etruria, vel e Gradiscis; aut ex Grannis in Pannonia, aut alio simili loco se oriundum significaret; quod quidem nec tam a veritate alienum foret.

L. Libertus i.e. qui servitutem servierat, & ex illa fuerat manumissus; vel per censum, cum Servus jubente Domino a Cenforibus in censum referretur; [r] vel per vindictam, ^(t) Cic. pro Cat. quæ virgula quædam erat, qua capiti servi a Prætoris imposita, eundem liberum, potestatemque abeundi, quo vellet, ei concessam esse significabat; id nos docet Persius ^(u), ^(u) Pers. satyr. 6. v. 480.

. *Licet, ut volo vivere, tolle
Vindicta postquam meus a Prætoris recessi.*

Et Horatius [x]

^(x) Horat. serm. lib. 2. satyr. 7. v. 75.

*Tu ne mihi Dominus rerum imperiis, hominumque
Tot, tantisque minor, quem ter vindicta, quaterque
Imposita, haud unquam misera formidine privet?*

Alios manumittendi modos, Testamento videlicet, vel inter amicos, vel per mensam, vel per epistolam, videtis
apud

apud Jurisperitos . Liberti Patronorum prænomen , nomen-
 (z) *V. Pitisc. lex. Ant. Rom. voc. Libertus.* que plerunqne adsumere solebant (z); quin & illorum Gen-
 tiles frequentissime adpellari ; imo vero , ut plurima nos
 erudiunt exempla , eodem sæpissime uti nomine usu habebant,
 quod in servitute retinuerant ; ita tamen ut nominibus suis
 [a] *Nieuport. de vit. Rom. c. 5. sect. 6. p. 444.* pristinis , pro cognominibus uterentur . (a) Illorum peculia-
 ris ordo servabatur , ut quidam primi , quidam secundi , &
 tertii dicerentur , quod nempe apud Patronum potiore loco
 [b] *Marr. lib. 1. 2.* cum alteri obtinerent , alteri proximum , aut viliorem ; ideo
 Martialis (b)

Libertum docti Lucensis quære secundum .

De variis libertorum officiis , & curis ad alia marmora ;
 prout se feret occasio , dicemus .

HERMES a verbo Græco Ερμῆς , quod nuncium
 significat ; idque nominis Mercurio tributum est . Multos re-
 [c] *Grut. p. 107. n. 1. 170. n. 7. 486. n. 5. &c.* perias Hermetes in Inscriptionibus apud Gruterum [c] Do-
 nium [d] Fabretum (e) & passim marmora Felsinea , ubi aut
 [d] *Don. cl. 7. p. 301. n. 145. 304. n. 137.* servi , aut liberti plerunqne dicuntur . Martialis (f) de no-
 bili quodam Gladiatore meminit lepidoadmodum epigram-
 mate , quod claudit hisce versibus .

[e] *Fabr. cap. x. pag. xi. n. 41.*

[f] *Marr. lib. 5. 25.*

Hermes gloria Martis universi .

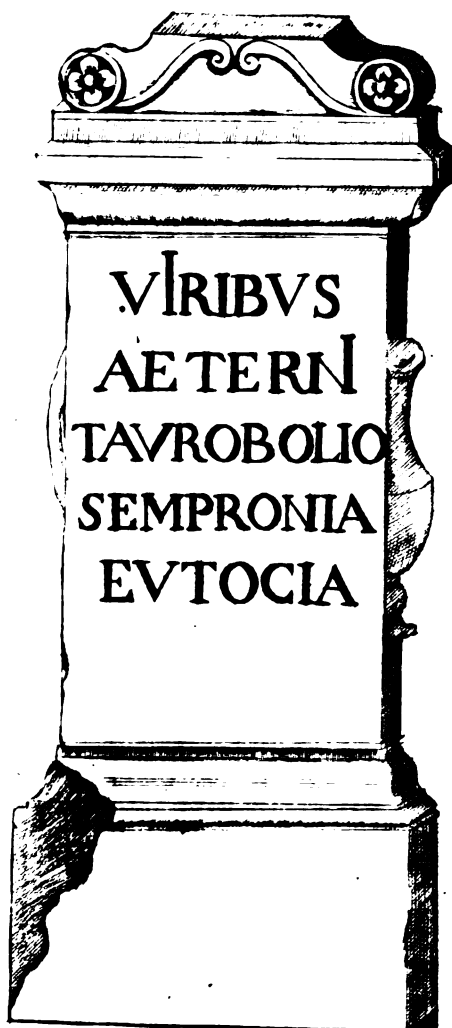
Hermes omnia solus , & ter unus .

(g) *Guich. hist. de Savoye.* Sed Guichenonius (g) duo tradit antiqua marmora , quæ
 duplicis Hermetum familiæ memoriam continere videntur .
 Alterum Segusii , Albæ alterum [florentissimæ Pedemontii
 Civitates sunt] se vidisse testatur ; quod quidem argumento
 esse potest , ut noster hic Hermes suam ab hisce nostratibus
 Hermetum familiis originem duxerit ; ita ut a Domino post
 diutinam servitutem manumissus , dulcisque postmodum Pa-
 triæ otio restitutus , grati animi , solutique voti pro impe-
 trata libertate memoriam Jovi Optimo Maximo Patriæ Cu-
 stodi publico hoc monumento consecraverit ; quod quidem
 hæc

hæc in imo Inscriptionis sculptæ notæ satis aperte significant.

V. S. L. M. ... i.e. Votum solvit, libens, merito; juxta antiquam scribendi, loquendique Romanorum formulam. Libens merito, non coactus scilicet, sed sponte, animoque volente, lubenterque grato; nam si quis apud Romanos aliquo urgente periculo, aut alia de causa, Votum Diis nuncupasset, Deorumque postea beneficentia incolumis evasisset, conceptumque votum solvendo animum Religione haud liberasset, in hunc hominem, veluti ingratum, fraudulentum, & quodammodo sacrilegum, Romanæ Leges animadvertabant; & quidem eum superaddita multa invitum cgebant ad votum persolvendum, ac voti reus hac ratione damnebatur, & infamis perpetuo censebatur.

C. Brunel-Fraser

EUTOCIA TAUROBOLIATA.

Quum a Sacri Taurobolici historia hujusce marmoris interpretatio potissimum dependeat, nemo non videt id institutum nostrum omnino postulare, ut operosissimi Sacrificii initia, ritus, & finem diligentiori etiam opera persequamur. Itaque Taurobolium dicebatur Sacrificium Taurorum, qui in Sacris Matris Deum immolabantur; unde dictum Taurobolium a Tauris maestandis, & Criobolium ab Arietum immolatione, quæ Attini, seu Attidi Matris Deum amasio fiebat. Rem totam in propatulo collocant hæ apud Pitiscum Inscriptiones (a).

[a] Grut. p. 246
n. 11.

MATRI. DEUM.

POMP. PHILUMENE.

TAUROBOLIUM.

FECIT.

* M. D. M. I.

ET. ATTIDI. SANCTO.

TAUROBOLIO. CRIOBOLIOQUE.

PERCEPTO.

Jam vero sub nomine Magnæ Matris Deum, & Attidis Terram, & Solem coluisse veteres clarissime nos docet Macrobius [b]; & apud Strabonem [c] legimus Matrem Deum Phrygiam, Agestin, Dindymenen, Idæam, Berecynthiam, Mygdoniam, Pessinuntiam, & Cybelen dictam fuisse a locis potissimum, in quibus Diva hæc solemnibus rituum, & sacrorum

(b) Macrobius Saturnalia. l. 1. c. 21.

(c) Strabo geographia. lib. 10.

* Magnæ Deorum Matri Idææ.

- rum pompa coleretur : præterea apud Colchos Phasiana
 (d) *Poss. de orig. adpellata est, & apud Cimmerios Cimmeris. (d)*
isul. lib. 2. p. 219.
 Magnæ Matris simulacrum, seu signum e Pessinunte Oppido
 (e) *Serab. lib. 10. p. 390.* Galatiæ in Phrygiæ confinibus [e] Romam Sybillini Oraculi
 jussu a Scipione Nasica advectum fuisse A. V. C. DXLVIII.
 (f) *Liv. lib. 29.* Coss. Pub. Cornelio Scipione, & Publio Licinio Crasso aper-
 tissime a Livio intelligimus [f]; quanquam Sigonius Ma-
 (g) *Sig. in sa- stis.* gnæ Matris adventum ad A. V. C. DXLIX. rejicere videtur [g].
 (h) *Ovid. fast. 4. v. 257.* Rem præ cæteris elegantissime narrat Ovidius [h].

*Carminis Euboici fatalia verba Sacerdos
 Inspicit, inspectum tale fuisse ferunt.
 Mater abest, Matrem jubeo Romane requiras,
 Cum veniet, casta est accipienda manu.
 Obscuræ sortis Patres ambagibus errant,
 Quæque Parens absit, quove petenda loco?
 Consulitur Pæan; Divumque arcessite Matrem,
 Inquit, in Idæo est invenienda jugo.
 Mittuntur proceres &c.*

- Magnæ itaque Matri Deum Ædes continuo Romæ decreta
 (i) *Ovid. fast. 4. v. 345.* [i], quam postea Cæcilius Metellus, & Augustus stipe col-
 lecta instauravere (K). Cum vero ad pridie id. Aprilis Sa-
 (x) *Sueton. in Aug.* cri Simulacri asportatio inciderit, hinc dies ille Romanis
 (l) *Liv. cit. lib. 29.* festus fuit [l]; & Dionysius Halicarnasseus statutum aut le-
 (m) *Dion. lib. 2. Ant. p. 91.* ge, aut S. C. tradit [m], ut Prætores quot annis Matri Ma-
 gnæ operarentur, ludosque, qui Megalesia dicti sunt, pu-
 blice celebrarent; ob quam rem lecti Sacerdotes, qui Vir
 Phrygius, & Mulier Phrygia essent: Galli postmodum ap-
 pellati, aut a Gallo quodam, qui primus fuerit Cybelis Sa-
 cerdos, aut a Gallo Phrygiæ flumine, cujus aquæ bibentibus
 adeo furorem injiciebant, ut se ipsos sponte castrarent; his
 tamen præerat Sacrorum Princeps Archigalli nomine infi-
 gnis, cujus mentionem faciunt non uno in loco Gruteriani la-
 pides [n]. At non modo eviratos, sed & viros, foeminasque
 (n) *Grut. pag. 30. 2. p. 31. 4.* in Sacerdotes maximos ad Sacra faciunda temporum pro-
 gressu lectos fuisse, præter memoratos apud Gruterum lapi-
 des,

des, nos quoque docent Historicorum, Poetarumque testimonia (o). Peculiari rituum apparatu festum Magnæ Matris, quod in veteri Calendario apud Hervartum, & Lambeccium signatur his verbis, *Arbor intrat*, celebrabatur; stato liquidem tempore Magnæ Deæ simulacrum hi Sacrorum Antistites variis induti vestibus, ac de pectore imagines gestantes [p] per Urbem circumferebant; hymnos ad tibiæ, tympanorumque sonitum concinentes: Ovidius [q]

[o] *V. Montfaucon. Ant. Tom. 2. part. 1.*

[p] *Vand. loc. cit. pag. 172.*

[q] *Ovid. fest. 4. v. 183.*

*Ibunt Semimares, & inania tympana tudent,
Æraque tinnitus ære repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli comitum cervice feretur &c.*

Et Juvenalis [r]

[r] *Juv. sat. 6. v. 511.*

*..... Matrisque Deum chorus intrat, & ingens
Semivir*

*Jam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeja, & phrygia vestitur bucca tiara.*

Præibat tamen, qui Pinum radicibus excisam, velleribusque lanarum circumvolutam, & violaceis coronis redimitam in Attidis memoriam gestaret (s). Et quidem a deferenda arbore nomen sumsit Dendrophorum Collegium; & Dendrophori Matris Deum memorantur in Saxo Romano apud Reinesium, [t] & in Lugdunensi apud Montfauconium (u). Ea autem Pinus prid. non. Aprilis ex luco Pineo Cybeli Sacro cadebatur; de quo sic Dea ipsa (x).

[s] *Arnob. lib. 5. in col. PP.*

[t] *Rein. Inscr. cl. 1. 40.*

[u] *Montf. Tom. V. part. 1. pag. 170.*

[x] *Virg. Æn. 9. v. 85.*

*Pinea Silva mihi multos dilecta per annos
Lucus in arce fuit summa.*

Præterea v. Cal. Aprilis (y) Matris Deum signum, Carmentum, & Leones, quibus vehebatur Almonis aqua abluiebant, uti disertissime testantur Vibius Sequester, & Ovidius [z].

[y] *Amm. Marcell. lib. 23.*

[z] *Vib. Seq. de flum. pag. 14. Ovid. Fest. 4. v. 335.*

*Est locus in Tiberim, qua lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit ab amne minor.
Illuc purpurea canus cum veste Sacerdos
Almonis dominam, sacraque lavit aquis.*

Fu-

Furentium more, cum hi Sacra facerent, capita rotabant;
unde Lucanus [a]

[a] Luc. bel.
civ. lib. 1. v. 567.

..... *Crinemque rotantes*
Sanguinei populis ulularunt tristia Galli.

Crebris etiam flagrorum ictibus in se ipsos crudeliter sæviebant, suæque cultris, & ferro ancipiti brachia, lacertosque misere dissecabant, aut ut adstantium animos commoverent, majoremque stipem Matri Deum colligerent, aut quia Deum humano sanguine placatum iri ineptissime credebant.

De Mithra vero, Corona, Inauribus, Monili, Orbiculo, cæterisque insignibus, quibus Sacrificii die Archigallus utebatur, multus est Georgius Dominicus (b), apud quem hujusce Sacerdotis imaginem videre est papaveris semen, & oleæ ramum lustrationibus destinatum (c) gerentis manu dextera,

(b) Georg. Dom.
Interp. vet. mon.
in agro Lavinio.

(c) Virg. Æn. 6.
v. 230.

..... *Et ramo felicitis olivæ:*
Lustravitque viros.

Sinistra vero canistrum variis fructibus oppletum, inter quos nucleus pinus: singula profecto Matri Deum donaria, utpote frugum omnium parenti.

[d] Ovid. fast.
4. v. 325.

Sed quæ victima cædebatur? Ovidio teste (d) juvenca Matri Deum Romam advenienti immolata fuit; postquam enim a Claudia Vestali Maxima navim, cum Deæ simulacro, immobilem ad limosum vadum hærentem nullo conatu, ut pudicitiam suam probaret, tractam fuisse Poeta retulit, hæc canit.

Ante coronata puppi sine labe juvencam
Maclarunt operum, conjugisque rudem.

(e) Mass. Egypt.
loc. sup. cit.
pag. 79.

In cujus quidem Sacrificii memoriam bovis caput excusum est in nummo (e) Scipionis Nasicæ, qui totius Romæ consensu optimus judicatus est, ut venientem Matrem Idæam exciperet. Sed illud quoque extra omnis dubitationis aleam est

est Taurum, & Arietem posteriori ævo Matri Deorum immolatum fuisse. Taurobolium enim, quod Magnæ Matri sacrum est, a Tauro mactando, ut ab initio vidimus, & Criobolium ab Arietum immolatione dictum.

Non tam facile negotium vero sit detegere, quis nempe primus Taurobolici Sacri auctor exstiterit; & quam ætate Romæ usu esse cœperit? Gorius quidem Etruscarum Antiquitatum vindex acerrimus facillime credit [f] Taurobolium ab Etruscorum Sacris antiquissimum ortum accepisse suum, ea præsertim de causa, quod magnam cum Mithriacis, quæ in Etruria orta sunt, adfinitatem habuerit. Verum etiam si Gorio nos ultro, lubenterque concedamus Taurobolium valde, multumque adfines fuisse Sacris Dei Mithræ; illud tamen haud certo consequitur, ut Taurobolii initia ad tam vetustam ætatem revocanda videantur. Nulla enim de Taurobolio mentio fit apud antiqua illa Etruscorum marmora; neque apud Scriptores illos, qui de Mithriacis Sacris tantopere locuti sunt; quam quidem omni procul dubio fecissent, si tunc temporis Taurobolium aut factum fuisset, aut cum Mithriacis confunderetur. Illud fortasse conjectari liceret, Romanos videlicet ad Mithriaci Sacri normam suam, sed longa post ætate, Taurobolii Sacrificium effinxisse. Quanquam superstitiosum hoc, & inane Sacrum in Christianæ Religionis, ac præcipue in Sacrosancti Baptismatis contemptum ab Ethnicis institutum, perceptumque crederemus. Cæterum de Taurobolio nulla apud prisca ævi Scriptores memoria exstat; si unum demas Firmicum Maternum, qui in libro profanarum Religionum hæc scribit (g):

[f] *Gar. Mus. Etr. Tem. 2. cl. 3. p. 349.*

[g] *Firm. cap. 28. Bibl. PP. Tom. 4. p. 175.*

Neminem apud Idola profusus sanguis juverit, & ne cruor pecudum miseros homines aut decipiat, aut perdat, polluit sanguis iste, non redimit, & per varios casus homines premit ad mortem. Miseri sunt, qui profusione sacrilegi sanguinis cruentantur. Taurobolium, vel Criobolium scelerata te sanguinis labe perfundit. Quamobrem cum Antiquitatis Scientia, aut ex ipsius antiquitatis rudibus, aut ex optimorum Scriptorum testimonio repetenda sit; cumque neque literata marmora,

B

neque

neque ullus ante Christum natum Scriptor Taurobolii Sacra peracta, susceptaque fuisse nos doceat; idcirco Taurobolium non nisi a Christo nato suam, & quidem Romæ habuisse originem constantissime adfirmant Reinesius, & Vandale (b). Nos profecto tantorum hominum opinionem, quam probare videtur Montfauconius [i], ultro, lubenterque amplectimur; etsi in eo corrigendi omnino sint, quod prima Taurobolii initia ad M. Aurelii Antonini tempora rejicere haud dubitaverint; eo ducti argumento, hanc scilicet, quam illius ætatis ponimus Inscriptionem, ex vetustis lapidibus primam esse, & antiquiorem, quæ Taurobolii facti memoriam nobis exhibeat.

(b) *Loc. sup. cit.*

(i) *Monf. Ant.
Tom. 2. part. 1.
pag. 170.*

* SACR. M. M.

AUF. PRIMA. TAUROPOLI. FECIT.

HOST. SUIS. SACERDOT.

SMINTHIO. PROCULIAN. ET. PACIO

AGRIPPÆ. POLLIONE II.

ET. APRO II. COSS: XV. KAL. NOVĒ.

Ex Consulibus, qui ibi commemorantur lapidem hunc ad annum XV. Imp. M. Aurelii, & ad annum Ch. CLXXVI. positum fuisse clarissime ex Tillemontio patet [K]. Verum enim vero, cum in dies nova antiquitatis monumenta toto pene terrarum Orbe eruantur, prout summa est in his investigandis literatorum industria; elegantissimum propterea, integrumque Saxum nuper edidit Cl. Montfauconius (l), quod Lugduni in Monte, qui dicitur FOURVIERES, olim Forum Vetus, aut Veneris, anno MDCCV. repertum fuisse narrat. Porro ex epigrammate, quod in invento Saxo insculptum legitur, & ex Coss. quorum ibidem mentio habetur, Taurobolium Antonini Pii summa rerum potentis anno XXII., & Christi CLX. celebratum fuisse, manifestissime evincitur (m).

(K) *Till. vie des
emp. Tom. 2.
p. 387.*

(l) *Monf. Tom.
7. part. 1. p. 7.*

(m) *Till. loc. cit.
pag. 322.*

* TAU-

* Magnæ Matri.

TAUROBOLIO. MATRIS. * D. M. I. D.

QUOD. FACTUM. EST. EX. IMPERIO.

MATRIS: IDEÆ. DEUM.

PRO. SALUTE. IMPERATORIS. CÆSARIS.

T. ÆLII.

HADRIANI. ANTONII. AUG. PII. ** P. P.

LIBERORUMQUE. EJUS.

ET. STATUS. COLONIÆ. LUGDUNENSIS.

L. ÆMILIUS. CARPUS. IIIII. VIR. AUG.

ITEM. DENDROPHORUS.

VIRES. EXCEPIT. ET. A. VATICANO.

TRANSTULIT. *** ARA. ET. BUCRANIUM.

SUO. IMPENDIO. CONSECRAVIT.

SACERDOTE.

Q. SAMIO. SECUNDO. AB. XV. VIRIS.

OCCABO. ET. CORONA. EXORNATO.

CUI. SANCTISSIMUS. ORDO. LUGDUNENSIS:

PERPETUITATEM. SACERDOTII. DECREVIT.

APP. ANCO. ATIL. BRADUA.

T. CLOD. VIBIO. VARO. COS.

**** L. D. D. D.

B 2

Pro-

* Deum. Magnæ. Ideæ. Diæ.

** Patri Patriæ.

*** Legimus Aram.

**** Locus. Datus. Decreto. Decurionum.

Profecto nemo non videt Reinesii, & Vandalis in statuendis Sacri Taurobolici initiis opinionem, & probationes omni ex parte funditusque corruiere ex novo hoc Lugdunensi marmore, quod eruditissimis commentariis gallico idioma te illustravit D. de Boze, Regiæ Parisiensis Academiæ socius [n]. At non hi certe nos sumus, qui propterea Sacri Magnæ Matris Deum initia ad Imp. Antonini Pii annos aperta fronte, confidenterque rejicere velimus. Ut enim res periculi, & audaciæ plenissima esset, illud in primis oporteret certissimis nos docere argumentis, neminem olim Taurobolicis misteriis initiari consuevisse, quin monumentum erigeret, qui dementiæ suæ, ac ridiculæ omnino Religionis testis foret locupletissimus, quod quidem id efficere nemo, tamque tuto polliceri valeat. Fortasse nulla alia superat antiquior in literatis faxis de Taurobolio memoria: sed quot adhuc eruendi lapides latent? Quot misere in calcariis fornacibus consumti? Quot in ædibus substruendis, fulciendisque adeo contriti, aut a cæmentariis ita aprati, ut nulla prorsus superfit legendi spes? Quæ cum ita sint certam Taurobolii ætatem post Christum natum finire haud facile est; nisi in hanc rem aut alicujus codicis etiamnum latentis ope, aut aliorum marmorum excavatione novum quoddam lumen accesserit.

[n] Salm. in
Ael. Lamp.
in Ant. Scel.
p. 456. n. 6.

Nunc de ritibus loquamur, quibus Taurobolii Sacrum tunc temporis celebrabatur; ita tamen ut ipsissimis Salmasii verbis eisdem hic describere pergamus. [a] *Itaque qui Taurobolium accipiebat, & consecrandus erat, in Scrobem profundam, terra egesta, ad hoc ipsum factam immittebatur: deinde Scrobs illa plancis, vel tabulis, quæ multis locis erant foraminatæ, consternebatur, super quem pontilem stratum multis pertusum locis Taurus auratis cornibus mactabatur, ut sanguis per foramina in Scrobem deflueret, quem capite, naribus, oculis, auribus, & toto denique corpore excipiebat Sacerdos in ea caver-* na defossus, & Tauri sanguine se abluebat. Salmasio concinit Kippingius [p], sed præ cæteris hujusce Sacrificii ritus, & morem fusissimo carmine describit Poeta Prudentius (q).

[p] Kipp. lib. 1.
Ant. cap. 15.
[q] Prud. Hymn.
in Rom. Corp.
Pom. p. 1996.

Salm-

*Summus Sacerdos nempe sub terram Scrobe
 Atq; in profundum consecrandus mergitur,
 Mire infulatus, festa vittis tempora
 Nectens, corona tum repexus aurea,
 Cinctu Gabino ruffeam * fultus togam.*

*Tabulis superne strata texunt pulpita
 Rimosa rari pegmatis compagibus :
 Scindunt subinde, vel terebrant aream,
 Crebroque lignum perforant acumine,
 Pateat minutis ut frequens biatibus.*

*Huc Taurus ingens fronte torva, & hispida
 Serris revinctus, aut per armos floreis,
 Aut impeditus cornibus deducitur :
 Nec non ex auro frons cor. scat. hostiae,
 Setaeque fulgor bractealis inficit.*

*Haec ut statuta est immolanda bellua
 Pectus sacrato dividunt venabulo,
 Eructat amplum vulnus undam sanguinis
 Ferventis, inque texta pontis subditi
 Fundit vaporum flumen, & late astat.*

*Tum per frequentes mille rimarum vias
 Illapsus imber tabidum rorem pluit :
 Defossus intus quem Sacerdos excipit,
 Guttas ad omnes turpe subjectans caput,
 Et Veste, & omni putrefactus corpore.*

*Quin os supinat, obvias offert genas,
 Supponit aureis, labra, nareis objicit,
 Oculos & ipsos perluit liquoribus :
 Nec jam palato parcat, & linguam rigat,
 Donec cruorem totus atrum combibat.*

B 3

Post.

* Purpuream vestem,

*Postquam cadaver sanguine egesto rigens
Compage ab illa flamines retraxerint ,
Procedit inde Pontifex , visu horridus ,
Ostentat udum verticem , barbam gravem ,
Vittas madentis , atque amictus ebrios .*

*Hunc inquinatum talibus contagiis
Tabo recentis sordidum piaculi
Omnes salutant , atque adorant eminus ,
Vilis quod illum sanguis , & bos mortuus
Fœdis latentem sub cavernis laveris .*

[r] *Bar. ad an.
Ch. 361.
Buleng. d. Imp.
lib. 2.*

[s] *Vand. loc.
sup. cit. p. 35.*

Haftenus Prudentius, cujus Carmina Baronius (r), & Buelengerius de Taurobolica Consecratione Pontificis Maximi, adeoque & de Cæsaribus sive post acceptum, aut arreptum Imperium, Matris Deum mysteriis eo more initiandis intelligenda esse perperam existimarunt (s). Verum ut ad Taurobolii ritus, & Sacra, unde paullulum digressi sumus, continuo revertamur: hæc verba *Vires excipit*, quæ passim in antiquis marmoribus occurrunt, id nobis apertissime significare videntur, ut non solum Sacerdos, sed & consecrandus defluentem Tauri sanguinem non modo ore, naribus &c., sed & vestibus sollicite, avidèque exciperet; has enim vestes lutulentas licet, & horridulas, fœdissimasque publice gestare gloriabantur, ut satis clare liquet ex hisce carminibus a Salmasio primum in Historiam Augustam editis.

*Quis tibi Taurobolus vestem mutare suaser,
Inflatus dives, subito mendicus ut esses
Obsitus & pannis, modicis repesactum.....
Sub terra missus, pollatus sanguine Tauri,
Sordibus infectas vestes servare cruentas,
Vivere cum speras viginti mundus in annos?*

Quin imo, cum id usu esset, ut homines vestimenta, quibus induti erant, dum alicujus Dei mysteriis initiarentur, huic dedi-

dedicata suspenderent (*), non levis suspicandi occasio se offert, ut etiam hi, qui Taurobolicis Sacris initiati fuerant, Matri Deum vestes, quas inter Sacra adhibuerant, publice consecrarent. [t] *Schol. Aristoph.*

At quorsum hæc, & cui bono tam operosa, & fastidiosissima Sacra? Profecto hi, qui Taurobolium tanto labore, tantoque rerum apparatu faciebant, necessum omnino fuit, ut in magnam quandam duraturæ felicitatis spem erigerentur. Atqui eo devenerat Ethnicorum vesana superstitio, & impietas, ut, si mysteriis Taurobolicis initiarentur, novam veluti vitam, sive mysticam regenerationem se idcirco consequi posse existimarent. Hocce enim consecrationis genus tanti valere, tantumque posse credebant, ut per eam, si pro semetipsis fusciperent, in æternum se renasci constantissime tenerent. [u] Hinc Sextus Agesilaus Ædesius Taurobolio accepto dicitur [*]. [u] *Salmo. in Æd. Lampr. loc. cit.*
[x] *Ap. Grut. p. 28. n. 2.*

IN. ÆTERNUM. RENATUS.

Ex his, quæ ultimo loco diximus, quam late pateat marmoris nostri interpretatio, quisque statim intelligit. Ara enim hæc a Sempronia Eutocia posita videtur, ut quam Taurobolio accipiendo regenerationem consecuta fuerat, publice, & æternum testaretur; sicuti Agesilaum in æternum Taurobolio renatum suæ felicitatis monumentum posteritati consecrasse vidimus. Inde nulli dubitamus legendum esse VIRIBUS ÆTERNIS, quibus nempe ob Taurobolium perceptum Semproniæ fuerit renata; aut si velis VIRIBUS, subintelligendo EXCEPTIS. Passim enim locutiones hæc in antiquis marmoribus occurrunt; & quanquam haud improbaremus alteram eruditissimi Muratorii lectionem, ÆTERNI, [y] idest subintelligendo ÆVI; quia tamen locutio hæc nova omnino videtur, & parum antiquorum marmorum usu confirmata; nostram ideo verisimiliorem, melioremque conjectamus. Neque quis in hac re nobis immerito succenseat; APOCOPE enim. S. cur lapidarii ignorantia, aut nimia

[z] *Vand. loc.
sup. cit. p. 43.*

festinationi minime tribuenda? An fortasse, uti opportune notat Vandale (z), lapides hi sculpti semper, aut dedicati sunt ab hominibus, qui grammaticam, & orthographiam perfectissime callerent? Adde etiam id contingere potuisse, quod ob miram saxi angustiam toti celandæ inscriptioni haud quaquam locus adesset. Litera N. jam conflata cum litera I. Sed ut de Tauri viribus data occasione quæpiam dicamus; alii Tauri vires in sanguine collocant; alii in cornibus (advertit CL. Muratorius in nostrum lapidem); alii vero in testiculis. Ita profecto disputant hi, qui triplex virium genus in Tauro distinguunt; ut nempe aut conditæ, aut sacratæ, vel exceptæ hæ dicerentur. Verum ex his, quæ superius observavimus, de viribus Tauri, quas Sempronius exceperat, Marmor nostrum omnino intelligendum esse videtur. Quod si de solis viribus consecratis, aut conditis sermo fuerit, Salmasius [a], cui suum addunt calculum

[a] *Salmas. loc.
sup. cit. p. 466.*

[b] *Matth. Ægypti.
loc. cit. pag. 88.
Montf. loc. cit.
pag. 175.*

[c] *Grut. p. 30.
n. 5.*

Matthæus Ægyptius, Montfauconius [b], aliique de Antiquitate optime meriti Viri, putat de cornibus Tauri esse intelligendum; *Taurobolio siquidem facto*, inquit, *cornua Tauri, quo fecerant, consecrabant, & dedicabant. Hinc hoc pacto legenda ea apud Gruterum Inscriptio (c).*

SEVERUS. JULII. F. L.

VIRES. TAURI. QUO. PROPR. PER.

TAUROBOL. PUB. FACT. FECERAT.

CONSECRAVIT.

Idest Vires Tauri, quo proprie per Taurobolium publice factum, fecerat, consecravit; nempe Tauri cornua; nam Tauri Vires in cornibus. Hæc Salmasius, cui concinit Anacreon, inquiens Φύσις κέραια ταυρῶν. Sed ut optime nos monet Montfauconius, ut certam hac de re sententiam quis pronunciare queat, exspectandum omnino est, ut Saxum aliquod adhuc fortasse sepultum emergat, quo deficiente, quidquam secure statuere haud possumus.

Ve-

Verum cum de Taurobolii origine, ritibus, Sacerdotibus, & Scopo plurima dixerimus, res neque inutilis, neque injucunda foret, si nonnulla de Instrumentis, quibus ad Sacrificium faciendum utebantur, hoc loco adderemus. Etiam si igitur ad nostri marmoris latera guttus duntaxat, & Patera videatur; attamen ex Historicorum, Poetarumque testimoniis multo plurima usu fuisse discimus; atque ut longius in hac re, quam par sit, lectores nostros haud detineamus, Taurobolici Sacri Typum elegantissimum ab Illustri Parisiensi Academico de Boze a relatis, uti opinamur, Prudentii carminibus expressum, hic ære cælatum apponi curavimus; paucis inde verbis, obiterque descripturi. Magnus itaque in medio, horridusque terra egesta specus, ad morem fortasse Mithriaci Spelæi (d) factus, cernitur, in quo Taurobolio consecrandus stat, guttasque Taurini sanguinis decedentes toto corpore excipit, ac veluti avidissime combibere videtur: desuper duo Sacerdotes; alter qui Tauri cornu manu fortiter apprehensum tenet, impeditque; alter vero Taurum corollis, & stola ornatum sacro ferit gladio. Circumstant undique Tibicines, & qui fistro ludant, & fistulis; multique visuntur Sacrorum Ministri, qui Pini frondes, lances, lituos, faces, aliaque instrumenta ad cochlearis formam præferunt. Fanum Matris Deum eminus conspicitur, quæ inter duos Leones corona turrita ornata sedet, quæque dextera manu tympanum, sinistra vero ramum oleæ gerit, uti in nummis non raro repræsentatur [e]. In angulo, qui propius attingit specum, Aries itidem stola insignitus a Ministro ducitur, ut Criobolium Attidi designet; in altera parte magna spectantium turba adest, felicitatem consecrato adprecatura; unde Prudentius,

[d] Mithriaci Spelæi Imaginem V. in dissert. de orig. Taurobol. apud Vand.

[e] Spanh. de usu, & præst. numm. excr. 8.

Omnes salutant, atque adorant eminus.

Antequam vero commentationi nostræ finem faciamus, duo hoc loco adhuc dicenda existimamus, Taurobolicum videlicet Sacrum nonnisi post XX. annos, ab illo, qui percepit,

perat, iterari potuisse, cum hi, qui hoc Sacrificio piati fuissent, in annum vicesimum puri, mundique permanere crederentur.

Vivere cum speras viginti novius in annos.

Alterum vero est, Ducholium nempe, Carolum Stephanum, Vossium, Gutherium, aliosque male sibi, rei que veritati consuluisse, cum non solum Magnæ Matris Deum, sed Dianæ quoque Taurobolium factum, dicatumque fuisse scripserunt; a nomine *Ταυρόβολος*, quod Dianæ tributum est, ut videtur, Summi illi cæteroquin Viri decepti. Ita enim dictam esse haud dubitandum; vel quia in Insula Samo illi dicatum esset Templum, quod Taurobolium nuncupabatur, aut quia a Taurica Gente summo honore, cultuque haberetur; vel quod armentis præfuerit, quorum Taurus Princeps; aut quia tandem, cum eadem ac Luna sit, a Tauris trahi Poëtæ effinxerint. Rem hanc optime novit eruditissimus Begerus, qui Dianæ Amarinthiæ Numisma explicans (f), etiam si in averfa parte Taurus vittis insignis conspiciatur, illud tamen ad Dianæ Taurobolium nullo modo referri posse docet, cum Laurea, quæ Apollinis insigne est, cum Tauro conjuncta a nummo exhibeatur; unde ut in averfa Dianæ, sic & in averfa Parte Apollinis honores distinguit; præsertim cum & Apollini Boves immolavisse veteres compertum sit. Sed illud postremo loco indigitasse etiam haud supervacaneum sit, Taurobolica nimirum Sacrificia, quæ extra urbem in circo Flaminio [g] celebrabantur, quæque annorum progressu in Italia, Hispania, & in Galliis præcipue, usu venere, non modo privatos homines fecisse, sed & Viros Illustres, & Civitatum ordines; neque solum pro se ipsis, sed & pro bono publico, & pro Augg. salute; non raro hostiis propriis, quandoque etiam impensa publica, uti testantur plurimæ Gruterianæ Inscriptiones [h], ac potissimum illa Lugdunensis Coloniz. De hujus Sacri autem duratione haud multa verba facimus. Taurobolii abrogationem ad Honorii,

(f) Bæg. Thes.
Brand. Tom. 1.
p. 430.

(g) Kipp. Ant.
lib. 1. cap. 15.

(h) Grut. p. 26.
n. 4. 28. n. 5.
29. n. 12.

norii, Arcadii, & Theodosii junioris imperium rejiciunt lapidum auctoritate instructi Montfauconius, & Vandale, (loc. sup. cit.) cum tunc temporis totius Æthnicæ Religionis superstitio, & impietas, ob miram Evangelii propagationem, suum vergeret ad interitum. Attamen nil certo adfirmare quempiam posse dixerimus, nisi & novum Saxum, sicuti originem, ita & finem Taurobolici Sacrificii nos invictissime doceret.

SEMPRONIA . EUTOCIA . Si a Lapidario additum fuisset prænomen, fortasse haud tam difficilis res foret finire, an foemina hæc ab inclyta illa Semproniorum familia prognata fuerit, quæ Patritia ab initio, Plebeja postmodum fuit, sed ut optime adversus Sigonium disputat Joseph Castalio [1], haud in usu fuit ultimis Romani Imperii temporibus prænomena mulieribus tribuere; mulieres quippe gentilicio solummodo utebantur nomine, adjecto cognomine, vel a numero, ut Claudia prima, secunda &c, vel ab ætate, ut Antonia minor; vel aliunde, ut Drusilla, Domitilla &c. (K) ita nempe, ut a cognominibus foeminæ, sicuti Mares a prænominibus distinguerentur. In marmore sepulcrali, quod Guichenonius Albæ se vidisse testatur [2], memoria superat cujusdam alterius Sempronix Sabinæ, quæ Cinci Semproniani Equitis Romani Mater dicitur; inde conjectandi locus, multiplicem Semproniorum familiam in Pedemontio ea ætate exstitisse; aut quia domicilium suum Roma in hanc florentissimam Regionem transtulissent, aut quia aliquo publico munere tunc temporis hic perfungerentur. Cæterum Sempronia dicta fortassis Eutocia, quasi *Infantaria*, ut ait Martialis, a nomine græco, & quidem muliebri Εὐτοκία, quod Græcis sonat pariendi facilitatem, seu foecunditatem; non absimili modo, quo in Marmoribus Pisaurenſibus Sempronia altera dicitur Flora, & Pietas. (m)

[1] Castal.
ap. Grav. Rom.
ant. Tom. 2.
pag. 1258.

(K) Ant. Aug.
dialog. 2.

(l) Guich. hist.
de Savoie.

[m] Marmor. 81.

III.

PRIMA BACCHANTIUM TABULA.

Priusquam ea singula, quæ in hoc, aliisque hujusce generis marmoribus conspiciuntur, persequamur, pauca de Bacchanalium origine, variisque Bacchi festis præfanda sunt, quæ facis præeuntis instar pone disputanda reddant lucidiora. Omnis igitur Bacchi cultus ab Ægyptiis profectus primum ad Græcos, deinde in cæteras etiam orbis terrarum partes gradum fecit; at in Italiam quis illum invexerit, latet. Quamquam enim Matthæus Ægyptius (a) Bacchi sacra a Thyrrænis Italiæ populis primum fuisse suscepta in Liviani Senatusconsulti de Bacchanalibus explicatione opinetur, incertum est, an locus Clementis Alexandrini ab eo allatus de Thyrrænis Italicis, an de Thyrrænis potius insulas Ægæi Maris Thraciæ finitimas incolentibus sit intelligendus. Verum (b) ad Ægyptios redeamus. Qui Græcis Διονύσιος, & Latinis Liber, Ægyptiis Osiris fuit, illiusque cultum Græci immutato nomine transtulerunt in Græciam, & antiquissimam de gestis, obituque illius fabulosam Historiam novis commentis penitus corruperunt. Quæcunque enim diversa ab Ægyptiis de suo Dionysio narrant Græci, ea vel Orpheus, vel aliquis alius antiquus Poeta commentus est (c). Orpheum quidem Lactantius Orgiorum Bacchi auctorem facit hisce verbis. (*Sacra Liberi Patris primus Orpheus duxit in Græciam, primusque celebravit in Monte Bæotiæ Thebis, ubi Liber natus est proximo. Qui cum frequenter citharæ cantu personaret, Cithæron appellatus est. Ea Sacra etiamnum Orphica nominantur, in quibus postea dilaceratus, & carptus est*). Eundem Diodorum, ait, quum ad Ægyptios transisset, eorumque cum Sacra omnia, tum Bacchi, seu Osiridis etiam mysteria percepisset, in Græciam reversum Thebanorum gratia,

[a] In S. C. de Bacchanalibus.

[b] In præteritico.

(c) Laët. lib. 1. de fals. rel. Diod. Sicul. Bibl. Gr. lib. 211.

gratia, quibus cum arctissima devinctus erat amicitia, suis in Poematibus cecinisse Bacchum ex Jove, & Semele Cadmi uxore Thebis in Boeotia natum fuisse: hoc vero commentum ille suis evulgavit, celebravitque carminibus, ut Cadmo præcipue assentaretur, ejusque uxorem Semelem, quæ ab ignoto quodam compressa fuerat, filiumque Ægyptio Osiridi similem pepererat, honestaret, Jovi natum referens filium. Ita Orphei sui vatis carminibus, quæ suam tantopere celebrabant gloriam, Græcia universa facile persuasa est, Deum hunc apud se ortum. Hæc Diodorus [d] Siculus, qui alios etiam Heroas Ægyptios Poetarum Græcorum fabulis Græcos effectos esse scribit. Mirum vero illud, quod ille de Orgiorum Bacchicorum antiquitate nobis tradit, quum dicat Ægyptios ab Osiride, & Iside (Baccho, & Cerere) ad Alexandrum Macedonem, qui sui nominis urbem in Ægypto condidit, decem annorum millia numerare. At nobis non in animo est Bacchicam omnem abditissimam, & uberissimam excutere mythologiam, vel exquirere an a Noemo illa sit, an ab aliqua potius profana corrupta historia derivanda, vel quot fuerint Bacchi, & quomodo secernendi sint, & quinam sub illarum fabularum involucris lateant sensus morales. Quam in rem quum integram legerimus Pyrrhi Ligorii [e] dissertationem in Ferrarensi Academia habitam, non tamen de re valde obscura doctiores effecti sumus. Nunc vero satis esto primam Bacchi Orgiorum originem, & varia illius festa ab antiquis præcipue Græcis celebrari solita cursum observare. Si tamen prius certum existimemus esse eundem Dionysium Græcum, & Ægyptium Osiridem, Bacchum, vel Liberum a Latinis appellatum.

[e] Extrat MS.
in Reg. Bib.
seorsim a ceteris
operibus.

Varii itaque feruntur Bacchicarum celebritatum Auctores. Bacchus ipse instituisse post expeditionem Indicam Trieterica dicitur. [f] Isis vero in demortui, imo discerpti Osiridis honorem cum alios ritus, tum Phallorum pompam instituit, quam in Græciam transtulisse Melampus postea fertur, & ipsum etiam Dionysi nomen invenisse, ac Dionysiaca celebrandi rationem docuisse [g]. Alii ergo ex veteribus Scrip-
tori-

[f] Diodor. Sicul. Bibl. Græc. lib. 5.

[g] Herod. lib. 11. Cap. 49.

toribus Bacchum, alii Cererem instituisse Bacchanalia ferunt; ab Ægyptiis vero in Græciam, alii ab Orpheo, alii a Melampode fuisse illata. Quis vetat opinari hujusmodi ritus varios fuisse partim a Cerere, partim a Baccho institutos, & deinceps ab antiquis Poetis, penes quos Religionis erat arbitrium auctos, variatos, immutatos ea plane auctoritate, qua alii aliorum fabulas novis commentis corruperunt; ita ut densissimas posteris antiquitatem perscrutaturis tenebras offuderint. Hæc sunt, quæ de Bacchanalium origine certo statui possunt.

Verum non prætereundum est Bacchi Sacra cum variis aliorum Deorum festis fere conjungi, aut confundi ob communes, vel similes ritus. Junguntur fere simul Bacchi, & Cereris mysteria, ut videre est in Gutto Saxoniae Ducis Brunsvicensis ab Johanne Henrico Eggelingio exposito [h]. Meursius præterea sexto Eleusiniarum die [i] Bacchi simulacrum fuisse productum, & variis saltationibus, & canticis cultum refert. Et Aristophanes [K] Ranarum chorum tum Bacchi, tum Cereris laudes canentem inducit. Bacchanalium etiam furor, & ejulatus, sistrorum, tympanorumque strepitus, tyrorum gestatio, & jactatio capitis, alique hujusmodi ritus ex Cybeles Magnæ Deum Matris cæremoniis deducti sunt, ut Matthæus Ægyptius ex variis ostendit monumentis. (l), ex quibus non obscure colligitur apud Poetas, & Fabulatores Cabeirorum, Gallorum, Bacchantium, Curetum, Corybantum, Isiacorum, Dyonisii, Osiridis, Adonidis, Attidis, Bacchi, Cereris, Magnæ Matris Deum, Isidis, Cybeles, Berecynthiæ fabulas, mysteria, cæremonias ut plurimum promiscue accipi. Quæ cur ita sint, & cujus rei gratia conficta si quæras, paucas reperiēs, easque non magni momenti conjecturas. Juvat ex Diodoro Siculo hic addere Bacchumorgia sua a Cybele accepisse, (m) eandemque Cybelem ob Attim interfectum furem, & oberantem una cum Marſya ad Dionysum Nisæum in antrum profectam, Isidem vero Osiridis Uxorem fuisse, & cum illo regnasse, eique defuncto certos instituisse honores, fidemque

[h] Gronov.
Tom. 7. p. 57.

[i] Ibid. p. 159.

[K] In Ranis.

[l] In explic-
tione Liviani
S.C. de Baccha-
nalibus num.
67 11. pag. 46.
& seq.

[m] Vide loca
jam citata in
Bibl. Græc.

que datam nulli amplius nubendo servasse. Bacchum vero ajunt etiam comitem fuisse Cereri in quærenda Proserpina, quod docet etiam Aristophanes Ranis.

Εἴγρει φλογέας λαμπά-
δας . ἐν χέρσιν γὰρ ἦκει
τινάσσων, ἱαχχε,
πυκτέρ τελετῆς πόσφορος ἄστρον .
φλόγι φέγγεται δὲ λείμων .

*Jam flagrant lampades excita
Dextra ardentem quatens tædam.
Ades, Jacche, affulgens Sacri
Nocturni astrum; tota tuis modo
Late splendent littora flammis.*

Præterea frequentes adduntur in Bacchi mysteriis Sileni, (n) *Montfaucon. Tom. 1.* Satyrique, [n] qui Bacchum etiam in Indica expeditione secuti sunt, ut Diodorus Siculus ait, & stratagematibus, vel armis, quibus Bacchus, ejusque Milites usi sunt, alludunt, ut Pyrrhus Ligorius ex Polyeno, & Arriano certum esse credit. Priapus etiam aliquando additur, qui Bacchi, Venerisque filius a Mythologis dicitur. Sed Priapus, Sileni, Satyrique ob salacitatem, & impudentiam, quæ ab ebrietate disjunctæ fere non sunt, significandas appingi consuevisse verosimile est.

Jam quæ propria fuerint Bacchi festa, quibusque illa nominibus distinguerentur, aut appellarentur videamus. Qua in re etsi videamur multum a proposito nostro abire, Lectoremque non necessaria digressionem morari, attamen duo non parva operæ pretia nobis meritori videmur; primum quod Bacchi omnia festa a nemine adhuc simul collecta Lectori uno ictu oculi videnda subjicimus, deinde quod multa in medium afferimus, & explicamus, quorum notitia multis deinceps in locis opportuna erit, laboremque levabit, ne sæpius eadem iterare cogamur. Paucis igitur perstringemus
ca

ea nomina, quæ varios apud populos celebrata Bacchi sollemnia festa obtinerent, passim admonentes, quum idem festum alio nuncupatum nomine occurreret.

Orgia, Ὀργια, primum dicuntur Bacchi festa non proprio, sed communi ceterorum Deorum mysteriis vocabulo. Nam, ut observat Servius, (o) sicut cæremoniæ apud Latinos, ita apud Græcos Ὀργια omnibus quibuscunque Sacris conveniunt. Proprie tamen Orgia dicebantur antiquitus Cybeles, deinde etiam Bacchi, & ἀπὸ τῆς ὀργῆς videlicet ab ira Cybeles, vel a furore Corybantum, Bacchantium, aliorumque huiusmodi Sacerdotum [p].

[o] Ad lib. 10.
& v. 1. Enaid.

Baccheja, Βακχεΐα, ipso Baccho frequenter apud Græcos auctores appellantur. Sed etymologici magni auctor dubium relinquit, an a Baccho illa dicta sint, an ἀπὸ τῆς Βακχέϊας, i.e. a Bacchando, a quo etiam ipsum sit Bacchi nomen.

[p] Clem. Alex.
in prolept. Eu-
seb. de præpa-
ras. Evang.
P. uirgatus, &
alii.

Jobaccheja, Ἰωβακχεΐα nominat Demosthenes in Oratione contra Neæram.

Dionysia, Διονύσια vero ut plurimum a Græcis auctoribus dicuntur. Διονύσος, quippe audit ab ipsis Bacchus a Patre Jove ἀπὸ τῆς Δίος, & a Nysa urbe, in qua nutritus fuit, quod etymon præ ceteris verosimilius est.

Ex hisce alia volunt antiquiora esse, alia recentiora, quod ab antiquo Thucididis Scholiaste in lib. II. accepere discrimen. Quum enim Thucidides ἀρχαιώτερα nominasset, addit Scholiastes ἀρχαιώτερα εἶπε, διότι ἐστὶ καὶ νεώτερα ἄλλα, i.e. antiquiora dixit, quum & recentiora sint.

Ἀρχαιώτερα, antiquiora eadem sunt, ac Ἀνθροπία: Νεώτερα, recentiora eadem cum Lenæis, μικρὰ etiam, seu parva dicta.

Ita μεγάλα dicta sunt antiqua Anthesteria.

Lenæa, ληναία dicta sunt a Sacello Bacchi in Agro Attico, quod Ἀληναῖον appellatur, sive ἀπὸ τῶν λήνων, a torcularibus.

Autumnalia hæc ipsa nuncupata sunt, quod Autumno celebrarentur, sicuti

Verna, quæ vere ineunte, ληῦντος τῆ χειμῶνος, ἀρχομένη

C

δὲ

δὲ τῷ ἔαρος, ut Aristophanis interpretes in Aves ait :
Ista tamen magna, seu antiqua esse existimantur.

Urbana præterea hæc ipsa dicuntur ob eundem Aristophanis Scholiastem in Aves scribentem τῷ ἔαρι ἐν ᾧ πελάγει τὰ Διονύσια, i.e. *vere in urbe Dionysia fiunt*.

Ruralia pari ratione dicta sunt Lenæa, quum κατ' ἀγροῦς, i.e. in agris celebrarentur. Aristoph. in Acharn. ἄλλω τὰ κατ' ἀγροῦς εἰσίων Διονύσια. i.e. *Agam per agros currens Bacchanalia*. Ubi Scholiastes locum quendam in agro esse Baccho sacrum scribit ληνῶν nominatum, quod ibi prima Torcularia λήναι a Græcis dicta posita fuerint.

Agrionia sunt, quorum meminit Plutarchus quæst. Græc., & quæst. Sympotiac. lib. VIII. quæst. 1. tota festi ceremonia hæc erat. Mulieres Bacchum tanquam fugitivum quærent, quærendi finem faciunt dicentes ad Musas eum confugisse, & latere: tum post cœnam ænigmata invicem proponunt. Minyæ posteri ab his Sacris arcebantur, deprehensam ex ea progenie mulierem fas erat interficere, ut quandam a Zoilo Bacchi Sacerdote suis temporibus interfectam narrat Plutarchus.

[q] *Seld. Marm. Oxon. p. 115. & 167.*

Antheſteria, Ἀνθεστήρια, vocant prima illa majora Bacchi Sacra, quæ nomen etiam Anthesterioni mensi dedere, Novembri nempe, cujus duodecima die celebrabantur [q]. A congerendis floribus dicta fuisse Auctor Etymologici hisce verbis ostendit. Ἀνθεστήρια τὰ Διονύσια. ἕως γὰρ Ἀθηναῖοι τὴν ἑορτὴν λέγουσι παρὰ τὸ τὰ ἄνθη ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ἐπιφέρειν. i.e. *Floralia Bacchanalia*. Sic enim Athenienses festum dicunt, quoniam flores ad festum congerebant. Observat Meursius (r) tres fuisse Anthesteriorum dies πιθοργίαν, χόας, χύτρην, ex Aristophanis Scholiaste, Plutarcho, Helychio, aliisque optimis auctoribus.

[r] *Græciæ fœvistæ lib. 1. pag. 719. Gronov. tom. 7.*

Πιθοργία dies erat novo vino degustando institutus, diæusque ἀπὸ τῷ πίθῳ οἶγεν, i.e. *quod cadi tunc primum aperirentur*.

(s) *Vid. Athenæum, & Scholiastem Aristophanis apud Meursium loco cit.*

Χόας celebritas fuit vel a Demophonte, vel a Pandione Athenarum Rege instituta; quum ut ajunt (s) Orestem Athe-

Athenas digressum, & hospitio acceptum, eo die, quo Bacchanalia celebrabantur, ne vel a Sacris excluderet, vel si ille in eodem cum ceteris cratere biberet, eadem Sacra pollueret, iussit unicuique convivarum congium apponi, ex quo solus biberet. Inde manavit consuetudo certi constituendi præmii illi, qui congium, vel congio simile poculum uno haustu bibisset. *Xōs* enim Græcis est congium.

Chytri, *Χύτριοι* ollæ Græcis sunt. Hoc nomen festo hæc de causa datum (ε): qui a diluvio servati sunt certas ollas omni semine refertas Mercurio Terrestri statuerunt. Respiciebat id fortasse fruges a Baccho, & Cerere simul inventas.

[ε] V. Theopompum a Neursio citatum.

Pithoinia, *Πιθόινια* etiam vocatur ab Hesichio dies novo gustando vino institutus.

Necinia, *Νεκίνια* idem dies a Plutarcho dicitur (u).

[u] Quæst. Sympos. lib. 3. q. 7.

Ambrosia, *Ἀμβροσία* auctor Erymologici appellat Bacchi festa, quæ mente Lenæone celebrabantur.

Theoinia, *Θεοίνια* a Bacchi nomine dicta, qui *Θεοίνιος*, id est *Θεὸς οἶνος* Deus vini audiebat. A plebe per vicos actiata sunt.

Brauronia dicta a Braurone Atticæ oppido impudentissima erant. Nam, ut ait Aristophanis Scholiastes in *Pace*: *μεθύοντες πολλὰς πόρνas ἤσπασαν*, multas temulenti rapiebant meretrices. Suidas in *Brauron*.

Θύια vocat Pausanias in Eliacis, quæ celebrabant Elei. Tres in Templo Bacchi positos lebetes vacuos spectante multitudine, & sigillo obsignatos, postero die integris signaculis vino plenos reperiri fama erat.

Scieria, *Σκίερια* ex eodem Pausania in Arcadicis Alea in oppido Arcadiæ celebrata olim sunt. Ante Bacchi simulacrum foeminæ sese ex Delphici Oraculi jussu flagellabant. Bacchi vero simulacrum circumferebatur sub umbella, a qua nomen sortita sunt; est enim *σκίερον* umbraculum, & qui umbellam ferebant *σκιαδόφοροι* dicuntur apud Pollucem, qui hoc festum *Σκίερια* appellat.

Agrypnis, *Ἀγρυπνίς* ab Hesychio dicitur festum quoddam,

da n, seu pervigilium in Bacchi honorem Arbellæ in Sicilia observatum.

Tyrben, Τύρβην Bacchicum etiam sollemne Pausanias meminit in Corinthiacis, sed ritus tacet.

Phellos, Φέλλος vocat Suidas initium Dionysiorum.

Protrygeia, Προτρυγεία est etiam Hesychio Bacchi celebritas, sic ab ipso dicta: nam προτρυγῆς audiebat, *vindemiator* nimirum.

Trieterica vero a Baccho in expeditionis Indicæ memoriâ constituta, tertio quoque anno celebrata sunt, unde nomen acceperunt. Trieteris enim trium annorum spatium dicitur.

Lampteria, Λαμπτήρια memorat Pausanias in Achaicis in honorem Bacchi celebrata fuisse a Penelensibus, qui noctu facès in templum Bacchi inferebant, & crateres vino plenos per urbem disponebant.

Nυκτήλια dicta etiam sunt Dionysiaca per noctem celebrata, unde νυκτήλης etiam cognominatur Bacchus, *Nyctelius, Eleusque parens*. (Ovid. lib. iv. metamorph.)

Omophagia, Ὠμοφάγια, latine crudivora dici possent, ea sunt Bacchanalia, in quibus Mytæ, & Bacchæ furentes, quasi vi numinis agente sui impotes forent, serpentum se nexibus coronabant, & crudas cælarum victimarum carnes ore cruento dilaniabant.

Ascolia, Ἀσכולία Sacrum Baccho festum celebrabant Athenienses [x] ἀπὸ τῆς ἀσκυς, idest *ab utre* nuncupata. Nam utrem ex capri mactati pelle confectum, inflatumque, & ut magis lubricus esset sebo inunctum proponebant, ut uno pede adolescentes in illum insilirent, quod ἀσκολίζειν *ascolizein* vocabatur. Utram vino plenum fuisse, & insitenti præmio fuisse verisimile est.

(x) Castellanus
de Festis Graecorum.

Hactenus quidem de Bacchi festis, eorumque variis nominibus apud Græcos, a Latinis vero

Bacchanalia dicta sunt immania illa Bacchi Sacra nocturna Senatusconsulto sublata, ut ex Livio factum notum.

Liberalia vero appellata ab eodem Baccho, qui Liber dictus,

dictus, longe diversa fuere, de illis vide Ovidium Fast. III., & Hofmanum, vel Matthæum Ægyptium [γ].

(γ) Pag. 793.
Gronov. Polen.
tom. 1. supplm.

Vinalia addenda sunt, quæ duplicia fuere, Calendis Majis altera, altera XIII. Cal. Septemb. (ζ).

(ζ) Idem ibid.

Hæc fuere Bacchi Festa (α) apud antiquos. Jam si cetera Deorum Festa, quibus est ritus aliquis cum Dionysiis communis percurrere velimus, res nimis prolixa tædium potius, quam uberiores lucem est allatura. Nos plus æquo digressos, evagatosque revocat propositum Saxum, in quo etsi Bacchica aliqua, seu Dionysiaca celebritas expressa fuit, quænam illa sit, cujusmodi fuerit, & ad quem spectet populum, vel quod respiciat tempus, iis dijudicandum relinquimus, qui potiora monumenta, & antiquorum volumina scriptorum laboriosiori manu versarint, & attentiori oculo perspexerint.

(α) Ex Castellano, Jonstonio, Janfoido, & Meurfio, & aliis.

Nostram tamen nec irritam, nec illaudatam fore operam confidimus, si ea singula, quæ conspicienda exhibet hoc marmor, seorsim expendentes, ad quas ea referri possint cæremonias passim innuamus, conjecturis, ubi certa non suppetent argumenta, uti fieri solet, utentes.

Age dum itaque curnam solas hic intuemur mulieres? A mulieribus ut plurimum curabantur Bacchi Sacra præsertim apud Græcos. Nam antiquissima illa Dionysia ἀρχαῖα-τερεα, & μεζωρα dicta penes Athenienses quatuordecim foeminae procurarunt. Γεραίαι audiebant istæ, quod nomen Sacerdotium vulgo significat, sed proprie Sacerdotes Bacchi foeminas, ut Hesychius ait. Creabantur autem a Rege Sacrorum, nimirum a cive aliquo optimo populi suffragiis hinc peragendis Sacris præfecto, cujus uxor utpote Regina præerat ceteris γεραίαις, debebatque Civis Atheniensis esse, non peregrina, spectata pudicitia, & quæ virgo nupsisset. Præterea tam istis, quam ceteris stato dierum numero ante festum cum viris concumbere vetitum fuit, adeoque jurabant: [b] ἀγιστάω, καὶ εἰμι καθαρὰ, καὶ ἄγνη ἀπὸ τῶν ἐκαταρθεύοντων, καὶ ἀπ' ἀνδρὸς συνουσίας, καὶ τὰ θεοῖσι, καὶ Ἰσβαρχεῖα γεραίω τῷ Διονύσῳ κατὰ τὰ πύτφια, καὶ

(b) Auctor argumenti orationis Demostenis in Neæram.

καὶ ἐν ταῖς κατηχῇσι χρόνις. i.e. *Pura, & munda sum cum a ceteris omnibus, quæ polluere possunt, tum a viri congressu, & Bacchanalia, & Jobaccheja patrio more celebros, statisque temporibus.* Hæc sacra non tantum solis committebantur mulieribus, sed ἀγνῆτα erant, arcana nempe, nec maribus adeunda, nec evulganda. Quamobrem Demosthenes contra Neæram graviter conqueritur de peregrina Regi nupta: καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ οὖν ἔθηκε τὰ ἀγνῆτα ἱερὰ ὑπὲρ τῆς πόλεως, καὶ εἶδεν, ἃ ἔπρόσκειν αὐτὴν ὅσαν ξέναι ἦσαν. Καὶ τοιαύτη ἦσα ἐστὲν ἡ εἶδεν ἄλλος Ἀθηναίων ποσῶν εἰσέρχεται, ἀλλ' ἡ τῆς Βασιλέως γυνή. *Ipsa Mulier arcana sacra pro urbe obrulit, eaque vidit, quæ ut peregrina videre non poterat, & quum talis esset, eo ingressa est, quo tot Atheniensium nemini fas est intrare, una excepta Regis uxore.*

Juvat hic animadvertere hujusmodi Sacra, quum a solis, honestisque matronis arcanis ritibus perficerentur, longe profecto diversa fuisse ab his, de quorum turpitudine, & obsecnitate gravissimas legimus querimonias apud Auctores, qui multa indigna dictu, & visu Dionysiorum cultoribus exprobant. Ebrietatem redarguit Plato lib. 1. de legibus, πᾶσαν ἐθεασάμην τὴν πόλιν περὶ τὰ Διονύσια μεθύσαν, i.e. *Totam vidi urbem Bacchanalium tempore temulentam.* Satyrorum in eam pompam productorum salacitatem carpit

(c) Lib. 7. Græc. efficit.

Theodoretus. (c) τίς γὰρ ἀγὰν λαγνισάτων ἔνδον ἐν τῷ θαλάμῳ τετόλμηκε τοιαῦτα; ὅποια τῶν σατύρων ὁ χορὸς ἠσέλγησε δημοσίᾳ ποιπέυαν. i.e. *Quis enim vel salacissimus homo intra cubiculum ea patrare unquam est ausus, quæ Satyrorum Chorus publica in pompa flagitiose exhibuit?* Matronarum impudentiam exagitat Augustinus [d] inquit id Matronam

(d) Lib. 6. de Civ. Dei Cap. 21.

facere in publico, quod nec meretrici, si matrona spectarent, permitti debuit in Theatro. Bacchicos denique mystas αἰσχρῶς καὶ τοῖς σήμασι καὶ πράγμασι turpes signis, &

(e) Cassellanus de Fest. 4. Græc. pæc. 67. Græc. nov. 1070. 7.

factis D. Gregorius Nazianzenus vocat. [e] Impudentem etiam Phallophorum, & Ithyphallorum pompam, eorumque propudiosam originem carpunt Theodoretus loco

citato,

citato, & Arnobius lib. v. Quos immanissimos ritus, et si pii viri meminerint, ut turpissimam superstitionem Ethnicis exprobrarent, nos tamen, ea prætereunda ducimus, quæ nec nostra res necessario postulat, nec verecundus Lector est commendaturus.

Dionysiorum itaque, seu Bacchanaliorum celebritas ab omni foeditate prius immunis fuit, & sine maribus, deinde vero ipsarum mulierum falacitate admissis viris corrupta fuisse videntur, & multis flagitiis coinquinata. Id verisimile facit Hispala, quæ penes T. Livium fatetur primo *Sacrarium id (Bacchi) fœminarum fuisse, nec quemquam virum eo admitti solitum: tres in anno statos habuisse dies, quibus interdum Bacchi Sacris initiarentur. Pacullam Miniam Campanam primam suos filios initiasse, & nocturnum Sacrum, ex diurno, & pro tribus in anno diebus quinos singulis mensibus dies initiorum fecisse, ex quo in promiscuo Sacra sint, & permisti viri fœminis, & noctis licentia accesserit.*

Imo eadem ipsa Bacchanalia puritatem, & castitatem præseferbant, ut scelestissima flagitia occultarent, quare Mater Æbutium adolescentulum initiatura, *eorum exsolvendum, ait, decem dierum castimonia opus esse, decimo die cœnatum, deinde pure lautum in Sacrarium deducturam.* Et Bacchus ad Pentheum [f] penes Euripidem in Bacchis. [f] v. 937.

Ἦ' πᾶ με τῶν σῶν πρῶτον ἡγήσῃ φίλον,
Ὡ' πᾶ παρὰ λόγον σῶφρονας βάκχας ἴδης.

*Me certe habebis cariorum neminem
Bacchas pudicas intuens præter fidem.*

A folis etiam Matronis, & puellis curata fuisse olim Bacchi sacra Statius in Achilleide Lib. II. planum facit, inquiens Achillem sexum mentitum suadente matre virginem creditum adeo felici dolo inter Scyriadas puellas delatuisse, ut una cum ceteris lucum, in quo Trieterica Bac-

chi orgia celebrabantur ingressa Deidamiæ vitium obtulerit. Illic Poeta Sacerdotem severam caventem, ut solæ admitterentur fœminæ, legemque maribus aditum interdicentem egregie describit hîc versibus. (lib. 1. 598.)

*Lex, procul ite mares, iterat præcepta verendus
Ductor, inaccessumque viris edicitur antrum,
Nec satis est, stat fine dato metuenda Sacerdos,
Exploratque aditus, ne quis temerator oberret
Agmine fœmineo*

(g) *Matthaus
Ægyptius in
Senatusconsultum
num. 7.*

Solas tandem mulieres, ut plurimum celebrantes Liberi Patris, vel Dionysii sacra præter Poetas, qui plerumque in solarum mulierum Bacchantium furore describendo toti sunt, multi meminere Scriptores (g). Strabo lib. iv. Geographiæ in quadam insula ostio Ligeris objecta Samniticas habitare mulieres ait, Bacchico furore correptas Deum variis colere ritibus, nullum tamen eo virum proficisci, sed ab illis omnes abstinere, donec navigiis ex insula exportentur. Petronius de Priapi Sacello: *ibique complures Bacchantium instar mulieres vidimus, quæ in manu dextera Priapinos fascinosos gestabant: plus videre non licuit, nam ut nos viderunt, tam magnum clamorem sustulerunt, ut intremuerit Templi camera, & nos corripere conata sunt.* Pausanias in Phocicis Thyadas fœminas memorat in Parnassum quot annis venientes, & una cum Delphicis mulieribus Baccho sacra agitantes. Idem in Corinthiacis Sicyonem inter, & Phyliuntem regionem esse Pyrexam nomine scribit; ibi Libero Patri, Cereri, & Proserpinæ seorsim a viris fœminas concesso in loco sacra facere. Et in Laconicis idem Templum Bacchi scribit inibi esse non adeundum nisi fœminis, quæ solæ ἐν ἀπορρήτῳ, *secreto* Deo litant: Colonatæ vero sacra facere mulieres, quæ Leucippides dicerentur; & ab undecim aliis, quæ Dionysiades dictæ cursus certamen in honorem Bacchi celebratum.

Causæ nunc inquirendæ sunt cur a mulieribus præfer-
tim

tim Bacchanalia celebrarentur; Cur nam illæ hujusce Dei cultum sibi pene solis maxime vindicabant? Mulieres, & Bacchi Nutrices, & illius Comites etiam in expeditione Indica fuisse dicuntur. Vix enim natus ad Nyfam Arabiæ Urbem perlatus ab illius loci nymphis altus, educatusque fuit inter choreas, & foeminarum thyasos. Quare a Patre Jove [*ἀπὸ τοῦ Διὸς*] & a Nyfa Urbe Dionysus nominatus fuisse fertur a Diodoro Siculo, [*b*] aliisque. At juxta Nonnum nutritus est a Lami filiabus fluvialibus Nymphis. Adultus quatuor habuit Comites, seu Sorores, ut ajunt, Ino, Autonoe, Semele, Agave: quintam nonnulli addunt Polydoram. Novem etiam virgines musica suavitate celebres, quæ postea Musæ dictæ sunt, & cantui, Poesique præfuerunt, secum circumduxit. At mulierum Bacchantium thyrsis armatarum ingens habuit in castris agmen, quarum opera, thyrsis enim ferrum circumductis occultatum foliis habentibus pugnabant, ad Indos, aliosque Hostes profligandos feliciter usus est. Quam fabulam nonnulli (*i*) de Bacchi stratagematibus explicant, qui militibus muliebri veste indutis hostes aliquando decepit, nam inerme ut videbatur hujusmodi agmen, & sacrum aliquod potius peracturum, quam pugnae instructum obiciens, aut opportuno in loco collocans circumventum, vel pertractum in insidias hostem clade afficiebat. Nec a vero multum abhorret, quod narrat Higinus: quum Nyfus Bacchi nutricius regnum ab eodem in Indos proficiscenti sibi commissum reduci reddere detrectasset, dissimulata injuria Bacchum Trieterica celebrare fingentem militibus thyrsigeris muliebri veste indutis impetum in Nyfam, qui nil tale timeret fecisse, regnumque hoc stratagemate recepisse. Hæc in causa esse possunt, cur mulieres præcipue Baccho sacra facerent. Nisi forte iis prætermittis, quæ Mythologi habent, malis dicere, ideo hæc sacra curæ mulieribus fuisse, quia hic sexus superstitioni deditissimus sollemniores, & effratiōres Deorum cultus, & operosiores amaret, celebraretque perlubenter supplicationes, quæ præcipue in cursu, furore, ejulatu, saltatione sitæ erant.

Va-

[*h*] *Bibliob.*
lib. 5.[*i*] *Higinus*
Fab. CXXXI.,
& Polyanus
stratagem. cap. 1.

Varia hæ mulieres habuere nomina . Nam a Baccho Bacchæ , Bacchides , & Bacchantes , a Dionyso Dionysiadæ dictæ . Macedones Κλαδῶνας appellitarunt , alii Mimalones ἀπὸ τῆ μιμήσεως , quod viros pugnando imitarentur . Suidas , & Arrianus in stratagematibus . Thyades a Poetis frequenter dictæ ἀπὸ τῆ θύειν , quod Baccho sacra faciant . Bassarides a Baccho , qui Bassareus dictus , cuius nominis variæ feruntur origines ; aliis enim Bassaros vestis est talaris , aliis vulpes est , aliis etiam scortum . Mænades etiam a furore ἀπὸ τῆ μῆνις dictæ . Evantes ab Evohe Bacchantium vocibus . Trieterides a Trieterico festo , & Edonides , & Eleleides , & aliis sexcentis nominibus appellatæ .

Quemadmodum vero observavimus non omne Bacchanalium genus fuisse flagitiorum officinam , sed prima illa Dionysiaca nihil impudentiæ habuisse ; ita nunc distinguenda sunt Bacchantium tam mulierum , quam virorum genera , quæ in antiquorum monumentis occurrunt . Nam in quibusdam nudas , temulentas , saltitantes , discurrentes , furore percitas , cædem anhelantes , capitaque , & solum crinem fanatico impetu jactitantes scæminas intuemur . In aliis vero non truculento vultu mulierculas , sed pacato , suavique aspectu virgines , religionem præseferentes , non terrorem incutientes , & choreas agili pede , compositoque ad hilaritatem significandam incessu non fanatico cursu agitantes , aut dona Diis ferenda , aut illorum mysteria gestantes aspicimus . Quam dispar sit utrarumque cultus , & quodnam ad genus nostrum Saxum referendum sit , quis non videt ?

Nihil in eo vel impudentiæ , vel furoris , vel immanis jactationis , vel truculentæ indolis . Quatuor formosulæ , ac pudibundæ virgines , capillis in nodum tantum collectis , ceterum leniter fluctuantibus , saltantibus , vel ad templum properantibus similes , veluti laturæ dona , vel sacrificia peracturæ incedunt . Alia facibus , & serpibus instructa , & serpe ornata , alia thyrsum , & personam defer-

fert, alia frugibus refertum canistrum gestat, alia hinnulum trahit mactandum, cultrumque stringit dextera. Omnes una simul festinant, ostenduntque pari ferme incessu, non incondito, sed recte ordinato agmine eidem esse celebritati intentas. Quanquam cuiusmodi ea sit, nondum videmus certo, sed coniectamus tantum, & partes prosequimur, etsi, quid perpetua, & integra res sibi velit, indagare difficillimum est.

Non omittendum tamen est hoc loco quoddam Anacreontis, ut creditur, Tetrastichon, alicui profecto subscriptum olim anaglyptico operi Bacchas exhibenti tres cultu non multum a nostris dissimiles, ut ex ipso Epigrammate pene cernitur. Hem illud. (K)

[K] Ex Antholog. Græc. lib. 4.
Anacreontis
Epig. 4.

Ἡ τὸν Θύρσον ἔχου' ἑλικωνίας, ἡ δὲ παρ' αὐτῷ
Ξαντίππῃ, Γλαύκῃ δ' ἡ σχεδὸν ἐρχομένη.
Ἐξ ὀρέως Χαῖῶσι. Διονύσω δὲ φέρουσι
Κίσσων, καὶ σαφύλων, τίονα καὶ χίμαρων.

Ita latine reddi utcumque potest.

*Quæ Thyrsum geris est Heliconias: altera vero
Leucippe, Glauce tertia pone venis.
Monte simul redeunt, Dionysso dona ferentes
Maturam vuam, bederas; anniculumque caprum.*

Verba primi versus certo argumento sunt ex hisce tribus foeminis unam tantum habuisse Thyrsum, quandoquidem ex Thyrsō illam distinguit, inquiens, *quæ Thyrsum gerit est Heliconias*, quæ verba inania essent, si ceteræ una forent armatæ Thyrsis. Xantippe vero fortasse canistrum uva plenum, Glauce tandem traherat hircum, aut hædam. Ita ut tria illa munera, hedera, uva, caper respondeant tribus foeminis, ut in Epigrammatibus aliquot antiquis huiusmodi conversiones observantur; nimirum Heliconias hedera gestat circumvolutam Thyrsō, Leucippe uvas in canistro,

nistro; Glauce defert anniculum hædum, seu per hyemem natum; nomen enim χίμαρος id sonat. Quæ quum ita sint, haud alienum a vero est illas mulierum iconas nostris fuisse consimillimas, imo pene dixerim easdem cum nostris, si primam facibus, & serpibus instructam excipias.

Id vero certum saltem est, & extra omnem situm dubitationis aleam Bacchas pingendi, saxilque inculpendi antiquissimam, & tritam fuisse consuetudinem, quæ non solum ex his constat, quæ supersunt, monumentis, verum etiam ex Anthologiæ Græcæ lib. iv. ubi varia in Bacchantium imagines epigrammata, e quibus concedat lector unum afferre Agathii Scholastici, ostendens non semper fures, at aliquando modestas exhiberi Bacchas, uti jam diximus.

Οὐπω ἐπισαμένην τάχα κύμβαλα χέρσι τινάζει
 Βάκχην αἰδομένην σῆσατο λαότυπος.
 Οὕτω γὰρ προσέειπε, ἔοικε δὲ τὸ τοῦ βωώσῃ.
 Ἐξίτε, καὶ παταγῶ μηδενὸς ἰσαμένε.

*Quæ pulsare manu fors nondum tympana novit
 Ore verecundo Baccha stat arte fabri.
 Innuit hoc etenim, sic alloquitur videntes:
 Ite foras, adsit nemo, repente strepam.*

Redeamus jam ad nostrum marmor. Harum quatuor mulierum, imo puellarum idem est ornatus, unusque ut videtur, aliquid peragendi animus, idemque, ut ita dicam, actus. Eadem hilaritate, eadem festinantia, eodem contendunt non sine aliqua saltatione, & vociferatione, aut cantu.

Vestes porro ejusmodi sunt, quales esse saltantium solent, ut ex iis, quas P. *Montfaucon* [1] exhibet puellarum choreas ducentium tabulis fas est cognoscere. Tunica, seu stola, seu peplum, ut mavis dicere, *vestigia verrit*, quum peplos etiam talares Bacchantium proprii essent, adeoque

[1] Tom. 1.
 pag. 2. lib. 1.
 cap. 20., &
 seq.

apud Euripidem in Bacchis Pentheus in Bacchantis morem ornandus peplo talari induitur [m], quin Bacchus ipsi ex-^(m) P. 933. probrat vestes decentibus flexibus crura non obtegere. Superior vestis brevis est, palla vel pallium ab aliquibus dicta, quorum nominum accuratam investigationem nunc omittimus, ne ex aliis in alias res continuo abripiamur. Brachia nuda sunt. Nam ab humeris ad manus dependentes manicæ ita fibulis necebantur, ut a tunica quoties luberet auferri possent. Pedes excalceati videntur, quanquam vel cothurnis, vel crepidis Bacchantes uterentur: Vittæ sunt circum tempora, & nodus capillos colligit, qui ceterum sparsi fluctuant; nam si passim omnino verberarent humeros, id furorem, seu dolorem præferret, ut sexcenta ostendunt Poetarum exempla; quum tamen festivum, hilaremque ludum nostrum representet saxum.

Nec solus corporis habitus, sed membrorum etiam flexus cursum, & saltationem ostendit, quibus in rebus Bacchi cultus omnis consistebat, ut Lucianus ostendit (n) hisce [a] *De saltat.* verbis: τὰ μὲν Διονυσιακά & Βάκχικα οἶμαι σε μὴ περιμένειν ἐμὲ ἀέσαι, ὅτι ὀρχηστὴς πάντα ἦν. *Dionysiacæ vero, vel Bacchicæ universa merum fuisse saltationis genus, nemo, ut opinor, a me audire expectat.* Idipsum ex variis Græcis epigrammatibus, multisque Nonni locis colligitur.

Hæc in universum istud anaglypticum opus ita dicta pro nostro modulo sunt. Reliquum est, ut adhuc circa singulas ejus partes aliquid addamus, & quid uniuscujusque mulieris ornamenta, & arma sibi velint, explicemus.

Ordiamur a Prima. Tres maxime res illam secernunt a reliquis, & præ reliquis spectabilem faciunt, faces, & serpentes, & monile dependens a collo ante pectus decussatum: Faces multis de causis Cereris, Bacchive sacris conveniunt, & in iis olim sunt usurpatæ. Necessariæ primo fuere, quum nocte hujusmodi fierent celebritates. Eleusinia nocturna fuisse Seneca docet in Hercule furente his verbis.

Quanta

Quanta quum longe venit hora noctis

*Turba secretam Cererem frequentat ,
Et citi testis properant relictis
Attici noctem celebrare mystæ .*

Quin Romana etiam Cerealia noctu fieri solita Plautus in prologo Aululariæ non obscure docet, inquires .

Illam stupravit noctu Cereris vigiliis.

Bacchanalia vero sexcenti auctores per noctem aditata
[o] *Æneid. IV.* meminere, quos inter Virgilius. [o]

*. . . ubi auditò stimulant Trieterica Baccho .
Orgia , nocturnusque vocat clamore cytheron .*

(p) *Thesaid. II.* Statius (p)

*. . . non hac Trieterica vobis
Nox patrio de more venit , non Orgia Cadini
Cernitis .*

(q) *De Arte* Ovidius (q)
lib. I.

*Nycteliumque patrem , nocturnaue sacra precare ,
Ne jubeant capiti vina nocere tuo .*

Quotquot denique auctores Bacchum Nyctelium, ejusque sacra Nyctelia vocant , ut jam diximus, abunde testantur noctu fuisse celebrata .

Addemus tantum Euripidis locum, in quo Bacchus cum
(r) *In Bacchis.* Pentheo loquens (r) non licentiæ, sed augustioris pompæ
caussa sua festa per noctem ait celebrari.

π. Τὰ δὲ ἱερὰ νύκτωρ, ἢ μεθ' ἡμέραν τελεῖς;
β. Νύκτωρ τὰ πολλὰ. Σεμνότητ' ἔχει σκότος.
π. Τῆς εἰς γυναικας δόλιον ἐστὶ, καὶ σαθρόν.
β. Καὶν ἡμέρα τὸ γ' αἰσχρὸν ὁξέδροι τίς ἂν.

Pen-

Pentheus. *Hæc vero sacra noctu, an interdium facis?*

Bacchus. *Noctu plerumque; aliquid augusti habent tenebræ.*

Pentheus. *Id mulieribus insidiosum est, & malum.*

Bacchus. *Etiam interdium turpitudinem aliquis inveniat.*

Faces itaque ad discutiendas noctis tenebras illatæ sunt; nocte vero ut plurimum sollemniores Dionysiorum, & Eleusiniarum ritus agebatur, ut tota collucens ignibus pompa per obscuram noctem fieret augustior, & festivæ, vel inconditæ vociferationes, quum cætera omnia silerent, vehementiori perstreperent tonitu.

At quanquam faces fuisse necessarias dixerimus tenebrarum causa, non tamen ista fuit unica earum deferendarum ratio; nam non tam faces delatæ sunt noctis causa, quam pars aliqua hujus festi in tempus nocturnum dilata, quod in facularum gestatione constiterit; id autem institutum fuerat, ut ajunt (s) Athenis ab Erechtheo in memoriam Cereris Proserpintam quærentis, quæ quum ad Ætnam pervenisset, ut ait Ovidius (r)

[s] Diod. Sicul. lib. 1.

[r] Lib. 4. fast.

*Illic accendit geminas pro lampade pinus;
Hinc Cereris sacris nunc quoque tædæ datur.*

Varia porro videri possunt apud Begerum [u] numismata, in quibus Ceres $\delta\alpha\delta\tilde{\epsilon}\chi\omicron\varsigma$ geminas faces tenet, geminisque draconibus illius trahitur currus.

[u] Beger. tom. 1.

Hinc illa de facibus Eleusiniis mentio apud Claudianum. (x)

(x) In princip. de rap. Prof.

Sanctasque faces extollit Eleusis.

Et illa Statii. [y]

*Noctivagumque gregem quamvis sibi luget Eleusis
Flevit, & arcanos errantibus extulit ignes.*

[y] Thebaid. lib. xii.

Et (z) Tuque Actæa Ceres, cursu cui semper anhelò
Votivam taciti quassamus lampada mystæ.

(z) Silvæ. 4. 8.

Quo

Quo ex loco λαμπάδισμίαν, qui ludus in eo erat, ut currentium faces accensæ iervarentur, Neapoli celebratam fuisse conjicit Matthæus Ægyptius (a).

[a] *Senec. cons. ampl. pag. 65.*

Bacchus autem ut Cereris in quærenda filia Comes ab Aristophane in Ranis πυκτὴς πελετὴς ἀσής;

Festi nocturni astrum.

[b] *In Bacchis* dicitur. Faces etiam tribuit Baccho Euripides [b].
vers. 145.

Ὁ Ράχχευς δ' ἔχων
Πυρσῶδῃ φλόγα πεύκας.

*Ipse vero Bacchus tenens.
Ardentem piceæ facem.*

Bacchantes etiam faces jactitare solitos tradit Athæneus lib. xiv. cap. 7. scribens. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς πυρρική (ὄρχηστis) Διοτυτακὴ τίς ἐν αὐτῇ δόκει Οἱ γὰρ ὀρχήμενοι θυρσους ἀπὲρ δορυάτων προίενται δ' ἐπὶ ἀλλήλους, καὶ παρθένους καὶ λαμπάδας φέρουσι. Ὀρχαῖται δὲ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, καὶ περὶ τὰς Ἰνδούς, ἐπὶ τε τὰ περὶ τὸν Πένθειαν. *Nostra vero Pyrrhica saltatio Dionysiacæ esse videtur saltationis genus. . . . Saltantes enim Thyrsos habent hastarum loco, vicissimque se illis petunt, ferulas, facesque ferentes. Saltant autem Bacchi res gestas, domitos Indos, Pentheique supplicium.* Penthei mentio hoc in loco facta conjectandi occasionem præbet an saltantium faces incendium in aulam Penthei immissum, quod nullo modo poterat extingui, significant, ut Nonnus in fine libri xlv. ait, & Euripides in Bacchis. Quid quod apud Euripidem Tiresias Bacchum saltantem cum facibus describit? Quin Bacchus ipse in India cum Deriade pugnans sese in ignem commutavit [c].

[c] *Nonnus lib. xlv. v. 321. 330.*

Aliam insuper addunt causam, cur in sacris præsertim Bacchi gestarentur faces. Purgari nimirum iis credebant initiatorum animas, atque adeo mystica ferebatur vannus, ut Servius ait, ad ea Virgilii verba [d].

[d] *Georg. i. v. 166.*

. . . . *Et mystica vannus lacchi.*

My-

Myſtica Jacchi ideo ait , quod Liberi Patris ſacra ad purgationem animæ pertinebant , & ſic homines ejus myſteriis purgabantur , ſicut vannis frumenta purgantur . Faces itaque purgationi etiam interviebant , quia tribus potiffimum illa fiebat elementis , aere , aqua , & igne . Idem Servius ad illos Virgilii verſus (e) .

[e] *Æneid. vi.*
v. 740.

*. aliæ penduntur inanes
Sufpenſæ ad ventos , aliis jub gurgite vaſto
Infectum eluitur ſcelus , aut exurit igni .*

In omnibus Sacris tres ſunt iſtæ purgationes , nam aut tæda purgantur , & ſulphure , aut aere ventilantur , quod erat in Sacris Liberi . Aere itaque purgabantur , oſcilla , ideſt imagunculas , ſeu perſonas ex arboribus ſuspendendo [f] .

[f] *Georg. ii.*
v. 388.

Oſcilla ex alta ſuspendunt mollia pinu .

Ut aliqui exiſtimant (qua de re inferius) : aqua in mari , vel fluviis ſe ſe ablundo : igne tandem faces ferendo , vel jactitando , vel in aquam demittendo , ut in antiquis Bacchanalibus Romanis Senatusconſulto ſublatis obſervatum fuit , in quibus , ut ait Livius , *Matronæ Baccharum habitu crinibus paſſis cum ardentibus facibus decurrebant ad Tyberim , demiffasque in aquam faces , quia vivum ſulphur cum calce inerat , integra flamma efferebant .*

Faces igitur multis de cauſſis ferebantur , aut videlicet ad noctis diſcutiendas tenebras , aut ad imitationem Proſerpinæ Cererem quærentis , aut ad purgationem animi ſignificandam . Qui vèro in Cereris , Bacchive , aliorumve Deorum ſacris faces tenebant , vel deferebant , quod officium non cujuſlibet fuit ſed alicujus myſtæ , δαδῆχοι , *Daduchi* dicti ſunt , veluti δάδα ἑχοντες *facem tenentes* .

Hæc itaque prima mulier δαδῆχος dici poteſt *facitenens* nempe . Eſt illa veluti dux agminis , viam comitibus aperiens , & lumine præmonſtrans . Præterea ut obvium ,

D

ni

ni fallimur, summoveat populum non solum facibus armata, sed anguibus etiam utrique brachio circumvolutis terrorem injicit spectantibus.

At paullo accuratius investiganda est vera, & præcipua serpentum istiusmodi e brachiis eminentium causa. Missas vero facimus rei nostræ parum conducibiles quæstiones, quinam populi serpentes ut Deos colerent, vel aliquid inesse illis Divinum autumarent, & quinam Dii serpentibus similes effingerentur, vel quid fictæ significant de illis fabulæ, ut de Pythone, aut Cadmi serpente, vel quisnam illorum esset in superstitionibus, & divinationibus Ethnicorum usus. Nobis de illis tantum, qui in Bacchi, Cererisve sacris locum habuere tria pervidenda sunt. Primum quonam modo illi pingantur in antiquis marmoribus, vel describantur ab authoribus. Secundum ficti ne, an veri illi forent. Tertium quibusnam de causis iidem in pompam inducerentur. Singulare profecto est nostrum hoc monumentum ob hanc mulierem faces utraque manu gerentem, & serpentes peculiari modo depictos, cujus rei nullum adhuc nec in numismatibus, nec in marmoribus occurrit exemplum. Cistas potius expressas non semel intuemur, cum serpente vel erumpente, vel jacente, vel ipsas ingrediente: certumque apud eruditos est in Orgiis tam Cybelis, quam Cereris, & Bacchi cistas delatas fuisse a mystis quibusdam cistiferis, vel cistophoris appellatis, refertas variis Deorum mysteriis, seu symbolicis muneribus, quæ ridet Clemens Alexandrinus in Protreptico. Inter alia Serpens in cista includebatur, unde illud Valerii Flacci [g] in Argonauticis.

(g) Lib. 2.
v. 267.

Et tacita plenas formidine cistas.

Et illud Catulli.

Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis.

Cujusmodi cistæ adeo frequentes in nummis Asiaticis representabantur, ut illi Cistiferi appellarentur, quorum
Ci-

Cicero sæpe meminit, & rationem ad romanum denarium docet Festus [b]. At si sculptis, cælativæ monumentis ne-
tquam contenti antiquos consulamus auctores, statim re-
periemus non solum inclusos in cistis angues, sed thyrsis
etiam, coronisque Baccharum circumvolutos; perque to-
tum reptantes corpus, genasque illorum lambentes horri-
biliorem reddidisse pompam. Frequentes vero sunt in de-
scribendo hoc tetrico Mænadam ornamento Euripides in
Bacchis, & Nonnus in incondito illo suo opere, obscuro
illo, quidem, cui nec pes, nec caput; non contemnendo
tamen, tum propter poeticas multas veneres, tum pro-
pter Bacchicos ritus egregie descriptos, quos non pro arbitrio
suo confictos ab illo non fuisse, sed ab antiquis Ægyptiacis
Scriptoribus, qui una cum Serapidis Bibliotheca perierunt,
acceptos existimamus: cujus Poetæ non pauca loca cum si-
mus in hac dissertatione allaturi, nostrum de illo iudicium
proferre placuit, ne videremur nimium huiusmodi scri-
ptore delectati. Ut vero ab Euripide incipiamus, nuntius
Pentheo Baccharum furorem narrans, & patrata ab illis
prodigia, serpentem a Baccha coniectum in arborem statim
fuisse in vitem arborem ipsum complectentem conversum in-
quit. De cruentis post peractam Taurorum cædem Bacchis
ait idem.

(h) Vid. Scalig.
de re numma-
ria.

Νίψατο δ' αἷμα, σιάχονα δ' ἐκ παρηΐδων
Γλώσση δράκοντος Ξεφαίδρυν χροός.

*Tunc abluere se, cruentas & genas
Terfit draconis lingua lambens sanguinem.*

Nonnus vero, qui lib. XLVI., & VII. eadem omnia ha-
bet de Penthei obitu, quæ Euripides in Bacchis, lib. ix.
(i) Eviam Bacchi Nutricem primam Orgiorum Baccho
adhuc puello præceptricem iis ornatam vestibus, & armis
describit, quibus instructas Bacchantes mulieres intuemur,
additque inventam ab illa

(i) A versu 110.
ad 135. circ.

D 2

Kal

Καὶ τελετῆς ζαθεὲς ἐγκύμονα μύεδα κίσην.

Qua claudit Divina cavam mysteria cistam:

Mox sequitur.

Πρώτῃ ἐχιδνήεντα κατὰ χρὺς ἦφεν ἱμαντα.
Σύμπλοκον· εἰλικόεις δὲ δράκων περὶ δίπλακα μίτρη
Αἶμματα κυκλώσας ὀφιδόει κάμπτετο δέσμῳ.

*Vipereum pendens sumsit sibi prima flagellum,
Et duplicem circa mitram sinuosius obibat
Trux Draco, vipereo stringens redimicula nodo.*

[K] Lib. 9. Et Ino furens [K]
σπ. 256.

Αὐκυμναῖς τελέλικτον ὄφιν σπείρηδον ἐθείρας
Ἦψασε λεπταλέῳ δὲ περὶ σφίγγασα καρήνων
Μηκεδονίῳ μίτρωσε δρακοντείῳ τείχεα δέσμῳ.

*Sustulit borrentem sinuosis flexibus anguem,
Implicuitque comis, & pro diademate longos
Vipereo visa est nodo constringere crines.*

(1) Lib. 12. Ex Bassaridibus vero sese armantibus [L].
σπ. 340.,
σ. 309.

Ἡ μὲν ἐχιδναῖω κεφαλῇ ἐξώσατο δέσμῳ

Hæc sua vipereo cingebat tempora vinclo

Ἡ δὲ διαφοιήετος ἐφιμείρῃσα κυδοιμῷ
Ὠμοβόρων ἐξάξεν ἐπ' αὐξένι δέσμα δρακόντων.

*Altera terrifici multum studiosa tumultus,
Horribilem junxit nodum in cervice Draconum.*

Καὶ τίς ὄφιν τελέλικτον ἀπήμονι δήσατο κόλπῳ.
Ἐνδόμυχον ζωτῆρα κέκρυχτο γείτονι μήρῳ

Μεί-

Μείλκα μιλίζοντα φιλακτῆσσιό τε καὶ
Υἱαλέης ἀγρυπνον ὀπιπάλῃα κορείης.

*Et fuit illæso gremio, quæ conderet anguem.
Ille femur propter zonæ latet inter biatum,
Sibila blanda edit, dormitantisque puellæ
Post porum vigil est custos, tutorque pudoris.*

Virginitatis itaque custos fuit Serpens, qui Baccham correptam a Satyro vim jam inferente liberavit. (m)

(m) Lb. 15.
v. 81.

Ὁρβίος εἶπε δράκων ὑποκόλπιος ἰξυεὶ γέντων
Δυσμυέως δ' ἤϊξε κατ' αὐξενος ἀμφὶ δε δειρῇ
Οὐράϊας ἐλίκεσιν ἀνέπλεκε κύκλαδα μήτρην
Ταυβαλέοις δὲ πόδεσσι φύγων μελανοχροὺς ἀνὴρ
Θεσμὸν ἀνυμφέντων ἀπέισατο κέντρον ἐρώτων.

*Arduus erumpit gremio casta ilia servans,
Inque caput ruit, & satyri draco colla petulci
Circumdat mirræ sinuosa volumina caudæ.
Tum trepidis satyrus plantis evasit, & omnes
Ex animo innupti stimulos excussit amoris.*

Diu præterea servata est penes orgiasticos mystas hæc angues corpori circumvolutos deferendi consuetudo [n]. Catullus.

[n] De Nuptiis
Pelei, & Te-
tidis v. 259.

Pars se tortis serpentibus incingebant.

Et Clemens Alexandrinus in Protreptico Διόνυσον μαινόλῳ ἐργιάζοντι βάχχαι, Ὡμοφάγια τῶν ἱερομανίαν ἄγοντες ἢ τελίσκοντι τὰς χρωμίας τῶν φόνων ἀνεξεμμέναι τοῖς ὄφεσιν. Bacchum illius furore percitæ Bacchæ celebrant, Omophagia furentes agunt, carnes e cade dividentes coronatæ serpentibus, Arnobius vero (o) Bacchanalia etiam prætermittimus immanitas in quibus furore mentito, & sequestrata pectoris immanitate circumplicatis vos anguibz.

(o) Lib. 5.

Bacchas interdum serpentibus redimitas meminit Callixenus penes Athæneum lib. 5. cap. 7., & Fabricius in descriptione Romæ angues in Baccharum ore vidisse scribit, & Prudentius in Symmacum.

. . . . *Virides discindunt ore ebelydros
Qui Bromium placare volunt.*

(p) In Epist.
ad Boccellum
in fine Thea-
tri.

[q] Lib. 1.
cap. 12.

Verum quin singula persequamur Auctorum testimonia, quibus tetricum serpentium ornamentum a Bacchantibus usurpatum demonstratur, satis certa res ipsa est. Dubitare tantum quis posset, an serpentes hujusce nostræ Bacchæ circumdati veri sint, vel potius ficti. Eruditissimus Marchio Maffei (p), qui primus hoc monumentum in lucem edi curavit, mavult fictos quandoque credere, testimonio Flori adductus, qui narrans Fidenarium obsessorum ex urbe in aciem Romanam factum impetum, numerofo nimirum agmine facibus collucente, & fanatico furore, (q) præter faces ait vittas etiam habuisse serpentium in modum contortas. En illius locum: *Fidena quia pares non erant ferro ad terrorem movendum facilius armata, & discoloribus serpentum in modum vittis furiali mente processerunt, sed habitus ille feralis omens fuit.* Ovidius addi potest inquiring de Iliacis.

Et movisse caput visa est argentea serpens.

Verum etsi fanaticum illud agmen capto e vestigio confilio Romanis obviam iturum non potuerit, nisi fictis armari serpentibus, verosimilius existimamus tamen Bacchi myttas tam viros, quam mulieres, de quibus superius dictum est, sese veris incinxisse serpentibus. Nam præter Nonnum, & Euripidem, quorum fides posset alicui esse suspecta, quasi non antiquitatem soleant suis in carminibus exprimere Poetæ, sed fabulas tantum consecrantes, ceteras omnes res incertas reddant, & dubias, alii non desunt scriptores, qui serpentes orgiasticos ita meminerint, ut veros illos, non fictos fuisse ostendere videantur, veluti Ar-

Arnobius, & Clemens Alexandrinus paullo ante citati.

Quibus addendus est Demosthenes obijciens Alcibiades [r], [r] *De Cœna*
quod serpentes elidens, & supra caput attollens Evoc, pag. 350. recte
Saboe clamans saltitavit dona, & stipem ab amiculis acci- pr. edit. *Her-*
[r] *variano Bajl.*
1572.

[r] De Corona
pag. 350. rarte
pr. edit. Per-
vagianò Bapl.
1572.

piens. Galenus etiam eundem nos docet morem in Orgiis observatum (s), quippe libro de Antidotis de tempore differens capiendis viperis congruo ait. Καὶ οἱ τῷ Διόνυσῳ

[B] Lib. 1. de
oxidis cap. 8.

ferens capiendis viperis congruo ait. Καὶ οἱ τῷ Διονύσῳ
Βακχάντες εἰσβασι διασπᾶν τῆς ἐχίδνας παυομένε τῇ ἡρῳ,
ἔγω δ' ἡγούμενε θεῶς. i. e. *Quia in honorem Dionysi bac-*
chantur viperas lacerare consueverunt cessante vere, astate
tamen nondum caepia. Piaculum vero foret pratermitte-

re insignem Plutarchi locum in Alexandri vita, ubi sic
de illius matre Olympiade Bacchante, causas inquirens,
cur Draco visus fuerit cum ipsa concumbere, loquitur.

Ἡ δὲ Ὀλύμπιας μάλλον ἐτέρων ζηλώσασα τὰς κατολὰς, καὶ τῶν ἀνθυσιάνων ἑξάγιστα βαρβαρικώτερον ὄφειε μεγάλους χειροῦθαι ἐφελκετο τοῖς Θιάοις, οἳ πολλὰς ἐκ τῆς κίττης, καὶ τῶν μυ-

τίκων λίανων παρακαυδούμενοι, καὶ περιελιττόμενοι τοῖς θυῖσιν τῶν
 γυναικῶν, καὶ τοῖς σεφάροις ἑξέπληττον τὰς αἰδῶς. i. e. Olym-
 pias uero religiosior prae ceteris, ut lymphaticum furorem hor-
 ribiliori pompa celebraret, angues ingentes cicuratos in Thia-
 o strabebat, qui saepe ex bedera, cistisque mysticis erumpentes
 foeminarum thyrsos, & coronas complexi territabant viros.

Bacchantes itaque veros in orgiis non solum cistis arcanis
inclusos, sed corpori etiam circumdatos detulisse serpentes
perquam verisimile est. Hanc vero rem minus mirandam,

magisque credibilem facit, quod ait Vossius (r), non omnes nimirum serpentes venenatos esse, nec omnes noxios, imo nonnullos homini amicos. Dracones enim cum Plinio

nullum habere venenum existimat, etsi noceant morfu,
præter Africanos, quos ardens illa regio venenatos efficit,
ut Lucanus ait.

[t] De orig.,
& progr. Ido-
latriæ lib. 4.
cap. LVIII.

*Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris
Serpentis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa.*

D 4

De

De aliis vero serpentum generibus prorsus innoxiiis , cum ex aliis multis auctoribus apud eundem Vossium cognoscere quisque potest, tum præsertim ab Scaligero rem singularem accipiet [u] ad Pyrenæos *bigerrones esse angues* [quorum Cæsar etiam meminit] incolis familiares, quibus eodem lecto, ac pene eadem utantur mensa . Illorum volumen humani brachii crassitudinem habere, quatuor vero pedum longitudinem . Noctu, & interdiu etiam diversari in ædibus cum sibilis . Rem non dissimilem a Luciano habemus etiam in Pseudomante ita scribente .
 Ἐν ταῦθα ἰδόντες δράκοντας παμμεγέθεις ἡμέρας πανὶ, καὶ τιθαλγῆς
 ὥς καὶ ὑπὸ γυναικῶν τρέφεσθαι, καὶ παιδίοις συγκαθάρδων, καὶ
 πατρύμενους ἀνέχεσθαι, καὶ θλιβομένους μὴ ἀγανακτεῖν, καὶ γάλα-
 πίνειν ἀπὸ θηλῆς κατὰ ταῦτα τοῖς βρέφεσι . πολλοὶ δὲ γίνον-
 το τοῖσιν παρ' αὐτοῖς, ὅθεν καὶ τὸν περὶ τῆς Ὀλυμπιάδος μῦθον
 διαφοιῆσαι πάλαι εἶκος, ὅποτε ἔχουσι τὸν Ἀλέξανδρον δράκοντος
 τινός, οἵμιν, τοῖσιν συγκαθάρδωντος αὐτῇ . i. e. *Ibi conspexere
 Serpentes longe maximos cicures plane, ac mansuetos, adeo
 ut a mulieribus nutrentur, & cum pueris dormirent, & se
 conculari sinerent, neque pressi indigne ferrent, lac etiam
 more infantium sugerent e papilla . Sunt vero tales apud eos
 permulti, ut verosimile sit inde provenisse fabulam, Olympiadem
 olim ex concubitu cum huiusmodi Dracone Alexandrum
 concepisse .*

Verum ista vera ne sint, relinquamus Physiologis excutienda, caussasque jam videamus, cur serpentes in Orgiis Bacchicis locum haberent . Eas tamen enumerabimus, potius quam singulas enucleemus, quod improbi magis, quam utilis laboris esset . Quum enim incerta pleraque omnia nobis occurrunt, malumus ea simul una congesta lectorum iudicio subicere, quam singulis vel adstruere, vel abrogare fidem . Primo itaque Serpentibus vim aliquam divinam inesse crediderunt Ethnici; nam præterquam varii Dii serpentibus similes fingebantur, ipsi angues, & Genii locorum, & Manium custodes, & Heroibus amici, & sacri sunt habiti . Præcipue cum visi sint aliquando ex Heroum sepulcris exeun-

exeuntes, munera pro manibus oblata delibare, ut fingit. Virgilius (x) Æneæ prope Anchisis tumulum contigisse, id- [x] *Æneid. V.* que potuit etiam fortuito aliquando contingere, ut dum sacrificia in agris fierent, anguis dapum sacrarum allectus cupedia, eas e vicinis locis erumpens delibavit. Est enim huiusmodi genus *λεχρότατον cupediæ deditissimum*. II. Bacchus apud Nonnum Serpentem uvas lambentem reperisse (y) Lib. 12. dicitur, quam ob causam ille Deo sacer esse potuit (y) *vers. 319.* III. Bacchus adhuc puellus a Parcibus anguibus os innoxie [z] *Giraldus* lambentibus redimitus dicitur [z]. IV. Idem in Serpem *Synagm. 8., &* aliquando mutatus est, quare illum Chorus apud Euripi- *Eurip. in Bac-* dem (a) ita invocat. *chis vers. 100., & seqq.*

[a] In Bacchis
vers. 1013.

Φάσθι ταῦρος, ἢ πολύκερος γ' ἴδεν
Δράκων, ἢ περιφλέγων
Ὡράσθαι λέων.

Appare Taurus, vel multis capitibus horribilis

Draco, vel ardens

Videare Leo.

V. Gigantes idem domuit *δρακοντοκόμους, viperinos crimes* *habentes*, ut ait Nonnus (b). VI. Vitis a Baccho inventa [b] *Initio lib. 1.* circum arborem serpens, & hedera etiam oberrans anguem imitatur. Qua de re fabulatur Nonnus Serpentem a Baccha projectum in quercum hederam errantem statim extitisse. VII. Solum in quo Serpens nutritur, ferax est, & adeo, ut fertilitatis symbolum Baccho, & Cereri frugum inventoribus sacer. VIII. In Jovis Sabazii [qui idem cum Baccho] sacris serpens aureus initiatis demittebatur in sinum, & eximebatur ab inferioribus partibus: idque ad Jovem referebatur, qui Draco factus Proserpinam compressit, ut ait Clemens Alexandrinus in Protreptico (c). [c] *Matth. Ægypt. in S. C.* IX. Idem Clemens, & Epiphanius existimant serpentibus cinctos evantes mystas Evam a serpente deceptam referre, addentes Hebræis *Evia* sine aspiratione mulierem esse, cum aspi-

[d] Eurip. in
Bacchis v. 1153.
Ovid. metam.
lib. 3.

aspiratione serpentem . X. Cadmi posterius, a quibus maxime culta Orgia, a Dracone geniti ob notam fabulam dicuntur [d]. XI. a Bacchis usurpati angues, vel ad terrorem viris incutiendum, vel ad pudorem tuendum, ut superius vidimus. XII. & ultimo tandem causa potissima est rei nostrae maxime accommodata, cur geminos angues cum geminis facibus hæc Baccha deferat a Cerere derivari potest, quæ curru a duobus Draconibus tracto facies binas accensas habens in manibus vecta pingitur juxta illud Ovidii.

*Est specus exesi structura pumicis asper,
Non homini regio, non adeunda fera.
Quo simul ac venit frenatos curribus angues
Jungit, & æquorcas sicca pererrat aquas.*

At præter facies, & serpes monile dependens e collo, & decussatim ante pectus junctum Baccham nostram condecorat, quo quum ceteræ careant, non purum duntaxat muliebri ornamentum ducimus, sed vel Sacerdotii, vel Bacchici ritus, vel dignitatis insigne: adeo ut sit illa primaria Sacerdos, vel horum Sacrorum Regina. Quæ hæcenus diximus de hac prima muliere, qualiacunque sint, ut æqui, bonique faciat Lector tres alias Bacchas pone sequentes, paucis expeditus.

Secunda igitur Thyrsum gestat, & personam, quibus a reliquis discernitur. Thyrsus satis omnes norunt, vel ipsi tirunculi hastam fuisse, cujus mucronem hederâ circumdaret, additis etiam aliquando pampinis, & vittis. Ii Bacchantibus dati dicuntur, ut labantia temulentorum vestigia firmarent. In fabula etiam est armatas Thyrsis Bacchas pugnantes magnam in Bacchi victoriis partem habuisse, quod ajunt Bacchi strenui Imperatoris stratagema, qui non Baccharum agmen, sed milites muliebri stola indutos, Thyrsisque armatos habuisse dicitur, ut superius vidimus.

[e] In Bacchis
v. 939.

Thyrsus porro dextra gestandus erat, ut ex Euripide habemus, (e) apud quem Pentheus ait. Πό-

Πόθεν δὲ θυρσόν, δεξιᾷ λαβὼν χερί,
 Ἢ τῇδε βάκχῃ μάλιν εἰκαδῆσομαι;

*At qua manu Thyrsus ferendus, dextera,
 Læva ne, Bacchæ ut ipse sim simillimus?*

Cui Bacchus.

Εἰ δεξιᾷ χερὶ, χ' αἶμα δεξιῷ ποδὶ
 Αἶψα.....

*Dextra ferendus, & pulsanda dextero
 Tellus pede*

Si Thyrsus itaque aliquando in lævam transfertur, id fit ob dexteram gravioris momenti re aliqua impeditam, ut in hoc loco, & sequenti marmore videmus. Thyrsus vero pineæ nuci similis est in conum desinens, hederæ fortasse foliis artificiose circumvolutis eam figuram reddentibus. Poteest etiam pinea nux ipsi summo hastili superposita existimari. Ut ut tamen vel extremus ille Thyrsi conus strobilus sit, vel hederaceum ornamentum, utrumque Baccho sacrum est. Hedera redimitum Poetæ, ac Mythologi omnes describunt: Causa inter alias potissima est, quod hedera vinum ab aqua secernat, & hederacea pocula istam elabi finant, illud retineant: unde κιστῖβον apud Suidam dicitur Bacchi poculum, vel ex hedera, vel hedera coronatum, ut Pollux ait.

Vini itaque inventori Deo hæc erat planta consecrata, quæ dilutum ejecta aqua meracum restituit. Addita etiam fabula Cissum puerum dum Orgia celebraret præcipiti saltu elisum in hederam commutatum nomen illi dedisse: a Græcis enim κίσσος dicitur. (f) Pinus etiam in Liberi sacris usurpari solita ut ipsi sacra, vel quasi frugum omnium inventori, vel quod in solo, cujus ferocitatem ex pinis ortis agnosceret, sublati pinis vites conferere docuerit homi-

(f) *Aleand. in
 exol. tab. He-
 liaca pag. 22.*

(g) *Sympos.*
quest. lib. 5.
quest. 3.

(h) *V. Matth.*
Ægypt. pag. 51.
S.C. explic.

(i) *Lib. 11.*
Astron. Pect.
cap. 4. &
fab. cxxx1.

(k) *Dionysiac.*
lib. ult.

(l) *Tom. 1.*
part. 11. p. 252.

homines, ut conijcimus ex Plutarcho (g), vel quod Cereri sacra sit hæc arbor, cujus *παφῆδρος*, & *δαίμων* dicitur a nonnullis Bacchus. Cereri vero cur sacra si quæras, missis aliis parum certis causis, recale, quod ex Ovidio attulimus de pinea tæda in Cereris Sacris data, ob geminam pinum ab illa accensam, facisque loco correptam (b).

Caput autem, quod læva manu crinibus apprehensum tenet, persona est, vel ludis scenicis inserviens, vel arbori suspendenda. De Personis, ludisve scenicis alibi. Verum oscillum etiam hoc esse potest, vel, ut Græci ajunt, *σωματίδιον*, fictitium nimirum caput, quod summis arborum ramis appenderetur ad purgationem in aere significandam, ut superius diximus, vel ad parentandum Erigonæ suspensæ, ut apud Higinum [i], & Nonnum [K] legimus. Sollemne fuisse Bacchis hujusmodi oscilla, vel *προσοπῆα*, seu imagunculas ex arboribus suspendere probat Montfaucon (l) arborem personis Bacchicis onustam exhibens, afferensque decantatum Virgilii versum.

*Et te, Bacche, vocant per carmina lata, tibi que
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.*

Hoc tamen loco oscilla potius tabulam funibus pendentibus impositam alii interpretantur, in qua se se jactitarent, qui *Æora*, seu *Aletidas* celebrarent. *Oscilla* quippe *mollia* malum mobilia intelligere, seu quæ facile in utramque partem possint agitari, qui motus a physiologis oscillatio dicitur, quam ut Matthæus Ægyptius intelligit, linthea, vel *bombycina*, aut ex alia molli materia, ut illius verbis utar, facta. Qua in re ipse cum Montfauconio, aliisque nonnullis fallitur, nisi fallimur ipsi. At hoc levius erratum. Crassior esset, & erudito viro indignior error, si quis hoc esse humanum caput a Baccha per furorem amputatum contenderet; ut optime notat vir eruditissimus Marchio Maffejus, qui Montfauconium etiam inter eos enumerat, qui personas a capitibus distinguere non norunt, quum Bacchis in-

mo-

more fuisse eorum, qui obvii essent, cervices amputare, non uno in loco dixerit. Quod tamen Montfauconius in marmore ab Sponio allato Agavem, aut aliam Bacchantem caput humanum nuper recisum tenentem agnoscat, culpandus multum non est. Quis enim vetat eam esse Agavem filii recisum caput præferentem. Quam rem & multi Poetæ meminere, & inter ceteros copiose Ovidius, Nonnus, & Euripides in fabula de ipso composita. Rem itaque adeo celebrem in fabulis, quid mirum, si aliquod monumentum nobis expressam adhuc conservet? Id jam animadverterat Gronovius [n] verosimilem Agaves ita pingendæ consuetudinem ostendens ex hilce verbis Ovidii. (a) *Tom. 1. CC.*

..... *ululavit Agave,
Collaque jactavit, movitque per aera crinem,
Avulsumque caput digitis complexa cruentis
Clamat: Io, comites, opus hæc victoria nostrum est.*

Et Horatii de Arte Poetica.

.... *Caput abscissum demens cum portat Agave.*

Verum age, si nobis antiquitatis tirocinium vix ponentibus fas est adolescentibus antiquis marmoribus explicandis operam daturis, quæ a nobis observata sunt communia facere, monitos illos volumus posse vetustis in monumentis variæ indolis Bacchas occurrere, quemadmodum varia illorum gesta nobis a Poetis, & Mythologis, & Historicis descripta relicta sunt. Præterquam itaque pro variis ritibus, quibus sacra Bacchi operarentur mulieres, variæ possunt esse illas pingendi, insculpendique rationes; distinguendæ sunt illæ, quæ sacro furore, Deique numine plenæ discurrunt, & saltatione, vel alia Liberum colunt cæremonia, ab iis, quæ immani furore, vefanaque rabie actæ, vel in cædem ruunt, vel e cæde cruentæ cum occisorum capitibus revertuntur.

Hu-

Hujusce postremi generis quot esse possint a Poetis discere facile est. Poetarum vero carmina, iterumque iterumque dicemus, remotissimæ omnis antiquitatis veræ fodinæ sunt, in quibus eadem sæpe icones, & picturæ, quæ in faxis, non minus graphice formatæ ipsis legentium subjiciuntur oculis. En itaque quot apud ipsos mulieres efferatæ. Lami filia primæ Bacchi nutrices furore a Junone immisso, ut Nonnus ait (o).

[o] Lib. 9. v. 40.
& 50.

Εν δὲ δόμῳ δμῶντιν ἐπέχραον, ἐν τειλόδοις δὲ
Ξεινοφόνῳ δαίτῳ οἰπόρον ἄνδρα μαχαίρῃ.
· · · · ·
Νήπιον εἰσέτι βάκχον ἐμισύλοντο μάχαίρῃ,
Εἰμὴ ἀσημάτωιο ποδὸς λήισοι ταῖσ' ὦ
Βάκχον ὑποκλέψας ποτόεις πάλιν ἤρπασεν Ἐρμῆς.

*Cædebantque domi famulos, gladioque petebant
In triviis qui forte viator O Hospes, ut Hostem.*

· · · · ·
*Discerptusque foret Semeleius ipse puellus,
Ni pede furaci tacito delapsus in ædem
Mercurius gressu rapuisset*

(φ) Lib. 48. Et argivæ Mulieres [p] apud eundem.
v. 483.

Ἐγχαον ἐν τειλόδοισιν ἐπὶ σφετέροισι δὲ δειλοῖς
Ἀρτιτόκοις βρεφέεσσιν ἐπώζυοντο μαχαίραις.
Ὡν ἡ μὲν ξίφος εἴλκε κ' ἔκτασεν ὤκα μήτηρ.
Ἄλλη δὲ τελέτην ἀπηλοίησε γενέθλιῳ.
Καὶ τίς ἀνεκόντιζεν ἐς ἥερα κῆρον ἀληθῆν
Εἰσέτι μασάοντα φίλον γλάγος.

*Horrissono fremitu, O crudeli cæde furebant
In triviis, proprios in natos arma moventes.*

Hæc

*Hæc stricto ferro sobolem petit, illa triennem
Occidit puerum. Jaculatur in æra raptum
Altera ab uberibus fœtum.*

Haud mitior est Ino eandem ob causam furens, & Themisto proprios interimens filios [q]. Quid si eas addemus [q] *Ibidem.* eodem ex auctore puellas, quæ a Baccho corruptæ sibi mortem intulere, aut eas Bacchantes, quæ strenue pugnantes peracta multorum virorum cæde, quod eorum virtutem imitatz sint Mimmallones dictæ, ut Mythologi tradunt? Quid Myniades ob spretum Bacchum furentes, & carni-um elum petentes, Hypasumque Leucippes filium dilaniatum, ut Plutarchus ait in quæst. Græcis? Philomeles vero, & Prognès furor, peractumque per Bacchanalia facinus quem fugit? Nonne Ithyos *caput Philomela cruentum misit in ora patris* (r).

[r] Ovid. *metam.* 6.

Verum Bacchæ nostræ pacatissimæ sunt, & nil habent truculentiz, & tertia maxime canistrum fructibus plenum deferens, *καμήφορος* est, seu canistrifera. Spicæ, uva, pinea nux, amygdala, & alia poma, quid aliud sunt, nisi munera Diis omnium frugum inventoribus? Tempus illa præterea huiusce celebritatis nos docet, quæ autumnalis censenda est, *miribus enim pomis autumnus effert onustum caput*, ut Horatius ait *Æpodon primo*.

Ultima tandem, quæ claudit agmen, hædina pelle pectori circumdata, & cultro, quem dextra stringit, & hædo, quem anteriori apprehensum pede læva tenet, insignis est. *Baccho Caper omnibus aris ceditur*, luitque ille pœnas corrosæ vitis juxta illud Ovidii.

Sus dederat pœnas exemplo territus huius,

Palmite debueras abstinuisse caper.

*Rode, caper, vitem: tamen hic, quum stabis ad aram,
In tua, quod fundi cornua possit, erit.*

Idem

B] *Antholog.* Idem venustum distichon Græcum (s) habet.
Græc. lib. 1.

Κῆν με φάγῃς ἐπὶ ρίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
 Ὅσον ἐπισπῆσαί σοι, τράγε, θυομένῳ.

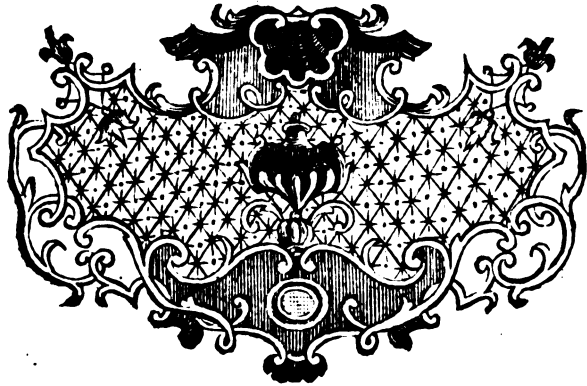
Nec solo cruore dat pœnas caper, sed pelle etiam in
 utrem formata, unde illud ad Ascolia alludens.

. . . . *Unctosque etiam saliere per utres.*

Quid mirum itaque, si maſtandus hædus rapitur, & hæ-
 dinis etiam pellibus Bacchantes ſeſe cingerent, quem morem
 pluribus in locis Nonnus præ ceteris deſcribit?

Hoc igitur Marmor quatuor exhibet Bacchas, quæ, poſt-
 quam de die conſuetis ritibus ſatis bacchatæ erant, de no-
 cte fortasſe ad aliquod Bacchi, vel Cereris templum lætæ
 contendunt fructuum primitias oblaturæ, & litaturæ.

Singula, quæ conjecturis dijudicari poterant, explicui-
 mus: ſi quid omiſimus, lector poterit in allatis a nobis
 authorum locis inveſtigare.

A L T E R A B A C C H A N T I U M T A B U L A .

A.ltera jam spectanda est Bacchantium cohors nuper descriptæ similis , & velut ex adverso respondens. Quatuor itidem Bacchæ sunt ; par numerus , æque hilaris pompa : vestes eadem. Istæ tamen omnes præter talarum , & breviorum tunicarum , pallam adhuc , seu pallium variis flexibus corpori , ut Plautina utamur voce , contortuplicatum habent ; quod ex ceteris ea tantum habet , quæ fruges defert . Pedes nudi omnibus : comæ nodo colliguntur , ceterum effusæ. Jactatio capitis festivæ letitiæ modum non excedit . Eadem est in utroque marmore artificis manus , idem scalprum , eadem utrique lapidi corona , eadem utrique venustas , & antiquitas , nisi quod istud minori cura servatum graviores tulit temporis injurias , aut alio casu adeo nonnullis in locis attritum fuit , ut quid præ manibus aliquæ Bacchæ haberent , vix conjecturis dignoscere queas . Prima utramque manum re aliqua impeditam habet ; quidnam rei sit extricare difficile : ex artuum tamen flexu , ac gestu , brachiorumque , manuumque vestigiis , conjectamus eam cymbalis ludere altera manu supina , altera prona , facie tantisper ad comites a tergo sequentes reflexa , qui profecto corporis σχηματισμος , seu gestus cymbalis ludentium proprius est . Multa porro musices instrumenta , ne dicam pene omnia Liberi , & Cereris sacra lætiora , & augustiora reddebant , veluti tympana , fistra , tibiæ , contrala , & alia id genus , inter quæ cymbala videntur fuisse hisce festis peculiaria .

E

Voca-

Vocamus cum Pitisco cymbala , non , ut aliqui, crotala duo rotunda , & concava vasa ærea , quæ inter palmas tenebant , & magno simul impetu collidebant, ita ut labrum labro , id est concavi unius orbis peripheria alterius peripheriæ responderet , ingentemque crepitum ederet . Hujusmodi instrumenta inter manus Bacchantium multa penes Montfauconium, aliosque videre est . Fuisse hæc Bacchi propria poetarum etiam non unus ostendit locus.

[a] *Lib. 4. el. 7.*
v. 61.

[b] *De Berce.*, *recrepantia* Catullus (b), *gemina æra* Statius [c] : de illis

[c] *VIII. Theb.* fortasse Ovidius [d].

[d] *Fast. IV.*
183.

Æraque tinnitus ære repulsa dabant.

Qui igitur ea pulsabant, alteram ex hisce æreis cuppis læva tenebant , itaut concava superficies Cœlum aspiceret , alteram dextra concava parte terram versus , atque a sinistro latere cervice tantisper in dexteram partem flexa . Qui corporis gestus , & incessus ipsissimus hic est . Cymbalistriam itaque hanc esse fœminam quisque facile censebit , quanquam cymbala inter palmas tempus deleverit .

Altera thyrsus læva habet , dextra vero rem aliquam Baccho , aut Cereri sacram , puta vel hederam , vel serpentem , vel uvam .

Tertia thyrsus etiam habet , altera vero manu personam Bacchicam , ut opinamur , vel caput hominis fictitium , qua de re superius dictum .

Quarta paullo vehementiori præ ceteris furore discurret , pallium tantummodo utraque manu tenens , & caput quassans , quod proprium esse Bacchantium , tum ex Poetis , tum ex marmoribus intuemur sæpissime .

Itaque istæ quatuor omnino ceteris ex adverso respondent , & optime ita sub Regii Athenæi porticibus fuere collocata , ut sibi invicem respondentes , ingredientium obtutibus statim obviæ respondeant , quo prorsum ordine

dine has duas tabulas aliquo in templo , aut in alicujus theatri aditu stetisse veritati proximum est . Nam ita positæ pari numero , parique gradu eodem videntur contendere . Utrobique dux veluti agminis prima mulier ceteras invitat , altera facibus viam præmonstrans , altera cymbalorum sonitu proludens . Utrobique quæ sequuntur aut Bacchi, Cererisve armis, aut donis Deorum deferendis sunt occupatæ . Illic thyrsus, persona, & fruges ; hic duo thyrsi, persona, & aliquid aliud Baccho sacrum . Utrobique quarta agmen claudens religiosior , & efferatior videtur . Illic sacerdos hædum βαρβαρικῆς modo apprehensum mactatura trahit , istic Deo veluti plenior Baccha , pallium utraque manu tenens , & caput jactitans Evohe magno clamore personat . Plura hic addere supervacaneum existimamus .

Vittorio Gallea's Cup

T E R T I A B A C C H A N T I U M T A B U L A .

Modestas adhuc , pacatasque vidimus Bacchas . Impudentissime furens Moenas nunc se se nostris offert obtutibus . Quid enim in muliere furorem , & impudentiam magis indicat , quam flagitiosa nuditas ? Capilli præterea passi , quassatio capitis , corporis contorfio præ se fert insaniam . Quæ mulierculæ sit indoles , & habitus perspicuum est : at quæ causa , quive scopus furoris , quid agat , quove feratur , cognitu difficilius . Aræ cuidam fertis ornata dextero genu innititur . Muliebrem icunculam præ manibus tenet . Ex adversa parte quædam stat Herma cum barbati viri capite . Hæc ita fas est utcunque interpretari .

Mulier est temulenta , & epoto plena Deo . Basis , cui innititur , ara fortasse Bacchi sacris destinata . Herma vel Pani , vel Sileno , vel alii hujusmodi *συνέδριον* nempe socio Liberi Deo posita . Icuncula Bacchæ manibus gestata stola-
ti , seu muliebri amictu induti nobis creditur Bacchi esse . Quibus hæc nostra interpretatio stet conjecturis , paucis expeditimus .

Furor muliebris in antiquis monumentis ad Bacchum pertinentibus expressus , ut jam dictum est in primum Bacchanalium marmor , multiplex esse potest , variisque a causis proficisci : vel nimirum a furore , vi , & indignatione Dei alicujus immisso , veluti Bacchi nutrices a Junone , Minyides , & Argivæ mulieres a Baccho in furorem actæ , Agave , aliæque Thebæanæ mulieres ab eodem Baccho in Pentheum excitatæ ; vel ab ira vehementius concepta , qua nonnunquam stimulante Bacchides data opera Dionysiacos ritus in

(a) *Tom. 1. p. 2.*
l. 1.

furialem rabiem converterunt: vel a dolore, quo Ino superante furit apud Nonnum, & Æora laqueo se suspendit, & Aura in Veneris, & Cupidinis statuam sævit: vel denique ab ipso vino, quo madentes aliquando mulierculas omnino expudoratas discurrere, saltitare, ululare, multaque visu, & dictu turpia facere consuevisse verosimillimum est, multisque etiam & monumentis, & auctorum testimoniis comprobatum. Temulentia vero præ aliis causis hoc loco nobis magis arridet, quia iracundi furoris nulla videmus vestigia; sed hæc potius est inter sacros ritus immanis hilaritas, & protervia, quam ex epoto vino natam aliud nos marmor docet apud Montfauconium [a], quod ut Lector cum nostro conferat illius oculis hic subijcimus. Ibi nuda fere penitus mulier corpus, ut nostra, contorquet, & supinat sursum in cælum intuens: manibus vero choraulæ duplici tibia ludentis imagunculam tenet: a læva mulierculæ Herma est caput hominis cornutum habens, quod Bacchi esse opinatur Montfauconius. Altera ex parte vir nudus intra lacum vinum ex calcatis uvis recens expressum large bibit: qua ex re conjicimus hujusmodi mulierculæ furorem ab immodica potatione profectum.

At Bacchi diximus esse muliebri simulacrum, quod utraque manu sursum tollit fanatica femina. Cur ita?

Suspicio quidem primum subierat animum, num aliquid hic simile occurreret Auræ furori a Nonno descripto in fine libri ultimi. Veneris illa statuam arreptam, nudatam, flagrisque egregie cæsam demersisse dicitur; at quum nulla hanc nostram opinionem adjuvaret conjectura, non huic uni acquiescendum censuimus.

Cujusdam etiam apprime docti viri monitu, & auctoritate adducti sumus, ut suspicaremur hujuscemodi icunculam alicui veneficio esse destinatam, mulierculamque veneficam esse, Canidiam puta, aut Saganam, quarum incantationes ope etiam imaguncularum factas innuit Horatius, penes quem Canidia sic suam jactat artem Epodon XVIII.

An

P: 70

J. Smith sculp. J. Goussier del.

*An qua movere cereas imagines
[Ut ipse nosti curiosus] & polo
Deripere Lunam vocibus possim meis*

*.....
Plorem artis in te nullum habentis exitum ?*

Et Priapus de Canidia , & Sagana sic ait Satyra VIII.
lib. 1.

*Vidi ego met nigra succintam vadere palla
Canidiam pedibus nudis , passoque capillo
Cum Sagana majore ululantem*

Deinde icunculas incantationi destinatas describit.

*Lanea , & effigies erat, altera cerea ; major
Lanea , quæ panis compesceret inferiorem .
Cerea suppliciter stabat , servilibus usque
Jam peritura modis .*

Ex hisce Horatii versibus , & ex Virgilii Pharmaceutria,
& ex Idyllio Theocriti secundo discimus veneficas mulier-
culas uti consuevisse imagunculis eos referentibus , quorum
erga se amorem excitare cupiebant , & cereas præcipue
usurpasse , quas igni admoverent , opinantes , ut eas calo-
re , sic amatos amore colliquefieri . Theocritus .

*Ὡς τῶτων τὸν καρὸν ἐγὼ σιωῶ δαίμονι τάχω ,
Ὡς ταχέϊ' ὑπ' , ἔρωτος ὁ Μύνδιος αὐτίκα Δέλφεις .*

*Ut præsentæ Deo dextra hanc emollio ceram ,
Mindius uratur nostro sic Daphnis amore .*

Virgilius vero ut totum Idyllium , sic hos versus imitatus .

*Limus ut hic durefcit , & hæc ut cera liquefcit
Uno & eodem igni , sic nostro Daphnis amore .*

E 4

Ænei-

Æneidos vero IV. Dido magica sacra præparare stimulans
Æneæ

Effigiemque Toro locat.

Hujusmodi autem imagines laneas, luteas, cereas, non affabre tornatas, & expolitas, sed rudes, informes, & extemplo factas fuisse verisimile est; massam nimirum, ut opinamur, aliquam ex quapiam hujusmodi materia, qualicumque modo compactam statuebant agentes. Hæc esto effigies Daphnidis.

Hæ sunt conjecturæ, quibus veneficio alicui intenta femina huic marmori adstrui potest. At contra non pauca sunt, quæ fecus esse suadent. Nam nulla hic Priapi effigies, ante quam penes Horatium Canidia, & Sagana suas exercent incantationes; nullus ignis, cui admoveatur statua, sine quo nullum fere apud antiquos hujusmodi veneficii genus; nuda fere prorsus hic muliercula; at Horatius *pedibus nudis vadere* Lamias dicit. Imo unum tantum nudabant pedem veneficæ. Quare Medea apud Ovidium lib. V. Metamorphoseos.

*Egreditur tectis vestes induta recinctas,
Nuda pedem.*

Et Dido apud Virgilium sacra magica operari dicitur.

Unum exuta pedem vinclis in veste recincta.

Præterea quæ est in nostræ feminæ manibus icuncula, polita admodum est, & egregium toreuma, non informis imago e cera, vel limo, vel lana utcumque extemplo formata, quemadmodum factitatum esse ab antiquis Lamiis verisimile est.

Hæ sunt caussæ, quibus minus verosimile sit aliquod hic subesse veneficii genus. At si revera subesset, nihil ne ad Bacchicos ritus facit hoc marmor? neque hoc dici potest;
nam

nam Priapum aut Bacchi sodalem, aut eundem cum Baccho a Mythologis dici alibi vidimus. Rursum ante Priapi simulacrum Canidia, & Sagana magica carmina canunt, & apud Petronium Oenothra Priapi Sacerdos multis versibus ea omnia se posse dicit, quod fieri magicis carminibus potest.

Quidquid in orbe vides paret mibi
Quid leviora sequor? Lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis

Sed enim, ut ad rem nostram redeamus, longe verofimilius nobis videtur hæc, quam proterva, & ebria Baccha manibus habet, Bacchi stolati, uti diximus, effigies esse. Multifariam quippe pingitur Bacchus, modo corniger, modo sine cornibus, modo barbatus, modo imberbis, modo seminudus, & inermis, modo armatus, modo stola muliebri indutus, ut ex variis Montfauconii tabulis certissimum est. [b] Sic a Luciano in Dialogo Junonis, & Jovis *Θηλομίτης*, feminea redimitus mitra Bacchus dicitur, & de illo Ovidius Metamorphoseon III.

(b) *Tom. i. p. 2.*
Tab. 247. &
seqq. & suppl.
tom. i. p. 156.

Virginea puerum ducit per littora forma.

Et Statius lib. i. Achilleidis.

Sic decet aurata Bacchum vestigia palla
Verrere.

Nonnus vero lib. XIV. [c] a nutricibus puellari amictu [c] *Vers. 159.* indutum dicit, ut Junonem lateret.

Πῇ ὃ γυναικείην φορέων ψαδδήμονα μορφήν
 Μιωνίῃ κροκόπεπλος ἐν εἵματι φάνετο κέρη.
 Ἀντιφάνης φθονερῆς δὲ παραπλάζων νόον Ἡ'ρης
 Χείλετι ὠτιτύπησιν ἀνήρυγε θῆλον ἰωήν.

Sape

*Sape videbatur vultu fallente puella,
Cum croceum indutus peplum, pressisque labellis
Leniter arridens, ipsissima Virgo ferocem
Junonem elusit muliebri voce locutus.*

At non solum puer, sed adultus etiam, quoties Orgia celebraret, mulieris stolam induisse Bacchus ex antiquis conjicitur monumentis, quæ nunc missa facimus.

Pana vero agrestem Deum Herma fortasse refert; qui se ipsum apud Lucianum (d) Bacchi (ἐταῖρον, καὶ διασώτην) socium, & chori Bacchici ducem facit, utpote fistulis a se inventis ludentem, sine quibus nullus Bacchi chorus. Cornibus heic caret; nam, ut observat Montfauconius, humana etiam facie pingebatur: egregie tamen barbatus est: barbam quippe illi alere volupe fuit, unde Philostratus in imaginibus (τὸ ὃ γενεῖον, ὃ πλείστος αὐτῷ λόγος ἐξύφεται) a nymphis barbam illi, quam multum caram haberet, olim abrasam fuisse, scribit.

100-443887-1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 8

Franco A. Gilodi Sou. Taurini

Q U A R T A B A C C H A N T I U M T A B U L A.

DUAS itidem hæc mulieres in Bacchantium album referre placet, quarum altera thyrsō innititur, altera cultrum dextra stringit, utraque hædi in duas partes dissecti suam partem rapit, ita ut in contrarias partes aversis vultibus ululantes abeant. Mos iste cædendi hinuli, ut facile quisquis videt, non religiosus est, sed truculentus, nec sacrificium istud est, sed belluæ Baccho inimicæ inter furorem cædes, seu barbarus ritus sese brutorum sanguine occisorum inquinandi, crudasque vorandi carnes in Omophagiis Dionysiacis, ut vidimus, observari solitus. Non parum vero furoris in hisce mulieribus præferunt incessus præceps, capitis contorsio, torvus vultus, & laxiores circa humeros tunicæ exertas nudantes mammas. Bacchantes autem non solum se foedantes belluarum sanguine, verum etiam in greges, & armenta involantes, clademque edentes miserrimam Euripides, & Nonnus describunt. Apud illum Nuntius Pentheo [a] factam a Bac-

[a] In Bacchis
v. 735. & seq.

..... αἱ ὃ νεμομέναις χλὸν
Μόσχοις ἐπηλθον χεῖρὸς ἀπιδίψα μετα.
Καὶ ᾗ μὲν ἂν προσεῖδες εὐθηλὸν πόρην
Μυκαμένῳ ἐχέσαν ἐν χέροιν δίχα.
Ἄλλῃ δὲ δαμάλας διεφόρων παρὰ γμασι.

..... *Illæ inermi dextera
Herbosa vitulos pervagantes pascua
Cadunt; Juvenecam navigentem cornibus
Tenebat illa, captum ut hostem prælio;
Hæc distrabebat lacera vacchæ tergora.*

Non

Nonnus vero ita illarum furorem describit :

Ὡν ἡ μὲν βοὴν ἀγέλην διατράσσατο ταύρων,
 Ρινότορῳ κ' χεῖρας ἕας ἐμνήατο λείτρῳ
 Ταυρεῖλῳ ὄνυκας διαχίσσασα καλύπτῃ
 Τρηγᾶλέλῳ . Ἐπερὶ δ' ἀφαινήεντι καρύμβῳ
 Εἰροπόκῳ ἄρρηκτα διέτμαγε πάσα μῆλων .
 Ἄλλη δ' αἶγας ἔπεφινεν .

*Pars armenta petit, nitidos mactare juvencos,
 Taurinasque juvat pelles deglubere diris
 Unguibus, & sanie dexteras fœdare cruentas;
 Lanigeras pars cædit oves, laniatque capellas,
 Insequiturque gregem thyrso, multoque corymbum
 Sanguine respergit .*

Nec defunt alia nostro similia monumenta, ut illud,
 (b) *Tom. 3. p. 2. Tab. clxxi.* quod Montfauconius habet. (b) Quatuor ibi Bacchæ salti-
 rant, quarum una thyrsum habet, sectique hinnuli ante-
 riorem partem averso a ceteris vultu rapit, ita ut alteri
 e nostris sit perquam similis.

Quinimo marmor simillimum nostro in ipso thesauri aditu
 (c) *Tab. 6. 10. 1. Antiq. Græc.* Gronovius edidit [c]; at de Parcis exponit. Atropon, ait, &
 Lachesis esse cædentes æquis partibus, utpote justas, hin-
 nulium, qui humanæ vitæ refert celeritatem, idque averfis
 vultibus, ne ulla commiseratione moveantur, & alia non-
 nulla addit, ingeniose quidem satis, an vere, non ausim
 dicere. Illi enim postquam viderat in priori Tabula Prome-
 thei adpictam Clothon, reliquas duas Parcas cogitanti ob-
 latæ hæ duæ mulieres Lachesis, & Atropos continuo visæ
 sunt, præsertim quum eæ in mentem venerint conjecturæ,
 quæ non sunt inanes, si vel monumenta ulla, vel scripto-
 rum testimonia Parcas duas aliquando solas pingi, & hin-
 nulium in illarum allegoria pro stamine locum habere nos
 doceant. Ceterum e nostris prima thyrsum habet, cujus
 non obscura supersunt vestigia; Gronoviana baculum tenet,
 seu fortasse *νάβηκα*, seu ferulam in Bacchicis pro thyrsu usur-
 patam. Ut hæc feminas itaque Bacchantes credamus, non
 infirma suadent argumenta, ut Parcas, vix leves conjecturæ.

VII.

Q U I N T A
B A C C H A N T I U M
T A B U L A
V I N D E M I A M E X H I B E N S .

Festiva per vindemiam turba genio indulgens, magnosque novo temeto spumantes exhauriens calices, nonne Virgilianum illud hilari concentu iterare videtur (a).

(a) Georg. 2.

*Huc , pater o Lenæ , tuis hic omnia plena
Muneribus , tibi pampineo gravidus autumnus ,
Floret ager : spumat plenis vindemia labris .
Huc pater , o Lenæ , veni , nudataque musto
Tinge novo mecum direptis crura corburnis .*

Nec absimilia, nostroque marmori non parum congrua luit Politianus (in Rustico) Virgilio non longo proximus intervallo.

*Ecce autem dulces labris pater ingerit uvas
Autumnus, crebraque elisus verberare plantæ
It per præla latex, puerique examine denso
Exsultant, lasciva cohors circumque, supraque.
Ille manu panda pronus bibit, alter ab ipso
Sugit musta lacu crepitantibus hausta labellis;
Hic sua suspensum resupinus in ora racemum
Exprimit; hic socii patulos irrorat hiatus,
Irriguumque mero sordet mentumque, sinusque,
Ebriaque incertis titubant vestigia plantis.*

Non

Non modicam vero, sed insolentiorē præfērt hīlartatē expreſſa in hoc marmore ludibunda cohors omnem ſexum, ætatēque completens. Quatuor feminæ, cum totidem viris, ac tres barbati ſenes una ſimul indīſcrīmatim accumbunt, quoddam ſuper ſtragulum extentis deſuper aulæis, quibus a ſolis radiis tuti opaca in umbra quieſcant. Mulier primum ſedens fidibus ludit, quam juxta ex adverſo jacet ſeminudus ſenex concentum auſcultans, dextra verſus feminam protenta, quaſi admirans, poculumque ingens muſto plenum ſiniſtra tenet. Talis alicubi depiſtus viſus eſt nobis Anacreon. Huic adjacet imberbis juvenis eodem converſus, & nudus. Poſt hunc mulier neſcio quod ſertum præ manibus habens. Deinceps vir alius magnam exhaurit cuppam, qua ejus pene tota obruitur facies, humerosque ille ſupinus retrorſum incurvat. Proximus huic alius pronus in ventrem jacet, poculumque plenum propter accubantis feminæ labris admovet, ut bibat increpitans. Sequitur ſenex armatus etiam panda cuppa, converſus ad juvenem, qui ſupinus cum ſublato manibus puello ludit. A tergo juvenis mulier botrum inter illius, puerique os pendentem tenet. Ultimus tandem ſenex muſto brachia tinctus jocundantibus ſeſe, vinoque ingurgitantibus veluti ſupervenit, & nimiam ex temulentia proterviam exprobrat indignabundus; iſte recalvaſter eſt, calvum vero Silenum cum Baccho pictum refert Arhenæus. [b]

[b] Lib. xi.
Deipnoſopſ.

Cuinam porro ſacra hæc vindemialis feſtīvitas niſi Baccho? Lenæa illa, quæ in honorem Bacchi celebrata in Attico agro per autumnum vidimus, quibuſnam peracta opinemur ritibus, niſi thiaſo, libatione, crebrisque inter premendum vinum potatiunculis, & cantionibus? Lenæum *ληναῖον* locus ille in Attico agro dictus ἀπὸ τῆς λήνης a torculari ibi primum poſito. Atticorum vero morem ſecuti ceteri Græci populi, ut opinor, vindemiæ feſtum Lenæo Baccho ſacrum pari pompa celebrarunt. Inde *ληναῖος* a Græcis omnibus, & Lenæus a Latinis etiam appellatus Liber ob allatum etymon, non a leniendo, ut ſomniatur Donatus

natus in Virgilium . Eundem ἐπιληνιος vocat Orpheus in hymno , quasi torcularium præsidem , & festiva Baccho dum premeretur vinum decantata carmina ἐπίληνοι ὕμνοι ab Anacreonte dicuntur .

Nec minus apud Romanos vindemia sacra habebatur , ejusque *non levis cura fuit in Latio* , ut Varro testatur [c], ^{[c] Lib. V. de L.L.} adeo ut aliquot in locis vindemiæ primum a *Sacerdotibus publice fierent* , Romæ vero Flamen Dialis easdem auspicaretur . At sacra primum , ut ex Varronis citato loco patet , Jovi , non Baccho vindemia fuit . Ita sane , nam & ea vinalia , quæ IX. Cal. Majas Veneri , & ea , quæ XIV. Cal. Sept. fiebant , de quibus Varro , Jovi sacra fuisse certum est apud eruditos . Verum deinceps Romæ coli ceptum vindemiale festum Libero sacrum , cujus auctorem Julium Cæsarem facit Servius de Cæsaris morte , quintam explicans Virgilii Eglogam , ut ex interpretibus multi . En Poetæ versus , & interpretis verba .

*Daphnis , & Armenias currum subjungere tigres
Instituit , Daphnis thiasos inducere Baccho ,
Et foliis lentas intexere mollibus hastas .*

Hoc aperte ad Cæsarem pertinet , quem constat primum sacra Liberi patris transfuisse Romam .

Ne tamen ita hæc Servii verba quispiam accipiat , quasi tum primum Liberalia Romam fuerint illata , quæ in libera Republica pridem viguerunt , & in XV. Cal. Aprilis incidebant . Sed nova Cæsar Liberalia instituit , quæ Lipsius notis in Taciti annalibus (d) non alia fuisse cen- ^{[d] Lib. XI.} let ab illo vindemiæ sacro , quod Tacitus meminit impudentissimæ Messalinæ Claudii Imperatoris conjugis Bacchantis fanaticum furorem ita describens . *At Messalina adulto autumno simulacrum vindemiæ per domum celebrabat : urgeri prala , fluere lacus , & femina pellibus accinctæ assultabant , ut sacrificantes , vel insanientes Bacchæ . Ipsa crine fluxo , thyrsūque quatiens , juxtaque Silius hedera*
vin-

*vinctus gerere coturnos , jacere caput , strepente circum
procaci choro .*

Hoc itaque vindemiale festum Bacchicis ritibus concelebratum *adulto autumnno*, nempe autumnno modice progressio; menle nimirum Octobri, juxta Lipsium, cujus hæc sunt verba : *adulto autumnno , idest mense Octobri . Itaque etiam in Horologio veteri Romæ signatum eo mense VINDEMIÆ SACRUM LIBERO* . Idem auctor est quo tempore hæc liberalia , seu ut ita dicam *vindemia*lia Cæsar in Bacchi honorem instituit, cūsum fuisse Romæ in laudem Cæsaris nummum , in cujus altera parte *C. Vibius Rufus* , & impressa ara, cui persona histrionia imposita adjunctis thyrsos, & tigris [de quo in sequenti dissertatione mentio iterum fiet] . Ex hoc vindemiali festo fluxit etiam consuetudo non solum ab Ethnicis , sed a Christianis etiam Imperatoribus observata, ut per triginta dies in villa vindemiæ tempore cum amicis suaviter jocundarentur . Hinc omnes etiam actiones , omnisque opera forensis per eas vindemiales ferias cessabat a X. Cal. Sept. usque ad idus Octob., ut Theodosius habet . [c]

(c) *Lib. II.
cod. de Feriis .*

At quorsum ista ? Nihil ne aliud exhibet hoc marmor præter vindemiam vel ad Græca Lenæa , vel ad vindemiale Romanum festum referendam ? Ita plane, quantum nostra opinio est , si quis magis oculatus novum aliquid ex penitiori deductum mythologia deprehendat, magnam ei habebimus gratiam . Torqueat, cui volupe est, ingenium suum, scruteturque quinam iste puellus , qui senes , quæ mulieres, quid aliud vel auctor, vel sculptor in mente habuerit præter rusticum per vindemiam Thiasum , solutamque lætitiā , qualem Poetæ sæpe describunt, ut Nonnus (f) ubi primam Bacchi vindemiam [g], & ubi rusticos ebrios; & Anacreon ubi canit (h) τὸν μελανοχρῶτα βότρυς , nigricantem uvam .

(f) *Lib. XII.
vers. 337.
[g] Lib. XLVII.
vers. 110.
[h] Ode LII.*

Pauca tantum minus saturum lectorem monere adhuc possumus . Harum vestes mulierum eadem sunt cum illis, quas hætenus vidimus . Aulæa hujusmodi extenta in Bacchi-

chicis thiasis, pellesque aliquando ferarum aulæorum loco extensas videre est apud Montfauc. [s]. Vindemiam a Geniis factam apud eundem (K). Id rei, cui primus innititur senex an pulvinar sit, an corbis, an aliquod ad sacrificium spectans, vel ad vindemiam instrumentum discernere difficile est admodum. Cyathi quibus bibitur, observandi sunt. Capaciores omnes, non tamen eadem est omnium forma. Unus in primi senis manu profundior est, & bovis cornu imitatur alludens mori antiquorum, qui bovis cornu in honorem Bacchi bibebant. Alii pandi potius patulique sunt, & vel unam tantum, vel nullam ansam habent. Athenæus Deipnosophist. lib. XI., in quo multorum apud Græcos poculorum nomina, formamque edisserit, Corylos, Κοτύλλες, vocat, μονᾶτα ποτήρια, pocula unam tantum ansam habentia, eosque a Pamphilo existimatos inquit poculi genus Baccho peculiare. Qui plura de poculis cupit, Athenæum adeat: nemo non indoctus ignorat memorata duplici in loco a Virgilio Carchesia, quasi pocula Baccho peculiari ratione sacra. Æneid. lib. 1.

(i) Tom. II.
p. 1. pag. 194.
(K) In supplém.
tom. I. p. 1.

Hic duo rite mero libans Carchesia Baccho.

Et Georg. lib. IV.

. *cape Mæonii Carchesia Bacchi.*

At volunt eruditi *Carchesium* poculi genus fuisse procerum, geminisque ansis a summo ad imum pertinentibus instructum, ut Macrobius lib. V., Saturn. cap. XXI., & Athenæus lib. XI. docent; adeoque cum crateribus in hoc nostro marmore descriptis convenire non posse certum est.

P: 83:

VIII.

S E X T A
B A C C H A N T I U M
T A B U L A
P E R S O N A S B A C C H I C A S
E X H I B E N S .

VIndemiali festo recens descripto scenicos addimus ludos nullatenus ab ipso sejungendos; & alterum hoc monumentum a Bacchi cultu neitiquam alienum, illud ipsum modo explanatum necessaria quadam conjunctione consequitur. Expressam hic intuemur maximam scenici apparatus partem, personas nimirum, aras, cymbalum, fistulam, & histrionicum baculum. Quibus de rebus antequam dicimus, quid Baccho cum theatro, ludisve scenicis commune sit, videndum est, & quandoquidem hæ personæ hedera, & corymbis ornatae sunt, ea ipsa, quam attigimus Dionysia inter festa, & theatralia spectacula convenientia plenius explicanda.

Quatuor præcipuas ludorum scenicorum species enumerant Tragoediam, Comoediam, Satyram, & Mimos. Omnium singillatim originem, variaque inter se discrimina referre nostrum non est, sed tantum ex iis ostendere a quibusnam scenica res omnis profecta fuerit initiis, primumque ejusdem caput a Bacchanalibus arcessere. Si enim a fabulis, & remotissimorum temporum memoria ordiamur, Musicam, & Poesim, quæ duæ disciplinæ, quum de vetustissimo ævo fermo est, promiscue accipi possunt, imo debent Baccho gratas fuisse, & cum Dionysiæ Sacris fere

conjunctas reperiemus . Cybele (quam eandem esse cum Cerere vidimus , cujusque saltem orgia eadem cum Bacchanalibus) fistulam , tympana , cymbala , choreasque invenisse fertur , Marfyamque celebrem illum tiliarum inventorem , iisque suavissime ludentem comitem habuit erroris sui , quousque ad Bacchum in Nysam urbem ventum est , ubi celebris Apollinem inter , & Marfyam contentio huic exitialis exarsit (a) . Dionysus autem , seu Bacchus , uterque enim idem est , novem virgines Musas appellatas suavissimi cantus ergo circumduxisse dicitur , illarumque studiis delectatus , & satyrorum risu , jocisque , scenicisque ludis , & Musicorum certaminibus a se institutis maxima

[a] Diod. Sic.
bibl. l. 4.

[b] Id. ibid. l. 1. perfundi solitus voluptate [b] . Ipsa præterea Bacchi orgia Parnasso in monte celebrari solita Pausanias in Phocicis meminit a Thyadibus , Delphicisque mulieribus quotannis illuc convenientibus . Nec totus Apollinis fuit mons ille ,

[c] V. 73. l. 1.

sed ut , Lucanus ait (c) , *Mons Phæbo , Bromioque sacer* . Hinc illa fluxit Atheniensium consuetudo , ut tribus potissimum Bacchi festis Διονυσίοις , Ἀηναίοις , & Χύθροις Poetæ carminibus , & fabulis certarent , ut ex Aristophanis Scholiaste , Diogene Laertio , Athenæo , aliisque docet Meursius (d) . Hæc est etiam caussa , cur Bacchantes , æque ac

[d] L. 5. Græc.
Fev. in Len.

Tragœdiarum actores cothurnati , & Dithyrambica Poesis in Bacchi honorem orta , & Tragœdia ab ista profecta , ut docet Aristoteles , eidemque Deo sacra , & ludi scenici Dionysiaci Διονυσίακοι ἀγῶνες dicti , & Διονυσίακοι πεγῆνται eorum actores nuncupati , & Theatrum Dionysiacum , Διονυσίακον , Ἀηναῖκον appellatum teste Polluce . Hinc etiam Bacchus apud Aristophanem in ranis Æschylum inter & Euripidem Judex , ac Liber tandem ipse unus idem cum Sole , & Apolline habitus , ut auctor argumenti Demosthenis Orationis in Midiam planum facit hisce verbis . Ἐπιστάσης δὲ τῆς ἐορτῆς ἡγωνίζοντο οἱ χορηγοὶ ὅμους εἰς τὸ Διονύσιον ἄδοντες , καὶ τῷ νικῶντι τελεῖται τὸ ἄδελον ἦν , ἐπεὶ δὴ τὸ αὐτὸν ἥλιον , καὶ Ἀπόλλωνα , καὶ Διονύσιον ὦντο . i.e. *Festo autem jam instante certabant inter se Ædiles carminibus in Bacchi laudem*

can-

cantandis. Victoris triplus præmium erat: quippe eundem & Solem, & Apollinem, & Bacchum putabant. Aptius adhuc in rem nostram Athenæus [e] inquit ab ebrietate, & Co- (e) L. c. c. 8. mœdiam, & Tragœdiam esse profectam, atque utrumque, ut per vindemiæ tempus inventam τραγῳδίαν, quasi vindemiale carmen dictitatam. Sentit idem Eustathius in Odyss. ξ. Ex quibus aliisque multis optimorum Auctorum locis omnem scenicum ludum a Liberi patris festivis celebritatibus ortum ducere planum est: nam choreas, saltationes, musices certamina, & symphonicorum agmina, atque alia id genus propria fuisse Dionysiorum vidimus. Drammata autem ipsa, quibus postea urbium theatra perstrepuere ab eorum licentia, qui post epulas, & largiorem potationem in agris sese mutuis proscindebant conviciis, aut ab rusticorum turba per noctem, vel etiam de die acerbis scommatibus acceptas a ditioribus injurias ulciscente profecta fuisse certum omnino dicamus oportet. Hujusmodi fuisse ducimus circumvectas a Thespi Tragœdiæ, ut aliqui volunt, inventore fabulas juxta illud Horatii, in Arte.

*Ignotum tragica genus invenisse camæna
Dicitur, & plaustis vexisse Poemata Thespis,
Quæ canerent, agerentque peruncti facibus ora.*

Quasnam porro alias intelligas fæces, quibus perungebantur primi harum fabularum actores? nisi vini recens expressi. Nam *facem* latini auctores, ut plurimum ad vinum referunt, ut Horatius ipse.

*. Diffugiunt cadis.
Cum face siccatis amici.*

Sed enim de ludorum origine satis multa pro re nostra, & fortasse plura, quam oportuit. At hæc paullo uberius ita dicta sunt, ut hoc inter bacchica hætenus visa monumenta ultimum cum illis maxime congruere apertum fie-

ret, & fortasse una cum iisdem eodem uno in loco positum olim fuisse, vel ad significandam Dionysiorum celebritatem, vel ad celebrandum viri alicujus nomen, qui illam ipsam aut introduxerit, aut instaurarit.

Res jam in marmore sculptas videamus singillatim. At ea omnia fere persecutus est eruditissimus Marchio Maffei in sua ad Becellum epistola ad calcem Theatri Italici excusa. Illius optimis animadversionibus utemur, pauca tantum addentes, quæ ille non data opera, sed cursim attingens ad unguem persequi omisit. Tres hic primum personas, seu larvas intuemur, de quibus tria pervidenda sunt; structura, usus, & discrimen. Structura personarum apud antiquos quarumcunque hujusmodi fuit, ut non faciem solum tegerent, sicuti larvæ nostris in Bacchanalibus hodie usurpatæ, sed sinciput simul, & occiput operirent, additis auriculis, & cæsarie, vittisque, & sertis personæ convenientibus, ita ut omnem una simul capitis ornatum fabularum Actores induerent, ne diu esset in ipso comendo immorandum. Quæ res nisi ita se haberet, nihil propemodum salis inesset illis Phædri versibus.

*Personam Tragicam forte vulpes viderat.
O quanta species, inquit, cerebrum non habet.*

Quod multo elegantius Phrygius ille fabulator, cujus græcum leporem, jocique vim latinus interpret transferre neglexit: ὃ οἷα κεφάλῃ ἐγκέφαλον ἔκ' ἔχει, quod pari ferme cum venustate juxta aliquarum urbium dialectum italicum cum Maffejo dicas: *Oh che bel capo; e pur non ha capitale*. Integram quippe capitis speciem præseferbat persona. Nec leve est hac in re Pollucis testimonium, qui [f] varias enumerat personas, crinesque earum modo albos, modo nigros, modo flavos, modo promissos, modo solutos, modo collectos, modo vibratos ferro describit. Sed & idem suadent alia monumenta, in quibus personæ capitum instar finguntur. Melpomene, & Thalia inter Musas, cum Tragicæ,

gicæ, & Comicæ poesi præfint, hujusmodi personas præ manibus tenent. Hujusmodi etiam personæ in Terentiano Bibliothecæ Vaticanæ Codice, & altero Parisiensi Regiæ Bibliothecæ, unicuique fabulæ præfixæ inveniuntur. Idipsum nobis ostendit venustum Anthologiæ Græcæ distichon. [g]

[g] Lib. 2.
cap. 13.

Ἠγόρασας πολοκάμους, φύκος, μελί, κήρον, ὀδόντα
Τῆς αὐτῆς δαπάνης ὅψιν ἂν ἡγόρασας.

*Mel, fucum, ceram, dentes emis, atque capillos:
At tanti non est integra larva tibi.*

Numerantur hic omnia, quæ ad comendum caput, & fucandum vultum solent comparari, derideturque quidam ita se comens, ut pro deformi pulcher videretur: non tanti igitur, inquit Poeta, stetisset larva, seu persona, hæc omnia tibi una simul adferens adscititia ornamenta. Quæ omnia quisquis attenta consideratione perpendat, multa, quæ in antiquis monumentis occurrunt capita, personas esse agnosceret, nec in eum delabatur errorem, in quem eruditi quidam delapsi, ut Fulv. Ursinus quodam in marmore nostro simillimo in suis imaginibus agnoscens Callimachi Poetæ comici caput, & Montfauconius variis in locis personas pro abscissis capitibus accipiens. Sed semel cognita personarum forma, & scenicorum ludorum cum Dionysiacis conjunctione, explicatu facilia sunt antiqua monumenta multa, præsertim ea, quæ nulla humanæ cædis habent vestigia, & Bacchicum tamen thiasum cum variis orgiorum, scenicorumque ludorum instrumentis repræsentant, ut videre est in cratere Sancti Dionysii penes Montfauconium, [b] & in Gutto ab Eggelingio explicato (i), & in Gronovio [K], aliisque multis.

[h] Tom. 1. p. 2.
cap. 22.
(i) Gronov.
Græc. Antiq.
tom. 7.
(K) Tom. 1.
tab. 60, ff, 88.

Personarum structuram vidimus, nunc duplex illarum distinguendus est usus. Aliæ drammatæ agentium sunt propriæ, aliæ ludionum, mimorumque tantum. Quæ actorum erant, ingentem oris hiatum plerumque præseferebant, ut

facilius, majorique etiam sono vox per immanem rictum erumperet : unde illud

Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis.

Et illud Juven. Sat. 3.

*. cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans.*

Hoc etiam discrimen diferte docet Lucianus quodam in dialogo, in quo saltatores, & mimos comicis hac ratione præfert, quod non hiantem mimicæ personæ, ut comicæ, at vero decenter compositum exhiberent vultum.

Sed enim ex Polluce multa personarum agnoscimus genera : nam aliæ Tragicæ, aliæ Comicæ, aliæ Satyricæ, aliæ muliebres, aliæ viriles, aliæ seniles, omnis denique ætatis, & conditionis, & indolis. Varias præcipue habuerunt novæ Comœdiæ Actores, & pro rerum varietate diversas, postquam veterum Comicorum exolevit consuetudo, qui personis utebantur eorum vultus ad vivum exprimendis, quos ludum facere vellent. Recentiores itaque pro characterum, quibus fabula constare potest, varietate plures habuere personas, quæ & avarum senem, & zelotypum juvenem, & ardentem amasium, & impudentem lænonem, & protervum famulum, & procacem ancillam, & subdolam vaframque aniculam, & ventri servientes gnathones, parasitosque, fronte ipsa, supercilio, oculis, mento, naso, totiusque vultus lineamentis referrent.

Hisce explicatis personas nostras satyricas esse facile est conjicere : altera barbatum Silenum vitta, & hederis redimitum, altera juveniculum imberbem, salacemque satyrum exhibere potest. Corymbis etiam, & hedera ornatum, auresque ostentantem. Tertia muliebris est, eundemque haberet cum ceteris ornatum, si esset integra.

Cetera jam persequamur. Geminæ hic conspiciuntur aræ,
dupli-

duplicemque referri ad causam possunt. Vel enim peracta significant ante scenicos ludos per Bacchi festa celebrari solitos sacrificia, vel ad scenicum pertinent apparatus, aræque sunt in ipso pulpito poni solitæ. Primum illud planum omnino est, nam si ludi scenici cum Dionysiacis fuerent conjuncti, ut diximus, & ludorum, & sacrorum allusionis gratia uno in marmore possunt superesse instrumenta. Verum si ad ludos tantum pertineant, exoritur alia quaestio, an in scena locum veræ habuerint aræ, vel fictæ, vel utraq. Et sane, sicuti res cujuslibet fere generis in Choriagario apparatu esse possunt; verosimile credimus fictas aras aliquando, sicuti Deorum simulacra fuisse in scenam introductas, & cum ipsa sublatas, ut imago cum arâ Neptuni equestris in nebulis Aristophanis [l]. Quippe in privatis ædificiis, quæ scena comica ut plurimum repræsentat, aræ etiam, quales sunt privatarum ædium, ponebantur. Hinc apud Comicos servi aliquando vapulaturi aram se occupaturos dicunt [m], & in Terentii Andria Davus Mifidi suadet, ut verbenas ex araumat. Porro ante privatarum ædium fores ara poni solita columnæ similis, & ut volunt aliqui, in acumen desinens, de qua Pollucem vide, [n] Hefychium in ἀγυιάς, Suidam in ἀγύιαις, Scholiastem Aristophanis in Σφίνας, & Acronium in Horatium [o]. Fictæ itaque esse potuerunt in scena positæ aræ, ut ex allatis auctoribus certum est. Nec minus verum est in ludis scenicis celebrandis duas poni solitas in proscenio aras veras, & ad sacrificia peragenda destinatas, quarum dextra Baccho in Tragœdia, Apollini in Comœdia, sinistra ei sacra erat vel Deo, vel Heroi, vel homini, cui per ludos parentabatur, aut cui nuncupati essent ludi: qui si funebres essent, ista Diis Manibus inscribebatur ara. Hæ duæ nostri marmoris aræ ambæ ardent, & corollis ornatae sunt; altera tamen quadrata, altera rotunda, qualis, ut diximus, poni ante privatas ædes consuevit, licet in acumen non definat.

[l] *Aff. 1. sc. 1.*

[m] *Plant. Mostell. act. 1. sc. 1. v. 45. & Rud. act. 2. sc. 4 v. 34.*

[n] *L. 4. n. 123.*[o] *L. 4. od. 6.*

Personas, arasque vidimus: cetera jam non multam meren-

rentur verborum copiam . Orbem illum tympanum , seu crotalum credimus satis notum , & scenicis ludis , & Bacchicis festis conveniens instrumentum , quo persæpe instruetas intuemur Bacchantes ; nihil fere illud discrepabat ab iis tympanis , quæ nostrates etiam puellæ hodie saltitantes pulsan.

Additur fistula , quæ septem compacta calamis a Poetis latinis dicitur , at a Theocrito ἐννεάφωνος , novem cannas habens : ejusdem Diodorus Siculus Cybelem inventricem facit : Pani plerique attribuunt . De hoc musices instrumento multa Pitiscus .

Curvum præterea , nodosumque pastorale pedum additur , quod non pastorum solum , sed & histrionum proprium fuit . De baculis , quos histriones præ manibus tenebant agentes fabulam , multi meminerunt auctores (p) . Hunc vero baculum curvum ut plurimum fuisse præ ceteris Plutarchus docet in libro περὶ παιδῶν ἀγωγῆς , inquit ea , quæ flexa semel fuerint , & curvata obduruerint in pristinam reſtitutionem non posse restitui , uti (τοῖς κάμπυλῶν ἢ ὑποκειτῶν βακτηρίαις ἀπαθύνειν ἀμήκανον) , curvæ histrionum virgæ rectæ iterum fieri nullo artificio possunt .

(p) V. Casaub. in
Suet. in Ner.
cap. 24.

Scenicum itaque universum instrumentum complectitur hoc Marmor , adeoque vel una cum ceteris Bacchantium monumentis alicujus fuit vel Theatri, vel Templi, vel alius operis publici ornamentum , vel forte pars fuit alicujus monumenti alicui Choragiario , viro nimirum qui scenico apparatusi præſſet , positi , qualis esse potuit ille Titius Bellicus Choragiarius , cui inscriptum Marmor alibi interpretabimur .

Fran. A. Gilod di Scu. Tarini.

O R P H E U S

A B A C C H A N T I B U S

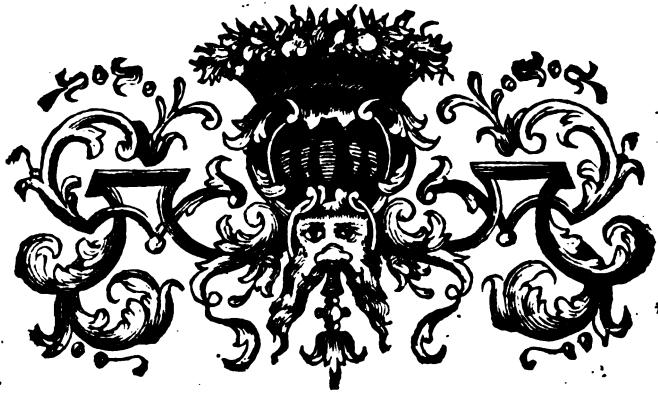
D I S C E R P T U S .

SEx jam interpretati sumus Bacchantium anaglypha, septimum addimus ab iisdem neutiquam sejungendum. Vulgatissimam de Orpheo a Bacchantibus discerpto fabulam hoc saxo luculenter expressam, qui Græcam antiquitatem primis labris attigerit, facile agnoscit. Quatuor miserum Orpheum circumstant furore percitæ mulierculæ: alia lævo brachio, alia dextro pede, alia crinibus apprehensum in partes contrarias discerpturæ pertrahunt; alia vero ramo proximis ex arboribus abscisso magno ictu cædit. Quodque magis miserabile, luctuosumque est, impotentissimæ feminæ Orgia celebrantes, exerentes occultatum ficta religione furorem ipsum sacrorum Orgiorum, uti fama est, auctorem trucidant. Res prope Hebrum fluvium geritur, cujus ad oram jacet lyra tot prodigiis celeberrima. Quibus de rebus quamvis plurimi Antiquarii, Mythologi, Historici, Poetæ [a] multis egerint verbis, rem tamen non ingratam Antiquitatis Græcæ studiosis nos facturos putavimus, si Constantini Lascaris viri profecto eruditissimi græcam quandam in Orpheum præfationem, qua ille Orphei patriam, parentes, educationem, peregrinationes, res gestas, obitum, & conscripta carmina complexus est, nitidiorique præ cæteris ordine digessit, hic poneremus. Hoc autem opusculum e Regiæ Bibliothecæ manuscripto Codice, qui ob scriptoris incuriam,

&

(a) Ovid. *Metamorph. lib. XI.*
fab. 1., & Virgil.
Georg. lib. IV.
in fine.

& festinationem , & ob deleta aliquibus in locis literarum vestigia non parum legentibus negotium facessit , utcumque expressimus , interpretati sumus , iisque animadversionibus , quæ ad rem nostram facere , aut alicujus momenti esse videntur , illustravimus . Hoc quodcumque est non insuave fore lectori speramus , quanquam non parum a finibus nostris egredi videamur.

KON.

ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΤΟΥ ΛΑΣΚΑΡΕΩΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ
τῷ σοφῷ Οἰφείῳ.

Επειδὴ πρὸ τῷ κειμένῳ ἀ-
ναγκαῖον εἶδῃναι τὰ καλὴ-
μῦμα προλεγόμενα, λεκτέον ἂν
εἴη περὶ αὐτῶν· ὧν πρῶτον ὄν-
των γένος, σκόπος, ἐπιγραφή,
καὶ μέτρον, ἀπὸ γένος, ἥτε βίβλιν
τῷ σοφῷ Οἰφείῳ ἀρκεῖν.

Ἐγένετο τοίνυν ὁ ποιητὴς κα-
τὰ Λειβηθρίαν, υἱὸς Οἰάγρου
καὶ Καλλιόπης τοπάρχων, αἷς αὐ-
τοῖς φησὶν ἐν Ἀργοναυτικῇ.
ὁ δὲ Οἰάγρος ἦν πέμπτος ἀπὸ
Ἀτλαντος ἀρχῶν Λειβήθρων καὶ
Πιερίας Βισονίας, καὶ Κικλώνων,
ὧν καὶ Οἰφείας ἦρξε.

Γεγονῶς πρὸ τῆς Τρωϊκῆς γε-
νεας ἰα, καὶ γενέας ἀνὰ ἑπτὰ χρό-
νος ἀειθυμένης, ἐπὶ Αἰγείῳ βα-
σιλεύοντος ἐν Ἀθήναις, καὶ Λαο-
μέδοντος ἐν Τρωίᾳ καὶ τῶν Κελτῶν
παρὰ Ἰδαίου.

Ἐτάρφη ὁ πατὴρ τῷ πατρὶ,
καὶ ἐπαυδαῖτο ὅσα εἶκος. Ἐπει-
τα ἐφοίτησεν παρὰ Λίνῳ τῷ Θε-
βαίῳ σοφῷ ἀνδρὶ, καὶ τῷ πρώ-
τῳ

93
CONSTANTINI
LASCARIS (I)

PROLEGOMENA
in Sapientem Orpheum.

QUandoquidem ante car-
men ipsum necesse est
ea videre, quæ dicuntur
Prolegomena, de iis omnino
præfandum nobis est. Quæ
quum quatuor sint, auctor
videlicet, scopus, inscriptio,
& metrum, ab auctore, seu
vita Sapientis Orphei exor-
diemur.

Natus est igitur Poeta in
Libethria Æagri, & Calliopes
ibi dominantium filius, ut ait
ipse in Argonauticis. Æager
[II] vero quintus erat ab At-
lante Rex Libethriæ, Pieriæ
Bistonæ, & Ciconum, qui-
bus etiam populis imperavit
Orpheus.

Ortus est autem ante Troi-
ca (III) tempora ætates XI.
(IV) qualibet ætate septem
annorum spatium comple-
ctente, Regnante Athenis
Ægeo [V], Trojæ Laomedon-
te, & inter Hebræos Judicibus.

Altus a patre fuit, & ut dece-
bat eruditus. Postea frequens
audivit Linum (VI) The-
banum sapientem virum, &
an-

antiquum in Thebis præceptorem, qui Philosophiam a Cadmo [VII] Agenoreo, & a Phœnicibus illuc Europæ ab Jove Cretensi Rege raptæ quærendæ caussa venientibus acceperat.

A quibus cum didicisset quæcumque potuit, navigavit in Ægyptum (VIII), & Lybiam, ubi multos annos versatus est, omnem ab incolis discens sapientiam, & doctrinam. Talem vero affecutus est famam, ut illius sapientia ab Ægyptiis etiam, ne dum a Græcis esse summa crederetur.

Redit in patriam, mortuo patre, matris gratia, ut ipse loquitur, ibique docens, leges ferens, & scribens, vitam transigebat. Plurima vero ut vir sapientissimus conscripsit, ab Ægyptiis pleraque convertens, & primus Bacchi, aliorumque Deorum mysteria, quæ Thracibus sollemnia fuere, & ab Aristophane in Ranis celebrantur, adinvenit, & in Samothracia insula celebravit.

Quum autem in patria esset, & philosophicam vitam ageret (IX), ad ipsum venit Jason Æsonis filius, ita suadente Chirone præceptore

luo,

των διδάσκοντι ἐν Θήβαις καὶ λάβοιτι σοφίαν παρὰ Κῶδμου τῷ Ἀγήνορος καὶ Φοινίκων τῷ Ἀφίγμενων ἐκέλευσε ζητῆσθαι τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἀπαρθεῖσαν παρὰ τῷ Διὶ τῷ Κρήτων βασιλέως.

Διδαχθεὶς δὲ παρὰ ἐκείνων, καὶ μάθων ὅσα τῷ * διωάτων ἐπλάσεν εἰς Αἴγυπτον καὶ Λιβύην, ὅπῃ πολλὰ ἔτη διέτριψε μάθων παρὰ τῷ ἐκεί πᾶσαν σοφίαν, καὶ ἐπιστήμην. Καὶ πιστὸς ἐγένετο, ὅτι ἡ μόνη παρ' Ἑλλήσπερ, ἀλλὰ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις σοφὸς εἰς ἄλλων ἐνομιάζη.

Ἐπῆλθε δὲ εἰς τὴν πατρίδα μεθὰ θάνατον τῷ πατρὶ καὶ χάριν τῷ μητρὶ, ὡς αὐτὸς φησὶ, διδάσκων, νομοθετῶν, καὶ συγγραφεὺν, ὅθεν καὶ πολλὰ ἐσόφισε. πλείστατε σωέθηκε παρ' Αἰγυπτίων τὰ πολλὰ μετεμμενίστας, καὶ πρώτος μυθήσασθαι τῷ Βάκχῳ, καὶ τῷ ἄλλων θεῶν τοῖς θεαῖσι, καὶ τοῖς Ἀεισοδόμοις βατραχοῖς ἐφάρτε, καὶ ταῦτα ἐν Σαμοθρακίᾳ τῇ νήσῳ σωέσθην.

Οὗτος δὲ αὐτῷ ἐν πατρίδι, καὶ φιλόσοφος βίον διάγοπος ἦσκε πρὸς αὐτὸν Ἰάσων ὁ τῷ Αἰσονοῦ, βάλῃ τῷ καθηγῆτι Χείρωνος, καὶ τῷ ἄλλων Ἀργοναυτῶν, καὶ

καὶ ἰκέτασεν αὐτὸν αὐτοῖς σύμ-
πλᾶσαι εἰς Κόλχας, καὶ συμ-
ποίησαι, δεῖξαι τε, καὶ διδάξαι
Κοσμογραφίαν ἀγνοοῦν σχεδόν-
τι τε πᾶσι τοῖς ἄλλοις. Πολ-
λὰ δὲ εἰποῖτι μάλιστα ὑπήκυσεν,
καὶ καθήλθεν εἰς Παγᾶσαν τῆς
Θεσσαλίας, ὅπου καὶ ἡ Ἀργω
συναμνηγήθη, καὶ μετὰ τῇ Ἀρ-
γοναυτῶν συνεπλᾶσεν εἰς Κολ-
χίδα ἄδων, καὶ κιθαρίζων, καὶ
μὲν ταῦτα εἰς Ἐφημερίδα τῆς
πρώτης, καὶ ἀγῶνας ἐκείνων, καὶ
πλεῶν συνεβήθη, ὡς φαίνεται ἀπὸ
τῆς ἑργᾶς, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπά-
νηκε εἰς Λεβήθρα, ὅπου δῖήγεν,
ὡς ἄρχων καὶ Φιλόσοφος.

Καὶ ἐν γῆρᾳ βαθεῖ παρὰ τῇ
γυναικῶν ἐπελάττησεν τῷ τῷ
τρόπῳ. Ἀποθανέσης αὐτῆς τῆς
γυναικὸς Εὐρυδικῆς ποσῶτον ἐπέν-
θησεν, ὅτι παρεῖδεν πάντα, καὶ
τῇ ἐρημίᾳ ἠσπασατο, καὶ ὁ μόν-
ον δαίτην μὴ ἐγάγετο, ἀλλὰ
καὶ ἄλλοις κατέπειθε μὴ ἀγάγειν.
Ὅθεν αἱ γυναῖκες μισήσασαι
αὐτὸν τὰς ἀνδρᾶς ἀνέχεσθαι γυ-
ναικῶν νοθεύοντα, καὶ σεμνῶς
ζῆν καὶ φιλοσόφως, ἀπέκτει-
ναν δικέλλαις, καὶ ἄλλοις ἐρ-
γαλέοις γεωργικαῖς κατὰ Γ' μ-
βρον

suo, & aliis Argonautis, &
supplex ab illo petiit, ut se-
cum navigaret in Colchos,
societatemque cum ipsis Argo-
nautis iniens ostenderet, tra-
deretque Cosmographiam re-
ctori navis, & aliis adhuc
plane ignotam. Cui multum
roganti tandem morem gessit,
& Pagasam Thessaliæ urbem
profectus est, ubi Argo com-
pacta fuerat, atque una cum
Argonautis navigavit in Col-
chidem (X) canens, & citha-
ram pulsans, omnia pro so-
ciis agens; ac postea in Ephe-
meridem eorum labores, cer-
tamina, & navigationem re-
tulit, ut in ipso opere videre
est, cumque ipsis Libethriam
rediit, ibique vixit, ut Prin-
ceps, & Philosophus.

Extremam [XI] senectutem
agens occisus est a mulieribus
hoc modo. Ob mortuam si-
bi (XII) Eurydicem tanto do-
lore affectus est, ut omnia as-
pernaretur, & solitariam vi-
tam amplexus non solum
aliam non duceret uxorem,
verum etiam cæteris minime
nubere suaderet (XIII).
Quamobrem in ipsum iratæ
mulieres, ut pote suadentem
viris, a feminis abstinerent,
severamque, & philosophi-
cam

cam vitam agerent, bipaliis, aliisque ruralibus armis interfecere juxta Imbrum montem Bacchi mysteria celebrantes.

Mortuus est autem senex, antequam Græci Trojam obsessum irent, quum vixisset annos LXXVII. ; discerptusque profecto fuit a mulieribus, ut constans docet Oraculum Cyro Persarum Regi datum [XIV] Lyrnessi prope Lesbum, ubi haud incertum vaticinium a quodam Poetæ discipulo illius caput illic esse opinante factum fuit. Oraculum hujusmodi erat. *Ut mea sic tuæ res se habebunt.* Atque ita res cecidit. Quemadmodum juxta aliquorum sententiam a mulieribus discerptus est Orpheus, ita a Thomyride Scytharum Regina Cyrus.

Alii vero ipsum dicunt inter ambulandum fulmine ab Jove percussum, ut Cnidii Macedonis distichon ostendit Epigramma.

*Insignem fidibus tumularunt
Orphea. Musæ,
Quem telo occidit Juppiter
altitonans.*

Illi autem post obitum magnos honores tota Græcia persol-

βρον ὄρος πελᾶσαι τὰ τῷ Βάχχῳ
μυστήρια.

Ἐτελεύτησε γεραίος πρὶν τῶν
Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τρωϊας στρα-
τάσαι, γενέας ἰα βιάσας· παρὰ
γυναικῶν ἀποκλαυθεὶς ὡς Ρι-
βῆος, καὶ ὁ δοθεὶς Χρῆσμος
Κύρῳ τῷ Περσῶν βασιλεῖ ἐν
Ληρνήσῳ ἢ Λέσβῳ, ὅπῃ μαν-
τείῳ ἀψάδῃ παρὰ μαθητῶν τι-
μὸς τῷ ποιητῇ συστάθῃ ἢ κεφάλῳ
αὐτῷ ἐκείτῃ νομίζαντος. ὁ
δὲ Χρῆσμος τοῖος δὲ ἦν. ΤΑ'
ΕΜΑ' ΣΑ'. Καὶ ἔτως ἐγένε-
το. Ὡς περ γὰρ αὐτὸς παρὰ τι-
νὰς ἀπὸ γυναικῶν ἀνεκλήσθη,
ἔτω καὶ ὁ Κύρος παρὰ τῇ Θο-
μυρίδῳ ἢ Σκυθῶν βασιλίδος.

Ἄλλοι δὲ αὐτὸν κεραυνωθεῖναι
φασὶ παρὰ τῷ Διὶ περπα-
τῆντα, ὡς δηλοῖ τὸ Κνιδίῳ τῆς
Μακεδονίας ἐπίγραμμα ἠρωελε-
γαίων.

Θρήϊκα Χρυσολύρῳ ἢ δ' Ὀρφείῳ
Μῦσαι ἔθαψαν.

Ὅ, κτάνε ὑψιμέδων Ζεὺς
ψολόεντι βέλει.

Ἀποθανόντα δὲ αὐτὸν μεγάλας
ἐτίμησε πάντα ἡ Ἑλλὰς, ὡς ἀν-
δρῶ

δρὰ ἄγενῃ καὶ σοφῶν, καὶ τῶν
ποιητῶν τέκτον. πρὸ αὐτῆ γὰρ
ὀλιγον Μυσαίων ὁ Ἑλιδσίσιος
ἐγενετο, καὶ Λίνος Θεβαῖος κα-
θηγητὴς αὐτῆ, μεθ' ὧν Ὀρφέα
κλειθμεσι τέκτον Ἀρχιπὸν φι-
λοσοφίας, καὶ ποιητικῆς, καὶ
πάσης ἐπιστήμης, καὶ ἕδενός κα-
ταδέξερον, καὶ τῷ εἰς Αἴγυπτον
καταπλάσσαντων ἀρχαίων, καὶ
παρ' Αἰγυπτίων λαβόντα πᾶν-
τα. Ὡς πρῶτον Μυσαίων, δά-
κρον Λίνον, τέκτον Ὀρφέα,
Μελάμποδα καὶ Δαίδαλον λέ-
γουσι. καὶ αἱ ἡρώα ἔ' μόνον
Ἕλληες, ἀλλὰ καὶ Αἰγύπτιοι
ἐτίμων, καὶ ἔθυσον νύκτας, καὶ
βαίμους, καὶ ἀγάλματα ἀναθή-
σαντες.

Ἐν τε Λιβηθρίοις ἕοικον σε-
βασμιον ἦν αὐτῆ κυπαρίττινον
ὁ πολὺν ἰδρῶτα ἄφηκεν, Ἀλε-
ξάνδρῃ τῇ βασιλείᾳ κατὰ τῆς
Ἀσίας στρατεύσαντος. Ἀπορρί-
πτων δὲ πάντων, καὶ τὸ σημεῖον
δεδιότων Ἀλέξανδρος παραίνησας
θαυρεῖν ἔφη. Καὶ γὰρ ἀοδικοῖς
καὶ περιβοήτοις ᾠδαῖς κατε-
ργάσεται Ἀλέξανδρος, αἱ πο-
λὺν πόνον καὶ ἰδρῶτα παρέξου-
σι τοῖς συγγραφεῖσι, ποιηταῖς,
καὶ μουσικοῖς συγγραφεῖν, καὶ
ἔδειν

solvit, ut viro illustri sapien-
ti, ac inter Poetas tertio; nam
paullo ante ipsum natus est
Musæus Eleusinius, & Linius
Thebanus ejus præceptor,
a quibus tertium numerant
Orpheum Philosophiæ, Poe-
ticesque, omnisque doctrinæ
primarium Auctorem, in quo
nihil desideres, & inter an-
tiquos, qui in Ægyptum na-
vigarunt, principem (quippe
ab Ægyptiis omnia hausit)
quos inter Musæum primum,
Linum secundum, Orpheum
tertium, postque hos Me-
lampodem, & Dædalum nu-
merant. Ut Heroem etiam
[XV] non solum Græci, sed
Ægyptii venerabantur, ipsi-
que litabant templa, & aras,
& simulacra in illius honorem
erigentes.

In Libethriis ejusdem erat
statua cupressina magna re-
ligione culta, quæ multo su-
dere manavit, quum Alexan-
der Rex bellum Asiæ esset illa-
turus. Consternatis vero om-
nium animis, & ob hujusmo-
di ostentum perterrefactis, so-
lus Aristander jubens bono
animo esse: magna, inquit,
& præclara facinora peraget
Alexander, in quibus scriben-
dis, canendisque Poetæ, Mu-

G

fici-

sicque, qui laudes illius literis mandare, aut voce celebrare velint, multum laboris, & sudoris impendent; ut revera fuit.

Multa metricè scripta reliquit, quæ omnia ipse in Argonauticis [XVI] singillatim enumerat. Pleraque fabulose scripsit poetico more de Diis, de Mundi genesi, hymnos varios in Deos, Georgica, Physica, Argolica, Metheora, de Lapidibus, Mysteria varia, de Plantis, de Herbis, Chorographiam, Medicinam, Leges, & ut brevi dicam omni de re, pleraque transferens ab Ægyptiis. Superfunt Argonautica, in quibus quanta fecerint, & tulerint Argonautæ narrat, & quemadmodum Medeam; aureumque vellus rapientes multis defuncti periculis in patriam redierint.

Omnia metricè composuit, ut Philosophus [XVII] enim omnia oratione metro & numeris alligata scribebat. Usus est Phœnicum literis, ut opinamur, quæ in usu fuerunt usque ad Trojanum bellum, quo tempore Palamedes Nauplii filius sexdecim nostras literas ex Phœnicum

li-

αὐτὸν τὰ ἐκείνων καὶ σοφίματα,
ὥστερ' αὖ γέγρατε.

Κατέλιπε συγγράμματα με-
τρικά, καὶ ὅσα καὶ αὐτὸς ἐν
Ἀργοναυτικοῖς κατ' ἐπαλήθειαν
ἀειδμεῖ, καὶ τὰ πλείω μυθι-
κῶς κατὰ τὸν ποιητικὸν τρόπον
περὶ Θεῶν, καὶ Κοσμογενείας,
ὑμνος διαφορὰς εἰς Θεοὺς, Γεορ-
γικά, Φυτικά, Ἀργολικά, Με-
θέωρα, Λιθικά, Μυστήρια δια-
φορὰ, περὶ τῶν Φύτων, Βοτάνων,
Χορογραφίας, Ἰατρικῆς, Νό-
μων, καὶ ἅπλως εἶπω περὶ
παντὸς ᾠράγματος παρ' Αἰγυ-
πτίων τὰ πλείω μετερέγκων.
Τελειότατα τὰ Ἀργοναυτικά ἐν
οἷς διηγῆται ὅσα ἐπράξαν,
καὶ ἔπαθον οἱ Ἀργοναῦται,
καὶ πᾶς ἀπράξαντες τὴν Μεδείαν,
καὶ τὸ χρύσειον δῆρος ἐπάνηκον
πολλακίς διωδόντες.

Πάντα δὲ σωέσθηκε μέτρῳ,
ἐπεὶ ἐκείνος Φιλόσοφος μέτρῳ,
καὶ ῥυθμῷ πάντα σωτέσθηκός,
καὶ γράμμασι Φοινίκων, ὡς δο-
ξάσονται, οἷς ἐχρῶντο μεχρὶ
Τρωϊκῆς πολέμου, ἐν ᾧ Παλα-
μήδης ὁ Ναυπλείης ἰς ἡμέτερα
γράμματα ἐκ τῶν Φοινίκων με-
ταμορφώσατο. Δία τὸτο καὶ
Δίικτος ὁ Γνώσιος τοῖς Φοινίκων
γράμ-

γράμματι τὸ Τρωϊκὸν πολέμου,
 ᾧ συμπήρη, συνέγραψε πέζον,
 ὡς αὐτὸς πολλαχὲς μαρτυρεῖ ἐν
 τῇ ἐαυτοῦ Εῴφημερίδι, ἣν σεις-
 μὲς γενομένης πότε ἐν Κρήτῃ,
 καὶ πολλῶν τάφων ἀνεωχθέντων
 εὗρον ἐν τινὶ αὐτῶν, καὶ μετέ-
 περχαν εἰς τὴν Ἀττικὴν γλῶσ-
 σαν, καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Λα-
 τίνων ἐπὶ Κλαυδίου Αὐτοκράτο-
 ρος.

Γεγόνασι δὲ Ὀφθαῖς ἔξ.
 Πρῶτος ἔτος ἀρχαῖος ποιητὴς ἐκ
 Λειβηθρίων τῆς Θράκης. δάπρος
 Κικοναῖος ἐκ Βισαλτίας τῆς Θρα-
 κῆς ἐποποιῶς πένδων Τρωϊκῶν
 καὶ αὐτὸς, ὃς συνέγραψε Μυ-
 θοποιῶν, ἐπιγράμματα, ὕμνους.
 Τεῖτος Ὀδρυσεὺς ἐποποιῶν τινα
 ποιήσας. Τέταρτος Κροτωνιάτης
 Ἰταλιότης, ὃς συνῴων Πεισιγέ-
 ρῳ τῷ τυράνῳ. συνέγραψε δὲ
 δεκαετηρίαν, Ἀργοναυτικά, καὶ
 ἄλλα. Πέμπτος Καμαριναῖος
 Σικελιώτης ἐποποιῶς, ὃς φασὶν
 εἶναι τὴν εἰς ἁδὴν κατάβατον.
 Ἑκτος, καὶ πελδοταῖος βασιλεὺς
 Θράκων, ἐφ' ᾧ Ἀμαζόνες ἐδεσ-
 μολόγησαν Φρύγας.

literis efformavit. Iccirco
 Dictys Cretensis etiam Phœ-
 niciis literis Trojanum bel-
 lum, cui adfuit, scripsisse
 videtur, prorsum tamen ora-
 tione, ut ipse in sua testa-
 tur Ephemeride, quæ, quum
 magna terræmotus vis in
 Creta multa patefecisset se-
 pulchra, in quodam ipsorum
 reperta est, & in Atticam
 linguam translata, & postea
 sub Claudio Imperatore lati-
 nitate donata.

Sex autem extiterunt Or-
 pheï. Primus iste antiquus, ex
 Libethria Thraciæ; alter Ci-
 conæus ex Bisaltia item Thra-
 cius, Epici cujusdam carminis
 de Troicis laboribus auctor
 etiam ipse, quive Mytho-
 præam (fabularum confectio-
 nem) scripsit, epigrammata
 & hymnos. Tertius Odryses,
 qui Epicum etiam quoddam
 carmen scripsit. Quartus Ita-
 lus ex Crotona Pisistrato ty-
 ranno familiaris, qui Decæ-
 teriam [decennium] & Ar-
 gonautica, & alia composuit.
 Quintus ex Camarina Siciliæ
 urbe Epicus Poeta, cujus di-
 citur esse descensus in orcum.
 Sextus, & ultimus Rex Thra-
 cum, sub quo Amazones tribu-
 tum Phrygibus imposuerunt.

Καὶ

G 2

At-

Atque hæc quidem satis ex multis, quæ feruntur de Orpheo, quem aliqui temere fuisse negant, (XVIII) quod absurdum est profecto. Quandoquidem & Poetæ, & Historici omnes, & Chorographi eundem extitisse ajunt, Poetamque, & Musicum fuisse, & cum Argonautis navigasse.

Secernenda supersunt ea, quæ fabulose conficta. Duxisse nimirum Eurydicem, eamque adamasse ardentissime, & ob ejus amorem in Orcum descendisse, videlicet in desertam speluncam, in qua otiabatur Eurydice, quam dilexit, & suavitate cantus ad se pertraxit. Hanc etiam amatam fuisse ab Aristæo pastore, quem insequentem, ut raperet, ipsa fugiens forte in serpentem incidit in herbis latentem, quo viso mortua est. Quamobrem dolens Orpheus in Orcum descendit, ibique adeo suaviter cecinit, ut non solum in Orco degentes ad se traheret, verum etiam omnem levaret cruciatum. Cui Proserpina restituit Eurydicem, hac tamen lege, ne illam respiceret, priusquam

Καὶ τὰυτὰ μὲν ἐκ πολλῶν περὶ τοῦ σοφοῦ Ὀρφέως, ὃν ἔτι αὐτὸς ἰδοὺς ἔδε γενομέναι φασὶν, ὅπερ ἀδύνατον δοκεῖ. Ἐπειδὴ καὶ ποιηταὶ, καὶ ἱστορικοὶ, καὶ χορογραφεῖς αὐτὸν γενομέναι φασὶ, καὶ ποιητὴν, καὶ μουσικόν, καὶ συμπλῆν Ἀργοναύταις.

Ἐτι γινώσκουσιν δὲ τὸ λεγόμενον μυθικῶς, ὅτι ἔγημεν Εὐρυδικήν, καὶ μάλιστα ἠγάπησεν, καὶ δι' ἔρωτα αὐτῆς εἰς τὴν ἄδην κατήλθεν, ἦλθεν εἰς αὐτὴν ἔρημον, ἐν ᾗ ἐσχόλασεν, καὶ ἠγάπησεν, τὴν Εὐρυδικὴν, ἣν ἔλκυσε τῇ μουσικῇ πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ἣν ἠγάπα Ἀριστῆος πόμην καὶ ἐνεδρόετο ἀρπάζαι, ἧ φόνος ἐντυχῶναι ὅφει κεκρυμμένῳ ἐν βοτάνοις, ὃ τῷ δείγματι ἀπέθανεν. ὅθεν ἀλγίστας ὁ Ὀρφεὺς εἰσηλθὲν εἰς ἄδην, καὶ ὅπως ἦσεν ἠδέως, ὥστε μὴ μόνον τὰς ἐν ἄδῃ ἔλξαι, ἀλλὰ καὶ πόων ἀπάλλαξαι. ὃ ἡ Περσεφόνη ἀπέδωκε τῇ Εὐρυδικῇ τῷ τῷ τρόπῳ, ἵνα μὴ αὐτῇ ἴδῃ ἑὸς ὃ ἀνῆλθεν εἰς δὲ ἴδως ἀπολέσῃ, ὅπερ καὶ γέγονε, διὸ καὶ πολλὴν χρόνον ἐθήρησεν.

Τῆς

quam superius evasisset, secus iterum amitteret, ut accidit, ac propterea diu flevit.

Τῆς ἑστίν, ὁ Ὀρφεὺς ἠγάπησεν ἐπιθυμίαν, καὶ ἦχεν αὐτήν, ἣν ἐδίωκε ἡ ἀρετὴ καταλάβειν. Ἐπειὴ δὲ ἔφυγε, καὶ κατακτώσθῃ ὑπὸ τῶν κηρύκων*, καὶ κατήλθεν εἰς τὴν ἀφανείαν, ἀναέγκειν αὐτὴν εἰς τὸ φῶς, καὶ ἐπερχομένην πάλιν διεδέξατο ἡ κακία. ὅθεν ἔξω τῆ ἀπόλησεν ἔζησε μονασικοῖς, καὶ φιλοσόφως ἄδων, καὶ καθαρίζων, καὶ φιλοσοφῶν μετὰ τῶν φίλων, καὶ τῇ αὐτῇ μουσικῇ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων εἰλκύνοντο, ὥς ὁ μῦθος πέτραις, καὶ ξύλοις, καὶ ὄρεσι καλεῖται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ταύτῃ.

Ὁ δὲ σκόπος τὸ δεύτερον προλεγόμενον τοῦτος τυγχάνων γένων. Διηγείται γὰρ τὰ ἔργα, καὶ τὰ ἄλλα, καὶ πολέμους, καὶ κινδύνους τῶν Ἀργοναυτῶν, οἱ τινὲς εὐγενεῖς ὄντες, καὶ ἄρχοντες, καὶ τῷ γένει τῷ Μινυῖαι
χαρὶν

Cujus fabulæ hic sensus est. Eurydice, quam Orpheus adamavit, & duxit, concupiscentia est: hanc virtus, ut caperet, persequabatur; at illa fugiens, a cerycibus interfecta est [a censoribus morum correpta, & diffamata] (XIX) descenditque Orpheus in obscurum, ut eam iterum in lucem adduceret, jamque emergentem malitia rursus excepit. Quapropter, illa amissa, solitariam, & philosophicam vitam ducens canebat, (XX) & cithara hudebat, & cum amicis philosophabatur, musicaque, & doctrina multos homines rudes ad se trahebat, quos (XXI) Lapides, Sylvas, & Montes appellat fabula. Atque hæc ita se habent.

Scopus vero secundum *Prolegomenon* istiusmodi est. Gesta, & labores, & prælia in hoc carmine narrantur Argonautarum, qui aliquot viri erant nobili, regiaque stirpe orti, genusque

que a Mynia ducentes, laudis cupidi, hortante Jasone Pagasan convenerunt, ubi navis Argo extructa fuerat, quum ea urbs navigationis studiosa foret, & bellicosa; quibus navigandi auctor fuit Jason Æsonis filius, Pelix consobrinus. Qui, quum ob oraculum quoddam ab Jasone regno expelli timeret, illum in Colchidem navigare jussit, verbo quidem, ut inde ab Æta vellus aureum auferret, re tamen ut male interiret.

Illis quum se comitem addidisset Poeta, historici morem secutus narrat ab initio quanta per viam gesserint Argonautæ, quanta perpassi fuerint, quæ pericula superaverint, & quomodo per Icarium mare, & Hellespontum, & Propontidem, Bosporumque Thracium navigantes in Euxinum Pontum pervenerint, ipsoque trajecto in Phasin fluvium intraverint: quomodo Medea Ætæ Colchorum Regis filia, ab Jasone amata operam suam in rapiendo aureo vellere præstiterit, & cum Argonau-

tis

χάριν ἐπαύνα, καὶ τῷ Ἰάσονος σωήχθεις εἰς Παγάσαν, ὅπου, καὶ Ἀργῶ ναὺς ἐναμπηγήθη, ὡς αὐτοὶ ναῦται, καὶ πολεμικοὶ ὄντες, ὡς ναυάρχος Ἰάσων ὁ τῷ Ἀίσονος, ἀνέψιος Πελίης, ὅς χρησμον τινὰ δέδιώς μὴ πρὸς τῷ Ἰάσονος τῆς Βασιλείας σε-ρήθη προσέταξεν αὐτῷ εἰς Κόλχιδα πλέυσαι λόγῳ μὲν λάβειν ἐκεῖθεν παρ' Οἰήτης τὸ χρύσειον δέρος, ἔργῳ δὲ ἐκεῖ κακῶς τελευτῆσαι.

Συμπαρῶν δὲ αὐτοῖς ὁ ποιη-
τῆς διηγέται ἱστορικότερον ἐπ' ἀρχῆς ὅσα ἔπραξαν οἱ Ἀργοναῦται κατ' ὁδόν, ὅσα ἔπαθον, ὅσας κινδύνους ὑπέστησαν· πῶς διὰ τῷ Ἰκαρίῳ, καὶ Ἑλλησπόντῳ, καὶ Προποντίδος, καὶ Βοσπόρου Θρακικῆς πλεύσαντες εἰς τὸν Εὐξείνου Πόντον ἐξέεσαν, καὶ δι' αὐτὰ εἰς τὸν Φάσιν πόταμον εἰσηλθόν. Πῶς δὲ ἡ Μεδεία Θυγατὴρ Οἰήτης Βασιλέως τῶν Κόλχων ἐροθεῖσα τῷ Ἰάσονος αἰτία γέγονεν ἀρπάζαι τὸ χρύσειον κῶας, καὶ φεύγειν μετὰ τῷ Ἀργοναυτῶν. Πῶς δὲ διὰ ποίας ὁδὸς ἐπάνηκεν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ μὲν πόσων κινδύνων. Πάντα τ' ἐν τῷ πλῶ ἐκ τάξεως ἐφη-

ἑφημερίδος διὰ βραχέως διηγείται ὁ ποιητής.

Ἐξ ὧν τὸ τρίτον προλεγόμενον δῆλον ἡ ἐπιγραφή. Ἀργοναυτικά γὰρ τὸ Ὀρφῆως ἐπιγράφεται τὸ βιβλίον ὡς περιέχων τὰ ἔργα, πάθη, φόβους, ἀγῶνας, κινδύνους τῶν ἀγενεῶν ἐκείνων πλασάντων διὰ τοσούτους, καὶ τοιάυτας βαρβάρων ἀμελίκτων, καὶ ἀνδραφάγων.

Τὸ δὲ τέταρτον, καὶ τελευταῖον τὸ μέτρον λέγω φανερόν τοῖς εἰδοσιν, ἡρώϊκον γὰρ τυγχάνει τὸ συνηθὲς ἐξάμετρον, ὃ ὁ α πῶς, καὶ β, καὶ γ, καὶ δ ἢ δάκτυλος ἢ σπονδαῖος, ὃ δὲ ε ἢ σπονδαῖος, ἢ τροχαῖος. ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἀπλῆν, καὶ εὐχαρῆς ἐστίν· ὃ γὰρ ἔχει τὰ εἶδη, καὶ τὰ πάθη, οἷς χρῆσθαι Ὀμήρου, ὃς πρῶτος ἐφάρπε τῆς, ὃ μόνον ἄλλων καλλῶν, ἀλλὰ καὶ ποιητικῆς πολυποικιλίας, καὶ ἀγλαότητος.

Τὰ

103
tis aufugerit: Quo etiam modo, quæve via, quos superatis periculis redierint in Patriam. Omnia vero in ipsa navi Ephemeridis instar digerens Poeta paucis perstrinxit.

Ex hisce tertium etiam manifestum est *Prolegomenon*, inscriptio nempe. Orphei etenim Argonautica hoc opus inscribitur, quum exhibeat res gestas, labores, timores, certamina, & pericula nobilium illorum virorum, qui per tot, ac tales barbaras, & immanes gentes, virosque devorare assuetas, navigarunt.

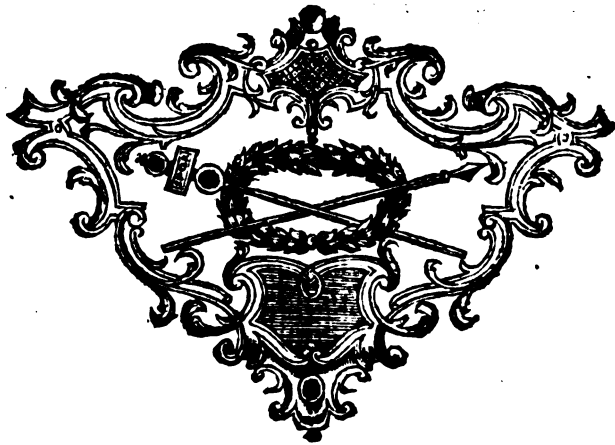
Quartum vero, & ultimum metrum dico, quod legentibus aperte pater Heroicum esse, consuetum videlicet hexametrum, in quo I. II. III. IV. V. pes Dactylus, aut Spondæus; sextus vero Spondæus, aut Trochæus. Huiusmodi autem est, ut plerunque simplex sit, & concinnum: non enim eas habet species, aut eas affectiones, quibus utitur Homerus, qui primus non solum alia ornamenta, sed varietatem etiam, & venustatem poeticam invenit.

G 4

Or-

Orphei vero Poemata propter antiquitatem, & fatum quoddam auctori, & operi commune, adeo disparuerunt, ut vix inveniantur pauca, corrupta, mendosa, male digesta. Hoc enim illius opus, quod ego nuper Mediolani reperiens exscripsi, aliisque ostendi, & evulgavi, quum admodum laciniosum sit, aliud exemplar, quo emendarem, reperire non potui.

Τὰ δὲ τῷ Οἰφείῳ διὰ τὴν πολυετίαν, καὶ τὴν δυσυχίαν γένεσι ποσῶτον ἐφάνισται, ὥστε μόλις ἀρίσκειται ὀλίγα ἄττια, καὶ ταῦτα διεφθερμένα, καὶ ἀνέζητα. Τὰ γὰρ ἐν τῷ μόλις τῷ Μεδιολάνῳ δέξων, ἐγράψασε, καὶ τοῖς ἄλλοις κοινύσας, καὶ διδάξας, ἔδε δύναμαι ἀρεῖν οἷς παρόντα διορθοῖσθαι ἐν πολλοῖς ἀμφίβολα ὄντα.

ANIMAD-

ANIMADVERSIONES ALIQUOT.¹⁰⁵

I.

De Constantino Lascari, & hoc ejus opusculo.

Constantinus Lascaris ex clarissima Familia ortus, quæ quatuor habuit Orientis Imperatores, ut Aldus Manutius affirmat in epistola ad Janum Lascaris editioni Rhetorum Græcorum præmissa, relicta patria Constantinopoli, Italiam venit anno MCCCCLIV. Amœniorum literarum cultum eximia, qua præditus erat, eruditione, & ingenio præ cæteris ea ætate restauravit. Eloquentiam, Græcamque linguam Mediolani primum, jubente Francisco Sfortia, publice docuit; subinde Romam se contulit, ibique plurimis a Cardinale Bessarione acceptis benevolentia, & amicitia signis Messanam adiit, ubi jure Civitatis a Senatu donatus extremum diem obiit. Magna quum inter vivos ageret, usus est auditorum frequentia, atque inter cæteros eruditissimi Cardinalis Bembi. Messanensi Senatui Bibliothecam suam Testamento legaverat, ob quam rem defuncto sepulchrum ære publico Senatus decrevit. Plurimas ac in rem Grammaticam præsertim lucubrationes græco, & latino idiomate scripsit Lascaris noster, quæ in unum collecta Aldus Manutius edidit anno MDXII. Vide Albertum Fabricium Biblioth. Græc. tom. VII. pag. 39., & Hieronymum Ragusa in elog. Sicul., qui auctori nostro attribuit catalogum eorum hominum, qui ab initio cum aliqua laudis, gloriæque fama in Sicilia floruerant.

Hoc vero opusculum ineditum, ut opinamur, præfatio est in Orphei Argonautica, quæ se Mediolani reperisse ait Lascaris, vetustate multum corrupta, frustra quæsiisse alterum, quo emendaret, exemplar. Eadem illa esse cum iis, quæ Orphei nomine circumferuntur, dicunturque ab Onomacrito confecta, non vero aliquod Orphicæ Poeseos adhuc latens fra-

fragmentum suadent nonnulla, quæ hic adducuntur Orphei de se ipso testimonia ab eodem Argonautarum carmine desumpta. At hoc opus Orphei revera esse, ut existimat Lascaris, is credat, qui à *lupinis æra discernere non novit*. Quamvis enim non assentiamur iis, qui nullum Orpheum existitisse dicunt, in eorum tamen sententiam imus, qui nulla superesse Orphei carmina affirmant. Argonautica porro aut Orphici operis sunt epitome; quemadmodum Pindari Thebani Ilias; aut ab aliquo recentiore Poeta, quisquis ille fuerit, conficta. Nam linguæ suavitas, & stylus, & metrum nihil omnino sapiunt antiqui, multumque distant ab illa rudi, & inconcinna dictione, ut ita dicam, phœniciffante, qua usum fuisse Orpheum ante Troicum bellum scribentem necesse est. Id fortasse Orphicæ Poesi contigit, quod Dictys Cretensis libris, quos a Phœnicia lingua in Atticam translatos in istis Prolegomenis narrat Lascaris. Quandoquidem vero in fine hujus præfationis Lascaris de metro Orphici poematis loquens ait illud simplex esse, & carere iis speciebus, & affectionibus, licentiis nempe poeticis, quibus Homerus utitur in causa est, cur non ausimus omnino negare ab illo repertum, & exscriptum aliquod antiquum Orphici poematis vel genuinum, vel suppositum fragmentum.

I I.

Oeager Orphei pater quintus erat ab Atlante Rex; natus siquidem ab Alcyone Atlantis filia, & Tharope Thraciæ Rege. Lambeccius prodrom. hist. liter. lib. I. pag. 168. Licet enim unicum Atlantem Mythologi meminerint Mauritaniam Regem Astronomiam adeo deditum, ut in altissimum montem fuisse conversum fabulati sint; tres tamen hujus nominis Reges antiquos Servius enumerat, in lib. VIII. Æneid. Maurum nempe primum, alterum Græcum, tertium Kityn cognomine Hispaniæ Regem. De Græco hic sermo est, a quo quintus numeratur Oeager: Videfis Huetium propos. 4. pag. 127.

III.

I I I.

. Ortus ergo est Orpheus ante Troica tempora. Initium autem belli ultimi Trojani juxta tabulam Lambeccii incidit in annum mundi CIOICIOCCCLVII. ante Æram Christianam CIOXCIII. Lydiatus in Marmor I. Arundellianum pag. 250. ad annum mundi CIOICIOCCCLXXXVII., & ante Christum CIOCCXLVI. refert. Seldenus vero ad annum Periodi Juliani CIOCIOCCCCXCVI., ante Æram vulgarem CIOCCXVIII. Rege Atheniensium Menestheo. Newtonus, qui novam supputandi viam astronomicarum observationum ope indigitavit, Trojæ subversionem ad annum ante Christum natum DCCCCIV. revocat. Sed P. Souciet & Soc. Jesu Newtoni Chronologiam subvertere editis dissertationibus conatus est. Videantur in hanc rem Scaliger de emendat. pag. 43. & 45. Petavius de doctr. temp. lib. 9. cap. 27. Usserius, aliique. Nostrum enim non est litem hanc impræsentiarum dirimere.

I V.

Natus est igitur Orpheus ante initium belli Trojani anno LXXVII. Vetus hæc est annorum numerandorum ratio, per ætates septem annorum spatium complectentēs. Hæ autem septenos singulæ annos complectebantur, eo quod septem annis quamlibet confici ætatem docuerint veteres physiologi; eo ducti argumento, quod post septimum fere quemque annum articulos quosdam, & in his aliquid novi natura ostenderet; inde factum est etiam, ut cuilibet ætati, sive septenario cuilibet annorum numero, planetam, ac Deum aliquem præsidere crederent: & apud Plautum in Pseud. sc. I. v. 12. tertiam ætatem sub Venere fuisse perspectum est ex hoc carmine.

Sub Veneris Regno vapulo, non sub Jovis.

Vide Cenforinum de die natali.

V.

V.

Natus est Orpheus regnante Athenis Ægeō, qui Pandioni successerat, quique ab Æthra Pitthæi Regis filia Theseum Orphei cœvum suscepit. Et Judicibus, inter Hebræos, Rempublicam administrantibus, uti docet Suidas, qui sex Orphei nomine illustres homines numerat; at Thracem, sive Libethrium tunc temporis floruisse asserit, quo Judices Hebræorum Rempublicam moderabantur.

V I.

Si Orpheus audivit Linum Thebanum, non recte igitur Vossius, qui Linum Orpheo juniorem ponit. Linus Thebanus rithmorum, & melodiæ inventor a Marfhamo traditur in Marmor I. Arundellianum, & in re poetica præstantissimus. A Suida, & Tacito lib. 2. annal. cap. 14. Lino quoque tribuitur literarum translatio e Phœnicia in Græciam, sed uterque errat, cum a Cadmo Græcos litteras didicisse fere unanimis sit Scriptorum sententia.

V I I.

Cadmus Phœnicia oriundus Agenoris Phœnicum Regis filius fuit; unde dictus Agenoreus. Quum Europam Sororem a Jove Cretensium Rege raptam, quam jussu Patris quæritabat, haud reperire posset, in Græciam abiit regnante Athenis Amphictyone, primusque litteras, & Phœnicum mysteria, religionemque Græciæ intulit. Herodotus lib. V. cap. 58., Diodorus Sicul. lib. 3., Bochartus Geographiæ par. 2. lib. 1. cap. 20., atque in Bœotia domicilium suum cum sociis, ibique Thebas condidit, unde Thebanus audiit. Conon, narratione 37., auctor est Cadmum in Græciam venisse, non ut sororem quæreret, sed ut novas Phœnicum Colonias deduceret. Suidas perperam confundit Cadmum Phœnicium, cum Cadmo Milesio. Vide Lambecium in prodromo histor. p. 157.

V I I I.

Navigavit Orpheus in Ægyptum. Disertissime id narrat Diodorus Siculus lib. IV. pag. 23., & Kircherus in Obelisc. Pamphil. lib. II. cap. 3. pag. 104. probare enititur Orpheum
ex

ex frequenti usu Sacerdotum Ægyptiorum non modo Bacchi Sacra, sed etiam Hieroglyphicam doctrinam didicisse, & in Græciam postea transtulisse. Tertium vero, ut ait inferius Lascaris, numerabant Ægyptii Orpheum inter Græcos, qui in Ægyptum profecti sapientia postmodum excelluissent. Id ex sacris libris constare, ut Diodorus Siculus auctor est, Sacerdotes Ægyptii demonstrabant, ponentes primum Musæum, Linum secundum, Orpheum tertium, quartum Melampodem, quintum Dædalum. Vide Diodor. Sic. Biblioth. lib. V.

I X.

Philosophiam summopere coluisse Orpheum locuples testis est Laertius in proemio. Quamquam nimis temere ipsum, ejusque philosophiam notat ob iniqua, & absurda de Diis commenta supposititiis illis comprehensa voluminibus, quæ sub Orphei nomine circumferuntur. Vide Lambeccium loco citato pag. 175. Profecto non alia de causa finxerunt Poetæ Orpheum cantu suo feras, arbores, & saxa movisse, nisi ut ostenderent eundem feros, barbarorumque hominum mores cultiori, honestiorique vivendi ratione mirifice composuisse. Horatius de Arte Poetica.

*Silvestres homines sacer interpretque Deorum
Cadibus, & victu fædo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigreis, rabidosque leones.*

De Orphica Philosophia multa legas apud Augustinum Steuchum de perenni Philosophia lib. VII. cap. 10.

X.

Argonautarum expeditionem in Colchos ad annum mundi CIOCIIOCCCXV, ante Æram Christianam CIOCIIOCCXXXV Lambeccius revocat; Newtonius a Lambeccii supputatione longe distat, sed eruditus P. Souciet viam illi intercludere contendit; unde Argonautarum expeditionem ad annum ante Christum CIOCCCCLVII. rejicit; quingentis videlicet annis anteriorem facit Angli
Chre-

Chronologi supputatione, & centum viginti marmoris Seldeniani calculo. Petavius lib. XIII. pag. 531. Argonautarum navigationem rejicit in annum mundi CIOCIODCCXXI., ante Æram vulgarem CIOCCCLXIII. Calmetus vero ad annum mundi CIOCIODCCXXXI., ante Christum CIOCCCLXIX. Alii alia opinantur, nec tam facile est de hac re sententiam proferre. Hortante Jasone Theſſaliæ Rege navigationem Orpheus suscepit, & Argonautarum, Sociorumque labores carminibus descripiſſe fertur, quæque etiam nunc integra ſuperſunt; quanquam horum Argonauticorum teſte Suida auctor eſt Orpheus alter Crotoniates, ſive Onomacritus Piſiſtrato Athenienſium tyranno, ejuſque filiis cœvus. Vide Voſſium de Poetis Græcis cap. 4. Albertum Fabricium Biblioth. Græcæ Tom. 1.

X I.

Extremam ſenectutem agens occiſus eſt Orpheus a Mulieribus. Si vera hæc Conſtantini Laſcaris narratio, corrigendus artifex, qui Orpheum a Bacchantibus diſcerptum juvenili ætate ſculpiſit.

X I I.

Eurydice quum Ariſtæi vulgo Apollinis, & apud Ciceronem Bacchi filii, & Arcadiæ Regis amorem ſugitaret, ab angue in herba latente icſta interiit. Virgilius Georg. lib. IV. v. 457.

*Ille quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydram, moritura puella,
Servantem ripas alta non vidit in herba.*

Neminem latet Poetas fabulari Orpheum ob Eurydicis conjugis ſuæ mortem tanto dolore percitum fuiſſe, ut ad Inferos ſumta cithara per Tænarum, ubi horribile antrum cernebatur, per quod ad Tartara aditus patebat, illico deſcenderit, ibique cum mirificam quandam, ſuaviſſimamque lamentationem cecinifſet, Plutonem adeo demulſiſſe, atque Proſerpinam Inferorum Reges, ut illi Eurydicem ſuam

suam adducendi secum facta fuerit potestas; ea tamen lege, ne prius illam respiceret, quam ad superos pervenisset; quumque inferorum dominantium legem incitante amore fregisset, illam idcirco amiserit. Cujus fabulæ allegoria inferius exponitur animadversione XVII.

X. I I I.

Discerptus fuit a Bacchantibus inter simulata Liberi Patris sacrificia; quia Orpheus, mortua Eurydice, ita mulierum amorem aspernabatur, ut homines etiam a conjugio dehortaretur, Apollodorus in lib. de Diis. Alii tamen opinantur Orpheum a Jove fulmine percussum interiisse. Vide Nat. Comitem. Pausanias in Bœoticis mulierum indignationem, furoremque in Orpheum a cantus suavitate, quo homines secum abducebat, ortam fuisse scribit. *παυδερασίαν* Ovidius Orpheo mortis causam ait existisse. Metamorphos. lib. X. v. 84. Gelous vero in Philadelphia narrat Venerem in Orpheum feminarum iram provocasse ob Calliopis Orphei matris de Adonide sententiam. Agatharchides Cnidius lib. XXII. rerum Asiaticarum tradit Orpheum sibi mortem conscivisse ab Eurydicis umbra deceptus in Aortho in Thesprotide, ubi vetustissimum erat animarum ab Inferis evocandarum oraculum. Haud nos movent tot de morte Orphei opiniones, quum plures existisse Orpheos certum sit, quorum sex Lascaris ipse enumerat. Varius itaque illorum interitus per inscitiam ad unum refertur.

X I V.

Philostratus in Philoctete narrat Orphei caput ab Hebro in mare dejectum, & Lesbo appulsum ibique conditum vaticinari consuevisse; unde Lesbii, cæterique Æolæ, atque iis finitimi Jones ipso ad vaticinia utebantur. Hujus præterea Oraculi responsa a Babylone petebantur. Sed præ cæteris celeberrimum, quod Cyro Regi datum referunt hisce verbis *τὰ ἐνὰ σά. i.e. Mea, o Cyre Tua*. Quod quidem Oraculum tanquam de locis dictum acceperat Cyrus, ideoque Imperii sui incrementum, felicitatemque eo significari cre-

crediderat, quum revera eandem a Thomyride Cyro mortem, quam ipse Orpheus a Bacchantibus tulerat, obscure quidem eo responso vaticinaretur. Vandale de Oracul. Ethn. cap. 10. pag. 215., Lambecius loc. cit. cap. 4. pag. 180.

X V.

Heroes iidem dicuntur a Græcis, qui *ἥμιθεοί*, & a Latinis Semidei, vel Semones, qui, ut ut mortales essent, rerum tamen gestarum magnitudine ad Deos immortales propius accedere visi sunt; & quos altero parente Deo, altero mortali prognatos existimabant. Inde heroica tempora adpellata sunt, quibus Hercules, Castor, Orpheus, & hujusce generis homines floruerunt. Catullus de Argon. carm. 64. v. 23.

Heroes, salvete Deum genus.

Inter Heroas itaque statim relatus est Orpheus, ipsique ut Deo, vel semideo litatum est, imo Orpheum Sacrificiis, eodemque modo, quo Dii solent, cultum fuisse in Templis, quæ feminis interdicta essent, testis est Conon narratione XLVIII. apud Photium in Bibliotheca. Neque solum apud Græcos, & Ægyptios inter Deos habitus est, sed & apud Romanos. Alexander Severus, referente Ælio Lampridio pag. 550. edit. Salmasii in Larario suo majori juxta Christum, & Abrahamum Orpheum posuerat; quamvis Seldenus in Orpheo Davidem effictum conjectaverit. Selden. de Diis Syris.

X V I.

Vide in supposititii Argonautarum carminis initio Catalogum, quem Orpheus attexit suorum operum; & Albertum Fabricium lib. 1. Biblioth. Græc., & Lambecium loco cit.

X V I I.

Eosdem olim fuisse Philosophos, & Poetas in alio suo opusculo docet Lascaris, quod in eodem manuscripto Regiæ Bi-

Bibliotheca hæc prolegomena excipit, cui titulus *περὶ ποιητῶν*. *ἐστὶ τοιῶν ποιητῶν τοῖς πάλαι πρῶτος Φιλόσοφος, καὶ ἡ ποιητικὴ πρώτη Φιλοσοφία.* i.e. *Est igitur Poeta antiquis primus Philosophus. & Poesis prima Philosophia.* Atque ideo Orpheus, ut Philosophus metricè scribebat quæcunque. Lascaris vero in eorum est hæresi, qui metrum soluta oratione antiquius existimant; quapropter in eodem opusculo *περὶ ποιητῶν* antiquos Poetas, & Philosophos usos esse scribit oratione metricis alligata, utpote aptiori ad sublimia tractanda, at postmodum soluto metro factum esse sermonem pedestrem. *λύσαντες τὸ μέτρον ἐποίησαντο τὸ πῆζον λόγον καταπέσοντα ἀπὸ τῆ ὕψους τῆ ποιητικῆς ὥσπερ ἀπ' ἵππου.* i.e. *Solventes metrum pedestrem fecerunt orationem, quæ visa est veluti decidisse a sublimi Poeseos gradu tanquam ex equo.* Hinc Græci prosaice *πέζως* dicunt, ut Lascaris paullo post.

X V I I I.

De Orpheo, quem aliqui temere fuisse negant, Cicero lib. 1. de nat. Deo. refert Aristotelem prodidisse Orpheum illum nunquam extitisse, quæ vero carmina ejus nomine circumferuntur, ea a Pithagoricis attribui Cecropi cuidam. Et Origenes Celso Orpheum laudanti respondet illum nunquam extitisse, quorum auctoritatem secutus Vossius lib. de arte Poet. cap. 3. Linum, Orpheum, & Musæum nunquam fuisse docet, quod illorum nomina, ex Arabicis vocibus conficta sint. At merito ridet Albertus Fabricius *hæc*, inquit, *ratione concludi* neque Mosæum extitisse. Adde Historicorum, Poetarumque de Orpheo testimonia. Ut Dio Chrysost. orat. 78., Pausanias lib. 9., Calpurnius egloga 2., Silius Italicus lib. 2., Horatius Carm. lib. 1. od. 12., Virgilius Georg. lib. 4., alique, quos videre est apud Lambeccium loc. sup. cit.

X I X.

Vox *κέρυξ* multa apud Græcos significat nimirum Cerycem, ut etiam Latini dicunt, præconem, caduceatorem, legatum nempe pacis ineundæ causâ. Dicti etiam *κέρυκες* magistratuum ministri, & qui per vicos res parvi momenti

H

ven-

vendentes magna voce provocant emtores. Hic *Ceryces* fortasse vocat Lascaris buccinatores non virtutis, sed vitiorum alicujus. Atque ita cum Eurydice *larum judicium*, seu acrem judicandi vim, conscientiam nempe significet, Aristæus vero *optimum* sonet, *virtutem* nempe, qualis qualis sensus adhuc tamen obscurus eruitur. Cæterum moralem hujus fabulæ sensum exponit Boetius lib. III. de Consol. Philosoph. metro XII. , ubi de Orphei descensu ad Inferos venuste satis.

*Felix qui potuit boni
Fontem visere lucidum:
Felix qui potuit gravis
Terra vincere vincula.
Vos hæc fabula respicit
Quicumque in superum diem
Mentem ducere quaritis,
Nam qui Tartareum in specus
Visus lumina flexerit,
Quidquid præcipuum trahit
Perdit dum videt Inferos.*

Partem etiam hujus fabulæ tantum Tzetzes interpretatur Chil. II. num. 54.

Ἡ Εὐριδικὴ σύζυγος ὑπῆρχε τῷ Ὀρφέως.
Ταύτην ὑπ' ὀφείας φασὶ δὴχθεῖσαν πεθνηκέναν
Ἀνενγχεῖναι δὲ πρὸς φῶς πάλιν ἐκ τῶν νεκρῶν
Ὀρφέας ἄδην θέλξαντος, καὶ κόρην μεσεργίας.
Τὸ δ' ἀλληγορικώτερον, ἢ λύπη βεβλημένη
Λειποψυχῆσαν νόσω τε δαίμη περικαρδίῳ,
Ἄπερ καὶ χεῖρα δῆγματος τραχάνῃσι δρακόντων,
Τέρψας Ὀρφῆς ἐξήλασε τῇ μεσικῇ τὸ πάθος.
Ἡ' ὑπ' Ὀφείας αὐτὴν τῷ ὄντι δεδηγμένην
Καὶ κινδυνώσαν θάνειν ταῖς ἐπάδαις, ὥς οἶδε,
Καὶ ἀγχινόια μέσῃ τε καὶ πολυμαθείᾳ

Ως

Ὡς πρὶ Δαβὶδ τὴν τῷ Σαῦλ δαίμονος ἐκείνου,
 Αὐτῇ ἐζωοποιήσεται, ὅθεν ἐδέχθη τῷδε.

*Formosa Thracis uxor Eurydice Orphei,
 Anguis petita morsu, ut ajunt, occidit.
 Egressa vero rursus Orci faucibus,
 Rediuiua purum denuo aspexit diem.
 Nam flexit Orpheus Inferos pulsans lyram.
 At hocce commentum probe fictum docet.
 Mœrore quondam conjugem afflictam gravi
 Morbo excedente terro cor medullitus,
 Quod est draconis morsibus pejus malum,
 Dulci Orphei cantu saluti redditam.
 Tristem ille curam musica expulit sono.
 Aut illa veri vulnerata morsibus
 Draconis interitura erat; ni cognita,
 Qui cuncta norat, Orpheus vi concentuum,
 Musaeque pollens, ingenique viribus
 Pene mortuae vitam dedisset coniugi.
 Illa usus arte, qua Saulem Spiritu
 Recreabat, & Dauides oppressum malo.*

X X.

Capentem & cithara ludentem Orpheum multæ luculenter referunt imagines, & numismata, in quibus illum feræ circumstant, agni, & columbæ; una cum leonibus, & accipitribus, qui illum canentem audiunt. Sed Orpheus Lyræ inventor fuerit necne? & quot illam chordis instruxerit, aliis alia sentientibus statuere difficile negotium est. Vide Seldenum in marmora Arundel. pag. 129. Nicomachum in Harmon. Enchirid. lib. 2. cap. 1. Plutarchum de musica. Athenæum lib. 14. Strabonem lib. 13. Ælianum de var. hist. lib. 8. cap. 6. Scaligerum Poet. lib. 1. cap. 48. Homerum in hymno Mercurii, ubi heptachordon ait esse lyram a Mercurio inventam. Marmora tamen, & Numismata Tetrachordon habent, qualem etiam nostrum ex-

hibet Saxum. Vide Gronovium tom. 1., Montfauconium tom. 1. par. 2., & Regiam Saxoniam Pinacothecam fig. 18., & 20.

X X I.

Fabulam de tractis ab Orpheo montibus, & sylvis explicat Palephatus in libro incredibilium, inquiens, Pierias feminas errantes per montes, eademque pecorum miserrimam edentes institutis ab illo choreis, & cantuunculis revocatas in urbem. Quæ quum inter bacchandum magnam ingentium ramorum copiam una cum virentibus foliis ex arboribus evellerent, secumque deferrent, agmen redeuntium, & saltitantium mulierum procul aspicientibus sylva incedens videbatur; & locum fabulæ præbuit, fingendi nempe tractas ab Orpheo sylvas una cum montibus.

Hæc in Constantini Lascaris præfationem a nobis sunt animadversa, ut Orphei & historia, & fabula paullo plenius explicaretur; quibus non ægre feret lector, si addemus tria, tanquam auctarium in Orpheum extinctum epigrammata, ex lib. III. Anthol. Græcæ.

Ἀντιπάτρῃ εἰς Ὀρφέα.

Οὐκ ἔτι θελγομένης, Ὀρφεῦ δρύας, ἔκ ἔτι πέτρας

Ἀΐεις, ὃ θηρῶν ἀντορόμεν ἀγέλας.

Οὐκ ἔτι κοιμάσθης ἀέμων βρομον, ἔχῃ χόλαζαν,

Οὐ νιφετῶν συρμας, ὃ παταγεῦσαν ἄλα.

Ὡλεο γάρ· σέ δὲ πολλὰ κατωδύρατο θυγατρὲς

Μναιουσύνας, μάτηρ δ' ἔξοχα Καλλιόπη.

Τί φθιμένοις σοι γὰρ ἔμμεν ἐφ' οὐρανῷ; ἀνὰ ἑλαιοῦ

Τῶν παίδων αἰδὼν ἔδε θεοῖς δύναιμι.

Εἰς τὸν αὐτὸν.

Ὀρφέα Θρήνηται παρὰ προμόλησιν Ὀλύμπῳ

Τύμβος ἔχει μέσης οὐρα Καλλιόπης.

Ωί-

Ωἱ δρυὲς ἔκ ἀπίθσαν ὃ τῷ σὺν αἰεῖ εσπετο πέτρῃ
 ἈΨυχος, θηρώνθ' ὑλονόμων ἀγέλη.
 Ὅς ποτε καὶ τελετὰς μυσηρίδας ἄρετο Βάκχῃ,
 Καὶ στίχον ἠρώω ζάκτον ἔταξε ποδί.
 Ὅς καὶ ἀμειλίχιο βαρὺ κλυμένοιο νόημα,
 Καὶ τὸν ἀκλήτην θυμὸν ἔθελξε λύρη.

Eis τὸν αὐτόν.

Καλλιόπης Ὀρφῆα καὶ Οἰάγροιο θανόντα
 Ἐκλαυσαν ξυθαλὺς μυρία Βισονίδες.
 Στικτὰς δ' ἡμάξαντο βραχίονας ἀμφὶ μελαίνῃ
 Δαδόμενοι σποδιῇ Θρήϊκιον πλόκαμον.
 Καὶ δ' αὐταὶ σαναχεῦντι συνἀφόρμιγγι Λυκίῳ
 Ἐρρήξαν μῆσαι δάκρυα πιερίδες
 Μυρόμεναι τὸν αἰδὸν. ἔπαύσαντο δὲ πέτραι,
 Καὶ δρυὲς, ὡς ἑατῇ τὸ πρὶν ἔθελγε λύρη.

Antipatri in Orpheum.

*Jam neque tu plantas, nec pastu armenta ferarum
 Omisso, Orpheu, nec saxa revulsa trabes.
 Nec Boreæ fremitum poteris placare, nec imbres
 Solvere, nec glaciem, nec cohibere mare.
 Ecce jaces: multumque novem flere sorores,
 Ipsaque præ reliquis Calliopæa parens.
 Cur querimur natos sublato funere? Divis
 Si neque fas orco surripuisse suos.*

In eundem.

*Calliope natum musa saxum Orphea claudit,
 Hæc ubi Threjicos spectat Olympus agros.
 Quem lapides anima cassi, quercusque vocantem
 Sponte sequebantur, sylvicolaque fera.*

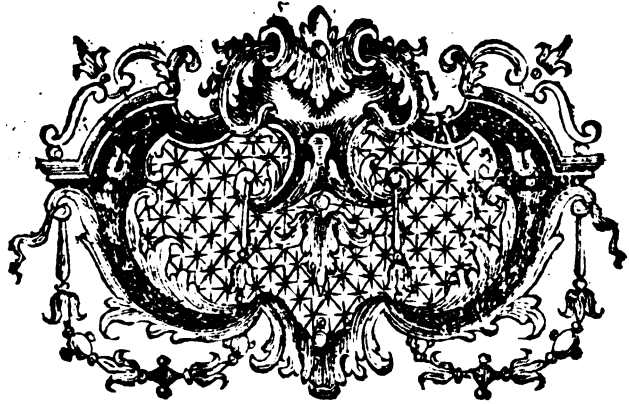
H 3

Qui

*Qui sacra perfecit primus mysteria Bacchi,
 Heroo & docuit jungere metra pede.
 Qui citbara Plutonis inexorabile numen
 Vicit, & emulsi pectora dura sono.*

In eundem.

*Calliopes, atque OEagri natum Orphea multis
 Flevere extinctum Bistonides lachrymis.
 Lividaque ambabus cedentes brachia palmis,
 Fadantesque tetro pulvere casariem.
 Et flevit fidibus, qui delectatur Apollo,
 Fleverunt miseris Pieridesque modis,
 Tantis erat cantor; fleverunt denique quercus,
 Dulcisonamque prius saxa secuta lyram.*

14-11-1

SILVANO·AVG·
SACRVM
Q·TOSSASIVS
SYMPHORVS·V·S·
I·L·M

A R A S I L V A N O S A C R A .

PECULIARIS quoque fuit Taurinz Gentis in Deum Silvanum Pietas, & Religio. Hujusce rei nobis ultro fidem facit hoc marmor superioribus annis in hac augusta Urbe, dum muri amplificantur, erutum, in quo Silvanus nudus, si pallium, quod ab humeris pendet, excipias, ut in cæteris plerumque marmoribus apud Begerum, & Montfauconium (a). Dextera gerit ramum, cujus haud facile divinaveris genus; neque quercus tamen, neque pini, neque cypressus est: nos fagi, sed verius fortasse ilicis termitem conjectamus. Sinistra manu pedum tenet: in angulo lapidis arbor integra conspicitur, & sus ore, oculisque ad Silvanum conversis; victima ei sacra, acceptaque. Dextero in latere marmoris cernitur patera, quæ facti a Q. Tossasio Symphoro sacrificii, ut votum Augusto Deo solveret, indicium est. De Silvano, ejusdemque Sacro quanquam jam egerint viri totius antiquitatis scientia præclarissimi; attamen cum in eorum commentariis nonnulla aut indiligenter disputata, aut aliqua animadversione digna nobis videantur, plurima idcirco nos de Silvano, data nostri marmoris occasione, hic etiam dicturi sumus. Itaque

[a] *Beg. Thef. Brand. tom. 3. p. 258. Montf. Ant. ro. 1. par. 2. pag. 274.*

SILVANO Pelasgi ab initio Silvanum in Italia coluere. Virgilius [b].

[b] *Virg. Æneid. 8. v. 600.*

*Silvano fana est veteres sacrasse Pelasgos
Arvorum, pecorisque Deo, lucumque, diemque.*

Fauni modo, modo Saturni apud Janum in Italia latentis

tis filius a Poetis, & Historicis adpellatur. Cum Fauno, Pane, & Inuo eundem esse summæ auctoritatis homines autumant, antiquorum marmorum testimonio adducti, in quibus Silvanus caprinis cruribus, fistula, & pedo, & fronte cornibus armata, pineaque corona redimitus non raro repræsentatur; ita ut pro varia officiorum ratione, quæ illi tribuebantur, modo Pan, modo Faunus vocari consueverit, dictus fuerit autem Silvanus a Silvis, in quas ille non trita via sese plerunque immitteret. Cl. tamen Salmasius [c] multa Historicorum, Poetarumque loca colligit, ut Silvanum cum Fauno, & Pane haudquaquam confundi debere evincat; ac præsertim Virgilium, & Ovidium testes adducit. Virgilius equidem [d].

[c] Salmas. exercit. in Sol. p. 413.

[d] Virg. Georg. 2. v. 494.

Panaque, Silvanumque Patrem, Nymphasque sorores.

[e] Ovid. metam. 1. v. 192. Et Ovidius [e].

*Sunt mihi Semidei, sunt rustica Numina Fauni,
Et Nymphæ, Satyrique, & monticulæ Silvani.*

[f] Luc. 3. Adducit & Lucanum [f].

v. 402.

*..... Ruricolæ Panes, nemorumque potentes.
Silvani.*

Sed Plinium adfert, qui rem totam finire videtur, inquiens: *quin & Silvanos, Faunosque, & Deorum genera silvis, ac sua Numina tanquam a Cælo attributa credimus* [g]. Addimus nos ad confirmandam Salmasii opinionem hanc e Muratorio inscriptionem [h].

[g] Plin. hist. nat. lib. 12. c. 1.

[h] Murat. Tab. Insc. no. 1. p. 71. n. 4.

SILVAN. PAN.

ET. LIB. PAT.

INVIC. SAC.

Id

Id est Silvano, Pani, & Libero Patri invicto sacrum. Quæ quidem Historicorum, Poetarum, & lapidum testimonia diversum horum Deorum genus satis probare videntur. Litem tamen quis dirimat? Illud nos lubentissime fatemur Deorum sacra adeo confusa, & permixta ab antiquis fuisse; sive quia unum, eundemque ad alios referrent Deos, sive quia pluribus non raro Diis eadem tribuerent officia, ut ne vix quidem absque temeritatis nota rem conficere quis possit. Salmasio tamen subscribimus, cum multa de Silvano passim circumferantur, multaque etiam in ejus sacris reperiantur, quæ nec Pani, nec Faunis, neque Inuo communia ullo modo sunt; ut ex his, quæ suo loco dicemus, satis superque patebit. Interim Silvanum, qui agrestis ab initio Deus, ac veluti *arvorum*, *pecorisque custos*, silvarum, & montium Patronus colebatur, in hortos paulatim intulere; inde etiam in Civitatem, ubi domestica ei munia, & propria urbani Dei assignarunt. Hinc vetus Scriptor de agrorum finibus triplicem veluti Silvanum facit, Domesticum unum, Agrestem alterum, tertium Orientalem. De Silvano Domestico apud Gruterum vetus inscriptio [1].

[1] Grut. pag. 64.
n. 12.

SILVANO.

DOMES.

Porro Silvanum, Domesticum idem significare videtur, ac Larem, Geniumque, qui tecti, domus, & possessionis custos esset. Et fane Lar Etrusca voce præstitem, & principem significat, ut nempe variis rebus pro suo quisque munere præset. Alii itaque familiares, qui domos custodirent, familiarumque curam gererent; viales alii, quos Viacos adpellat Varro (K), quosque invocare solebant hi, qui peregre proficiscebantur, ut felix, fortunatumque iter auspicarentur; rurales alii, quibus lucus in agris, atque in compitis rusticis dicabantur, de quibus Horatius [1].

(K) Var. de re rust.

[1] Horat. carm.
3. ode 23.

Cæle

*Cælo supinas si tuleris manus,
Nascente Luna, rustica Phyllide,
Si thure placaris, & horna
Fruge Lares, avidaque porca.*

Sed quovis modo Lares ii considerentur, eorum censui semper adscribi posse Silvanus videtur. Etenim cum agrorum ille custos foret, & conservator, ruralem propterea eundem a veteribus habitum fuisse Larem, discas ab antiquis lapidibus (m).

(m) *Muras. 30. 1.*
p. 69. n. 10.

SILVANO.

LARI. AGRESTI.

Cumque in iisdem sacra facta Silvano legamus pro salute itus, ac reditus virorum illustrium, non ne suspicandi locus est Silvanum in Larum quoque Vialium numero relatum fuisse. Gruterus [n].

(n) *Grut. pag. 63.*
n. 9.

SILVANO. AUGUS. SACR.

PRO. SALUTE. ITUS. AC. REDITUS.

IMP. AUG.

Ut vero familiaris etiam Lar creditus, cultusque fuerit, evincit Sponius ex vetusto hoc epigrammate [o].

(o) *Spon. de
ignot. Deor. avis
ap. Grav. 10. 7.
pag. 243.*

SILVANO. FLAVIORUM.

Ubi cum tres Flavii tanquam familiæ suæ custodem, tutoremque venerantur. Quæ quidem in causâ fortasse fuere, ut Veteres Silvanum & magni Collegii Larum, & Imaginum Præsidem statuerint. De Silvani Collegio meminere Gruterus, & Muratorius [p].

(p) *Grut. p. 318.*
Muras. p. 329.
n. 5.

JULIO

JULIO. HERMETI.
COLLEG. SILVANI.
GEM. FEC.
ONESIMUS. ATTIL.
COLLEG. SILVANI.
CRATERAM. &c.

De Collegio itidem Silvani restituto singularem edidit inscriptionem Illustrissimus Marchio Maffejus [q].

(q) *Maff. Select. Ant. Gall.*
pag. 27.

COLLEGIUM.
SILVANI. REST-
ITUERUNT. M.
AURELIUS. AUG.
LIB. HILARUS.
ET. MAGNUS. CRYPT.
TARIUS. CURATORES.

Sed illud idem nuper memoratum in inscriptionibus Silvani Collegium unum idemque fuisse cum Larum Collegio juxta conjecturam nostram haud parum confirmare videtur hæc alia apud Gruterum [r].

[r] *Grut. p. 63.*
n. 1.

SILVANO. SACRUM. SODAL. EJVS. ET. LARUM.
DONUM. POSUIT. TIT. CLAUD. AUG. LIB.
FORTUNATUS. A. CURA. AMICORUM.

In qua inscriptione ii, qui Collegio Larum adscripti essent, vel sodalities Silvani, & Larum quoque sodales clarissime defini-

[s] *Fabr. in*
Colum. Traj.
p. 205.

designantur. Eruditissimus Scaliger apud Fabretum (s) sodales ad Mercurium, Liberum, & Herculem tanquam comites, & focios Silvani referendum esse putat. Sed in hac re merito a Fabreto vapulat, cum de illis hominibus, qui in Collegii albo, vel decuriis recensebantur, ex vetustissima tabula marmorea ab ipso relata, sodales hi omnino intelligendi sint.

[t] *Virg. Georg.*
1. v. 15.

Nunc de Silvano Agresti quæpiam dicamus. Agrestis pastoralis proprie significat, atque hoc modo cum Pane Silvanum conjungi posse videtur, multis enim ille cum Pane communibus perfungebatur officiis; idem fere cultus; eademque fere sacra a rusticis utrique fiebant. Pan equidem *ovium custos* a Poetis dicitur [t], & *curare*

. . . : . . . oves, oviumque magistros.

(u) *Muras. so. 1.*
p. 70. n. 6.

Sed præter pecorum curam, quæ utrique Deo communis erat, Silvano plantationis arborum inventionem affinxere; unde fortasse in omnibus Silvani simulacris, ut & in nostro, arbores cernuntur, quas inter ille vario fructuum, ramorumque genere ornatus stat. Juvat antiquam exscribere a Muratorio inscriptionem ad rem totam illustrandam (u).

SILVANO. SANCTO.

PATRI. ET. CUSTODI.

PECUDIFERO. LACTIFERO.

GLANDIFERO. POMIFERO.

CANNABIFERO. LINIFERO. &c.

Quia nempe pecoris incolumitatem, lactis ubertatem, glandium, pomorum, cannabis, & lini copiam, & incrementum promoveret.

Silvanus ab auctore de agrorum finibus Orientalis tertio loco dictus est, *cui locus in continuo positus erat, qui-*
que

que *Terminalis Deus nuncupabatur, quia primus in terra finalem lapidem posuerit*. Salmasius (x) de Silvano orientali verba faciens, erudite disputat, quid sentiendum sit de Marte Silvano? Martem Silvanum nonnulli eundem cum Silvano Patre fuisse putant, eique votum pro bubus factum adtribuunt, quod refert Cato (y): *votum pro bubus, ut valeant, sic facito Marti Silvano in silva interdiu in capita singula boum votum facito*. Imo in Solitaurilibus, aliisque rusticorum precationibus non alium esse Martem a Silvano contendunt. Alii vero Martem Silvanum volunt esse Martem Rusticum, vel Silvestrem, qui a silva dictus sit Silvanus, quemadmodum ab urbe quis Urbanus dicitur: ita Herculem Silvanum apud Victorem a Lampridio, Herculem Rusticum indigetari adserunt [z]. Profecto haud facile est in tanta literatorum opinandi varietate quidquam certo pronunciare. Illud cæteroquin certum, & omni procul dubio est Martem Silvanum, idest Silvestrem eadem ferme ratione dici potuisse, qua legitur in veteri Saxo.

(x) *Salm. loc. sup. cit.*

(y) *Cato de re rust. c. 53. p. 26.*

(z) *V. Salm. in C. Jul. Polyb. p. 414. 13.*

MARTI. CAMPESTRI.

Illud quoque extra omnem dubitationis aleam est *συμναὶς*, & *συμβόλαις* plerunque fuisse Martem, & Silvanum; quod idem de Hercule intelligendum: nimirum *θεὸς συμναὶς* Græci, Romani *contubernales* Deos vocabant, aut cum illi uno in Templo, aut cum variis sub uno tecto, & intra unum septum ædiculis colerentur: *σύμβολοι* appellabantur hi, quos sacris communi super ara factis venerari solerent. Rem totam illustrat Petrus Victor, qui Herculi, & Silvano communem exstitisse ædem in Aventino narrat [a]; de qua fortasse illud Gruterianum Saxum (b), in quo Ara Silvano marmorea, item simulacrum Herculis restitutum, ædícula, & diruta ejusdem ara restituta memorantur. Sed a nobis aperienda est impræsentiarum ratio, cur plures Dii a veteribus simul jungerentur? & quidem

(a) *De Reg. Ur. ap. Græc. to. 13. p. 109.*

(b) *Grut. p. 64. n. 9.*

dem Martis non aliam esse opinamur, nisi quod a rusticis ei quoque preces, & sacra fierent pro incolumitate pecorum; & in lustrationibus agrorum invocaretur Patris nomine; unde *Marspiter* fuerit adpellatus. Herculis eadem omnino ratio; quoniam magni a rusticis habebatur, quia armenta tueretur, defenderetque. Sed alia potior fortasse suppetit causa, cur Silvano sapius duo hi Dii juncti fuerint. Hercules siquidem Lar erat Vialis, limitum conservator, finium custos, & terminorum cujuscunque agri, & regionis. Exstat Florentiæ in Musæo Gaddiano (c) marmoreum signum Herculis super lapidum cumulum sedentis, qui sinistra manu pomum, dextera vero tenet clavum: ita sane, quia solebant veteres, cum iter facerent, lapides in acervum mittere, & coronas addere, quod hisce carminibus testatus est Tibullus (d).

(c) *Fabr. de Col. Traj. p. 174.*

(d) *Tib. lib. 1. cl. 1. v. 11.*

*Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in trivio florea serra lapis.*

Herculem Larem Vialem aperte etiam indicat Mercurius in epigrammate Leonidæ (e).

(e) *Anthol. lib. 1. tit. 35.*

Ὅταν δὲ σείχοντες ἀτάσπιτον, ὅτε ποτ' ἀγρὸς
Δαμόθεν, οἱ τ' ἀπ' ἀγρῶν νῆοδε ποτ' ἀλρόπολιν.
Ἄμμες ὄρων φύλακες· διοσοὶ θεοὶ, ὧν ὁ μὲν ἐρμῆας
Οἶον ὄρῃς μ', ἔτος δ' ἄπερος Ἡρακλῆης.

*Hæc quisquis properas, seu te via ducit in urbem,
E villa in villam, seu modo tendis iter.
Cerne Deos geminos tutantes numine fines:
Hercules hic, nisi me nosti, ego Mercurius.*

(f) *Fest. de verb. signif. p. 180.* Propter viam fit sacrificium, addit Festus (f), quod est proficiscendi gratia, Herculi; aut Sanco, qui scilicet idem est Deus. Neque alia de causa cum Silvano in antiquis marmoribus conjunctum videmus Mercurium, qui a Laetantio finium

finium custos dicitur (g), & apud Thucididem, & Pausaniam (h), invocari solitus a Græcis, ut iter ducerent auspiciatum. Inde Mercurium etiam aspicimus in antiquis gemmis apud Donium [i] supra faxorum struem sedentem, cum Caduceo. Idem de Baccho, & Apolline dicas; quoniam huiusmodi Dii, non secus ac Mercurius, & Hercules Larum Vialium albo adscripti fuere. Quamobrem cum apud Græcos, tum apud Romanos ea viguit etiam consuetudo, ut quasdam passim erigerent columnas, sive *σύλας*, quas in viis publicis dedicabant, impositis super illis imaginibus, aut signis Mercurii, Herculis, aut Bacchi, vel Apollinis (K), quibus postmodum addidere Silvanum, cum temporis progressu ejusdem Dei potestatem in vias quoque protulissent, eumque in terminorum custodiam cum cæteris Diis advocassent. Lege sis apud Gruterum (l).

(g) *La. Sanc. de
fal. Relig. lib. 1.
c. 20. p. 25.*

(h) *Thucid. lib. 6.
p. 65.*

*Pausan. lib. 2.
c. 3.*

(i) *Don. insc.
tab. 3. tom. 1.
p. 50.*

(K) *Berg. de
viis publ. Rom.
p. 520.*

(l) *Grut. pag. 62.
n. 7.*

SILVANO. SANCTO.

ET. MERCURIO.

ET LIBERO. PATRI.

SACR.

Elegantissimum in hanc rem Oxoniense Marmor [m], in quo circuli periphrasi insculpta sunt Herculis, Silvani, & Liberi Patris nomina; atque ita profecto, ne alicujus majestati fieret injuria, dignitateque pares, & potestate ostenderentur. Quæ autem de Silvano ut Lare usque nunc docuimus, de Pane, Faunis, Inuo, Satyrisque haud dicere possis, ut ab initio innuimus.

Sed nonne Sacra quoque facta fuere Silvano Deo, sicuti cæteris Diis? ita quidem, quibus tamen interesse piaculum esset mulieribus; ideoque Juvenalis (n).

(n) *Juv. saty. 6.
v. 447.*

*Nam quæ docta nimis cupit, & facunda videri,
Crure tenus medio tunicas succingere debet,
Cadere Silvano porcum, & quadrante lavari.*

A fo-

[o] *Dor. insc.*
ant. cl. 2. p. 57.
n. 4.

[p] *Beg. Thes.*
Brand. tom. 3.
p. 258.

[q] *Nat. Com.*
lib. 5. c. 10.

A solis igitur viris, & propriis (o) Sacerdotibus Silvano
victima cædebatur. Silvano Deo Sacrificii faciundi seriem,
& historiam, instrumentaque nobis exhibet insignis ara,
quam a Begeri Thesauro [p] sumimus, & ære insculptam
hic addimus. Silvanum procera forma, & valde rustica
stantem conspiciamus: caput, uti Satyri, calathò ex ligno,
vel canna, aut ex pinu compacto redimitum habet: nu-
dus est, si laciniam excipias, quæ ab humero illi e trans-
verso pendet, variis fructibus refertam, quos inter poma,
& grandioribus acinis uvam cernere est; dictus exinde Sil-
vanus Pomiferus; acinis vero ornatus, quia libentissime
mero indulgeret, desidiæque traduceretur amantissimus [q].

Συλβανὸς δύο παῖδας ἔχων ἀνόντε, ἢ ὕπνῳ,
Οὐκ ἔτι τὰς μέσας, ὅδε φίλος φιλέει.

*Silvanus comites vinum, somnumque prehensens,
Spernit amicorum, Pieridumque choros.*

[r] *Thom. de*
de var. vct. ap.
Græc. tom. 12.

[s] *Montf. to. 1.*
part. 2. p. 276.

[t] *Virg. Georg.*
lib. 1. v. 21.

Falcem, uti cæteri agrestes Dii dextera tenet, sinistra
ramum, quem cupressi putavit Thomasinus (r); sed ve-
rius cum Begero pini ramus videtur, strobilusque, qui hæ-
ret ramo fructus; nam in pluribus aliis Silvani monumen-
tis pini ramum videre est apud Montfauconium (s); &
hanc arborem, & Deorum matri, & agrestibus etiam Diis
sacram accepimus. Sed & cupressum aliquando gessisse
Silvanum testis est Virgilius (t).

Et teneram ab radice ferens Silvane Cupressum.

[u] *Dempst. in*
Ref. p. 412.

Uulgata est Cyparissi amasii Silvani in cupressum trans-
mutatio; quanquam Dempsterus [u] cupressum Silvano
dicatam suspicatur, quia hujusce arboris stationem primus
invenerit. Præter cupressum, & pinum aliarum etiam
arborum ramos sæpe in Silvani marmoribus videre est; in
nostro enim ilicis ramus, & integra arbor conspicitur,
quam

quam haud videas, ut opinamur, in alio Silvani monumento. A sinistro Begeriani lapidis angulo popa, seu victimarius porcum ad aram trahit immolandum, vitta sacrorum more ornatum, acceptamque Silvano hostiam, cum suis pecorum optima crederetur, & Laribus ea, Geniisque nocentibus, quos inter Silvanus locum habebat (x), mactari consueverit; unde & nostro in marmore suam a Q. Tossassio Symphoro oblatam Silvano inueniuntur. Alter a tergo sequitur, nescio quid capite gestans. Begerus vasculum esse conjicit lacte repletum. Horatius [y].

[x] Passerat. ad Prop. lib. 4.

eleg. 4.

Dempst. ad cap. 20. Ros. p. 42.

[y] Horat. lib. 2.

ep. 1. v. 138.

*Agricolæ prisci fortes, parvoque beati,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant.*

At Thomasinus pilam esse arbitratur, qua veteres utebantur ad tundendas fruges, quas in sacris libarent: nec merito in hac re Thomasinus a Begero corrigitur; Romani siquidem ad avertendum a puerperii domo Silvanum pila usi sunt. Altera ex parte ignita cernitur ara, & prope infans, qui tibias inflat, quas cum Pane, sicut & fistulam, communes habuit Silvanus, ut in marmore Boissardi videtur; aram manu tangit, qui votum ex visu susceptum implet sacro faciundo, tum Sacerdos sequitur, qui vultu, ore, totoque corpore Silvanum vel advocat, vel invocat, aut rogat defixo in ejus simulacrum obtutu. Adstat præterea canis, quem in Thomasino aspicias (z) vinctum loris, quibus illum contineat unus sacrorum antistes. Lora tamen hæc in Begeriano, quod expendimus, marmore non apparent; etiam si a Thomasino sacrum hoc summissemus Begerus apertissime fateatur. Cæterum canem veluti antiquiorem victimam ad Silvani aram adductum uterque existimat. Nos non ita; adest enim, si vero innitimur, Canis in Silvani ara veluti excubitor ore, vultuque ad Silvanum conversus, ac veluti jussa Dei expectans, ut promptum sese, fidumque præbeat ad officium; quod satis superque indigere

(z) De Donar. loc. sup. cit.

tare videntur arrectæ canis aures, elata supercilia, & vigilantis sessio, sive accubatio. Atque hæc quid ni liberiuscule etiam proponere audeamus, cum Laribus Canem adponi consuevisse certissimum sit? Audiamus in hanc rem Plutarchum

(a) *Plut. qu. Rem. 50.*

in quæstionibus Romanis (a). Διὰ τὴν τῶν λαρητῶν, ὅς ἰδίως πρᾶσι-
τίτας καλεῖται, τῶτοις κύων παρέστηκεν, αὐτοὶ δὲ κυῶν διφθέραις ἀμ-
πέχονται; Ἡ' πρᾶσιτίης μὲν οἱ προεσῶτες εἰσὶ, τῆς δὲ προεσῶτας
οἰκὸς φυλακτικὸς εἶναι προσήκει, καὶ φοβερὸς μὲν τοῖς ὠλοτρίοις, ὥσπερ
ὁ κύων ἐστὶν, ἡπίος δὲ, καὶ πρᾶος συνισκῶν; ἢ μάλλον, ὁ λέ-
γεται ἔνιοι Ῥωμαίων ὠληθὲς εἶναι, καὶ καθάπερ οἱ περὶ Χρύσιππον
οἰοῦνται φιλόσοφοι, φαύλα δαυμόνια περινοσεῖν, οἷς οἱ Θεοὶ δη-
μίους χρώνται κολασαῖς ἐπὶ τῆς ἀνοσίας, καὶ ἀδίκους ἀθρώπης;
ἔτι οἱ Λάητες Εἰρινυάδεις τινὲς εἰσὶ, καὶ ποίνιμοι δαίμονες
ἐπισκοποὶ βίῳ, καὶ δικῶν, διὸ καὶ κυῶν δέρμασιν ἀμπεχόν-
ται, καὶ κύων παρεδρός ἐστὶν, ὥς δεινὸς ἔστιν ἐξιχνεύσαι, καὶ
κατελθεῖν τῆς πονηρίας. Ita Xilander interpretatur. Cur La-
ribus, quos præstites proprie vocant, Canis præficitur, ipsi
autem caninis pellibus amiciuntur? An præstites sunt, qui
præsumunt, ideoque custodiam domus eorum curæ, alienisque
eos terrori esse par est, domesticis mansuetos? qualis est
canum natura. Aut id verius est, quod nonnulli Romanorum
dicunt, sicut qui Chrysippum sectantur Philosophi, oberrare
quosdam malos Genios, quibus loco carnificum Dii utantur
in puniendis flagitiosis, & impiis hominibus? ita Lares
Genios quosdam esse diros ac furiarum naturæ affines, ad pu-
niendum factos, qui in vitas, & familias hominum inspi-
ciant. Itaque canum exuviis vestiri, & Canem eis adsidere,
ut callidis scrutari, atque ulcisci malorum facinora.

[b] *Ovid. fast. 5.* Idem clarissime Ovidius [b].

2. 137.

Et Canis ante pedes saxo fabricatus eodem
Stabat: quæ standi cum Lare caussa fuit?
Servat uterque domum, domino quoque fidus uterque;
Compita grata Deo, compita grata Cani.
Exagitant & Lar, & turba Dianæ fures,
Pervigilantque Lares, pervigilantque Canes.

Non

Non itaque tam longe a veritate sumus, si Canem Silvano adpositum tanquam Lari conjiciamus; cum Larem Silvanum non obscure docuerimus. Adde in alio Silvani festo apud Montfauconium (c) canem adstare eadem a Silvano distantia, eodem corporis habitu, eademque ferme oris, vultus, & capitis figura, quem tamen nullus neque ducit, neque trahit, neque ferit minister. Sed Silvanum Larem ostendit etiam prægrandis illa, parvisque distincta globulis corona, quæ in Begeriano Saxo arbori appensa conspicitur. Laribus enim sacratas, suspensasque fuisse coronas discimus ab antiquo Lapide [d], in quo legitur.

[c] *Montf. loc. cit. p. 274.*

[d] *Montf. loc. cit. p. 322.*

D. M.

GENIO. AUGG. LAR. SAL.

FORTUNATUS.

AUG. LIB.

Palma ibi cernitur, a qua duo pendent intextæ coronæ. De coronis Laribus impositis meminit Plautus [e].

[e] *Plaut. Aulul. 11. 8. 15.*

*Nunc thusculum emi, & hæc coronas floreas.
Hæc imponentur in foco nostro Lari,
Ut fortunatas faciat gnata nuptias.*

Cur non itaque Silvano veluti Lari hæc quoque haud fuerit suspensa corona? quamvis certo nobis non constet an illi similis fortasse, quam describit Virgilius [f].

[f] *Virg. eclog. 10. v. 25.*

*Venit & agresti capitis Silvanus honore
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.*

Neque nobis perspectum sit, fructibus ne, an globulis compacta fuerit. Advertas tamen eam, quæ in Thomadini marmore picta est corona, simillimam illis esse, quæ in Montfauconio aspiciuntur. Hæc in marmora Cl. virorum

Begeri, & Thomadini Silvano consecrata disputavimus; ut scilicet nostrum majori, quo fieri poterat, rerum & eruditionis ornatu explicaremus, & nulla omitteretur res, quæ ad Silvani cultum pertineret; utque ea omnia, quæ animadversione digna nobis videbantur, de Silvano, ejusdemque sacris agentes, lectorum oculis exponeremus.

Illud hoc loco nullatenus prætermittendum; privata non solum dicata fuisse Silvano Deo monumenta, sed publica etiam, eaque magnificentissima. Unum ei sub Viminali erectum fuit Templum in ea parte, qua mons spectat occasum Solis [g], in via Suburrana, quod ob vetustatem collapsum a Sex. Antonio Trevirensi Cive inde restitutum fuisse docet nos Gruteriana Inscriptio [h]. Alterum in Aventino Monte commune habuit cum Hercule [i]. Alterius in Aventinis hortis Soli Silvano sacri meminit Petrus victor, quod in altero Montis vertice situm fuisse opinatur Alexander Donatus [k]. Ad Saturni Ædem a Romanis statua Silvani poni etiam solebat [l]; nec alia de causa, ut credimus, nisi quia Saturnus agrorum culturæ parens cum haberetur, rem conficere putabant, si exteriorem Saturni Templi faciem agrestium Deorum simulacris condecorarent.

AUG. . . . Augusti ne, an Silvano Augusto legas, id in dubio est? Si veterum inscriptionum rationem persequamur, profecto in hisce omnibus, in quibus alicui magno Deo inscribitur ara, sigla AUG. *Augusto* legi omnino debere nullus dubitat. Innumera quippe nummora hujusce lectionis veritatem confirmant. At de Silvano non ita habet sese res; plerique siquidem, iique viri præstantissimi *Augusti* legendum esse putant; nempe Augusti Silvano Genio, Custodi, aut Patrono; tamque lectionem hanc probat Ferrarius (m), ut imperitos adpellet quoscunque, qui *Augusto Silvano* legant. Sed bona tanti viri pace dixerimus, & Silvano Augusto legi posse: nam & Mercurium, & Herculem, & Liberum, & Apollinem, Laresque Augustos inscribi plurima nos docent antiquorum monumenta.

SA

[g] *Mans. Topogr. U.R.* p. 93.

[h] *Grut. p. 64.* n. 6.

[i] *Petr. Victor. de region. urbis ap. Grav. tom. 3.* pag. 109.

[k] *Donat. ibid.* p. 786.

[l] *Plin. hist. lib. 16. cap. 18.*

[m] *Ferrar. de re vest. ap. Grav. tom. 6. p. 735.*

SACRUM.

MERCURIO. AUGUSTO.

C. JULIUS. HELAISSUS. (n)

[n] *Murat. T5.*
Insc. rom. 1. p. 49.
n. 1.

HERCULI. AUGUSTO.

VOSA. JULIA. D.D.D. [o]

[o] *Don. Insc.*
cl. 1. n. 103.

LIBERO. AUGUSTO. SACR. (p)

[p] *Murat. loc.*
cit. p. 41. n. 8.

APOLLINI.

AUG.

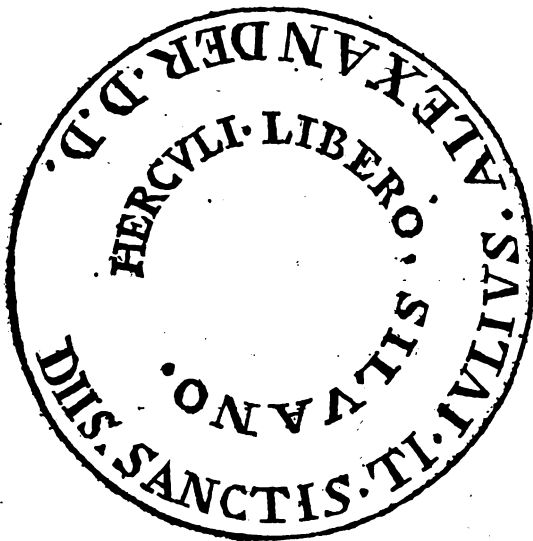
SACRUM. [q]

[q] *Murat. loc.*
cit. p. 23. n. 7.

LARIBUS. AUGUSTIS. (r)

[r] *Don. loc. cit.*
p. 48. n. 136.

Silvano autem par, ac jis dignitas tributa erat, & par
undique majestas, uti præfertim ex Oxoniensi marmore.
n. 185.

[s] *Galvan. ap. Thomaf. de Donariis loc. sup. cit. p. 850.*

(t) *Grut. p. 64. & seqq.*

[u] *Febr. de aqueduct. ap. Græv. tom. 4. p. 1731.*

[x] *Grut. p. 75. n. 10.*

[y] *Grut. p. 40. n. 12.*

Et ex his, quæ de Silvano Lare Domestico, Viali &c. jam retulimus, satis superque constat, quin hic ea quoque adducamus argumenta, quibus Begerus, & Galvanus (s) *Silvano Augusto* legendum omnino esse contendunt. Si cæteris itaque Diis, & Laribus tanquam Augustis vota solvebantur; cur non & Silvano, scilicet Augusto? Atqui Silvanus dictus est etiam *Sanctus*, imo *Sanctissimus* [t], *Dominus*, *Pater*, *Cælestis* quoque, ad indicandam, putamus, amplissimam illius dignitatem; vel ut cum Jove, & Jano Larem coelestem innuerent. *Pallens* in vetusto saxo præterea nuncupatur, quod nomen soli datum est Herculi [u]: ex quo arctissimam horum Deorum societatem, communemque dignitatem, & cultum magis magisque inferre liceat. Salutarem etiam dictum legimus in Ara apud Gruterum [x], pro salute Hadriani Imperatoris Silvano dedicata; imo cum Hercule in hoc officio conjunctus fuit, ut ex marmorea apud eundem Gruterum (y) Tabula, in qua Hercules, & Silvanus cum Epigraphe.

ΘΕΩΤ. ΑΛΕΞΙΚΑΝΙ.

ΓΑΥΘΩΝ.

Id est Deo Avertunto, seu malorum depulsori Glycon posuit. Litoralem denique, & Dendrophorum dixerunt, a ramo scilicet portando, & quia in litore maris coleretur; unde in veteribus epigrammatibus (z).

(z) *Montf. to. 1. par. 2. p. 275. Spon. Insc. ant. n. 41.*

SILVANI. LITORALIS.

SILVANO. DENDROPHORO.

[a] *Cæs. de bell. Gall.*

[b] *Grut. p. 598. n. 7. 905. n. 3. &c.*

Q. TOSSASSIUS. SYMPHORUS. Frequens admodum fit apud Cæsarem, [a] in Inscriptionibus Hispanicis, & apud Gruterum (b), additis variis prænominibus Symphororum memoria. Sed singulos aut liberos, aut tesserarios

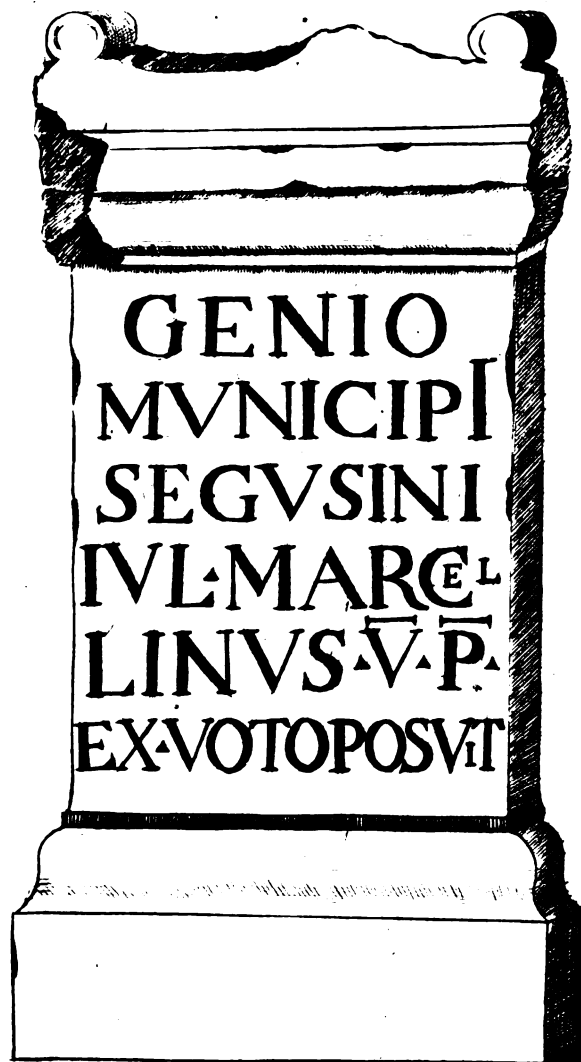
rarios marmora referunt. Unius, & alterius Symphori^{(c) Don. cl. xv, n. 46.} monumenta etiam supersunt apud Donium [c]; ac præsertim cujusdam Valerii Symphori, qui libertus dicitur; quare libertum quoque nostrum existimamus Symphorum, qui Patroni nomen, ut fieri solebat, retinuerit. *Tossaffius* nomen barbarum omnino est neque Græcæ, neque Latinæ originis. *Symphorus* Græcum. Συμφορος, quasi *conferens, utilis, & aptus* Latinis est, & rei alicujus gerendæ comes.

V. S. I. L. M. i.e. Votum solvit ipse, libens, merito; quanquam siglam I., in Muratoriano Thesaurο omissam, recte posses interpretari *jussus*. Plura siquidem sacrificia facta esse jussu aut Deorum, aut Principum, aut virorum illustrium, satis exploratum est. Sed qua de causa hoc a Quinto Tossaffio Symphoro solutum Silvano Augusto votum? ut nempe vel ob agrorum, aut pecorum, vel frugum incolumitatem impetratam, aut pro itu, redituque felici vel patroni, vel suimet, aut pro alio quocunque bono grates beneficentissimo Deo persolveret cumulativissimas. Utraque enim se a Silvano veteres obtinere posse credebant; ut ex nostrate etiam hoc Segusino marmore perspicuum est[d].

[d] *Guich. hist. de la Mais. de Savoy. tom. x. p. 34.*

TU. ME. MEOSQUE. REDUCES. ROMAM. SISTITO.
DAQUE. ITALIA. RURA. TE. COLAMUS. PRÆSIDE.
EGO. JAM. DICABO. MILLE. MAGNAS. ARBORES.

M U N I C I P I U M

S E G U S I N U M .

Votivum hoc Saxum, quod Segusii in ædibus de Bonis repertum est, jam publici juris fecere Guichenonius [a] & Gruterus [b]. Iterum vulgamus, benevole lector, iusto quoque, uti nostrum fert. institutum, commentario ornatum; atque in hac re pretium operæ nos etiam facturos esse speramus, cum ab hujusce Segusini marmoris interpretatione Subalpinæ Regionis historia lucem aliquam, splendoremque sit acceptura.

GENIO. . . . Ab Ægyptiis Dei Genii cultus, & religio orta est; inde ad Etruscos, & ab his ad Romanos, cæterasque Gentes dimanavit. Non inter selectos solummodo Deos, sed & inter illos, quos majores, seu majorem Gentium, vocamus, adensebatur [c]; idque nunquam dubitatum est, utrum satus esset Divorum sanguine, & suam ad Summos Deos referret originem. Genium modo aerem veteres, modo ignem, aquam non raro, & terram, quia ex his omnia oriri crederent, dixerunt [d]. Res inde omnes curare, & ea, qua pollebat vi, cuncta moderari, & singulis hominibus, ut nati sunt, [e] nec non unicuique loco, veluti præstitem, ac tutelarem Deum continuo præesse adfirmabant. De Locorum Geniis passim in Inscriptionibus (f).

[a] Guich. hist. geneal. de la Mais. de Sav. tom. 2. p. 55.
[b] Grut. p. 111. n. 1.

[c] Montf. ant. tom. 1. par. 1. p. 36.

[d] Fest. lib. 7.

[e] Fest. lib. 5. c. 4.

[f] Grut. p. 1268. Gr. Murat. tom. 1. cl. 1.

DIIS. MILITARIBUS.

ET. GENIO. LOCI.

I. O. M.

ET. GENIO. LOCI.

Inde

Inde singulis Regionibus, Civitatibus, Municipiis, Coloniais, Senatui, Exercitibus, Centuriis, Collegiis, Familiis, Aedibus, Populisque Genium assignavere. Genios equidem Civitatum, Senatus, Exercitus, Populique praesertim Romani meminere Arnobius, Turnebus, Vaillantius in nummis [g]; & frequentissime Gruterus, Reinius, Fabretus, aliique in Inscriptionibus, quarum hic copiam facere nimis longum esset. At eorundem unam, aut alteram, eamque venustissimam e nummis figuram cognoscere, haud injucundum erit, nec inutile. Genius itaque civitatis corona turrata ornatus, cornucopiam sinistra, dextera vero statuam super ara praeferebat in numismate Saloninae Augustae (b) exhibetur. Exercitus Genium juvenili forma sculptum cernimus, Calathos, Patera, & Cornucopia, erectoque militari signo instructum [i]. Senatui qui praesesset Genius in nummo Antonini Pii (K), dextera ramum, sinistra vel ramum, vel hastam portendit. Sed elegantissimus, qui regeret Romanum Populum. Juvenis pingebatur ille, qui perpetuo staret, dextera Pateram, sinistra vero spicas, aut cornucopiam gereret, non raro adjecta Sacrificii Ara (l). In Numismatis familiarum, capite diademato exhibetur, cum appiis sceptro, cui additus temo, Regiminis symbolum, adjunctusque globus, qui Orbem designaret Romani Imperii legibus obtemperantem, cum epigraphe G. P. R., i.e. GENIUS. POPULI. ROMANI. [m]

De Geniis Municipiorum, & Coloniarum vetustissimae quoque supersunt Inscriptiones (n).

GENIO.

MUNICIPI. HISP. SACR.

DEO. MAGNO. GENIO.

COLON. PUTEOLAN.

Illud

Illud autem hoc loco præterire non debemus, eos nimirum, qui Urbibus, & Regionibus præessent, Genios, non modo Deos Magnos, ut in relata Inscriptione, dictos fuisse, sed Patrios, & Custodes Deos; qualis fuit Minerva Athenis; Carthagini, Argis, & Samo Juno &c., unde Ovidius Fast. III.

*Pallada Cecropiæ, Minoja Terra Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipilæa colit.
Junonem Sparta &c.*

Tutelares quoque nuncupatos fuisse, haud obscure evincitur ex Cæcili Metelli denariis argenteis, in quibus (o) ^{(o) Voss. loc. sup. cit.} Genius sub specie adolescentis intonsi, ac laureati repræsentatur; in altero latere Consul regens aratrum, Colonia a Metello deductæ symbolum; cum enim Colonias Romani deducerent, sacra primum Genio loci faciebant, ac postmodum Urbis futuræ Pomæria aratro designabant. Eos denique Sanctos locorum incolas vocabant; ita tamen ut, si Civitas adverso fato obsidenda, expugnandaque foret, hanc Genius continuo defereret, aut sollemni prece evocatus in alium locum migraret; qua de re Virgilius. Æneid. 2. v. 350.

*Excessere omnes, adytis sacrisque relictis,
Dii, quibus Imperium hoc steterat.*

Sollemnis evocationis ritus refertur a Macrobio [p]; & ^{(p) Macrobi. Saturn. cap. 9.} Vejentium apud Livium expugnatio rem manifestissime confirmat. Hinc ne contra Romam ab hostibus Tutelaris Urbis Deus evocaretur, Romani verum ejus nomen ignotum vulgo esse voluere (q).

Sed & flumina suum habuisse Genium, docet Sacrificium Genio Istri fluminis a Trajano peractum [r]. Ideo ^{(q) Plin. nat. hist. lib. 26. c. 11.} apud Virgilium Æneas Italiam salutaturus [s]. ^{(r) Fab. de col. Traj. c. 6.}

... Fron- ^{(s) Virg. Æneid. 7. v. 135.}

. *Frondenti tempora ramo
Implicat, & Geniumque loci, primamque Deorum
Tellurem, Nymphasque, & adhuc ignota precatur
Numina.*

Et ex Virgilio Silius lib. VI.

. *Et Nymphas, Numenque precatur.
Gurgitis ignoti.*

Quanquam nulla omnino res erat tam vilis, tam obscura,
tamque fordida, quam aliquis non curaret Genius. Con-
(z) *In Symma-* cinit Prudentius [r].
chum.

*Quanquam cur Genium Romæ mihi fingitis unum,
Cum portis, domibus, thermis, stabulis soleatis
Assignare suos Genios?*

Imperatores ipsos (tanta fuit iis adfentandi Romanorum
licentia) veluti Tutelares Imperii, Populique Genios, in
(u) *Gall. Num.* marmoribus, & nummis [u] posteriori ævo venerati sunt;
sp. Trist. tom. 3. imo vero, teste Minutio [x], tutius iis erat per Genium
(x) *Minut. fe-* Jovis pejerare, quam Imperatoris.
lix. in Octav.

De Geniis, qui homines, ut nati sunt, moderarentur,
(y) *Men. frag.* regerentque, Menander novæ Comœdiæ auctor hæc ait (y).
edit. Grot. p. 260.

*Ἀπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται,
Εὐθὺς γενομένῳ μυσάγωγος τῷ βίῃ.
Ἀγαθός.*

*Nobis comes nascentibus Genius adest,
Eumque vitæ quilibet statim habet ducem.*

Et Horatius lib. 2. ep. 2. v. 187.

*Scit Genius, natale comes qui temperat astrum
Naturæ Deus humanæ.* Dia-

Diagoras vero apud Seldenum (z).

[z] Selden. in 2.
MAY. OXON. p. 160.

A Demone, seu Genio, & fortuna fiunt omnia.

A Græcis etenim Genii *δαίμονες* dicti sunt, quibus procreandorum idcirco hominum cura divinitus tributa credebatur, omnisque vitæ præsidium, & moderatio [a], sed præter bonum Genium, malum quoque ab initio homines fortiri, antiqui opinabantur (b), facit in hanc rem patera etrusco opere insignis, in qua Genii duo, bonus, & malus singulorum hominum præsidēs aere incisi cernuntur (c). Alter ab altero differt, & alter cum altero ex adverso sedente contendere videtur. Genius malus alis instructus est, & clypeo; ad pedes vero jacet projecta amphora, malo Genio a veteribus assignata, quia sibi persuaserant, tunc morbos omnes, & calamitates in genus humanum miferrime induci, cum malus Genius haustam Stygis aquam tristiori vultu in terram effunderet. Itaque Genio etiam malo, sicuti cæteris Diis malis, non ut prodesset, sed ut ne noceret modo sacra indicta fuere, templaque variis in locis dedicata (d).

Animabus etiam post mortem Genios tanquam comites dedere, qui frequentissime in urnis, & in sarcophagis insculpti sunt cymbas agitanter [e]; piscatui indulgentes, vel hamo pisces efferentes, ut Elysiorum gaudia, risus, & amœnitatem significarent. Sed, ut rem finiamus, Deos ipsos, suos habuisse Genios clarissime testantur Plutarchus, Martianus Capella, & antiqua marmora [f]. Varias autem horum Geniorum imagines videre est apud Poetas, ut illa apud Persium [g], & Virgilium [h] sub specie videlicet serpentis; unde pateræ manubrium, quam tenere Genium, supra diximus, sinuoso plerunque flexu serpens obire videtur. Horatius vero Genium vultu mutabilem describit [i].

(d) Jul. Minut.
diff. 2. de Templ.
in suppl. Græv.
& Gronov. to. 1.
p. 102.

(e) Fabr. inscr.
ant. c. 5. p. 382.

[f] Plut. de orat.
de soll.

[g] Pers. sat. 1.
v. 113.

[h] Virg. Æneid.
5. v. 95.

(i) Horat. lib. 2.
ep. 2. v. 188.

... . *Vultu mutabilis, albus, & ater.*

Ma-

142
Manilius eundem ait;

(K) *Manil. lib. 2.* *Viribus ambiguum geminis . (K)*

[l] *Dion. lib. 5.* Genio, sicuti cæteris Diis templa publice ædificata (l) ;
[m] *Ovid. trist.* & sacrificia natali præsertim diè oblata (m) .
3. 13. 18.

Libaque dem pro te genitale notantia tempus .

[n] *Tib. lib. 2.* Thure, ac mero, libis, & floribus in sacris utebantur [n].
Æg. 2. 2. 5.

*Ipse suos adsit Genius visurus honores ,
Cui decorent sanctas mollia festa comas ,
Illius e puro distillent tempora nardo ,
Atque satur libo sit , madcatque mero .*

[o] *Tib. carm.* Natalicii Dii Jupiter, & Juno præcipue dicebantur (o) .
ad Junon.

*Natalis Juno sanctos cape thuris acervos ,
Quod tibi dat tenera docta puella manu .*

Neptunum tamen Natalicios inter Divos relatum quoque
fuisse a Pausania colligere possumus, qui scribit, non pro-
cul a Theatro Lacedæmoniorum Ædem fuisse Neptuni Na-
[p] *Paus. in* talicii (p). Sacra natalium pulte fritilla conficere (q) sole-
Lacæon.
[q] *Plin. lib. 18.* bant ; ludos agere [r], & tripudia.
cap. 8.

[r] *Prop. lib. 3.* *Tibia nocturnis succumbat rauca choræis .*
8. 23.

Lumina accendebantur ; & ignis ad comburendam hostiam
[s] *Ovid. metam.* e Platano Deo Genio dicata excitabatur (s). Quamvis au-
lib. 10. tem a Censorino acceperimus hostiam Genio haud facien-
dam fuisse, ne die, quo lucem acceperissent, aliis demerent,
hanc consuetudinem tamen Horatii temporibus exolevisse
videtur ex hisce versibus (t) .
[t] *Horat. od.*
lib. 3. 17. 14.

*. Cras Genium mero
Curabis , & porco bimestri .*

Nisi

Nisi ad convivium potius id referatur, quod post sacra celebrabant, & in quo ultimum poculum in ejus honorem degustatum, Ἀγασθὲ δαίμονος (u) dicebant.

[u] *Æl. var. hist. 1. 20.*

MUNICIPJ Municipii vocabulum ante legem Juliam varie acceptum fuit [x]; siquidem & Coloniarum, & foederatarum Civitates Municipia dicta sunt. At veri nominis Municipium erat oppidum jure Civium Romanorum datum; & duo fuerunt Municipiorum genera, alterum quibus Civitas cum jure suffragiorum data erat, alterum vero, cui sine suffragio Civitas impertita [y]. Festus quidem triplex Municipiorum genus distinguit; quanquam hæc Municipiorum differentia Paterculo, Gellio, & Ulpiano testibus post bellum Marsicum penitus exolevit [z]; ac tunc potissimum, cum edita ab Antonino Imperatore Constitutione, omnes in orbe Romani Cives effecti sunt; in cujus rei memoriam Senatus Consulto percussum est numisma (a), in quo ex una parte Antoninus Augustus, ex altera Inscriptio S. P. Q. R. Ampliatori Civium. In eo cæterum a Coloniiis Municipia (quæ meliori sunt conditione, inquit Svetonius (b)) differre potissimum censebantur; quia Coloniae ex Civitate Romana quasi propagarentur, Municipia vero in Civitatem extrinsecus vocarentur [c]. Municipipes itaque Cives Romani erant, qui suis Municipiis propriis legibus, suoque jure utebantur, muneris tantum cum Romano Populo participes [d]; quæ quidem verba apertissime significant Municipipes, ut pote qui Romani Cives censerentur, multis idcirco juribus, ac privilegiis, quæ duntaxat Civium Romanorum propria erant, donatos fuisse. Hinc Municipipes nummos cudi jubebant, in quibus lupa cum puerulis representaretur [e]. At vero, etsi Romani Cives dicerentur, non tamen ingenui adpellabantur, cum Romanæ Urbis incolæ hoc nomine duntaxat gauderent; neque jure optimo Civitatis potiebantur, nisi Romæ domicilium constituissent (f).

(x) *Sig. de ant. jure Ital. lib. 2.*

(y) *Kipp. ant. Rom. lib. 11. cap. 2.*

(z) *Paterc. lib. 2. Ulp. l. 1. ff. ad munic. & de incolis.*

(a) *Spanh. exerc. 2. de Anton. Imp.*

(b) *Suet. in Aug. n. 40.*

(c) *Gell. lib. 16. c. 13.*

(d) *Gell. & Ulp. loc. cit.*

(e) *Vaill. de numm. Mun. & Col.*

(f) *Cic. in Brut. c. 75.*

Propriis præterea legibus, atque institutis, quæ leges Municipales vocantur, Municipipes omnino vivebant (g); neque

(g) *Gell. loc. cit.*

neque Romanas leges recipere cogeantur, *nisi id sua sponte vellent, quo casu Fundi facti esse censebantur* [b]. Vossius tamen multis adfirmat evinci posse argumentis Municipales Romanis vixisse legibus, & Agellium suæ ætatis consuetudinem tantummodo respexisse, cum ait Municipales nullis aliis necessitatibus, neque ulla populi Romani lege adstrictos fuisse. Sed Municipales jure suffragii donatos jus suum non amisisse, post Sigonium, multus est Heinæcius [i]; unde foedus duntaxat relinquebant, idest non amplius foederati populi Romani dicebantur, sed Cives. Muneris insuper cum eodem populo participes erant, quod quidem de muneribus militaribus præcipue intelligendum esse adserit jam laudatus Heinæcius (K). At veri nominis Municipales omni jure, omnique Civium Romanorum privilegio, uno excepto, quod in Curias Romanas, quæ tantum in urbe erant, non referebantur, tributos fuisse docet Pitiscus Municipales, inquit Gravina vir omnigena eruditione clarus [l], *non solum Civitatem Romanam, & jus Quiritium privatum, sed etiam publicum accipiebant, & Romanos Magistratus pari cum cæteris civibus jure, ac sorte capiebant.*

(b) Cic. pro Bal-
bo.

(i) Heinæc. ant.
Rom. lib. 1. c. 1.
p. 387.

(K) Loc. sup. cit.

(l) Grav. de
Imp. pag. 537.
46.

(m) Cic. de leg.
11. 1.

Propria Municipales etiam habebant sacra, quæ nec Romæ quidem, si in urbem commigrassent, Cicerone teste (n) amittebant. Hæc vel Gentilitia, vel Municipalia dicebantur, de quibus sic Festus. *Municipalia sacra vocantur, quæ ab initio habuerunt ante Civitatem Romanam acceptam, quæ observare eos voluerunt Pontifices, & eo more facere, quo fecissent antiquitus.*

(n) Heinæc. loc.
cit. pag. 267.

(o) Cic. de leg. 2.

(p) Suet. in Aug.
c. 2. n. 6.

Duplex præterea Municipibus patria erat, altera in qua nati, altera qua excepti erant (n); quamvis hæc veluti major esset, & illa in hac contineri videretur, ut præclare ostendit Cicero (o). Hinc sæpe fiebat, ut unus idemque Romæ, & in Municipio suo honores impetraret. [p] Illud hoc loco observandum esse haud ab re judicamus, in quibusdam nempe Municipiis eam institutam fuisse Reipublicæ formam, quæ imaginem quamdam, speciemque Romani Imperii referret. Enim vero quemadmodum Romæ Sena-

Senatus ; ita in nonnullis Municipiis Decurionum exstabat Collegium, quod vel amplissimum Ordinem, vel splendidissimum, vel sanctissimum adpellabant (q). Præcipuum autem Decurionum ornamentum, si Livio [r] credimus, erat prætexta. Hanc Regiminis formam Municipium Segusinum quandoque retulisse, colligere possumus ex altero Segusino marmore [s].

(q) Cic. pro
Cæl. xl.
Grut. pag. 257.
293. &c.
(r) Liv. 34. 7.

(s) Atl. Sab.
part. 1. p. 1.

IMP. CÆS. VAL. DIOCL.

INVICT. AUG.

ORDO. SPLEND. CIV. SEGUS.

CURANTE. AUR. SATURNINO. URB. PRÆS.

Porro municipia hæc ad Reipublicæ Romanæ speciem instituta, suos juri dicundo habebant Duumviros, qui bacillis pro fascibus, ut Romæ Consules, utebantur (t); suos etiam Dictatores (u); Ædiles, de quibus meminit Suetonius [x]; Quæstores, Censores [y]; adde Prætores, & Flamines; Collegia Tignariorum, Tabulariorum, Fabrorum &c., quæ in corpora varia, seu curias divisa, ea, quæ bellicis expeditionibus necessaria erant, vel opportuna, Romanorum copiis suppeditabant. Sed amplissimum Equitum ordinem in Municipiis etiam floruisse testatur Cicero (z); & de ipso Tullio Municipii Arpinatis Equite Juvenalis (a).

(t) Lips. in Tac.
1. 23.
(u) Cic. pro mil.
10.
(x) Suet. de Cl.
Rhet. 6.
[y] Cic. verr. 1. 1.
52. Grut. p. 366.

(z) Cic. pro
Planc. 15.
(a) Juv. Saty. 8.
v. 237.

*Hic novus Arpinas ignobilis, & modo Romæ
Municipalis Eques.*

Perspicuus quoque est in hanc rem Dionis locus [b], qui, de Cajo loquens, disertè narrat primores ex omni Imperio, etiam extra Italiam, qui genere, & opibus excellent, Equites lectos fuisse ad Equestrem ordinem, ad paucos tunc temporis redactum, justo numero augendum. Per-

(b) Dio. lib. 59.

K

petua

petua denique in Municipiis Romanæ Reipublicæ Imago conspiciebatur: *nam*, inquit Sigonius [c], *si Ordines quæramus; Decuriones, Equites, & Plebem inveniemus; si Consilia publica; Senatum, & Populum; si Magistratus, & Sacerdotes; Dictatorem, II. Viros, III. Viros, Censores, Ædiles, & Quæstores, & flamines Municipiorum inveniemus.*

SEGUSINI Segusium, ut scribit Ptolomæus, Segusio apud Plinium, sive Segusia, & Seggusium geminato G. ut in Inscriptionibus (d), civitas olim fuit celeberrima, nunc vero haudquaquam ignobilis, & obscura; quamvis ab illo pristino honoris, gloriæque fastigio, uti cæteris insignibus civitatibus evenire solet, decursu temporis exciderit. Sitæ est ad Alpium Cottiarum radices;

unde Ammianus Marcellinus (e): *in his Alpibus Cottis, quarum initium est a Segusia* [vel ut Eutropio placet, a Segovione Oppido], *præcelsum erigitur jugum, nulli fere sine discrimine penetrabile.* Galliæ Subalpinæ fuerat antiquitus attributa, sed in novis Romani Imperii divisio-

nibus Italicæ Provinciæ adjuncta fuit [f]. Ut vero fortissimæ Gentis caput, Segusianorum nempe, aut Sebusianorum [g] populorum fuit; ita & illustrium Principum ab initio Sedes florentissima, multorum postea Imperatorum, & Magistratuum Romanorum monumentis amplificata.

Alpes itaque, quarum Segusium caput erat, quæque a Ptolomæo Scutiæ falso appellantur (h), suis ævo Augustæo parebant Principibus e Gente Cottiana oriundis; unde Cottia a Cottio Allobrogum fortasse Rege (i) dictæ sunt, qui in amicitiam Octavii Principis receptus (K), & ob eidem Patriam Ditionem confirmatam, grati animi ergo medias

inter Alpes vias (non Civitates, ut Albertus Leander tradidit) quam brevissimas, & viatoribus Galliam euntibus opportunas aperuit. Quamobrem devictis ab Augusto Alpinis Gentibus, in Tropheo, quod in Alpibus a S. P. Q. R. Imperatori erectum, dicatumque fuerat, nulla de Cottianis Civitatibus mentio facta fuit, inquit Plinius (l), *cum*

nihil

(c) Sig. de ant. ju. Ital. lib. 2. c. 8.

(d) Cell. Geograph. ant. to. 1. lib. 2. c. 9.

(e) Am. Marc. lib. 15.

(f) Pancir. Imp. Rom. p. 542. & 546.

(g) Cæs. de bell. Gall. lib. 7.

(h) Siml. de Alpib. in thes. Helvet. pag. 15.

(i) Bergier. de Rom. viis ap. Græv. tom. 1. p. 313.

(K) Am. Marc. loc. sup. cit.

(l) Plin. nat. hist. lib. 3. c. 20.

nihil hostile gessissent; itemque Lege, Pompeja dicta, quia a Cn. Pompeio Strabone magni Parente lata fuerat, Municipiis attributa.

At vero duodecim, nec ne fuerint, & ubi nam sitæ essent, quæ dicerentur postmodum Cottiani Regni Civitates, id adeo obscurum, & implicatum est, ut vix conjectando quidem rem adsequi possimus. Bergierius, & Simlerus XII. illas Civitates ad radices Alpium Italiam versus sitas fuisse opinantur ^(m). Et sane in libro Provinciarum, qui in Antonini Itinerario exstat, inter decem, & septem Italiae Provincias Cottiae Alpes recensentur; inde suspicari possumus illum terræ tractum, qui Padum inter & Alpes Cottias est, Cottianum Regnum vetustissimis illis temporibus constituisse; ideoque inter eas Urbes, quæ Regni Cottii fuerint, non male referri possent, Ocellum, quod ultimum summis Alpibus Terræ Cottianæ Oppidum fuisse adfirmat Strabo^[n], & quo Cæsar in Gallias iter instituit ^(o). Ocellum, Exillearum Castrum (*Exilles*) putant; alii Ultium, nunc *Oulx*. Oppidum ad Martis, ubi Martis fanum fuisse creditur, quodque ab Ælio Spartiano Villa Martis nuncupatur ^[p]. Oppidum ad Martis Cluverio est *Orsi*; *Oulx* Boucherio. Segusium inde, Gentis caput, uti diximus. Postmodum Oppida ad *Duodecimum*, cuius nihil præter nomen fortasse superat; ad Fines, & ad Octavum, hodie patria lingua *Veillane*; & Ripulæ, ubi Regia magnificentissima Villa. Si Straboni credimus, Taurinorum Augusta Cottianas inter Civitates censebatur; clarissime enim testatur Taurinos Ligusticam Gentem partem Cottii, aut Idonnæi terræ fuisse. De Taurinorum Augusta, quæ Cottii esset, augere videtur conjecturam Numisma in honorem Cottii, & Augustæ Taurinorum iubente Tiberio excusum, quod Taurini interfodiendum repertum fuisse adfirmat Pingonius ^[q]. Memoratis Cottiani Regni Civitatibus, addere possumus Scincomagum, quod Cl. Bimardo *Sexane* dicitur. Urbem itidem Cottiam ^[r] (vulgo *Coatia*) Gavio proximam; nunc Pagum obscurum.

(m) Berg. & Siml. loc. sup. cit.

(n) Strabo ex. Casaub. lib. 4. p. 69.
(o) Cæs. de bell. Gall. lib. 7. p. 99.

(p) In Itiner. Anton. p. 361.

(q) Ping. Aug. Taur. p. 12.

(r) Bernold. in Sum. de Tiber.

(s) *Jornand. de reb. Get. p. 116.*

Postremo Pollentiam clarissimam olim Urbem, quam Cottii Regno tribuit Jornandes [s]; verum hanc ex Suetonio pene certi sumus e Cottii Regno non fuisse. Scribit enim ille Tiberium ut Pollentinam plebem puniret, cohortem e Regno Cottiano accivisse, alteram misisse ab urbe, dissimulata itineris causa.

(t) *Strab. loc. cit.*

(u) *Ap. Cell. l. 2.*

tom. 1. c. 9. p. 466

(x) *Anton. liti- ner. pag. 142.*

Quod si Cottii Regnum eo usque, quo Alpium ab ipso dictarum anfractus etiam Galliam versus feruntur, pro- tendamus; tum nonnullas eidem adscribere possumus non obscuri nominis Civitates: ut Ebrodunum, quod in Alpi- bus Cottiiis situm ex Strabone, & Casaubono ejus com- mentatore intelligimus (t), nunc *Ambrun*. Brigantium, aut Virgantia, cum in Segusianis quoque poluerit Ptolomæus (u): hodie *Briancon*: & Rame inter utrumque situm Oppidum [x], & cujus tantum nomen, & vestigia, su- persunt.

(y) *Cluv. lib. 3. c. 24. p. 253.*

(z) *Maff. Gall. ant. ep. 2. p. 15. Bimard. ap. Mur. Tl. in sc. tom. 1. diss. 2.*

Sed Cottianum Regnum suos longius protulisse fines, & ab illis, quæ a Plinio memorantur XII. Civitatibus, mi- nime conclusum fuisse, adversus Cellarium [y], & Cluve- rium, aliosque a Strabonis loco deceptos, probare conantur viri inclyti, & non uno nomine laudandi Marchio Maffe- jus, & Baro de Bimard [z]; quamvis inter se valde, multumque dissideant in finiendis ejusdem Regni limitibus. Alter enim Cottianas Alpes; ut Romano Imperio adjun- ctæ sunt, novam Romanorum Provinciam evasisse opina- tur, cum tunc temporis exigui tractus Provinciæ haud constituerentur; Bimardus vero contendit, Alpes Cottia- nas Provinciam quidem constituisse, sed parvam admodum, & ignobilem, cum neque Proconsul, neque Legatus, sed Procurator duntaxat eam administraret. Quare autem ab iis summis Viris Cottiano Regno ampliores, longioresque fines tribuantur, maximo fundamento est ea, quæ in Arcu Segusino insigni antiquitatis monumento legitur In- scriptio, in qua plurimæ recensentur præter illas, quæ Plinio auctore Augustali Trophæo adiectæ non sunt, Ci- vitates, quibus Præfectus fuit M. JULIUS. COTTIUS.

Jam

Jam pluries editam, recens accuratissime descriptam a diligentissimo viro Secusino cive, & ad nos missam hic bis ponimus, quandoquidem in utraque arcus fronte eadem est, sed utrobique non paucus literas temporis injuria delevit. Quatuor ea versibus continetur.

Ad Meridiem.

I.

IMP. CÆSARI. AUGUSTO. DIVI. F. PONTIFICI.
MAXIMO. TRIBUNIC. POTESTATE.
XV. IMP. XIII.

I I.

M. JULIUS. REGIS. DONNI. F. COTTIUS.
PRÆFECTUS. CEIVITATIUM. QUÆ.
SUBSCRIPTÆ. SUNT.
SEGOVIORUM. SEGUGINORUM.

III.

BELACORUM. CATURIGUM. MEDULLORUM.
TEBAVIORUM. ADANATIUM. SAVINGATIUM.
EGDINIORUM. VEAMINIORUM.

I V.

VENICAMORUM. IEMERIORUM. VESUBIANORUM.
OVADIATIUM. ET. CEIVITATES. QUÆ,
SUB. EO. PRÆFECTO. FUERUNT.

K 3

Ad

I.

IMP. CESARI . AUGUSTO . DIVI . F. PONTIFICI;
 MAXUMO. TRIBUNIC. POTESTATE .
 XV. IMP. XIII.

I I.

M. JULIUS. REGIS. DONNI. F. COTTIUS;
 PRÆFECTUS. CEIVITATUM. QUÆ.
 SUBSCRIPTÆ. SUNT.
 SEGOVIORUM. SEGUGINORUM.

I I I.

BELACORUM. CATURIGUM. MEDULLORUM.
 TEBAVIORUM. ADANATIUM. SAVINCATIUM.
 EGDINIORUM. VEAMINIORUM.

I V.

VENICATI ORUM. IEMERIORUM. VESUBIANO-
 RUM. OVADIATIUM. ET. CEIVITATES.
 QUÆ. SUB. EO. PRÆFECTO.
 FUERUNT.

Jam

Non minus celebre est illud a Plinio (a) memoratum, & Augusto erectum in nostris Alpibus Trophæum, quod Simlerus, Bergierius, aliiq; illustrarunt. Sed Secusinam inscriptionem, cujus tamen primos versus jam ab anno MDCLXXI. editos refert Harduinus (b), primus totam edidit perspicacissimus Marchio Maffejus (c); postea Bimardus, ac nuper eruditissimus Muratorius (d). Uterque Maffejus scilicet, & Baro de Bimard Populos, Civitatesque, quæ ibi numerantur, detegere conati sunt; sed omni ex parte res feliciter confecta minime videtur. Multa tamen se domi servare ait Cl. Maffejus (e), ut aliquando Secusina illustretur Inscriptio. Experiemur & nos, cum suo loco Segusinum Arcum explicabimus; illud tamen hic obiter addimus, multa alia priscorum monumenta, eaque insignia superare, quæ Cottiorum familiæ memoriam magnopere illustrare videntur, adeoque non tam ignota, & obscura ante Segusinum detectum marmor Cottiorum historia fuerat, ut ab eo solo repetenda quasi sit. Præter Ovidium enim, qui Donni Cottii parentis meminit.

[a] Lib. 3.
cap. 20.
[b] In not. ad
Plin. l. 1. p. 177.
[c] Istor. dipl.
p. 19.
[d] Thes. insc.
t. 2. p. 1093.

[e] Gall. ant.
cp. 2. p. 18.

Progenies alii fortissima Donni. (f)

[f] Ovid. de
Pont. 4. eleg. 7.

Numisma superius retulimus ad Cottii, & Augustæ Taurinorum honores designandos excusum. Alterum quoque ad mirifice augendam Donni memoriam exhibet Begerus (g), in cujus adversa parte caput Romæ galeatum visitur, in aver- sa Eques cum hasta, qui effuso cursu in hostes tendit: cum epigraphe: DONNUS. Quid Romæ caput, ait Begerus, in Donni Numismate? Quid Eques Regi Alpino? nisi ut Romanis amicus, & equestri militia clarus ostenderetur? Sed non a nummis dumtaxat, verum etiam a literatis faxis Cottiorum memoriam haurire possumus. Donius antiquissimam hanc refert inscriptionem [h].

[g] Beg. Th.
Brand. tom. 1.
p. 301.

[h] Don. inf.
ant. cl. 1. n. 36.

APOLLINI. C. JUL. DONNI. L.
ERASTUS. ET. JULIA. DONNI.
CYPRIS.
V. S. L. M.

An Apollo Donniorum, Alpiumque Cottiarum tutelar
Genius? cui Julius quoque Marcellinus votum solverit lu
bentissime merito. Sed quod præcipuum est, a Doniana in
scriptione fortasse edocemur, Donnum Julii prænomen in
Julia gentis obsequium sibi etiam adscivisse, quod de solo
Cottio Donni filio commemorat Arcus Segusinus; quodque
nemo hucusque observaverat.

(i) *Dion. lib. 60.*
p. 783.

(K) *Suet. in Ner.*
pag. 511.
Aur. Vict. p. 478.

Verum ut ad Segusinum Municipium, unde digressi su
mus, illico revertamur. M. Julio Cottio, Donni filio
Claudius Imperator paternum Principatum adauxit, eum
que tunc primum Regem salutavit (i); quo mortuo, aut
ejus successore Alpes Cottia, Cottique Regnum eodem tem
pore, quo Ponti regiones in Provinciam jubente Nerone
Caesare redactæ sunt [K]. Cottianæ igitur Alpes jure Pro
vinciarum donatæ, & Segusinum earum caput Municipium
tamdiu Romano Populo parvære; donec labentibus Imperii
rebus, & a Barbaris pluries concussa, obrutaque penitus
Italia, variam sub variis Populis, & Ducibus fortunam
expertæ sunt; nec antea tam dulci pacis otio frui potue
runt; nisi cum faustissimo Regiæ Sabaudæ Domus Imperio
sunt adjunctæ.

(1) *Sig. de nom.*
Rom. p. 959. ap.
Græv. tom. 2.

(m) *Pat. in mon.*
Musæi. ibid.
p. 1102.

JUL. MARCELLINUS.... Marcellini nomen a virtute,
& moribus ortum adfirmat Plutarchus, & Sigonius Mar
cellinorum familiam a Marcella gente ortam adserit [1],
easque inter familias collocat, quæ cognomen a cogno
mine sortitæ sunt. Hæc, si Patino (m) credimus, tam
late patuit gens, ut nulla alia, cum in Græcia, tum
Romæ fuerit, quæ tot præclaros homines ad ultima
usque imperii tempora transmisserit. Infinita propemodum
sunt,

sunt, quæ citato loco illustrantur monumenta, in quibus Marcellinorum Familia, illustriora gesta, dignitatesque continentur. Marcellinorum memoria quoque in inscriptionibus apud Gruterum [n], Donium, Fabretum, aliosque frequentissima est, cum prænominibus, Fabii Julii; Marci Julii, Marci Julii Fabii; Aurelii; Tiberii, & Caii. In epigrammatibus etiam antiquis Urbis Romæ plures reperire est Marcellinos, qui Marii, Valerii, & Sexti Aurelii appellantur (o), quosque summos in Romano Imperio honores impetrasse ex iisdem inscriptionibus ostenditur. Sed consulares præcipue fasces variis Reipublicæ, & Imperatorum temporibus obtinuisse, a Dione, Fastis Idatiani, & Cuspiniano [p] clarissime intelligimus; & anno jam Ch. CCCXLI. Antoninum Marcellinum cum Petronio Probino consulatum gessisse docet nos inscriptio apud Mura-
 torium (q), quam fuso commentario illustravit Petrus Polydorus. Marcellinorum præterea meminere Plinius [r]; & passim numismata (s). Attamen hos inter e gente Marcellina homines, neminem, ni fallimur, detegere potuimus, apud eos scriptores nempe, quorum nobis copia est, cui Julii dumtaxat prænomen tributum sit; uno excepto, cujus memoria in inscriptione Augustæ Veronæ nobis superest, quique jubente Sanctissimo Gallieno muris Veronæ Urbis restaurandis præfuit (t).

[n] Grut. p. 34.
35. 413. &c.
Don. cl. 2. p. 4. &c.

(o) Epigr. ant.
p. 8. 3. 37. 99.

[p] Dio. lib. 39.

[q] Mar. Theof.
in ser. tom. 1.
p. 377. n. 2.
[r] Plin. ep. lib. 5.
[s] Goliz. in num.
Jul. Caf. p. 17.

[t] Grut. p. 166.
n. 1.
Maff. Veron. Il.
lustr. pars. 1.
p. 368. 38.

COLONIA. AUGUSTA. VERONA. NOVA.

GALLIENIANA. VALERIANO. II. ET LUCILIO.

CONS. MURI. VERONENSIIUM. FABRICATI.

EX. DIE. III. NON. APRILIUM. DEDICATI. PR.

NON. DECEMBRIS. JUBENTE. SANCTISSIMO.

GALLIENO. AUG. N. INSISTENTE. AUREL.

MARCELLINO: V. P. DUC. CURANTE. JUL.

MARCELLINO.

Unde

- Unde fortasse liceat Julium hunc Marcellinum sub Gallieno Civitatis Segusinae Praesidem conjectare; eo temporis, aut paullo post, cum Gallienus Imperator (u) commevit in Gallias, ut hostiles barbarorum motus compesceret, frangeretque; de cujus victoria extat Nummus cum epigraphe RESTAURATORI. GALLIARUM. [*]. Neque ulla res obstat, quod Gallienus quinto post anno [y] eundem Marcellinum muris Augustae Veronae contra barbarorum quoque incursiones excitandis, veluti publicorum operum curatorem praefecerit. Cuicumque enim, qui res Romanas, vel a limine salutaverit, exploratum est, quam magni haberentur operum publicorum curatores, quorum officium ab Augusto institutum recenset Svetonius [z], quodque summo opere commendat Plinius Secundus (a).
- V. P. i.e. Urbis Praefes. Ita legendum esse opinari quis possit; tum ex his, quae superius diximus, Segusium nempe Municipium Urbis, & Civitatis nomine ornatum fuisse [b], tum quia ex inscriptionibus satis superque constat eum, qui Segusium, Alpesque Cottias regeret, Praesidis nomen, & jus habuisse [c].
- [u] *An. cb.* 260.
[x] *Harduin. op. scil. p.* 851.
Beg. t. 2. p. 744.
[y] *An. cb.* 265.
[z] *Suet. in Aug. cap.* 37.
(a) *Plin. lib.* 5. *ep.* 15.
[b] *V. Naeprium in Orat. Pans. Const.*
[c] *Epigr. ant. V, R.* p. 157.

IMP. CÆS. C. VAL. DIOCL. P. F.

INVIC. AUG.

ORDO. SPLENDIDISS. CIVIT. SEGUS.

CURANT. AUR. SATUR. URB. PRÆS.

PROCURATORI, ET PRÆSIDI.

ALPIUM. COTTI. (d)

(d) *Grut. p.* 493. *n.* 7.

- Praesidis nomen tunc primum usu coepit, cum Augustus Provincias cum Populo Romano divisit. Hi enim, qui a Senatu mittebantur Praesides, ii Proconsules veteri vocabulo appellati sunt [e]; quos vero Imperatores designabant, ii vel
- (e) *Dio. lib.* 53.

vel Legati Augusti, vel Proconsules, aut Proprætores, modo Præfecti Augustales, modo Præsides, Procuratores etiam Cæsaris nuncupati fuere. Qui ab Imperatoribus mittebantur Præsides, summa in provinciis post Principem utebantur auctoritate, præclarisque fruebantur honoribus, cum apud Populos, tum apud Imperatores, a quibus amici, & carissimi adpellantur. Quamobrem Signa Præsilibus, cum in publicum prodirent, præferebantur, quæ vultum referrent Imperatoris. Legati præterea, Tribuni militum, Centuriones, Præfecti, Decuriones, Scribæ, Accensi, Præcones, Liectores, Interpretes, alique militarium operum, rationumque adjutores, & quod summum est, posteriori ævo fasces consulares Præsilibus permitti sunt. Lege autem cautum erat, ne Præsides in provinciam proficiscerentur, quin primum a Senatu mandata accepissent, & in Capitolio (f) *Suet. in Tib. p. 259.* solemniter vota nuncupassent, quæ in tabulas referebantur [f]; & de quibus fortasse Juvenalis (g). (g) *Sat. 12. v. 3.*

*Legitime fixis vestitur tota tabellis
Porticus.*

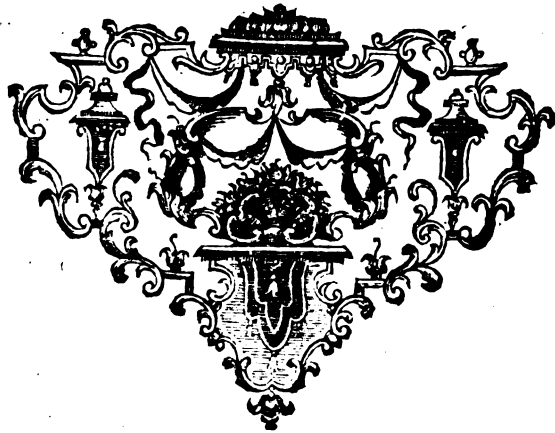
Duo autem erant Præsidium, qui ab Imperatoribus legabantur, præcipua munera, quorum alterum jurisdictione, alterum continebatur Imperio; nempe ut jus dicerent, & Legionibus præessent [b]; quam quidem Imperii militaris (h) *Dio. lib. 53. p. 503.* partem Proconsulibus a Senatu missis Augustus ademerat, nec obtinere poterant, nisi regiones ducere juberentur. Jus eodem ordine dicebant ultimis temporibus, quo Romæ Prætores; sed edicta latina solummodo lingua ferebant (i); Jus (i) *Lipsius ad ann. Tac. 1. 12.* præterea gladii habuere, & militem capite plectere poterant [K]. Non tamen his erat jus deportandi in insulam, neque jus publicandi bona post Theodosii, & Valentiniani constitutionem (l); utque, uno verbo dicamus, omnis in universum provinciæ curatio penes Præsides erat. (l) *L. un. c. Tl. ne sin. juss. Princ.*

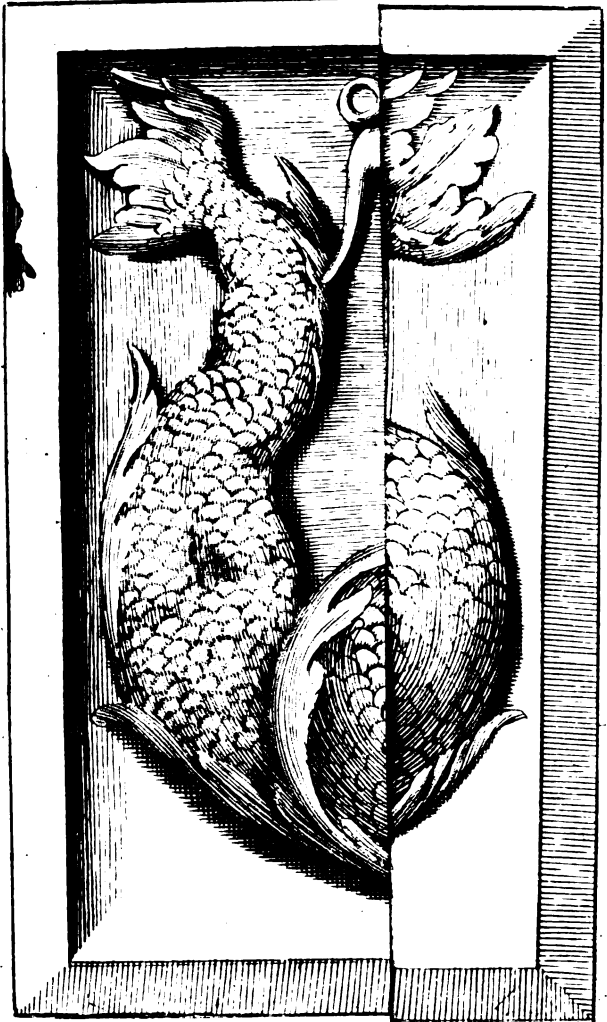
EX. VOTO. POSUIT... Vota, inquit Plinius (m), ut plurimum Romani Diis nuncupare solebant, aut pro æternitate (m) *Plin. in Pa neg.*

nitare Imperii, aut pro salute Civium, vel pro salute Principum, eorumque felici itu, atque reditu, aut pro se ipsis. Ita Julium Marcellinum, si ille sit, quem sub Gallieno Imperatore suspicati sumus, votivam hanc aram Deo Genio Municipii Segusini dedicavisse existimamus, aut ut Imperatori res secundas adprecaretur, aut ut pro parta a Gallieno victoria, aut pro rite administranda Cottiarum Alpium provincia votum vel solveret, aut consecraret.

Hæc etiam fortassis ara alicui sacrificio quotannis a Municipibus Secusinis fieri solito destinata fuit; nam verosimilimum est statam habuisse diem, qua Deo urbis Genio sacra facerent.

Illud etiam observandum superest hanc aram superiori parte excavatam tantisper esse, ut facilius, si conjectare licet, imponenda liba, liquoresque, & victimarum præsertim sanguinem contineret.

di scu Taurin

TRITONES.

IN Anaglypho, quod sequitur, duo nobis exhibentur Tritones justæ quidem molis, & humana usque ad umbilicum forma, ac in piscis speciem reliquo corpore desinente, quales profecto bellissime pinxit Virgilius [a].

[a] *Æneid. lib.*
10. v. 209.

*Hunc veheit immanis Triton, & cærulea concha
Exterrens freta: cui laterum tenuis hispida nanti
Frons hominem præfert, in pistrin desinit alvus.*

Caput neque omnino incomtum habent, neque passis horridule capillis, neque simul confusis, ea ratione, qua Pausanias (b) palustri apio comparat, *tum ob colorem, tum quod capillum omnino nullum ab aliis discernere possis.* Utriusque facies, etsi agrestis paullulum videatur, nil truculenti tamen, & immanis præsefert, ut in multis aliis Tritonum figuris apud Fabretum (c), & Gorium [d] cernere est, quosque Pausanias (e) glaucis oculis, rictu oris latiore, & Pantheræ dentibus describit.

[b] *Paus. in*
Bæot. lib. 9.
pag. 359.

[c] *Fabr. de*
col. Traj. pag.
154.
[d] *Gor. mus.*
Etrus. tab. 75.
[e] *Loc. cit.*

Prolixiori ornati sunt barba, sed alga intexta haud cernitur, ut in Fabreti; & Gorii marmoribus; unde tetrica quædam Tritonum facies, & aspectus oriri videtur. Ab eorum humeris sursum sese explicat folium algæ trifidæ, & monofoliacæ, quam Festus ait a Mari, in quo nascitur, ad litus projici, ob quam rem a Virgilio [f] projecta dicitur.

[f] *Virg. Buc.*
7. v. 45.

Horridior rusco, projecta vilior alga.

Ita vero auctore Servio nuncupata, quia natanti, atque etiam submerso involvi, & alligari soleat. Manus ad humanam effigiem conformatas habent, non ea tamen forma, qua Pausanias refert [loc. cit.] *manus, digiti, ungues quali*

quali sunt forma superiores conchyliorum testæ. Sinistra remum tenet unus, alter dextera anchoram, ac veluti ulnis remum, & anchoram complecti uterque videtur; forma denique totius corporis, colli, brachiorum, pectoris, & alvi usque ad umbilicum ad humanam verissime composita est; ab umbilico verum cauda producit prælonga sinuosis flexibus circumvoluta, quæ in altum tamen erigit se se, atque in extrema parte pinnam explicat, lateque diducta modice flectitur. Squammis tota distincta conspicitur, quæ quidem ejusdem duritiei sunt, ac lima, si Pausanix credimus (loc. cit.). Sed hujusce marmoris elegantiam, dignitatemque auget non parum Tripes Ara, sive Candelabrum in medio affabre, venusteque insculptum, quod uterque Triton manu tenet, & in cujus coronata summitate ignis, & fructus conspiciuntur.

Jam vero cui bono ab antiquis investita Tritonum Religio? Non desunt sane multjugæ eruditionis viri, qui Tritones nil nisi fabulam, & figmentum olere putant; sed longe dissident ab iis Plinius, Ælianus, Alexander ab Alexandro, Gyraldus, Scaliger, (g) aliique Scriptores; necnon vetera, quæ supersunt de Tritonibus monumenta [h]. Ut ut tamen sit (litem enim quis componere audeat?) Tritonem Neptuno, & Amphitrite natum adfirmat Hesiodus (i).

(g) Scalig. exercit. 226.

(h) V. Fabr. Gor. loc. cit.

Beger. Theof. Brand. tom. 1.

pag. 178., & seq. Montf. tom. 1.

pag. 160. [i] Theogon.

v. 930.

Ἐκ δ' Ἀμφιτρίτης, καὶ ἐρικτύης ἐννοσίγαιας
Τρίτων ἀροβίης γένετο μέγας ὅς τε θαλάσσης
Πύθμεν' ἔχων παρὰ μητέρι φίλῃ, καὶ πατέρ' ἀνακτι
Ναίει χρυσία δῶ δεινὸς θεός.

*Ast ingens Triton immani corpore surgit
Qui valida pollet vi præditus, Amphitrite
Neptunoque fremente satus, fundoque sub imo,
Una cum dulci Matre, & Patre Rege verendus
Ipse etiam Deus auratam simul incolit ædem.*

Am-

Amphitritem cum Salacia Nimpha unam, eandemque esse adfirmat Gyraldus, cujus progeniem fuisse Tritonem clarissime docet Servius [K], qui latuit clarissimis Dictionarii Trevultiensis (l) auctoribus admirantibus, cujus scriptoris fide, & auctoritate Salaciam Tritonis parentem scripserit Hoffimanus (m), Tritonem porro tanquam Deum ab ultimis temporibus veteres coluere. Polybius (n) in formula juris jurandi Annibalis, & Xenophonis inter multos Carthaginensium Deos, quos nominat, inquit.

(K) Servius in
Æneid. lib. 1.
v. 148.

[l] Diction. de
Trev. v. Triton.

(m) Hoffm. lex
univ. voce
Triton.

(n) Polyb. lib.
7. b. 1.

Εὐάντιον ἄρεως, τετῶρος, ποσειδῶρος.

i.e. coram Marte, Tritone, Neptuno. Si vero Herodotum [o] audire velimus, fuit quoque erectum Tritonibus Templum in Lybia, quod a prima jam Argonautarum ætate multum honoris, & famæ obtinuerat. Sed & apud Etruscos divinis etiam affecti sunt honoribus, uti non obscure testantur illa duo Tritonum capita (p) ab ore Delphinorum pendentia, qui simul innexi manubrium conficiunt etrusci vasis, cujus omni procul dubio emblemata, & ornamenta sunt; *Vasis namque*, inquit eruditissimus Gorius, *Tripodibus, & Candelabris, utpote Diis consecratis sigilla, & capita Deorum mediis, vel infimi ordinis insculpere Etrusci consuevere*. Inde a Veneris, & Neptuni famulatio Tritones fuisse traduntur. Venerem quidem per æquora a Tritonibus vectam adfirmat Nonnus, & Venus ipsa apud Claudianum (q) ad Cupidines hæc fatur.

[o] Herod. lib. 4.
pag. 148.

[p] Gor. mus.
Etrusc. tom. 2.
tab. 75.

[q] Claud. in
nupt. Honor.
v. 128.

*Equis erit pueri vitreas qui lapsus in undas
Huc rapidum Tritona vocat? quo vecta per altum
Deferar?*

Apulejus etiam Metamorphoseon lib. IV. Tritonas in Veneris pompa ita describit. *Jam passim maria persultantes Tritonum catervæ hic concha sonaci leniter buccinas, ille*

*ille serico tegmine flammæ solis obstitit inimici, alius
sub oculis dominæ speculum prægerit, currus bijuges alii
subnatant.*

Hinc sæpius in veteribus monumentis eam videre est
[r] Beger. *Tbes.* Tritonum caudis insidentem [r], a quibus citissimo cursu
Brasileb. tom. 1. feratur, ludentibus interim cupidinibus, Deamque comi-
pag. 170. tantibus; cum enim e maris spuma orta Venus crederetur,
Montf. antiq. dictaque ideo sit Ἀφροδίτη, haud mirum si Triton-
tom. 1. p. 160. es, cæterique marini Dii eidem in alto famulari fingerentur. Quin etiam & Nymphas Veneris comites protenta cauda deferunt in variis gemmis, & lapidibus
[s] *Loco cit.* apud memoratos Begerum, & Montfauconium [s]. Illos
[t] *Stat. Silv.* Neptunus adhibebat ad fluctus componendos; ideo Stat-
lib. 3. v. 411. tius (t)

Stat celer obsequio jussa ad Neptunia Triton.

[u] *Ovid. metamorph. lib. 1.* Et Ovidius [u]

*Ceruleum Tritona vocat, conchaque sonanti
Inspirare jubet, fluctusque & flumina signo
Jam revocare dato, cava buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo,
Buccina, quæ in medio concepit ubi æra Ponto
Litora voce replet sub utroque jacentia Phoebo.*

quos quidem tam magnum, tamque canorum edidisse sonum Poetæ comminiscuntur, ut maria undique cohibere,
[x] *Virg. Æneid.* ac terrefacere viderentur. Virgilius [x]
10. v. 209.

*Hunc vehit immanis Triton, & cærulea concha
Exterrens freta*

Nec a Tritonibus, quos famulos habuit Venus, abhoruisse Pallas ab antiquis fingitur, quum eandem, quam illi Tritoniam in Africa paludem amaverit, & ab illa Tritonia

tonia dici voluerit, uti Lucanus innuit [y], narrans Ca-
tonis profugi classem illuc appulsam.

[y] Pharf. lib.
9. v. 343.

*Hanc ut fama Deus; quem toto littore pontus
Audit ventosa perflantem murmura concha,
Hanc & Pallas amat
Et se dilecta Tritonida dixit ab unda.*

Quum vero singula plerumque ædificia cum sacra, tum profana variis Deorum imaginibus condecorare, eorumque majestatem hoc modo augere veteres existimarent; inde factum est, ut in Templorum, Ædiumque fastigio Tritonum signa sæpissime imponderentur. Auctor est Macrobius (z) cum buccinis, & caudis abditis fastigio Saturni Ædis superposita fuisse, vel ut historiæ parens ostenderetur, quoniam ab ejus commemoratione, inquit, ad nostram ætatem historia clara, & quasi vocalis est, ante vero muta, & obscura, & incognita: vel fortasse etiam, ut eundem artis navigatoriæ, aut magistrum Latinis, aut restauratorem significarent; navem siquidem invenisse [a], & navi primum Italicas oras legisse ferunt.

[z] Macrobi.
Satur. lib. 1.
cap. 8.

Sicuti in Pronao, ita & in Larario sacratum Ædium Tritonum simulacra collocabantur. Pausanias narrat [b] in Neptuni Corinthii Templo duos æneos stetisse Tritones; alterum quoque Tanagræ in Liberi Patris Æde, qui admirationem intruentibus adferret.

(a) Asch. Deipno.
lib. 15. p. 692.
Macrobi. Satur.
lib. 1. cap. 7.

(b) Pausan. Co-
rinth. lib. 2.
pag. 56. lib. 9.
pag. 359.

Diximus ad ædificia itidem profana Tritones ab antiquis poni consuevisse; quia scilicet magno ornamento, & usu venirent hujusce generis Deorum signa. In Naumachia etenim, & in Theatris buccina mugientes productos fuisse præter Svetonium [c], testatur Poeta (d).

(c) Svet. in
Claud. p. 177.
& 468.
(d) In Carm. æth.

*Carminesque irriguo magni cortina theatri
Imparibus numerosa modis canit arte regentis.*

Unde Junius (e) Tritonem inter hydraulica Theatri instru-
L menta

(e) Jun. de piff.
vet. lib. 2. c. 8.
p. 106.

menta usu frequentissime venisse scribit, ut nempe aquarum assultu pari ratione, qua buccina conceptas voces ederet.

Neque alia de causa turrium fastigiis superpositi olim Tritones sunt, nisi quia, inquit [f] Vitruvius, ut imaginem flantis venti indicem virgam, quam præ manibus habebant, tenerent. Sed multos quoque reperias triumphales arcus olim Imperatoribus erectos horum marinorum Deorum imaginibus ornatos; ac præsertim Remensem illum [g]

[f] Vitruv. lib. 1. cap. 6.
[g] Bergier. de vis. Rom. ap. Græv. Tom. 2. pag. 208.

[h] Propert. lib. 3. eleg. 3. v. 135.

Julio Cæsari dicatum, in quo Venus infidet Tritonem complexa, ut Cæsaris a Venere genus, & origo panderetur; id circo Propertius [b].

*Ipsa tuam Prolem serva Venus, hoc sit in ævum
Cernis ab Ænea quod superesse caput.*

In Sarcophagis vero quam frequentissime Tritones insculptos aspicimus, uti & Nymphas, flumina, aliosque marinos Deos (i), ad designandam putamus æternitatem, cum ex Oceano cuncta gigni, crearique veteres pro certo haberent; aut ut defunctorum ad Elysios campos migrationem significarent. In Oceano siquidem, aut in Insula, quæ Oceano circumfunderetur, arbitrabantur sitas esse Regiones piorum, &

(i) Bell. descript. sepult. Nas. ap. Græv. tom. 12. Beger. Sicileg. antiq. pag. 105. n. 28., Monf. tom. v. part. 1. pag. 218.

. Locos latos, & amœna vireta.

[K] Virg. lib. 6. Æneid. v. 638.

Fortunatorum nemorum, sedesque beatas [k].

[l] Cic. ad att. Ut rem hanc aperte testantur Cicero, & Plutarchus [l]; indeque celebris est apud Scriptores Græcos Beatorum

Insula μακάρων ἦσος; cujus meminere Eustathius (m), alique prisca ævi scriptores. Sed præ cæteris Pindarus [n],

Sert.
[m] Eust. in 10. odys.
[n] Pind. olim. od. 2.

. ἔνθα μακάρων
Νᾶσον αἰκεανίδες

Αὔραι περιπνέουσιν. ἄν-
Θεμα δὲ χρυσᾷ φλέγει,

Td

Τὰ μὲν χέρσοθεν ἀπ' Ἀ-
 Γλαῶν δένδρεων
 ὕδωρ δ' ἄλλα φέρβει.
 Ὀφμοισι τῶν χέρας ἀνα-
 Πλέκοντι, καὶ σεφάνοις
 Βελῆαις ἐν ὀρθαῖς Πάδαμάνθους. Pind. Olymp. 2.

Quos versus Averanius ita vertit [o].

(o) Aver. diff. 76.
 in antholog.
 pag. 197. n. 14.

*Ubi Beatorum Insula nobilis
 Perflatur auris Oceani, micant
 Flores, & auri, quos vel arbor
 Pulchra parit, vel amœna tellus:*

*Et rore puro lympha rigat, quibus
 Texunt corollas, atque monilia,
 Manusque circumdant secuti
 Consilium, Rhadamante, vestrum.*

Quin imo cum vasa, & Tripodes ignitos, fructibusque refertos in lapidibus sepulcralibus non raro videamus apud Montfauconium (p), & Gruterum, ubi juvenis in lecto cubat, & ante lectum Tripus cum flamma, & fructibus, suspicari recte possumus Anaglyphum nostrum, in quo Tritones, ignitum candelabrum simul, & fructus conspiciuntur, cuius tumulo ornamento fuisse. Quanquam peculiare hic Neptuno Aquarum Deo votum indigitari posse, non male dixerit quis, grato lubentique animo solutum, dicatumque ab aliquo navigatore, qui aut longum per maria iter fauste, feliciterque confecerit, aut maris inter fluctus, tempestatesque ejus beneficentia incolumis evaserit.

(p) Montf. t. 5.
 part. 1. pag. 98.
 Grut. p. 613.
 n. 4.

Solemne fuit antiquis, idque non tam usu, quam religione cautum, ut nil nisi auspdatum agerent, Deosque, quos unicuique rei præfides credebant, rite, sancteque propitiarent. Nihil itaque aggrediebantur, quin vota Diis suis vel publice, vel privatim nuncuparent, quæ postmodum solvere dicebantur, cum in eorum Templis dona,

tabulasque suspenderent, aut alio in loco publica erigerent monumenta, quibus erga se, suosque maximam Deorum beneficentiam posteritati commendarent: quo sensu

(q) *Catull. carm.*
64. 103.

Catullus (q).

*Non ingrata tamen frustra munuscula Divis
Promittens tacito suspendit vota labello.*

Et Carmine 67.

Pristina vota munere dissolveo.

Multiplex porro harum Tabularum usus intercesserat: aliæ enim superati periculi titulum dumtaxat referebant: aliæ (quæ pictæ dicebantur) exantlatos casus, & labores

(r) *Tib. lib. 1.*
eleg. 3. v. 28.

exprimebant; unde Tibullus [r].

Picta docet Templis multa Tabella tuis.

Aliæ demum, in quibus Inscriptiones incidebantur, ventium nomina, locum, tempus, & voti occasionem vel carmine, vel soluta oratione narrabant; de his, quæ scriptæ vocabantur meminit Propertius (s).

(s) *Prop. lib. 11.*
eleg. 19.

*Pro quibus optatis sacro me carmine damno,
Scribam ego: per magnum est salva Puella Jovem.*

Hæc, & hujusce generis monumenta Nautas, & Navigatores Neptuno, Diisque Aquatilibus dicasse, ne diutius immoremur, fidem facit locupletissimam Tullius (t) inquiens. Tu, qui Deos putas humana negligere, non ne animadvertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerint, in portumque salvi redierint? Et vetus Horatii interpretes ad illud Carmen [u].

(u) *Horat. lib. 2.*
serm. sat. 1.
v. 33.

Votiva pateat veluti descripta tabella.

Nau-

Naufragi solent, ait, suum naufragium Tabella depictum in Templis alicui Deo consecratum suspendere, ut nempe apertissime testarentur, quanto Deorum beneficio servati fuissent. Innumera inde hujuscemodi nobis occurrunt votiva marmora, in quibus naves ut plurimum, vel remos, aut temones, multaque id genus intuemur, atque ita, ut faustæ videlicet Deorum auxilio peractæ navigationis memoriam transmitterent, animumque simul religione liberarent. Duo nobis tradit anaglypho opere laxa eruditissimus Montfauconius (x), quæ vota, cum pro felici itu emissæ, tum pro felici reditu Neptuno soluta elegantissime referre videntur. In primo ad unum latus mulierem aspicias sedentem, quæ dextera palmam portendit, sinistram vero imponit globo, cum Inscriptione.

[x] Montf. t. i.
part. 2. planch.
97.

SALVOS. IRE.

Ad alterum latus mulier cernitur sedens, & velata; altera manu cornucopiam gerit, altera temonem [fortunæ reducis imaginem dixeris] cum epigraphe.

SALVOS. REDIRE.

En emissæ, conceptique voti in hoc lapide symbola: agnosce nunc in secundo marmore pro felici itu, redituque soluti voti monumentum. Cernitur itaque juvenis stans in navi, manibus remos agens, adjecta inscriptione.

ΡΟΥΦΙΝΑ. ΙΟΥΣΤΟΝ. ΕΙΣ. ΜΝΕΙΑΝ. ΧΑΡΙΤΟΣ.

i.e. *Ruffina Neptuno Deo gratias agit, quod filium, quem navigaturum illi commendaverat, sospitem, & incolumem in patriam reduxerit.* Remos aspicias in hac votiva Tabella insculptos, quos utraque manu tenet juvenis, ut nempe pro fausta a Neptuno impetrata navigatione solutum votum symbolice designaret? Jam vero in nostro Anaglypho

L 3

Re-

Remum, & Anchoram quoque cernimus, quibus hominem, qui rebus suis Deorum tutelam, praesidiumque paraverit, veteres (y) indicare non modo solebant, sed & navalem fortitudinem, atque felicitatem (z). Quidni igitur votum aquarum Deo Neptuno pro felici navigatione dedicatum a Remo, & Anchora, uti in Montfauconii Tabella expressum vidimus, hic indicari coniciamus? Satis illud antiquorum usu probatum, ut non solum vestes, quibus inter navigandum usi fuerant [a].

[y] *Pier. Valer. Hierogly. lib. 45. pag. 484.*

[z] *In nummis ap. Beg. tom. 1. pag. 342.*

[a] *Horat. od. 5. lib. 1.*

... Me Tabula Sacer
Votiva paries indicat uvida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris Deo.

Sed etiam

[b] *Hom. odys. lib. 6. v. 270.*

Ἰστὰ καὶ ἐφετμὰ νεῶν [b].

Cymbarum mali, & remi.

Neptuno, Diisque maritimis post reditum consecrarentur. Argo sane peracta feliciter Colchica navigatione Palladi oblata fertur; (c) & Apulejus ritus narrat [d], quibus Naves Diis sacrae fierent; ita Temones Neptuno Nautas, & Navigantes suspendere consuevisse nobis auctor est [e] Maximus Tyrius; & Callimachus aperte testatur (f) Agamennonem Dianæ clavum obtulisse, postquam ejus ope ventorum vim cohibuerat.

[c] *Thomas. de donar. vet.*

[d] *Apul. metamor. xi.*

[e] *Max. Tir. dig. 29.*

[f] *Call. in bynn. Artem. v. 228. t. 1. Poet. Græc.*

Sed Tritones in Anaglypho subinde veniunt, qui conjecturam nostram magis magisque augere videntur: Præter quam enim boni hominis in rebus nauticis [g] a veteribus habebantur, illud officii genus hos marinos Deos a Neptuno obtinuisse a Poetis accepimus, ut non solum iratas, frementesque maris undas sedarent, sed ut ad portum quoque navigia tuto secureque perducerent; graphice Virgilius [h] describit.

[g] *Svet. in Aug. cap. 96.*

[h] *Virg. æneid. 1. v. 148.*

Cy-

*Cymothæ simul, & Triton adnixus acuto
Detrudent naves scopulo.*

Placidula autem tranquillaque eorum facies, Anchora,
& quo, ut canit Poeta (i),

[i] Ovid. *metam.* 3. v. 597.

Adducor littora remis,

rem e voto successisse, præstitamque veluti opem non obscure significare videtur. Sed in Anaglypho, quod explicamus, marmore votum contineri Neptuno sacrum, vix postea dubitabis; si Candelabrum respexeris, sive Tripodem Aram, quam uterque Triton manu tenet, Candelabris enim non raro in Sacrificiis utebantur veteres, & nostro simillima conspiciuntur in Montfauconii (κ) *Monf. t. 1. pag. 160. tom. 2. part. 1. pag. 167.* Tabulis [k]. Flamma vero, quæ ex ejus summitate tenuis exsurgit, Hostiam Neptuno Reduci, cujus imaginem exhibet Begerus [l], immolatam fuisse clarissime indicat. Reduci enim, cum salvi domum rediissent, litare solebant: exstat vetus inscriptio (m).

(κ) *Monf. t. 1. pag. 160. tom. 2. part. 1. pag. 167.*
(l) *Beger. in num. imp. t. 2. p. 633.*
(m) *Ap. Græv. in præf. ad som. κ.*

NEPTUNO. REDUC.

SACRUM.

Q. MANLIUS. Q. F. PAL.

SEVERIANUS.

VI. VIR. AUGUST. ET FLAMEN.

TITIALIS. V. S. L. M.

Et sicuti Deorum Aræ, & foci semper coronabantur, testibus Tacito [n], Arnobio (o), ac Terentio (p), præcipue.

[n] *Tacit. lib. 4. hist.*
(o) *Arnob. lib. 7.*
[p] *Terent. in Andr. act. 4. sc. 3. v. 11.*

Ex Ara hinc sume verbenas tibi.

L 4

Aram

- Aram idcirco, ut nullus de Sacrificio facto locus dubitandi superesset, laureo ferto redimitam insculpsit peritissimus artifex; imo ad summitatem diadema addidit, ut fortasse Neptuni Regis honores designaret, qui $\omega\omicron\rho\tau\omicron\mu\epsilon\delta\omega\tau$, Rex Ponti Orpheo dicitur [q] & Silius (r).
- [q] Orph. in hymnis.
[r] Sil. 17. v. 289.

Talibus alloquitur Regem maris.

- Neptuni Regis figuram diademate ornatam in gemma venustissime incisam videas apud jam toties memoratum Begerum [s].
- [s] Beger. t. 1. pag. 73.

- Sed qua de causa ignis, qui veluti e candelabri sinu emittitur, malis punicis, amygdalis, ficibus, & pyris circumdatur? In Tabula [t] Sacrificii Neptuno facti a Trajano Imperatore cernitur Ara, quæ communem, uti nostra exsuperat altitudinem, & quæ iisdem omnino fructibus instructa est, si Strobilum excipias, aquarum Deo sacrum;
- (t) Ap. Monf. tom. 1. part. 2. pl. 77.

- aut quia Pinus ei dicata [u], aut quia arbor esset navigiis componendis idonea (x). Cæterum fructus in aris Deorum non infrequenter aspicimus, ac præsertim ficus, quas Diis omnibus sacras, & aris in omni Sacrificio imponi, & quovis thure ad odorem esse aptiores, præter Hierophantas,
- (u) Voss. de Theol. gent. lib. 9. p. 789.
(x) Gyrald. lib. de navig.

- [y] Apud Buegel. de conviv. esp. 43. in Theol. Rom. ant. Tom. 12. p. 140.
(z) Epist. 24.
- [y] disertissime testatur Julianus (z).

ΟΜΗΡΟΣ

ΗΡΛΑΝΚΑΡΥΚΑΡΕΤΑΣ ΜΑΚΑΡΛΗΤΕ ΠΡΟΦΗΤΑΝ
ΕΛΛΑΝΛΗΔΟΣ ΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΕ ΛΙΟΝ
ΜΟΥΣΕΝ ΦΕΙΓΟΣ ΟΜΗΡΟΝ ΑΓΗΡΑΤΟΝ ΣΤΟΜΑΚΟΣ ΜΟΥ
ΠΑΝΤΟΣ ΟΡΑΣΤΟΥ ΤΟΝ ΔΑΔΑΜΟΝ ΑΡΧΕΤΥΠΟΝ

ΟΥ ΧΕΡΟΣ ΕΣΤΙΝ ΕΜΟΙ ΦΡΑΣΙΝ ΓΕΝΟΣ ΟΥΔΟΝΟΜΑΥΤΟ
ΝΥΝ ΔΕ ΝΕΚΑΛΩΤΑΝΟΥ ΠΑΝΤΑΣ ΔΟΞΕΡΕ Λ
ΠΑΤΡΙΣ ΜΟΙ ΧΟΛΗ ΠΑΣΑ ΤΟ ΔΟΥΝΟΜΑ ΣΙΝ ΟΜΗΡΟΝ
ΕΣΤΙ ΤΙΔΕ ΜΟΥΣΕΛΛΗΝΟΥ ΚΕ ΜΟΝΟΥ ΔΕ ΝΕΠΙΟΣ

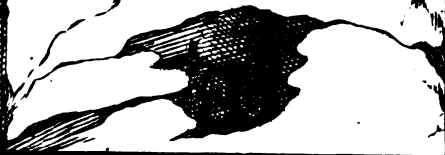
ΣΙ ΜΕΝΟΝΗΤΟΣ ΕΦΥΣ ΠΛΑΣΘΑΝΑΤΟΝ ΣΕ ΕΡΟΙΗΣ ΑΝ
ΜΟΥΣΑΙ ΚΑΙ ΜΟΙΡΑΝ ΗΓΜΑΛΕΚΑΛΩΤΑΝ ΑΝΑΣ
ΕΙΔΗΣΘΑΛΩΤΑΝ ΑΝΑΣ ΠΑΣΕΝΟΝΗΤΟΣ ΣΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣΙΝ
ΟΥΜΑΣ ΕΤΑΥΤΕ ΧΡΗΣΙΜΕΝΕ ΠΟΙΝΤΑ ΦΡΟΝΕΙΝ
Η ΑΛΛΕΙΝ ΛΗΤΟ ΑΛΛΗΝ ΕΣΠΕΙΤΟΣ ΑΦΕΣΔΙΟΥΤΕΛ
ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΦΑΣΙΝ ΘΕΙΣ ΣΕ ΟΜΗΡΕ ΠΕΔΕΙΝ

ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ

ΕΧΡΗΜΕΝΕ ΤΑΙΣΥΝΕΡΛΤΙΦΙΔΙΣ ΜΕΝΑΝΔΡΕ
ΛΕΥΝΕΣ ΔΙΕΤΕΛΑΙ ΚΟΡΤΙΑ ΤΕΡΠΝΑΘΕΟΥ
ΔΗΛΟΣ ΤΑΙΣΙΦΟΡΕΦΑΝΑΙΣΙΘΕΟΝ ΟΠΠΟΤΕ ΚΑΙΝΥΝ
ΣΗΝ ΜΟΙ ΕΝΗΚΑΤΙΔΙΩΝΑΥΤΙΚΑ ΠΑΣ ΣΕΦΙΛΕΙ

ΦΑΙΔΡΟΝ ΕΤΑΙΡΟΝ ΕΡΑΤΟ ΣΟΡΑΣΙΕΡΗΝ ΑΘΕΑΤΡΑΝ
ΤΟΝ ΔΕ ΜΕΝΑΝΔΡΟΝ ΑΕΚΡΑΤΑΓΥΚΑΖΟΜΕΝΟΝ
ΟΥΝΕΚΑΡΑΝΟΡΟΝΟΥΣΙΑ ΑΡΟΝΒΙΟΝΕΣΣΕΙΔΙΔΑΣ
ΗΔΩΝΑΣ ΕΚΗΝΗΜΑΡΑΜΑΣΙΠΑ ΣΙΓΑΜΕΝ

ΟΥΦΑΥΛΛΕΣ ΤΗΣ ΑΚΑΤΟΦΟΛΛΜΟΥΣΣΕ ΜΕΝΑΝΔΡΕ
ΤΗΣΔΕΙΟΜΗΡΕΙΗΣΦΙΛΑΤΕΜΟΙΚΕΦΑΛΗΣ
ΑΛΛΑ ΣΕ ΔΕΥΤΕΡΑΕΤΑΣ ΕΞΟΦΟΣ ΚΡΕΙΝΜΕΤΕΚΕΙΝΟΝ
ΕΜΜΑΤΙΝΟΣ ΚΑΙΝΟΣ ΠΡΟΣΟΝΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Von Lubrasche Sculp.

HERMA

MENANDRI COMICI

POETÆ.

SAXUM hoc fœde mutilatum, & longitrorsum præcipue ita scissum, ut tertia pene descriptorum versuum pars desideretur, magnum facefferet explorantibus negotium, nisi aliud huic simillimum nobis integrum servasset eruditorum hominum industria. Illius itaque absolutam perpetuamque speciem ex Grutero, & Fulvio Ursino, & ex Gronovio repetentes terminum esse, aut Hermam (a) [a] De Hermis in præf. dictum. reperiemus, cui superpositum fuerit Menandri clarissimi Poetæ Comici caput, ut cum ex ipsius mutilato nomine, tum ex tribus insculptis tetrastichis apertissimum est. Propterea eum, quem Gronovius habet [b], adjecimus, ex quo videre est, quam turpiter attritum fuerit istud, quod (b) Thef. Græc. antiq. tom. 2. pag. 98. nobis superest, fragmentum.

Versus autem in ipso insculpti usitatoribus literis ita describi possunt.

Μένανδρος.

Ἐκρην μὲν σῆσαι σὺν ἔρωτι φίλω σε, Μένανδρέ,
 ὧ σὺν ζῶν ἐτέλεις ὄργια τέρπνα θεῶ.
 Δήλος δ' εἰ φορέων αἰεὶ Θεὸν, ὅποτε καὶ νῦν
 Σὴν μόρφην κατίδων αὐτίκα πᾶς σε φιλεῖ.

Φαῖδρον ἔταίρον Ἐρωτος ὁρᾷς στερήνα Θεάτρων
 Τὸν δὲ Μένανδρον αἰεὶ κράτα πυκάζομενον.
 Οὐνεκαρ ἀνθρώπους ἴλαρον βίον ἐξεδίδαξα
 Ἡδύνας σκῆπν δρᾶμματα πᾶσι γάμων.

Οὐ

Οὐ φωνῶς ἔσησα κατ' ὀφθαλμοῖς σε, Μένανδρε,
 Τῆς δέ γ' Ὀμερεΐης φίλτατε μοῖ κεφαλῆς.
 Ἀλλά σε δάπτερα ἔταξε σόφος κρίνειν μετ' ἐκείνων
 Γραμματικός κλείνας πρόσθεν Ἀριστοφάνους

Vocem ΦΙΛΩ non φιλῶ a φιλέω, ut aliis placuit, verum
 φίλω a recto φίλος reddimus. Hæc vero tria tetrasticha
 ita interpretamur.

*Debueras socium prope stare, Menander,
 Amorem,
 Quocum vixisti ejus dulcia sacra colens.
 Utque Deum semper referēbas ore, tuam sic
 Continuo formam qui videt, omnis amat.*

*Idalii socius pueri, Sirenque theatri
 Multo stipatus flore Menander hic est.
 Ille docens bilarem mortales ducere vitam,
 Cuncta edulcavit drammata connubiis.*

*Non male te posui contra ora, Menander,
 Amoris
 Cavē mihi ante alios, heic statuendus eras,
 Namque a Mæonio dixit te vate secundum
 Olim Grammaticus clarus Aristophanes.*

Quum vero hunc terminum Menandro inscriptum una
 cum Homérico ipsi ex altera parte respondente Romæ
 fuisse Gruterus, Ursinus, Gronovius, aliique asserant,
 iisdemque characteribus Gronovius expresserit, quos in
 saxo insculptos legimus, verisimillimum est hunc Hermam
 ex iis esse monumentis, quæ Romæ emta Carolus Emma-
 nuel primus in hanc augustam urbem advexit; & huic opti-
 mo Principi debemus, quod illud prorsus non interie-
 rit, sicuti non parva illius pars a Fulvii Ursini, qui in-
 tegrum legerat, ætate, prorsus interijt. Quamquam vero
 ista epigrammata perire amplius non possint, tot jam in
 cufis operibus exscripta, attamen magna semper autogra-
 phi,

phi, quo illæ corrigi possunt editiones, jactura. Duos fuisse simul positos hujusmodi Hermas Homericum unum, Menandricum alterum ex tertio epigrammate omnino certum est. At ubi primum steterint hi termini, vel quo tempore, quove pacto, vel a quo Romam advecti, an ipsa in urbe elaborati fuerint, an publici, an privati ædificii steterint in vestibulo conjectare difficillimum est. Agedum potius quocunque, ut ita dicam, fato, hoc tanti Poetæ non despiciendum penes nos servatum fuerit monumentum, ipsum tantisper pro nostris viribus illustremus.

MENANΔΡΟΣ.

Menandri nomine plures fuisse viros non ignorat quicumque fuerit in Græcis, & Latinis historiis mediocriter versatus. Duos etiam Comicos Poetas hujus nominis tradit Suidas, omnesque admittunt eruditi, alterum nempe inter veteres Comicos annumeratum, cujus nulla superest litera, alterum novæ Comœdiæ Principem, de quo nunc agimus, cujus nomini extra omnem dubitationis aleam hoc inscriptum fuit monumentum. Hujus patriam, tempusque, quo vixit, græca nobis aperit inscriptio penes Gruterum, [c] quam etsi Bellorius in suo omiserit. Menandro, ut mendosam, aut spuriam, tamen Gronovius, Meursius, alique probant emunctæ naris critici (d).

[c] Pag. 1037.
v. etiam pag.
918. n. 12.

(d) Gronov.
Thes. antiquit.
Græc. t. 11. pag.
98., Meursius
in populis At-
tica, & in Ar-
chontibus.
V. eundem Gronov.
ibid. t. 4.
pag. 731. &
1246.

MENANΔΡΟΣ ΔΙΟΠΕΙΘΟΥΣ
ΚΗΦΗΣΙΕΥΣ ΕΓΕΝΝΗΘΗ ΕΠΙ
ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΣΩΣΙΓΕΝΟΥ
ΕΤΕΛΕΥΤΗΣΕΝ ΕΤΩΝ Ὰ
ΚΑΙ Ὰ ΕΠΙ ΑΡΧΟΝΤΟΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ Ὰ
ΚΑΙ Ὰ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ
ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

i.e.

i. e. Menander Diopithi filius Cephesiensis natus est Archonte Sofigene, obiit annum agens LII. Archonte Philippo, anno XXXII. Ptolemæi Soteris regni.

[e] Eusebius
in Chron. vixisse
ait an. 1. Olymp.
122.

Menander itaque Diopithi, & Hegesistrates filius, ut Suidas ait, Cephesiæ in oppido Atticæ quinque, vel sex passuum millibus Athenis dissito natus est, Archonte Sofigene, anno nimirum tertio Olympiadis CIX., obiit vero anno ætatis suæ (e) LII. (quanquam alii quinquagesimo mortuum velint) tertio Olympiadis CXXII., XXXII. Ptolemæi Soteris regni, si superius allatæ inscriptioni fides est habenda, quam nonnulli mendosam putant, cum annus Ptolemæi regni trigessimus secundus juxta illos, quinquagesimo secundo ætatis Menandri non respondeat, nec congruat (f).

[f] Meursium
vide de Arch.
l. 4. c. 18. in
tomo 4. Gronov.
Ant. Græc.

Præceptore usus est Theophrasto, ut ex Diogene Laertio in hujus Philosophi vita perspicuum est. Versatus etiam est cum Aléxide Comico Poeta, ab eoque fabulas componere didicit, ut in Prolegomenis antiqui cujusdam scholiastis in Aristophanis comædias legitur. Ab Ægypti, & Macedoniæ Regibus per legatos petitus fuit auctore Plinio. (g) Majorem nihilominus consecutus est gloriam a posteris post obitum, quam a popularibus suis dum viveret: quamobrem Martialis.

(g) Plin. hist.
nat. l. 7. c. 30.

Rara coronato plaufere theatra Menandro.

(h) Athenæus
Deipnosoph.
p. 585. 594.

[i] A. Gellius
n. att. l. 17.
c. 4.

Subiit etiam multorum invidiam, & Philemonis præcipue Comici pariter Atheniensis, qui variis eum laceffivit, & vicissim ab eo petitus est disteriis [b], a quo etiam ambitu, & factionibus plerunque vincebatur. [i] Præterea Menandrum magnum etiam in discrimen adduxit inita cum Demetrio Phalereo, qui Athenas occuparat, amicitia: nam cum is hostis patriæ declaratus urbe excedens in Ægyptum se recepisset, accusatus Menander parum absuit, quin capite damnaretur ob hoc unum, quod amicus Tyranni fuisset: at purgavit ipsum Telephorus De-

Demetrii gener. (l) Quo tandem genere mortis fuerit extinctus, ostendit vetus Nasonis interpret ad illos in Ibin versus.

[1] Diogenes
Laertius in De-
metrio.

*Comicus ut liquidis periit dum nabat in undis,
Et tua sic stygius strangulet ora liquor.*

Inquiens. Menander Comicus Atheniensis, dum in Pireæo portu nataret submersus est, de quo nobilissima a Græcis editæ traduntur elegiæ, & a Callimacho epigramma. Errant siquidem, qui versum illum de Terentio aut Eupoli exponunt (m), non enim hic sermo est de naufragio, quem fecerit alteruter ex istis, at de natatione voluptatis, & lavationis ergo, quæ mortis causa fuit Menandro. Quod si de naufragio hic ageret, Ovidius dixisset potius *mersus in undis, aut obrutus undis*, aut aliqua alia phrasi, quarum ipsi magna semper copia, usus foret. Menandri vero sepulchrum in Attica ostendi venientibus ex Pireæo testis est Pausanias in Atticis. Quæ de hujus Poetæ patria, vita, & obitu hætenus dicta cum ita sint, ut deinceps aliquid de illius moribus indole, & operibus dicamus trium horum epigrammatum occasionem præbebit interpretatio.

[m] V. Edit.
Cnippigii in
Ibin n. 591.

Ἐχρην μὲν τῆσδε σὺν Ἐρωτὶ . . .

Curnam amicus amoris Menander, ejusque cultor dicitur, atque adeo dignus, qui juxta Erotem collocaretur? Si hæc Gyraldus legisset, aut Suidas, qui mulierosum fuisse, & foëminarum impotentissimum amatorem istum Poetam putarunt, hic ejus intemperantem libidinem notassent. At Gyraldus nimium severus fuit parumque cautus in ferendo de hujus Poetæ moribus judicio, quum enim in Suida legisset περὶ γυναικῶν ἐκμαρῆσταιν fuisse Menandrum, perperam insuper intellectis duobus Plinii, & Plutarchi locis, eundem velut omnis obscœnitatis magistrum sugillavit (n).

[n] Gyraldus
diol. 7. p. 857.

Ac primum in errorem inductus est Plinii loco (o), in quo

(o) Hist. nat.
l. 30. c. 1

quo de marmoribus ad ædium ornatum usurpatis ait : *versicolores quidem maculas, & in totum marmorum apparatus Menander etiam diligentissimus luxuriæ interpret primus, & raro attigit* : quæ verba si ad nostrum Menandrum referantur, ita intelligenda sunt. Menander solitus Atheniensium luxum carpere, primus est, qui marmorum apparatus universim, variasque etiam illius species interdum attigerit. Ita sentit Baillet (p) : suspicamur tamen alium potius Menandrum a Plinio significari, luxus fortasse in marmoreis operibus potissimum auctorem, aut marmorum elaborandorum artificem.

[p] *Jugement
des sçavans*
t. 3. p. 437.

Nec minus absurde hunc Comicum carpit, ut morum corruptorem Gyraldus adducens duos ejusdem versus ex Plutarcho, cujus totum locum, cum attente non perlegerit, quid sibi vellet iste scriptor, non est assecutus. Nam is in opusculo inscripto *πῶς δὲ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούει*, postquam attulit multas variorum Poetarum a vitio nos revocantium sententias, addit [q].

[q] *Alq. edit.*
p. 18.

Ο' δὲ Μενανδρος ἔφηρε μὲν ἀμέλει τὴν φιληδοσίαν, καὶ ὑπελά-
νωσε τοῖς ἐρωτικαῖς καὶ διαπύροις ἐκείνοις.

Ἀπανθ' ὅσα ζῇ, καὶ τὸν ἥλιον βλέπει
Τὸν κοῖνον ἡμῖν δέλα ταύτ' ἐοῦ' ἡδονῆς.

Πάλιν δ' ἐπέσρεψε καὶ διέσπασε πρὸς τὸ καλὸν ἡμᾶς, καὶ τὴν
θρασύτητα τὴν ἀκολασίαν ἐξέκωψεν εἰπὼν,

Ὅνειδος αἰσχροῦ βίος ὅμως καὶν ἡδὺς ἦ.

Quæ verba cum Menandri versibus ita nobis placet interpretari.

Menander vero primum quidem nos ad voluptatis amorem excitat, ac veluti stimulos subdit amatoris illis, ardentibusque versiculis.

Quæ-

*Quæcunque solis una cum nobis vident
Lucem, voluptati ista nostræ inserviunt.*

*Mox avertit nos, & retrahit ad honestum, & incontinen-
tiæ audaciam excindit, inquit.*

Probrosa turpis vita, quamvis dulcior.

Non alia itaque de causa ἔρως φίλος, & παῖδρος ἔταυρος
in hisce versibus noster Poeta dicitur, nisi quod fabulas
amoribus refertas, ut Poetæ plerique omnes consuevere,
conscripserit. Idcirco Ovidius (r) cum nullum amoribus
carere Poetam dicit, tum de Menandro. (r) Trist. lib. 2.
el. 1. v. 260.

*Fabula jucundi nulla est sine amore Menandri,
Et solet hic pueris, virginibusque legi.*

Qui versus ostendunt Menandri Comœdias, quanquam
singulæ amores contineant, non tamen obscœnas, & castis
moribus detrimentosas a Quiritibus habitas fuisse, ut nec
obscœnus, nec morum corruptor habitus est Homerus,
quanquam, ut idem Ovidius ait, utraque illius Pœsis tam
Ilias, quam Odyssœa amatoria sit. Demum etsi Glyceram,
& Thaidem amasse dicatur [s], & insanus fuisse mulierum
amator, id si ex ejus carminibus tantum, ut opinor, pa-
rum cauti censores coniecere, potuit Menander sicubi
paullo mollior, & remissior est, justius Ovidio fortasse di-
cere (t). [s] Athenæus
Deipnosoph.
pag. 594., Cau-
saub. in Athen.
p. 793., Mart.
in apophor.
[t] Trist. l. 2.
el. 1. v. 352.

*Crede mihi mores distant a carmine nostro:
Vita verecunda est, musa jocosa mihi.*

Ceterum non inficior multos fuisse, imo & superesse
adhuc in fragmentis Menandri versus, a quibus castæ,
piæque aures tantisper abhorreant, ut admonuit Henricus
Ste-

(u) Pag. 188.

Stephanus in prolegom. in hujus Comici γράμμις a se collectas ; [u] sed enim utut inter tot aureos, & Philosophiæ plenos versiculos nonnulli sint parum pii, quibus illos personis tribuat Poeta videndum esset, ejusque probitas, & impietas ex integris drammatibus foret judicanda. Plutarchus, qui legerat, ut habemus in epitome opusculi, in quo Aristophanem cum Menandro conferebat illius jocos, ait, aut obscœnos esse, aut Cynicam sapere mordacitatem : Menandrum vero utroque carere vitio, salibusque scatere, & honestis, & innocuis.

Denique Comicum hunc fatis commendat, vel unus a D. Paullo laudatus versus.

Φθειρῶσιν ἤδη χρηθ' ὁμίλια κακάι .

Mores bonos colloquia corrumpunt mala.

Ὅργια τέρπνα Θεῶν .

[x] In *Æneid.*
iv. 312.

Quanquam orgia proprie sint festa in honorem Bacchi, ὄργια ἀπὸ τῆς ὀργῆς dicta, i.e. a furore, quo incitatæ Bacchantes discurrebant, quælibet etiam apud Græcos sacra significabant, ut cæremoniæ apud Latinos teste Servio [x] quapropter ὄργια πόθων, *amorum sacra*, & in epigr., & apud Aristophanem in ranis legitur.

Δήλος δ' εἰ φορέων

Δήλος, φανερός, & alia significationis ejusdem cum participiis cujuslibet temporis, eleganter conjunguntur per verbum substantivum εἰμι resolvique possunt per particulam ὅτι hoc pacto. Δήλος ἐστὶ παρανόμησας, pro δήλον ἐστὶ, ὅτι αὐτὸς παρανόμησε, *certum est eum contra legem fecisse* ; ita dictum est a Poeta δήλος δ' εἰ φορέων αἰεὶ Θεῶν pro δήλον ἐστὶ ὅτι σὺ αἰεὶ φέρεις Θεόν, *apertum est, quod Deum, amorem nempe, semper præ te feras.*

Amo-

Amorem igitur præ se tulisse, facieque ipsa nunc in-
tuentium amorem sibi conciliare Menander dicitur. Porro
quanquam strabis oculis præditus foret, attamen formosu-
lum fuisse, nimisæque elegantis studiofiolem, ac veluti
amorem spirasse ex illis etiam Phædri versibus (y) con-
jicimus. (y) Lib. 4.
fab. 1.

... Menander nobilis Comædiis,
Quas ipsum ignorans legerat Demetrius,
Et admiratus fuerat ingenium viri,
Unguento delibutus, vestitu adfluens,
Veniebat gressu delicato, & languido &c.

Σειρῆνα Θεάτρων.

Ut Siren theatri dicitur hic Menander, latina Seiren
appellatus est Terentius illius imitator (z). At Menan-
der præcipue jure optimo ita nuncupatus, ut jucundarum,
& jocosarum fabularum autor, quibus cæterorum Comico-
rum luminibus obstruxit, & novæ Comædiæ princeps ap-
pellari meritus est. [z] Farnabius in
notis Terentii

Quamobrem de illo Quintilianus [a], ita omnium ima-
ginem in vita expressit, tanta in eo inveniendi copia, &
eloquendi facultas, ita est omnibus rebus, personis, affecti-
bus accommodatus, ut omnibus ejusdem operis autoribus te-
nebras obduxerit. Statur etiam Menandricas fabulas Ro-
mæ agi solitas commendat hisce versibus (b). (a) Lib. 8. in-
stit. orator.
cap. ult.

Quid laudem risus, libertatemque Menandri,
Quam Romanus bonos, & Graja licentia miscet.

Multi denique ejus laudant Comædias, quarum nume-
rus incertus esse videtur. Alii enim CV., alii CVII.,
alii CVIII., ut A. Gellius refert, enumerant [c]. Qua
de re luculenter Albertus Fabricius, qui omnium nomi-
na [c] N. An.
lib. 17. cap. 4.

M

na

[d] *Biblioth. Græcæ tom. 2. pag. 768.* na ex variis antiquorum Scriptorum monumentis colligit (d). Minus tamen mirum est tot composuisse fabulas,

(e) *Gyraldus dial. 7. p. 857.* cum ab aliis auctoribus multa excerpserit, quod illi vitio vertunt Eusebius, & Porphyrius [e], qua de re Cratinus, seu Latinus, ut alii volunt sex libros edidit, quos de Menandri furtis inscripsit [f].

[f] *Eusebius in Chronico. Baillet jugement des savans tom. 3. p. 437.*

Αἱεὶ κράτα πυκαζόμενον .

Πυκαζόμενος a πύκαζω, & a Th. κύαα *dense*, valde stipatum significat, aut affabre expoliturum: adeoque vel vertere possumus *floribus valde semper stipatum*, vel potius *politulum, formosulum*. Et forte eo hic sensu dicitur πύκα-

(g) *Oper. v. 791.* ζόμενος, quo Hesiodus (g) dixit μάλα γὰρ τὲ νόον πεπυκαζμένος ἐστὶ; ita ut ingenio limatulo, & admodum liberali fuisse dicatur Poeta. Arrisit tamen magis *multo flore stipatum* dicere, juxta illud in epigr. (h) καὶ στεφάνοις κεφάλαια πεπυκαζμένα, *coronis capita stipemus*.

(h) *Antheolog. lib. 2.*

Ἡδύνας σκῆνην .

Dulcem reddidisse scenam fortasse dicitur, quod veteris Comoediæ severitatem, nimiamque libertatem attemperarit, suaviorem, jucundiorumque reddens Comoediam; cum nemo jam palam suis de vitiis reprehendi e theatro, & in populi frequentia exagitari extimesceret, quod ab Eupoli, Cratino, atque Aristophane factitatum fuisse testatur Horatius [i].

(i) *Sat. 4. lib. 1.*

Δράμασι πάσι γάμων .

Johannes Clericus γάμων mavult legere, quam γάμων, ita ut sensus sit jocosum plena esse drammata omnia Menandri, quam lectionem probaremus & nos, nisi ipsum, quod sub oculis habemus, reclamaret saxum γάμων habens,

bens, sententiamque exhibens non obscuram. Nam Comœdias omnes Menander pro comica dignitate nuptiis clausit, quod etiam a Terentio, quem *dimidiatum Menandrum* Cæsar, Cicero vero *conversum*, *expressumque* latina voce *Menandrum* appellavit, observatum videmus in VI., quæ supersunt, ejus Comœdiis, quarum singulæ non unius tantam, verum duarum continent amores mulierum, ut implicatio, variisque distincta eventibus fabula majorem excitet admirationem, & voluptatem. Hæc etiam laus tribuitur Menandro in alio Christodori epigrammate, quod paullo post afferemus hoc versu.

Πολλῶν γὰρ ἔρωτας ἀπέπλεσε παρθενικῶν.

Namque puellarum multos confinxit amores.

Οὐ φαύλως ἔσησα καὶ ὀφθαλμοῖς . . .

Ultimum hoc tetrastichon, ut jam diximus contra hunc Menandrium Terminum ex altera parte Homericum etiam positum fuisse nos commonefacit, cujusmodi (K) *Pag. 419.* duos Hermas Gruterus Romæ fuisse ita scribit (k) *Romæ in Mausoleo Augusti duo termini, quorum alteri Homeri caput impositum fuit, alteri Menandri.* Huncce vero Homericum Hermam, ut Gronovius habet [l] hic non ab re alienum duximus, una cum Menandrico ponere, versusque insculptos, usitationibus literis hic exscribere.

(l) *Antiquit. Græc. tom. 2. pag. 20.*

Ὅμηρος.

Ἡρώων κάρυκ' ἀρετῆς, μακρῶν τε φρόνητων.

Ἑλλάνων δόξης δάπτερον ἀέλιον.

Μησέων φέγγος Ὅμηρον ἀγήρατον σῶμα κόσμος

Παντὸς ὄφας τῶτον δαίδαλον ἀρχέτυπον.

M 2

Οὐκ

Οὐκ ἔθος ἔστιν ἐμοὶ φράζειν γερὸς, ἔδ' ὄνομ' αὐτὸ ,
 Νῦν δ' ἔνεκ' Αἰλίου πάντα σαφῶς ἐρέω.
 Πατεῖς μοι χθῶν πᾶσα, τοῖ δ' ἔνομα φάσιν Ὀμηρον,
 Ἐστὶ δὲ Μυσάων, ἐκ ἔμον ἔδεν ἔπον.

Εἰ μὲν θνητὸς ἔφους πῶς ἀδάατον σε ἐποίησαν
 Μῦσαι καὶ μοῖραι τῆμα ἀνέκλωσαν ἀναξ;
 Εἰ δ' ἔοθ' ἀθάνατος πῶς ἐν θνητῷ σε ἀριθμῶσι;
 Οὐ μά σε τάυτ' ἔχρη, σέμνε ποίητα, φρόνεν.
 Ἀλλ' ἔγνων τὸ ἀληθές, ἔπει το σαφές διαφάγεται.
 Ἀνθρώπων φάσιν, θεῖε, σε, Ὀμηρε, πέλειν.

Quos versus ita latinitate donavimus.

*Præconem Heroum virtutis, Graiugenum, quo
 Inclyta tanquam alio gloria sole nitet,
 Musarum vocem, atque os totius orbis Homerum
 Hac par archetypo dædala imago refert.*

*Non genus aut nomen consuevi farier: at nunc
 Perspicue Aeliano cuncta iubente loquar.
 Patria mi tellus est omnis, nomen Homerus;
 Musarum omnia sunt carmina, nulla mea.*

*Si mortalis eras, cur fati flamine rupto,
 Musa immortalem te voluere Deum?
 Quod si immortalis, mortalibus annumerari,
 At non debueras, magne Poeta, pati.
 At verum novi: mortalem dicere mavult
 Vulgus, namque an homo sis, latet anne Deus.*

Versus autem ille νῦν δ' ἔνεκ' Αἰλίου πάντα σαφῶς ἐρέω
 nonnullos in hanc opinionem adduxit eruditos, ut cen-
 ferent Aelianum hunc istorum esse auctorem epigram-
 matum, eorumque etiam, quæ in Menandrico termino
 sunt insculpta; namque idem stylus, idemque hinc inde
 epi-

epigrammatum numerus, eademque brevitās, & accuratā concinnitas eundem utrorumque auctorem prædicat.

Aelianum autem istum facile cum iisdem credam eum ipsum esse Sophistam, qui variarum historiarum libros, & animalium historiam conscripsit, tum quod non alium, qui politioribus literis aliquod sibi nomen fecerit Aelianum agnoscimus, tum etiam quod horum versuum concinnitas ab Æliani τῷ μελιφθογγῷ ingenio non abhorreat. Quin & verisimile existimo hosce duos terminos ab Æliano Bibliothecæ suæ ornamento fuisse collocatos, in villa, quam in via Ostiensi habebat: quæ si veritati consentanea sunt, quum Ælianus post Adriani tempora flourerit, ut Philostratus ait, nostrum etiam hoc monumentum nupera tantum ab Adriano tempora sibi vindicant.

Nec prætereundum censemus quid circa horum in laudem Homeri tetrastichorum stylum observaverimus. Nonnullæ in his leguntur phrasæ, quæ sunt ex aliis in Homerum epigrammatibus petitiæ.

Sic Anthologiæ libro tertio tit. εἰς ποιήτας Antipater Sidonius τὸ μέγα σῶμα, & ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Homerum vocat, & Paullus Silentarius ibidem Περὶ δὲ τοῦ σόφου σώματος θεῖον Ὀμηρον. Primi etiam tetrastichi tres versus Antipatri ex alio epigrammate decerpti sunt, quod subijcimus.

Ἡρώων κάρυκ' ἀρετῆς μακάρωντε πρόφητον
 Ἑλλάνων βίοντα δάπετον ἀέλιον
 Μιστῶν φέγγος ἀγήρατον σῶμα κόσμος
 Πάντος ἀνιρροθία, ξεῖνε, κέχατε κόης.

Libro vero IV. Anthologiæ tit. εἰς ποιήτας idem Antipater.

Εἰ θεὸς ἔστιν Ὀμηρος ἐν ἀθανατοῖσι σεβέσθω,
 Εἰ δ' ἂν μὴ θεὸς ἐστὶ νημιζέσθω θεὸς εἴηαι.

Quibuscum congruere videntur duo Disticha ultimi epigrammatis. Εἰ μὲν ὁμοῖος ἔσθ' εἰ δ' ἐν' ἀδύνατος . . .
Atque hinc facile est conjicere istorum epigrammatum autorem, si forte Ælianus non sit, non admodum antiquum esse, utpote Antipatri Sidonii, qui Catonis Uticensis temporibus vixit, imitatore.

Ἀλλὰ σε δάπερ' ἔταξε

Homero neminem unquam prætulere Græci, quosque vel maxime laudabant, secundos ab illo dicebant. Menandro vero alterum ab Homero locum tribuere etiam videtur Aufonius in *πρωτοπαιτικῶν* ad Nepotem, cui autores prius legendos proponens, utrumque Poetam uno primum comprehendit versu.

*Perlege quodcumque est memorabile: prima monebo,
Perlege quodcum est memorabile, & ut tibi prosit
Conditor Iliados, & amabilis orsa Menandri
Evolvenda tibi, tu &c.*

Ἀποφώνη . . .

Aristophanem Grammaticum Gyraldus commemorat Menandri amicum, a quo etiam ait correptum fuisse Poetam, quod a cæteris tam multa suffuraretur. At unde hoc hauserit Gyraldus nos latet, imo unum tantum reperimus Grammaticum Aristophanem, Bizanthinum nempe, qui ut Suidas ait, Callimachum senem puer audivit, vixitque ut Anonymus testatur anno primo Olympiadis CXLV.; atque ita inter ipsum, & Menandrum XXIII. interfunt Olympiades, quamobrem non videmus, quoniam pacto iniri potuerit ab ipsis familiaris consuetudo.

Hæc habuimus, quæ de Menandro, ejusque hoc monumento

mento diceremus ; neque enim animus fuit ea omnia huc congerere, quæ dici possent, at ea tantum, quæ aut ab aliis prætermissa, aut parum accurate dicta fuerant, vel quæ res, & locus omnino postulabat, tria vero alia, quæ velut auxilium hic addimus, in Menandrum epigrammata legat, cui collibuerit.

Anthologiæ lib. I. tit. εἰς ποιήτας.

Αὐταὶ σοὶ τομάσπονδον ὠηρέψαντο μέλισσαι,
 Ποίκιλα μισοῦντων ἄνθεα δρεψάμεναι.
 Αὐταὶ καὶ χάριτες σοὶ ἐδώρησαντο, Μένανδρε,
 Στόμιλον ἀψοχὴν δράμασιν ἐνθέμεναι.
 Ζῶντι δ' εἰς αἰῶνα τὸ δὲ κλέος ἐστὶν Ἀθήναις.
 Τὰκ σέθεν ἑρᾶντων ἀπτόμενον περάτων.

Lib. III. εἰς ἄνδρας ἔκ ἐπισήμους.
 Διοδώρ.

Βάκχῳ, καὶ μύσῳσι μεμῆλωτα ἢ Διοπίθῳ
 Κεκροπίδην ἢ ἐμῷ, ξένε, Μένανδρον ἔχω.
 Ἐν πυρὶ καὶ ὀλίγῳ ὅς ἔχει κόριν· εἰ δὲ Μένανδρον
 Δίξῃαι δῆεις ἐν Δίῳ, ἢ μακάρων.

Lib. V.

Ἐστῆκε δὲ Μένανδρος ἐν ἀπύργῳ Ἀθήναις
 Ὀπλοτέρῳ κώμοιο σελάσφορος ἔπρεπεν ἀστὴρ.
 Πολλῶν γὰρ ἔρωτας ἀεπλάσε παρθενικῶν.
 Καὶ χαρίτων θεράποντας ἐγείνατε παῖδας ἱαμβύς,
 Ἀρπαγᾶς, οἰσμητῆρας ἀειδοῦσι κόρεϊς,
 Μίξας σέμνον ἔρωτι μελίφρονος ἄνθος αἰοῖς.

*Pieridum varios carpserunt undique flores
 Infedere tuo hinc ore, Menander, apes.
 Mentem ipsa charites subiere, tibi que dederunt*

M 4

Seri-

*Scribere jucundo multa jocosa stylo.
Æternum vivens magnum decus addis Athenis,
Et tua fama polum non moritura petit ..*

*Acceptus Baccho, & Musis Diopitæ Menander
Cecropio natus clauditur hoc tumulo.
Exiguus nunc ille cinis, quicumque Menandrum
Quæritat, inveniet cum Jove, vel Superis.*

*In bene turritis fuit iste Menander Athenis,
Eluxitque novi nitidissima stella theatri,
Namque puellarum multos confinxit amores,
Et Charitum famulos componere novit iambos,
Virginis innuptæ rapidos, alacresque ministros
Commiscens dulci cantus modulamine amorem.*

ΚΟΙΝΩ
ΑΤΕΛΩ

ΛΙΦΙΛΗΠΙΣΤΗΚΑΙΣΥΝΕ
ΤΩΝΑΝΕΙΚΗΤΩΝΡΩΜΑΙΩΝ

ΠΑΤΡΩΝΙ

DUO GRÆCÆ INSCRIPTIONIS FRAGMENTA ILLUSTRATA.

SI conjectare fas est, duo hæc fragmenta, in Regii Athenæi porticu seorsim collocata, unum esse lapidem opinamur. Eadem profecto saxi venâ, eadem illius corona, idem etiam pene dixerim scalprum, eademque artificis manus cur ita sentiamus, in causâ sunt. Verum hæc levia nimis forent, nisi etiam ex hisce simul compactis fragmentis, quanquam plurima desiderentur adhuc, commodam aliquam colligeremus sententiam. Positum itaque existimamus fuisse hoc marmor, cujus non parva deest pars eidem Quinto Glitio Atilio Agricola, cujus fortia gesta, & militaria præmia in variis marmoribus nostris insculpta leguntur. Vide sis apud Muratorium in novo Thesauro pag. CCCX. Quisnam fuerit iste Agricola tunc dicemus, quum illius cetera monumenta explanabimus. Nunc satis nobis fuerit, si hunc eidem inscriptum fuisse lapidem, & quid sibi velint pauca hæc verba utcumque ostendamus. Duo itaque ista fragmenta simul compingenda ducimus, sola tamen nomina supplemus; quæ tamen addita fuisse verosimile est; illius *ἐγκώμια* supplere difficile foret, & longum.

Κ Ω Ι Ν Τ Ω Γ Λ Ι Τ Ι Ω

Α Τ Ε Ι Λ Ι Ω Α Γ Ρ Ι Κ Ο Λ Α

Κ Α Ι Φ Ι Λ Η Π Ι Σ Τ Η Κ Α Ι Σ Υ Ν

Τ Ω Ν Α Ν Ε Ι Κ Η Τ Ω Ν Ρ Ω Μ Α Ι Ω Ν

Π Α Τ Ρ Ω Ν Ι.

Com-

Communibus hanc inscriptionem literis ita possumus exprimere.

Κοῖντο Γλιτίω (forte scriptum fuit Γλιτζίω) Ἀτελίω
 Ἀγρικόλα , καὶ φιληπίση , καὶ σὺ τῶν ἀνικτήτων Ρω-
 μαίων πατρῶν . i.e. Quinto Glizio Atilio Agricola . . . &
 probatae fidei viro , & invictorum Romanorum
 Patrono .

Καῖντο Γλιτίω Hæc nomina eodem ordine collo-
 cata sunt , quo in latinis habentur inscriptionibus , in
 quibus omnibus primus versus ita incipit *Q. Glizio* . . .
 secundus vero *Atilio Agricola* , ob quam rem certum pene
 ducimus Quintum hunc Atilium , eundem esse ac Glirium
 Agricolam , itaque nomina , eo quo supplevimus ordine
 esse collocanda . Observandum hic obiter est Quinti præ-
 nomen tribus modis exprimi a Græcis , ut ex marmoribus
 constat , Κοῖντος nimirum , & Καῖντος , & Κεῖντος . Possent
 variam hanc scribendi rationem evitare , si prænomina
 Romanorum , ut Latini faciunt , unica exprimerent ini-
 tiali litera . Verum hujusmodi notarum usus nullo in græ-
 co marmore occurrit . Hisce etiam dativis nullum subscri-
 bunt , aut ad latus adjungunt *ἰστέον* ut plurimum Græci la-
 pides . Nec id mirum quum Sextus Empiricus adversus
 Grammaticos contendat iota dativis nequaquam esse ne-
 cessario subscribendum .

Ἀτελίω . I longum Latinorum per diphtongum æ Græci
 efferunt , veluti Antoninus Ἀντωνῆρος , aliaque hujusmodi
 multa . Latini pariter æ græcum per i longum exprimere
 consueverunt Ἀριστέδης , Aristides . Unico semper t. & in
 Latinis , & Græcis saxis legitur hoc nomen contra aliquo-
 rum etiam eruditorum hominum morem , qui forte inter
 Atiliam , & Attiliam gentem distinguunt .

Φιληπίση , vocabulum hoc , quod nec Henr. Stephani
 Thesaurus , nec ullum Glossarium habet , *fidei amantem*
virum , cujus nimirum fides corrumpi non potuerit , vel
 qui nullo periculo deterreri potuerit , ne datam fidem ex-
 solveret , commissumve sibi negotium ad finem perduceret ,
 signi-

significat . Cur ornatus fuerit hoc nomine Glitius causa latet , sicuti illius etiam nobis adhuc latent gesta .

Τῶν Ἀνεικλήτων Ρωμαίων Πατρῶν .

Quid hoc rei est invictorum Romanorum Patrono ? Πάτρων , avos a voce latina Patronus profecto est , quum antiquorum Græcorum nemo ante Latinos hac voce sit usus . At post Reipublicæ tempora hac voce usos esse Græcos , eandemque illi significationem tribuisse duæ nos apud Gruterum (b) docent inscriptiones , in quarum altera TON ΕΑΥΤΟΥ ΠΑΤΡΩΝΑ , in altera TON ΠΑΤΡΩΝΑ legimus . Vis autem hujus verbi hoc in loco hæc est . Ρωμαίων Πατρῶν , Romanorum defensori , ac liberatori . Neque enim Romani ullos habuerunt Patronos , at ipsi Romani cives erant populorum , coloniarum , ac municipiorum , & privatorum etiam hominum patroni . Posslet etiam intelligi Ρωμαίων πατρῶν , inter Romanos patricio , seu uni ex patriciis Romanis , quum nobiles Romani , juxta antiquam populi divisionem a Romulo factam patroni dicerentur ; verum hæc interpretatio parum comoda est , nulloque potest confirmari exemplo . Locus est quidem Pollucis , ubi ait Πατρῶνας appellari γενάρχας , ac προπάτορας , sed ibi ope M.S. nonnulli legunt Πατρῶας (c) . Rectius itaque dixeris Πατρῶνα heic illum esse , qui alium a gravi aliquo periculo liberaverit , vel ipsi laboranti opem opportune tulerit . Favet Philoxeni glossa , in qua Πάτρων , βοητὸς , & ἐλθερώσας dicitur . Omnem vero dubitationis umbram disjicit Plutarchus [d] in Fabio , ubi narrans Minucii magistri equitum una cum suo exercitu ad Fabii castra profectionem αὐτὸς μὲν , inquit , ἐκέκινον πατέρα μεγάλη φωνή , οἱ δὲ στρατιῶται τὴν στρατιώτας πατρῶνας ἡσυχάζοντο , τῷ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀπελάτεροις προσφώνημα πρὸς τὴν ἀπελάπεσαντας . i.e. *Minucius Fabium patrem , ac illius milites Fabii milites patronos compellabant , quæ salutatio est eorum ,*

[b] Pag. 595.
n. 11., & 12.

(c) V. Poll.
edit.

[d] Tom. α.
p. 181.

eorum, qui liberati fuerint ad suos liberatores. Patroni nomen itaque liberatorem, defensoremque significat, & præclara hæc laus Q. Atilio data argumento est illius virtute Romanum exercitum a gravissimo aliquo discrimine, vel sæpe, vel semel fuisse vindicatum.

IN·HOC TIT·CLAVDII·DRVS·SI·F·CA PONT·MAX·TRIB·POT·H·COS·DE

TIBERIO. CLAUDIO. DRUSI. FILIO.

Inscriptum Marmor.

DEOS, quos Taurina Gens antiquitus colebat, eorundemque Sacra jam partim cognovimus, & exposuimus. Orphei postmodum insigne Anaglyphum, & non vulgare Poetae Menandri Saxum, cui Græci quoque Epigrammatis fragmentum adjecimus, utcumque illustravimus. Nunc ea, quæ in Regio Athenæo exstant de Romanis Imperatoribus scripta marmora interpretari pergitur. Quod primo loco damus Tiberio Claudio uncialibus literis inscriptum est; sed mutilum adeo fractumque, ut divinare difficillimum omnino, & ultra spem opus sit detegere, a quibus, & qua de causa fuerit huic Imperatori dedicatum. Si conjecturae locus est, e marmoris magnitudine, linearumque elegantia, & quadrata forma videtur prætulisse memoriam alicujus publici ædificii, puta Thermarum, Templi, vel Theatri, aut Balnei, quo ornata, auctaque fuerit a liberalissimo Principe Taurinorum Augusta. Si res ita se habet, vero simile etiam videtur consensu Ordinum, atque Decreto Decurionum, quod in Coloniis Senatusconsulti imaginem, & auctoritatem referebat, Saxum hoc Tiberio Claudio sculptum positumque fuisse, ut singularem nempe Imperatoris beneficentiam, & grati animi testimonium publico hoc monumento significarent. Jam certi sumus Taurinorum Augustam non modo magni semper a Romanis Imperatoribus habitam, sed ingenti etiam beneficiorum copia cumulatam fuisse. Id enim satis superque testantur ii, qui res Romanas priscæ illius ætatis scripsere, tum plurimi, qui variis in locis dispersi superant lapides, & quos in unum collectos, & commentariis illustratos publici quoque juris facere nobis animo pro-

proposuimus. Jamque operi manum admoveere cœpimus. Sed anno, quo hæc Imperatori dicata fuit inscriptio, de Mauritaniz populis, uti facilis res erit ostendere, Tiberius Claudius triumphavit; & Patris Patriæ nomen publice in Capitolio assumpsit. Suspiciari itaque, nec tam male, possumus, eam aut partem de Mauritanis victoriæ trophæa, aut Taurinz Coloniz pro Patre Patriæ votum continuïsse. Utraque res esse potuit; nihil tamen affirmare audentus; contenti nos, Consulatus, aliarumque appellationum Tiberii Claudii detritas in saxo, mutilasque notas historicorum, & lapidum ope supplere.

(a) *Hist. de la
May. de Sav.*
t. 1. p. 75.

(b) *De not. Rom.*
p. 749. & 780.

(c) *Grut. p. 237.*
n. 6.

IN. HQ. . . . In *hoc* perperam legit Guichenonius [a], nos in Honorem interpretamur Sertorii Ursati [b], & vetustissimæ inscriptionis [c] de Claudio Cæsare auctoritate confirmati.

IN. HONOREM. CLAUDII. CÆS. AUG.

GERM. SEXTUS. PÆTICUS. Q. F.

TERTIUS. ET. C. PÆTICUS.

SEXTUS. PRIMUS. HORIOLOGIUM.

CUM. SEDIBUS. PAGANIS.

LÆBACTIBUS. DEDERUNT.

Facit quoque ad rem hæc, quæ inter marmora Ecl.
(d) *Pag. 25.* *fineæ* occurrit [d].
LXVI. 3.

IN. HONOREM.

PONTIFICATUS.

I. CALPURNII. L. F.

Frequenti nempe usu receptum erat apud veteres. cum.
in

in *Honorem*, uti relatæ inscriptiones probant, tum *Honori*, & ob *Honorem* Imperatorum, Magistratum, Virorumque illustrium publica, privataque vota decernere; sive quia *Honorem* eorum veluti tutelarem Deum crederent, sive ut rerum ab iis præclare gestarum, aut acceptorum beneficiorum memoriam posteris consecrarent. Juvat unam, & alteram e Panvinio, & Grutero referre inscriptionem.

E Panvinio (e).

(e) *Comm. Resp. Rom.* p. 74.

HONORI *

IMP. CÆSARIS . DIVI . F.

AUG. PONT. MAX.

PATR. PATRIÆ . ET . MUNICIP.

MAGISTRI . AUGUSTALES . &c.

E Grutero [f].

(f) *Grut. p. 272.*
n. 9.

OB . HONOREM . PHILIPPI . IMPERATORIS .

SEMPER . AUGUSTI .

Elegantissimam quoque *Honori* cujusdam Marci Gavi tutelari Deo nuncupatam nuper edidit, & eruditissimis commentariis ornavit Comes Carolus Silvestri (g). Ut ve-
ro Romani *Honorem* tanquam Deum olim coluerint, a quibus postea ejusdem religio ad cæteras Romani Imperii provincias dimanasse vero simillimum est, docent nos manifestissime Lactantius (h), & Gyraldus [i]; & peculiari sane cultus genere; nam ei, Plutarcho teste (k), aperto capite Sacra fiebant, quum recto semper cætera Deorum Sacrificia, ex Pythagoræ instituto a Sacerdotibus peragerentur. Saturnum tamen excipit Tomasinus (l), utpote qui veritatis Deus esset, & cui nil homines obtegere possent.

(g) *Opusc. scient.*
t. 5. p. 365.

(h) *Lact. de fals. Rel. lib. 1. c. 20.*

(i) *Gyr. synt. 1.*
p. 48.

(k) *Plut. quæst. Rom.* p. 266.

(l) *Tomas. de donar. vet.*
p. 775.

* Honoris legit Græv. in Grut.

[m] *Cic. de leg.*
lib. 2. 23.

(n) *Val. Max.*
de Rel. lib. 1.

(o) *Grut. p. 100.*
n. 4.

sent. Extra Portam Collatinam Ædem soli Honori sacram extitisse tradit Cicero [m]; sed intra urbis pomœrium, auctore Valerio Maximo (n), Virtus, & Honos simul colebantur, in duobus quidem sejunctis Templis, ita tamen exstructis, ut unum alteri vestibulum esset, & ad Honoris Templum nonnisi per Virtutis Ædem ingressus, aditusque pateret. Inscriptionem Gruterus (o) exhibet, quæ Vir-
tuti simul, & Honori solutum a quodam Ulpio Marcello
votum commemorat.

VIRTUTI.

ET.

HONORI.

ULPIUS. MARCELLUS.

LEG. AUG. *

PR. PR. *

PANNON. INF.

V. S.

Inde etiam in nummis veterum Imperatorum Virtutem cum Honore conjunctam frequentissime intuemur; addita epigraphe. VIRTUS. ET. HONOS. ut ostenderent scilicet Maximum Imperii, & summarum dignitatum Honorem sola Virtute Duce, ac Comite eos consequi potuisse. Quamobrem Symmachus ad Ausonium [p] scribit: *Bene, ac sapienter Majores nostri, ut sunt alia illius ætatis, Ædes Honori, atque Virtuti gemellas junctim locaverunt, commentum quod in te vidimus, ibi esse præmia Honoris, ubi sunt merita Virtutis.* Quidni itaque in Honorem quoque, præstitemque Tiberii Claudii Deum dicata, erectaque fuerit marmorea hæc tabula, quæ simul aut victoriæ, aut liberalioris animi, aut cujuscunque rei ab Imperatore prospere, feliciterque gestæ memoriam exprimeret? TI.

* Legatus Augusti * Pro-Prætor.

TI. CLAUDII..... i.e. Tiberii Claudii. Præclarissimæ Claudiorum Gentis, quæ in Patricios, & Plebejos tributa fuit, originem dedit Aëtius Clausus Sabinus, qui patria pulsus magna cum clientum multitudine Romam [q] transfugerat; ibique anno conditæ urbis CCXCIV. in Senatum, atque in Patriciorum ordinem cooptatus, Appius Claudius dictus fuit, inclytumque posteritati suæ nomen reliquit. Tres tantum ab Appio Claudio ortas familias numerat Streinius (r); Regillenses nimirum a Regillo Sabinæ Oppido, quod vetus erat Claudiorum patria; pulchros a Publio Claudio Cæci filio, & Neronēs a Tito Claudio IV. Appii Cæci filio. Verum Antonius Augustinus (s) vir optime de antiquitate meritis quartam recenset; Centhonum scilicet cognomine a cæteris distinctam. De Cajo Claudio Appio Centhone meminit Gruterus (t).

(q) Tit. Liv. lib. 2. p. 224.

(r) Ap. Græv. l. 7. p. 1101.

(s) Ant. Aug. ioid. p. 1174.

(t) Grut. p. 229.

C. CLAUDIUS. APPIUS.

F. C. N. CENTHO.

His ab Antonio Augustino recensitis quatuor Claudio- rum familiis addere alii volunt Crassinos, Caudices, Hortatores, & Rufos, de quibus consulendus est Hoffmanus (u) E Claudia Neronum familia, Tiberius Claudius Nerone Druso Germanico Patre, & Antonia M. Antonii Triumviri filia Augustæ titulo [x] a Cajo Imperatore honestata, natus est Lugduni Cal. Augustis, anno urbis DCCXLIV., ante Æram Christi X. Consulibus Julio Antonio, & Fabio Africano. Eo ipso die, narrat Svetonius [y], quo primum Ara ibi Augusto a LX. nationibus dedicata est. Tiberius Claudius Nero Drusus appellatus fuit, sumto postmodum Germanici cognomine, quum ejus frater in Juliorum familiam adoptatus fuisset. Patri in Germania fato functo, ob maximas de illis populis relatas victorias, tumulum honorarium Exercitus, marmoreum arcum; quem nuthmi [z] in ejus memoriam percussi lectis Germanorum spoliis

(u) Lex univ. l. 1. p. 383.

(x) Debie num. aur. imp. p. 13. n. 11.

(y) Svet. ed. Casaub. lib. 5. p. 111.

(z) Debie loc. cit. p. 13. n. 7. 8. 9. 10.

N

or-

- (a) *Svet. loc. cit.* ornatum præferunt; Senatus via Appia (a) decreverat, p. 110. *posterisque Germanici nomen*. Claudius filius, a quo Patris gratia parumper digressi fuimus, ut hebetis erat ingenii, & infirma admodum valetudine, in equestri ordine vitam duxit ignobilem obscuramque, & nullius publici Honoris participem; & annos jam natus XLVI. Senator una, Con-
- (b) *Diolib. 59* fulque factus fuit [b] ab Imperatore Caio Caligula, quo occiso salutatus est a militibus Imperator anno ab urbe condita DCCXCIV., Christi XLI. nono Cal. Februarii (c),
- (c) *Norif. Ep. Conf. p. 873.* quum ætatis quinquagesimum ageret. Plurima cusa sunt hoc anno numismata in Imperii a Tiberio Claudio recepti memoriam, in quibus Castra Prætorialia, & Imperator Ga-
- (d) *Mediob. in Claudio.* leatus, ante quem Aquila Legionaria conspicitur [d], cum epigraphe: IMP. RECEPT. idest Imperator receptus, uti
- (e) *Beg. Th. Brand. t. 2. p. 621.* legit clarissimus Begerus (e), qui alterum numisma refert de Prætorianis ab Imperatore receptis. Intra Vallum siquidem Tiberius Claudius, quum ad Imperium raperetur, a militibus deductus, ibi inter custodias pernoctaverat, pri-
- (f) *Svet. loc. cit. p. 114.* musque Cæsarum Legionum fidem premio [f] etiam pignorat. Imperio, & summa rerum potitus, quamvis liberam Senatus postularet Rempublicam, Cæsaris, & Augusti titulos accepit; sicuti & Pontificis Maximi, ut ex hoc
- (g) *Murat. p. 445 n. 1.* apud Muratorium lapide (g), anno primo ejus Imperii exarato clarissime evincitur.

TI. CLAUDIUS.

DRUSI. F. CÆSAR.

AUG. GERMANICUS.

PONT. MAX. TRIB.

POT. COS. DESIG. II.

IMP. II. REFECIT.

[h] *Tillem. vie des Emp. t. 1. p. 180.* Imperatoris tamen prænomine abstinuit, quo nunquam usus, nisi hostes Romanæ Gentis fregisset [h]. Patris Patriæ

trix nomen, quod primo, quo coepit Imperium, anno *parcus*, & *civilis* (Svetonii verba sunt) *recusaverat*, altero assumpsit, uti probant hujusce anni Claudii numismata apud Goltzium (i), & antiquæ inscriptionis inter Gruterianas fragmentum [k], in quo fratrum Arvalium pro Imperatore Tiberio Claudio sacrificium exhibetur, quum Pater Patriæ in Capitolio acclamaretur. Cenforiam quoque dignitatem, quam Svetonius [l] describit, Consul quartum collega Lucio Vitellio tertium [m] suscepit. Sed jam ab anno Imperii primo Tiberium Claudium eam accepisse, certiores nos reddere adversus Tillemontium subjecta inscriptio videtur a Muratorio (n) in Thesauro vulgata, quam ad annum primum nostri Imperatoris pertinere nemo negabit.

(i) Goltz. p. 40.

[k] Grut. p. 116. n. 5.

(l) Svet. loc. cit.

[m] Tillem. loc. cit. p. 219.

(n) Murat. p. 226. n. 5.

TI. CLAUDIO. D. F.

CÆS. AUG.

GERMANICO. PONTIF.

MAXIMO.

TRIB. POT. IMP.

P. P. CENSORI.

L. CORNELIUS. L. F.

D. D. S.

Nisi dicamus Tiberium Claudium Cenforis nomen cum cæteris Majestatis insignibus anno quidem primo accepisse, cenforio tamen munere non ante sextum Imperii annum fuisse functum. Cenfor in Gruteriano Saxo [o] quoque legitur, quod ideo adducimus, ut æolicum digamma pro V consonanti, quod Claudius teste Prisciano prioribus literis adjecerat, in ultimo epigrammatis versu lector observare possit.

(o) Grut. p. 196. n. 4.

N 2

TI.

TI. CLAUDIUS.
 DRUSI. F. CAISAR.
 AUG. GERMANICUS.
 PONT. MAX. TRIB. POT.
 VIII. IMP. XVI. COS. III.
 CENSOR. P. P.
 [AUCTIS. POPULI. ROMANI.
 FINIBUS. POMERIUM.
 AMPLIAUIT. TERMINAUIT. QUE.

(p) *Suet. loc. cit.*

Ludos sæculares primus [p] post Augustum anno urbis DCCC., Christi XLVII. ipso quoque Consule quartum, & Lucio Vitellio tertium celebravit, de quibus numismata [q], & Inscriptiones passim loquuntur, quas inter

(q) *Mediob. loc. cit. p. 83.*

(r) *Ping. Aug. Taur. p. 96.*

notatu digna est, quæ a Pingonio (r) traditur.

CHIRONI. SATUR. F. HYPOCENT....

TI. CLAUD. LUDIS. SÆCUL....

[s] *Mur. p. 226. n. 1.*

Spuriam opinatur Clarissimus Muratorius (s), quod Chironi, ut videtur, Saturni filio inscripta sit. De ejus genuitate nos tamen vix dubitamus. Ad eos etenim ludos referri posse videtur, quos, dum sæcularia Claudius ageret, in Septis, in quibus Chironis cum Achille, Panis, & Olympi pictæ tabulæ (r) conspiciebantur, Romano Populo exhibuerat. Septa locus erat in Campo Martio, ubi sæculares ludi peragebantur, & in quibus solemnēs, insolitos etiam, & ex antiquitate repetitos post Augustum, & Caligulam, Claudium Imperatorem dedisse testis est Suetonius [u].

(r) *Plin. hist. nat. lib. 16. c. 40.*

(u) *Suet. loc. cit.*

Con-

Consulatus, quos supra *pristinum* quatuor gesserat, recenset Dio [x]; sicuti ejus constitutiones, illustriaque edicta. Aquæductus vero, Pontes, Viæ aut strætæ, aut re-
fectæ (y); egregium lacus Fucini opus, de quo multa apud Fabretum (z), & Hostiensis portus ab ipso incredibili sumtu, & labore exstructus, a *Divio Julio sæpe destinatus*, & ob difficultatem (a) omissus, Tiberii Claudii Imperatoris magnificentiam; Regna vero aut Principibus donata (b), aut multarum Provinciarum accessione [c] ampliata, urbis, & annonæ cura [d], ejusdem insignem liberalitatem mirifice ostendunt. Sed & in literas, & bonas artes studium, & profectum, singularemque in suos Claudii pietatem Svetonius maximopere commendat, ac præcipue ob memoriam Patris sui, ad cujus monumentum, ut Decuriæ VII. Collegii fabrum quot annis rosas deferrent, & ibi in \bar{v} idus julias epularentur, liberaliori sumtu anno Imperii secundo curaverat (e). Quanquam ille idem Svetonius ejus cum animi, tum corporis vitia satis accurate describit.

Lucio Ænobarbo Agrippinæ filio, qui exinde Nero Claudius Cæsar Drusus Germanicus appellatus est, e Domitia in Claudiam familiam anno Christi XLIX. adoptione (f) translato; etsi Britannicum filium, ex Valeria Messalina, cui tertio loco nupserat, jam adultum [g] haberet, neminemque in Claudiam adoptatum unquam affirmaret, Romæ (h) veneno peremptus a Messalina, III. idus Octobris occubuit, anno Christi LIV. ætatis sexagesimo quarto, Consulibus M. Asinio Marcello, & M. Acilio Aviola, quum imperavisset annos XIII. menses VIII., & dies XX. *funeratus solemnî Principum pompa*, ait Svetonius, *in Deorum numerum relatus est*. Imperatoris Claudii Apotheosim vide in nummis a Mediobarbo, & Debie relatis [i].

DRUSI. F. i.e. Drusi filii. Gentis Livinæ, quæ quamvis plebeja esset, consulatibus tamen, censuris, triumphis, dictatura &c. quam maxime floruerat, Drusi

[x] Dio lib. 59.
& lib. 60.

[y] Grut. p. 153.
n. 5. 188. n. 3.
366. n. 1. &c.

[z] Fabr. de col.
Traj. p. 385.

[a] Svet. loc. cit.

[b] Joseph. ant.
lib. 19. c. 4.

[c] Dio lib. 60.

[d] Beg. 1. 3.

p. 94.
Debie. p. 16.
n. 9.

[e] Grut. p. 237.
n. 5.

[f] Tillem. loc.
cit. p. 238.

[g] Ibid. not. 1.
p. 606.

[h] Casaub. in
not. ad Svet.
p. 267.

[i] Mediob. loc.
cit. p. 85.
Debie. loc. cit.
p. 18. n. 7. 10.

- cognomen peculiare fuit, eoque primum usus est, posterisque invenit Livius ille, qui hostium Ducem Drausum (k) cominus trucidaverat. De Drausis, sive Transis [l], Thraciæ populis, quique ab Herodoto [m] Τραυσι appelluntur, Duce Drauso a Livio debellatis fortasse loquitur Svetonius. Drusi cognomen Claudis tunc additum fuisse vult Panvinius (n), quam Tiberius, Neroque Claudii, Liviae filii in Liviorum Gentem cooptati sunt. Tres nomine Drufos numerat Grævius [o]; Drusum nempe Germanicum, Tiberii fratrem; Drusum Germanicum huiusce filium; & Drusum Tiberii filium. Neronem, qui post Claudium imperavit, Drusi quoque nomen usurpasse jam vidimus, & multa apud Begerum (p) numismata rem confirmant. Sed illud hoc loco non omittendum, Drusi nomen videlicet in prænomen postea transiisse Drusi Tiberii Augusti filii, & Augusti nepotis, quem Drusum Julium Cæsarem Dio [q] appellat, & de quo hæc apud Gruterum (r) inscriptio.
- (k) *Suet. in Tib.*
 (l) *Hoff. lex univ. V. Draus.*
 (m) *Herod. hist. lib. 5. p. 152. 39.*
 (n) *Panvin. de nom. Rom. ap. Gr. 12. p. 2026.*
 (o) *Græv. pref. ad t. 7.*
 (p) *Beg. t. 2. p. 622.*
 (q) *Dio lib. 57.*
 (r) *Grut. p. 236. n. 6.*

DRUSO . CÆSARI .

TI. AUG. F. DIVI .

AUGUSTI . N .

DIVI . JULI . PRON .

L. TURPILIUS . L. F .

GEMINUS .

- Alterius Drusi, Blandi filii, & Liviae, ex filia Julia, quæ Rubellio Blando auctore Tacito [s] nupsit, in nondum vulgato Saxo memoriam superare idem Grævius (t) affirmat. Sed forte fortuna illud idemque est, quod vulgavit Fabretus (u).
- (s) *Tacit. ann. lib. 6.*
 (t) *Græv. pref. oie.*
 (u) *Fabr. insc. c. 6. p. 484.*

COM-

COMMUNIO. VERNA.
 ANTONIÆ. AUGUSTÆ.
 V. A. II. MES. X.
 COLLECTEUS. DRUSI.
 BLANDI. R.

CA..... i.e. Cæsaris. V. Marmor XVIII.

PONT. MAX..... i.e. Pontificis Maximi. V. Marmor XIX.

TRIB. POT. II..... i.e. Tribunitia Potestate annum secundum. A Patriciorum potentia, qui plebejos homines obratos in servitutem passim abducebant, ortam Tribunorum plebis potestatem, quæ etsi sacrosancta haberetur, ab initio tamen sola intercessione continebatur, optime norunt ii, qui in Romana Historia paululum versati sunt. Norunt etiam labentibus annis potioreni fuisse, & summam in Republica eorum auctoritatem, ac penes ipsos fuisse leges ferre; quibus universus populus obstringeretur, Senatus, Populique comitia (x) cogere, aut dissolvere, militum delectum prohibere, agros demum, veteralia, pecuniamque publicam, & provincias, pro nutu & arbitrio libertatis tuendæ causâ administrare. Neque quidquam amittere usque ad Lucium Sullam, qui lege lata anno urbis DCLXXII. eorum potestatem fere sustulit, nulla iis intercessione [y] permessa; aucta postmodum anno DCLXXXIII., quo illis Pompejus Magnus omnia honoris, & potestatis [z] insignia restituit. Everfa Republica Julio Cæsari Senatusconsulto [a] Tribunitia Potestas decreta fuit; in Augustum deinceps, & reliquos Imperatores translata, sub quibus maximam Regalis Imperii partem fuisse asserit Vopiscus [b]. Quamvis enim, quia e Patriciorum numero essent, Tribuni plebis haud dicerentur,

(x) *Cassaub. in not. ad Sueton. p. 212.*

(y) *App. bell. civ. lib. 2. p. 445.*

(z) *Sall. bell. catil. c. 21.*

(a) *Cassaub. loc. cit. p. 96.*

(b) *Vopisc. in Tac. c. 1.*

Tribunitiam tamen suscipientes Potestatem, universa Tribunorum jura, & auctoritatem Imperatores assequabantur. Sacrosancti itaque apud Populum instar Tribunorum habebantur, reusque eo nomine [c] damnabatur, quod Populum in Tribuno, & Tribunum in Principe violasse censeretur. Senatus præterea, cæterorumque Magistratuum consulta intercessione, si quando libuisset, irrita reddere poterant, eaque omnia vetare, quæ facta nollent, & non modo, ut optime ex Dione colligit [d] Casaubonus, intra Pomœrium, quod Tribunis Plebis permissum fuerat, sed etiam ad mille passus extra Pomœrium appellantis opem ferre, quod iis licuerat nunquam. *Id summi fastigii vocabulum*, inquit Tacitus (e), *Augustus reperit, ne Regis, aut Dictatoris nomen adsumeret, ac tamen appellatione aliqua cætera imperia præmineret*. Quamobrem ii, qui Imperio designabantur Tribunitiæ Potestatis consortes, atque participes fieri magnopere expetebant, veluti proximo ad successionem gradu. *Augustus M. Agrippam*, eodem Tacito referente [f], *Socium Tribunitiæ potestatis, quo defuncto Tiberium Neronem elegit, ne successor in incerto foret*. Et ab Augusto, qui primus illam in titulis usurpaverat, nemo Imperatorum omisit; quot annis eam renovantes cum novis Tribunis plebis, qui ut antea creari haud desierant, sed inani fere nomine. Hinc eorum Imperii anni a Tribunitia Potestate numerari solent, si eam cum Imperio accepissent; at in his fallere luculentissime evincit Schwartzius [g] hanc supputandi rationem, quibus Tribunitia Potestas tributa fuerit, antequam ad Imperium eveherentur; ut de Tiberio, Tito, Trajano, Marco, Lucio vero, Commodò, Caracalla, & Geta accepimus. Imperii porro annos hoc pacto designare in nummis, & in marmoribus solebant. Annum primum, *Tribunitia Potestate*: exemplum esto in ipsius Tiberii Claudii Inscriptione, quam a Muratorio (h) jam retulimus.

TI.

TI. CLAUDIUS.

DRUSI. F. CÆSAR.

AUG. GERMANICUS.

PONT. MAX. TRIB.

POT. COS. DESIG. II. &c.

Annum vero secundum, *Tribunitia Potestate*, addita numerali nota II. III. &c., cujus dignitatis tamen memoria ab anno Christi CCLXX., & a Claudio II. Imperatore usu fere excidit, rarissimeque [i] in publicis monumentis occurrit. Ex his, quæ ultimo loco diximus, clare liquet Saxum, quod explicamus, in Honorem Tiberii Claudii anno Christi XLII., Imperii II. dedicatum fuisse; Tribunitiam etenim Potestatem, qua ibi functus annum secundum legimus, anno Christi XLI. cum Imperio assumerat, quod ex Dione, & Svetonio satis perspectum est; eorum quippe auctoritate, & fide certiores facti fuimus Tiberium Claudium, antequam Imperio admoveretur, nullius publici honoris, & muneris participem fuisse, demta consulari dignitate, quam a Cajo caligula Imperatore annos jam natus XLVI. impetraverat: unde minime dubitandum a Tribunitia Potestate Claudii Imperii annos esse numerandos.

COS. DE. i.e. Consulis: supple DESIG. III. IMP. III. Consulis nimirum designati tertium; & Imperatoris tertium. Quod ita se haberet, si integra superesset, inscriptio nostra, evidentissime probant Fasti (k), & invictissimo argumento est jam a nobis superius citatum marmor eodem omnino anno, quo nostrum, Tribunitiæ Potestatis videlicet secundo, Imperatori Tiberio Claudio excusum. Illud a Grutero (l) integrum hic exscribimus.

(K) Tillem. loc. cit. p. 205.

(l) Grut. p. 237. n. 5.

TI.

TL. CLAUDIUS. DRUSI. F. CÆS.
 GERMANICUS. PONT. MAX. TRIB. POT. II.
 COS. DESIG. ILL. IMP. ILL. P. P.
 DEDIT. OB. MEMORIAM. PATRIS. SUI.
 DEC. VII. COLLEGI. FABRUM
 M. R. H. S. CIO. N. LIBERALITATE. UT. QUOT.
 ANNIS. ROSAS. AD. MONUMENTUM.
 DEFERANT. EJUS. ET. IBI. EPULENTUR.
 DUMTAXAT. IN. V. IDUS. JULIAS.
 QUOD. SI. NEGLEXERINT. TUNC.
 AD. VIII. * EJUSDEM. COLLEGI. * viros
 PERTINERE. DEBEBIT.
 CONDICIONE. SUPRA. DICTA.

Vides ne anno, quo Tribunitiam Potestatem secundum
 Claudius gesserat, eundem Consulem designatum fuisse
 tertium, & Imperatorem tertium appellatum? Si itaque
 in Taurinensi mutilo, dimidiatoque Saxo Tribunitia Po-
 testate anno quoque secundo, ut in Gruteriano lapide,
 Tiberius Claudius functus legitur, jam illud necessario
 consequitur, ut & designatus Consul tertium, & Impera-
 tor tertium in nostro exhiberetur. Operam profecto lu-
 dere nos, in hac re velle videremur, si alias adduceremus
 probationes, quibus suffectas in detrimento Saxo notas con-
 firmaremus. Porro hi designati dicebantur, qui alicui
 gerendo Magistratui [m] destinabantur; Magistratum ta-
 men nonnisi post aliquod tempus inire consueverant. Con-
 sules ante sublatam Rempublicam IX. cal. Octobris desi-
 gnabantur, a calendis vero Januarii dumtaxat consularem
 potestatem exercere incipiebant, ut exploraretur interim,

an

(m) Plin. lib. 8.
 27.

an legitime illi renunciari essent. Integrum in consulatu annum agebant, nomen anno dabant, & ordinarii dicebantur, apud quos summa quoque rerum fuerat, antequam ab effreni Tribunorum Plebis potentia eorum auctoritas imminueretur. Ut vero universa populi jura in Imperatores translata sunt, Tribunitiam Potestatem non solum, atque Pontificatum Maximum, & Censuram, sed consularem etiam dignitatem sibi vindicavere. Hinc crebri Imperatorum consulatus, quos aut soli, aut adscitis collegis gerebant, quibus aliquando unum, aut binos, vel ternos (n), cis ultraque duos menses pro arbitrio substituebant; unde suffecti Consules, quos primus commentus est Julius Cæsar (o), ut potestatem ordinariam eluderet. Et sicuti ordinarios popularis Reipublicæ Magistratus dum Imperatores suscipere, supremam cum in rebus bellicis, tum in civilibus negotiis auctoritatem ab his profluentem induebant; inde fiebat, ut Consulatum ordinarium, qui ex more usque ad annum Christi DXLI. Justiniano imperante lecti sunt, maxima, quæ olim potestas fuerat, tunc sola relatione, consilio, vestigalium locatione, tutela, & servorum manumissione [p] contineretur. Bimestres ut plurimum erant, quod jam innuimus, Consulatus, & XII. in annum creari jam usus invaluerat a Tiberio Claudio, quem quinos Consulatus accepisse Svetonius [q] scribit, & ostendit clarissime nummus aureus apud Pedrutium [r]. Per intervallum, illos eodem Svetonio teste, gessit: duos primos junctim, sequentes quarto quemque anno, semestrem novissimum, bimestres ceteros, tertium autem novo circa Principem exemplo in locum demortui suffectus [s]. Tertium, quem Svetonius attingit Claudii Consulatum, & cui designatum in nostro marmore non inique supplevimus, anno Christi XLIII., collega L. Vitellio II. ad duos menses [t] tulit. Collega Cajo Largo quem in Magistratu obiisse perperam tradit Goltzius (u), Consulatum secundum bimestrem (x) etiam gesserat, de quo, & sequentibus, nec non de Consulatum collegiis imperante Claudio, post Tillemontium,

[n] Grav. loc. cit. p. 493.

(o) Dio. lib. 43.

[p] Nieuport. de rit. rom. p. 80.

(q) Svet. loc. sup. cit.

(r) Pedr. num. ann. p. 67.

(s) Ibid.

(t) Tillem. loc. cit. p. 213.

(u) V. Noris. ep. conf. p. 880.

(x) Tillem. loc. cit. p. 205.

montium, Panvinium; aliosque Fastorum collectores, legere est eruditissimum Cardinalem Norisium [*y*].

(*y*) *Noris. loc. cit. p. 879.*

Verum haud parum mirati sumus præstantissimum Ma-
 (z) *Inscript., & hudelium Parisiensem Academicum* (z) Quintum Tiberio
bell. lett. t. 9. p. 137.

Claudio Consulatum omnino abjudicasse; quum nulla de
 hac re hodie sit apud literatos viros dubitatio, & quintum
 (a) *Tac. lib. 12. c. 41.* gessisse Imperatorem Claudium præter adducta Svetonii,
 Dionis, & Taciti [*a*] testimonia, perspicue ostendant

Fasti, Numismata (*b*), & antiquissima Marmora, in quibus
 (b) *Mediob. p. 84.* Consul V. legitur (*c*).
 (c) *Panv. in lib. 2. fast. 380.*

TI. CLAUDIUS. DRUSI. F. CÆSAR.

AUGUSTUS. GERMANICUS.

PONT. MAX. TRIB. POT. XI. IMP. XXIV.

COS. V. P. P. RESTITUIT.

TI. CLAUDIUS. DRUSI. F. CÆSAR.

AUGUSTUS. GERMANICUS.

PONT. MAX. TRIBUNICIA.

POTESTATE. XII. COS. V. IMP. XXVII.

PATER PATRIÆ &c.

Sed tertiam quoque Imperatoris appellationem in marmore supplevimus e Gruteriano descripto lapide. Ita quidem. Anno siquidem primo rebus prospere feliciterque a Sulpicio Galba, & Publio Gabinio in Germania, & Mauritania gestis, Claudium Imperatorem I., & II., & ob debellatos iterum Mauritaniae populos, anno secundo, a Svetonio Paulino, & Cnejo Sidio Geta, Imperatorem tertium appellatum fuisse Fasti nos docent; quod quidem nominis

vi-

vigesimum, & septimum usque fufis profligatisque etiam
 atque etiam Britannis, Thracibus, aliisque Nationibus [d] accepit. Adde, si lubet, fracto dimidiatoque lapidi Patris
 Patriæ Titulum, quem primo Imperii anno, & Patris
 Patriæ nomen, quod anno secundo Claudium assumpfisse
 antiquarum præsertim Infcriptionum testimonio osten-
 dimus.

(d) *Tillem. loc.*
cir. p. 246.
Grut. p. 288.
n. 5.

1. The first part of the paper discusses the importance of the study of the history of the United States. It is argued that the study of the history of the United States is essential for a full understanding of the country and its people. The paper then discusses the various methods used by historians to study the history of the United States, including the use of primary and secondary sources, and the use of statistical methods.

IMP. CAESAR
DIVINERVAE · F ·
NERVAE TRAIAN
AVG · GERMANIC
DAGICO —
PONT · MAX · TR · POT · VII
IMP · XII · COS · V · P · P
D . D

MARMOR INSCRIPTUM TRAJANO IMPERATORI.

HÆC marmorea tabula Trajano posita fuit anno Christi CIII., vel CIV. ab urbe condita DCCCCLVI. ad alterutrum enim annum referri potest Quintus Trajani Consulatus, ut infra videbimus. Inscriptio perspicua omnino est.

Imperatori Cæsari Divi Nervæ Filio Nervæ Trajano Augusto Germanico Dacico Pontifici Maximo Tribunitia Potestate Septimum, Imperatori Duodecimum Consuli Quintum Patri Patriæ Decreto Decurionum.

Pauca ad hæc Trajani nomina, & ad hosce titulos adnotabimus.

De Imperatoris, ac Cæsaris nominibus, & de Pontificatu Maximo Imperatorum ad marmor XV., & XVI. fusius dicemus.

Divi Nervæ Filio. Nervæ Imperator Trajanum in Urbe Italica prope Hispalim in Hispania natum nulla sibi sanguinis necessitudine conjunctum ob solam virtutem adoptavit, Cæsaremque dixit, & Germanici nomine condecoravit anno XCVII. III. Calendas Novembris (a), ac paullo post Imperatoris, Tribunitiæque potestatis titulos eidem eo ipso anno contulit. Filius itaque adoptivus Nervæ jam inter Deos relati dicitur Trajanus. Divus enim nullus Imperator nisi post mortem, & apotheosim dictus.

Non solum vero volupe fuit Imperatoribus Divorum, a quibus adoptati fuissent, filios appellari, sed avorum etiam, & atavorum, qui inter Deos recepti Nepotes, & Abnepotes, seque e Divorum familia gloriari, in qua per

[a] Tillemont.
in Trajano.

[b] *Miscell. antiquæ sect. 3.* per adoptionem aut veram, aut fictam irrepressent, quam in rem hæc peculiaris est apud Sponium [b] inscriptio.

IMP. CÆSARI.

DIVI MARCI ANTONINI

PII GERMANICI SARMATICI

FILIO DIVI COMMODI

FRATRI DIVI ANTONINI

PII NEPOTI ADRIANI

PRONEPOTI DIVI TRAJANI

PARTHICI ABNEPOTI

DIVI NERVÆ ADNEPOTI

SEPTIMIO SEVERO

PERTINAC. AUG.

Morem istum homines in Deos consecrandi vel a Græcis, vel ab Hetruscis, vel ab alio aliquo populo accipere Romani ab ipsa urbis origine, adeoque Romulum a Senatu interfectum inter Deos relatum divinis honoribus affecere. At Regum nemo alius hac religione cultus, & deinceps in libera Republica tanta in homines adulatio nullatenus esse potuit. Julium vero Cæsarem illius everso rem sui fautores inter Deos receptum dixere, ob novum sydus cometam videlicet post illius cædem in Cœlo visum, atque ut Divum colendum populis suasere, qua de re satis poetice Ovidius fabula ultima libri ultimi Metamorphoseon, ubi post narratum Æsculapii adventum in urbem, mox de Cæsare.

*Hic tamen accepit delubris advena nostris
Cæsar in urbe sua Deus est.*

Au-

Augusto autem vivo, ne dum mortuo divini honores habiti, non tamen Divi nomen collatum est, sed post mortem, ferente Tiberio, Senatusconsulto inter Deos relatus, Divusque appellatus. Deinceps plerique Imperatores eundem honorem consecuti, postquam e vivis excesserunt. Successoris enim ut plurimum, præcipue si Filius esset, aut genuinus, aut adoptivus prima cura fuit demortuum Imperatorem in Deum consecrare. Itaque ut Augustum Tiberius, Claudium Tiberium Nero, Vespasianum Titus, Titum Domitianus; ita Nervam Trajanus in Deos retulit statim ac rerum potitus est; qua de re magnificis verbis in laudem Trajani Plinius (c), *quem tu lacrymis primum, itaut filium decuit, mox templis honestasti, non imitatus illos, qui hoc idem, sed alia mente fecerunt. Dicavit Cælo Tiberius Augustum, sed ut Majestatis crimen induceret: Claudium Nero, sed ut irrideret: Vespasianum Titus, Domitianus Titum, sed ille ut Dei Filius, hic ut frater videretur. Tu sideribus patrem intulisti, non ad metum civium, non in contumeliam numinum, non in honorem tuum, sed quia Deum credis. Minus est hoc, cum sit ab iis, qui & sese Deos putant. Sed licet illum aris, pulvinaribus, flamine colas, non alio magis tamen Deum, & facis, & probas, quam quod ipse talis es.* Quibus autem ritibus hæc Imperatorum consecratio fieret multis verbis egregie describit Herodianus, [d] Quem reprehendit Pictiscus, quod scripserit solos consecratos Imperatores, qui liberos imperii successores reliquissent. Verum ille fortasse verbis tantisper obscuris innuere voluit, successoribus filiis procurantibus, ut plurimum Apotheosim decretam mortuo Imperatori, adeoque Antoninum, & Getam Severi filios, quanquam simultates exercerent inter se, hoc primum consentientibus animis curasse, ut inter Deos pater referretur. Totum Herodiani locum, quo Imperatorum Apotheosim describit, etsi nos omittimus, quia longior est, horum rituum ignaros ad hunc elegantissimum Scriptorem remittimus.

Tanta porro fuit adulatio Quiritium in Principes, ut
 O Divi

[c] Panegy.
num. XI.

(d) Lib. IV.
Cap. III.

Divi etiam appellarentur patres ipsorum veri, qui privati vitam transegerant, unde illud apud Senecam (e).

(e) In Orestio
act. 1. sc. 3.
prope fin.

Nero ipse Divo Domitio genitus Patre.

(f) Tab. 33.
num. 5. t. 2.

Quamobrem Trajani etiam Pater Divus appellatus est, ut videre est in nummo apud Pedrusium [f], in quo imago viri sedentis, qui hastam læva dextra pateram tenet cum epigraphe **DIVUS PATER TRAJANUS**; quare

[g] Plin. Pa-
negr. 89.

Plinius [g]: *sed & tu, Pater Trajane, nam tu quoque si non sidera, proximam tamen sideribus obtines sedem, quantam percipis voluptatem?*

Nervæ Trajano. Adoptatus a Nerva Trajanus, ut in more fuit, Patris nomen suo præponit. Sic Adrianus a Trajano adoptatus, Trajanus Adrianus nuncupatur, atque ita plerique alii Imperatorum, quæ res, minus peritos aliquando in errorem induxit, ut Tillemontius notat, ostendens a nonnullis Plutarchum creditum esse Trajani præceptorem, quos facile est deceptos fuisse nomine *Adriani Trajani*, Adriani enim, neutiquam Trajani amicus, & præceptor potuit esse Plutarchus. Trajani vero nomen alii derivatum volunt a Patre Ulpio Trajano, alii a Trajo Gentis auctore, alii a Matre Traja profectum volunt. Nomen quidem proprium hujus Imperatoris, antequam Imperium adipisceretur, fuit Marcus Ulpius Trajanus Crinitus, ut ex Eutropio, & Dione constat. Sed, Familiæ tantummodo nomine retento, alia nomina rejecit, uti cæteris etiam Imperatoribus in more fuit.

Germanico a devictis Germanis. Hujusmodi nomina jam a Reipublicæ temporibus Imperatoribus, qui populum aliquem debellarent dari consuevisse satis compertum est. Post extinctam Rempublicam Principibus passim collata, unde tot illa, ut aliorum sic Justiniani præcipue præclara nomina *Alemanicus, Gothicus, Francicus Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus*. *Germanicus* autem primus audiit Drusus, ut ad marmor superius dictum est. At quando hoc nomen adeptus fuerit Trajanus, Plinius in

Pa-

Panegyrico notat inquit, id nominis ei decretum, cum bellum in Germania gessisset Nerva Imperante eodem anno nonagesimo septimo, quo a Nerva adoptatus est; Cæsarque factus (b). En Plinii verba, *credent ne pastari* [h] *Plinius Panegyrr. n. 9.* *eidem, cum Germania presideret, Germanici nomen hinc missum? Jam Cæsar, jam Imperator, jam Germanicus abfens, & ignarus, & post tanta nomina, quantum ad te pertinet, privatus.* Cæterum virtute sua jam diu Germanici nomen meruerat, ab anno circiter LXXXVIII., Imperante Domitiano, cum Germaniam tumultuantem in populi Romani fide retinuit, eamque provinciam deinceps administravit, multisque ornavit monumentis, quorum pleraque adhuc extant in Clivienfi, & Colonienfi tractu.

Dacico. Dacas, Decebalumque eorum Regem Trajanus duplici bello vicit. Primi belli anno urbis conditæ IOCCCLIII. Christi CI. gesti pauca admodum ex Xiphilino nota sunt. Romanas copias Decebalus Domitiano imperante, sæpe profligaverat, pacemque ab illo Domitianus ægre obtinuit hac conditione, ut magna pecuniæ summa quotannis a populo Romano Dacis penderetur. Quod, ut probrosum Romano nomini, ægre ferens Trajanus, eriminatus etiam Decebalum, quod cum Pacoro Parthorum Rege conspirasset, multisque injuriis initum foedus fregisset, in ipsum movit, eumque non sine multo Romanorum sanguine victum pacem petere coegit, quam ille nonnisi duris acceptis conditionibus impetravit. Trajanus victor Romam venit, triumphavitque de Dacis, & jam tunc Dacicus appellatus est.

Secundum vero Dacicum bellum longe atrocius fuit, ac Trajano gloriosius. Decebalus non solum statim multa contra foedus ietum moliri, sed & finitimas ad defectionem sollicitare nationes, sociosque vexare populi Romani: iraque hostis iterum judicatus Trajanum novum bellum suscipere coegit, in quo multa præclara gessit Imperator, & inter alia, ut quacunque anni tempestate, vel glaciare Danubio copias transmittere posset, pontem illum insi-

gnem lapide quadrato magnificæ molis extruxit . Tum strenui , & militis , & Ducis partes egit , Decebalumque omnino fregit , ejus sæpe copiis occidione deletis , donec in desperationem ille adductus sibi mortem conscivit , & Dacia in Provinciam populi Romani redacta . Post hoc confectum bellum insignis illa columna in Foro Trajano extrui cœpta res maxime celebres in Dacica expeditione gestas continens , ut apud Fabretum , qui illam illustravit , videre est . Cum itaque marmor nostrum , ut certum est , post victum , mortuumque Decebalum insculptum fuerit Dacici cognomen inter cætera optimo jure additur Trajano , quod jam primo bello Dacico fuerat illi collatum .

Pontifici Maximo . De Pontificatu Maximo Imperatorum dicemus infra , ubi de Juliano Apostata .

Tribunitiæ Potestatis septimum . De Tribunitia potestate dictum ad superius marmor .

Imperatori duodecimo . De Imperatoris appellatione dicimus etiam inferius ad marmor XV . Quoties & quibus annis Imperator ab exercitu salutatus fuerit Trajanus parvi momenti est definire . Hoc tantum animadvertendum toties illum , ut alios Principes Imperatorem dici quoties hostes insigni clade delevit . At cum Imperator salutatus primum fuerit eo , quo adoptatus a Nerva anno , ab illo numerandæ hujusmodi victoriæ sunt , quæ si nummis potius adhibenda fides pauciores admodum sunt , cum in earum nonnullis IV . tantum Imp . cum Cos . V . legatur ; in nostro tamen marmore adhuc satis perspicue cernitur insculptus numerus XII .

Consuli Quintum . Trajanus Consul primo fuit anno urbis conditæ IDCCCXLIV . Christi XC . cum Acilio Glabrione , qui ob Religionem Christianam interfectus est , quo anno utrique signa obtigisse ait Dio , quibus huic mors , illi imperium portendebatur .

Secundo Consul fuit cum Nerva Imperatore anno urbis conditæ IDCCCLI . Christi XCVIII .

Tertium Consulatum anno sequenti gerere recusavit
con-

contra cæterorum Imperatorum morem, qui altero ab auspiciato imperio anno consulatum inibant. Itaque Consul fuit tertio tantum anno, urbis conditæ IDCCCLIII. Christi C., quo anno honorarium Consulatum contulit Plinio Cæcilio Secundo, & Cornuto Tertullo in mensem Septembrem, quorum ille primo sui Consulatus die Panegyrico Trajano gratias egit.

Quarto Consul fuit Trajanus anno urbis conditæ IDCCCLIV. Christi CI.

Quintum vero Consulatum, qui nostro in marmore habetur, quando gesserit, haud constat inter eruditos; at ex anno Tribunitiæ potestatis septimo, qui nostra etiam in inscriptione refertur, certo concludi potest Consulatum Quintum Trajani vel ad annum Christi CIII., vel ad CIIII. esse referendum; ita ut hæc marmorea tabula posita fuerit aut anno Christi CIII. a XIV. Cal. Octobris ad finem anni, aut anno CIV. a Cal. Jan. ad XIV. Cal. Octob. Quod paucis demonstramus.

Non eodem diè Tribunitiam potestatem, & imperium Trajanus accepit, neque multo minus eodem die potuit Consulatum inire, quo aliquem aut imperii, aut Tribunitiæ potestatis annum auspiciabatur. Tribunitia potestas illi collata XIV. Calendas Octobris anno urbis conditæ IDCCCL. Christi XCVII. cum a Nerva adoptatus, ut Plinius ait (i) *simul filius, simul Cæsar, mox Imperator, & Consort Tribunitiæ potestatis, & omnia pariter, & statim factus est*. Imperium vero est assecutus, rerumque solus potitus anno sequenti VI. Cal. Febr. Nerva tunc e vivis excedente. Consulatum vero Imperatores, ut certum est Cal. Jan. inibant. Annus itaque Tribunitiæ potestatis septimus congruit cum anno Christi CIII., si de spatio temporis a XIV. Cal. Octob. usque ad finem anni sermo sit, vel cum anno CIV. a Cal. Jan. usque ad XIV. Cal. Octobr. Alterutro itaque anno Consulatum Quintum Trajanus iniit, quanquam nullatenus alter ex duobus certo statui possit. Jam vero si anno CIII. Consulatum quintum gessit Imperator cum eodem anno auspiciatus sit septimum Tri-

(i) Panegy.
num. 8.

bunitiæ potestatis XIV. Cal. Octob. ab hoc ipso die usque in finem anni posita esse potest nostra marmorea tabula.

Vicissim si anno CIV. quintum gessit Consulatam cum eodem anno septimum Tribunitiæ potestatis absolverit XIV. Cal. Octob. a Cal. Jan. ad XIV. Cal. Octob. poni potuit, quia eo spatio temporis congruunt sibi mutuo CIV. Christi annus, & septimus Tribunitiæ potestatis, & quintus Consulatatus Trajani. Sicuti trium etiam mensium spatio congruunt sibi mutuo CIII. Christi annus, & septimus Tribunitiæ potestatis, & quintus Trajani Consulatatus. Quamquam vero arduum sit rem definire, tamen verosimilius nobis videtur anno Christi CIII. quintum Consulatam a Trajano initum. Hæc est etiam Fabreti sententia [k], qui observavit in numismatibus eodem anno Tribunitiæ potestatis septimo cussis modo Consulem designatum, modo Consulem V: dici Trajanum. Adeoque nisi subleste fidei sint ii Nummi, ut nonnulli suspicantur eruditi, jam certum omnino est nostram hanc inscriptionem sculptam fuisse aut ultimis Octobris diebus, vel mensibus Novembri, aut Decembri anni Christi CIII.

[k] Fabret. in
col. Trajan.
cap. 9. p. 277.

Patri Patriæ. Patris Patriæ nomen decretum est a Senatu Trajano primo illius imperii anno, cum Romam devictis Germanis venisset. Ægre admodum illud accepit, & nonnisi post sextum Consulatam in monumentis publicis addi voluit. Illo itaque invito, in nostro marmore additum. Pater Patriæ primus Romulus dictus, secundus Camillus ob victos Gallos a militibus salutatus, tertius Cicero ob detectam, & extinctam Catilinariam conjurationem Patriæ Pater audit. Tum deinceps Augustus, qui id nominis diu detrectavit, & sero recepit, ut etiam per ætatem Nero, & per modestiam Tiberius diu distulere [l]. At cæteri Imperatores statim post acceptum imperium id nominis usurpabant. Secus Trajanus tamdiu distulit, donec devictis Dacis id jam meritis esse videretur. Qua de re Plinius (m). *At tu etiam nomen Patris Patriæ recusabas. Quam longa nobis cum modestia tua pugna! quam tarde*
vici-

[l] Sueton.

(m) Panegyr.
num. 21.

vicimus! Nomen illud quod alii primo statim principatus die, ut Imperatoris, & Caesaris receperunt, usque eo distulisti, donec tu quoque beneficiorum tuorum parcissimus aestimator, jam te mereri fatereris. Itaque soli omnium contigit tibi, ut Pater Patriæ esses, antequam fieres.

Vidimus omnes Trajano collatas præclaras appellationes præter unum Optimi nomen, quod in publicis monumentis neutiquam legitur, nisi post sextum Consulatum, circa nimirum annum Christi CX. cum tamen nono ante anno id illi fuerit a Senatu decretum, ut ex Plinio apertum est. En illius verba. [n] *Jam quid tam civile, tam senatorium* ^{(n) Panegy. num. 2.} *quam illud additum a nobis Optimi cognomen? Quod peculiare hujus & proprium, arrogantia priorum Principum fecit.* [o] *Justisne de causis Senatus, populusque Romanus optimi* ^{(o) Panegy. num. 87.} *tibi cognomen adjecit? Paratum id quidem, & in medio positum, novum tamen: scias neminem ante meruisse, quod non erat excogitandum, si quis meruisset.* In aliquibus Numismatis ante sextum Consulatum leguntur hæc verba OPTIMO PRINCIPI. Verum aliud est hoc elogium addere imperatoriis titulis, aliud optimi nomen tanquam peculiare iisdem præponere, ut ex his patet exemplis *Imperatori, Casari, Nervæ, Trajano, Augusto Germanico, Dacico, Pontifici Maximo, Tribunitiæ potestatis, Consuli quintum, Patri Patriæ, Senatus, Populusque Romanus optimo Principi, Imperatori, Casari, Nervæ, Trajano, Optimo, Augusto &c.*, quod nonnisi in nummis occurrit post victos Armenos, & Parthos excusis.

Decreto Decurionum. Decurionum Magistratum eam in municipiis, & coloniis potestatem habuisse, quam Senatus Romæ omnibus notum est. Atque illorum præcipue jus fuit honores, quibus vellent decernere, atque ita eorum jussu hæc Trajano inscriptio cum aliqua fortasse statua decreta.

DIVO
TRAIAN

COVINVS
ABASCANVS
TEST. LEG.
MEDICISTAVR
CVLTOR
ASCLEPI ET
HYGLAE

TRAJANO, ÆSCULAPIO, ET HYGIÆ INSCRIPTUM SAXUM.

HÆret pene nobis aqua in inscriptione ista interpretanda, quæ est eo obscurior, quo brevior. Nec enim facile est dijudicare, quid sibi velint verba illa DIVO TRAJANO, & quid commune habeant cum reliqua inscriptione, a qua tamen sejuncta data opera fuisse videntur.

Obscuritas autem hujus inscriptionis non ex ullo ejus oritur vitio, at potius ex ignoratione loci, in quo posita fuerit, quem si divinare possumus, tunc perspicua erit, & ne vocolam quidem unam tanquam necessariam desiderabis. Nos conjectamus steterisse hoc marmor aut in vestibulo, aut in adytis alicujus Ædis, vel Templi Trajano nuncupati. In quo Æsculapius etiam, & Hygia, ut Conubinales Dii colerentur, itaut hæc sit Epigrammatis sententia. Ædem hanc Divo Trajano sacram Cajus Quintus Abascantius Cultor Asclepii, & Hygiæ testamento legavit Medicis Taurinensibus, ut fortasse in ea statis anni diebus epulentur, & Divo Trajano, Asclepio, & Hygiæ sacra faciant. Quæ ut apertiora fiant, pauca primum de Æsculapio, & Hygia dicimus, deinde quid illis commune esse possit cum Trajano inter Deos relato pro modulo nostro explanabimus.

Æsculapium, sive Asclepium, ut Latini etiam græca voce dicunt, tamquam magnum Medicinæ Deum coluerunt veteres. Omittimus hic illius fabulam, natalia, genealogiam, & triplicem Æsculapium (a), variosque illius pingendi modos quærere. Satis fuerit dicere virum aliquem

[a] Cic. de
nat. Deo.

quem fuisse Medicinæ peritissimum, qui vixit paulo ante Trojanum bellum ob artis præstantiam inter Deos relat-
tum priscis illis temporibus, quibus mendax Græcia tot
homines Cœlo intulit, & tot commenta excogitavit. Il-
lum Apollinis, & Coronidis Nymphæ filium dixere, &
Chirone Magistro Medicinam didicisse; reliquam illius
historiam, & fabulam pluribus verbis descriptam, & ico-
nibus, nummisque explicatam videre est apud Mōntfau-
conium; (b) qui quantusque Deus esset ex Templis, quæ
habuit, & præclaris, quibus in Saxis appellatur, nomini-
bus facile judicatur. Templum omnium celeberrimum il-
lud fuit, quod in Epidauro habuit multa religione cultum,
in quod ægri desperatæ valetudinis deferebantur, & in
designato loco dormiebant, idque peragentes, quod Deus
in somniis admonuisset morbo, statim liberi abibant, ut
ex ea patet ænea tabula Romæ reperta Epidauro tamen,
ut videtur allata, in qua ægrorum nomina, qui conva-
luerint descripta, morbi que, quibus afflictabantur, & re-
media, quibus depulsi referuntur. Illuc etiam quicumque
aliquo ex morbo convalescent, aut deferebant, aut mit-
tebant votivam tabulam, in qua scriptum esset, quibus
liberati fuissent remediis, quibus ex tabulis multa dicitur
excerpsisse Hippocrates, methodumque medendi excogi-
tasse. [c] Romæ vero insigne illud habuit Templum in
insula Tiberina eidem dedicatum, postquam ipsi Deo pla-
cuit, (ut in romanis annalibus habetur) ab Epidauro
Romam juxta legatorum Populi Romani preces commi-
grare, & in serpentem mutatus Epidaurico egressus tem-
plo paratam conscendit navim, & in urbem adventans,
statim e navi exiliens recta contendit in Ædem sibi de-
stinatam. Qua de re Ovidius [d], & Livius [e] tam comita,
& venusta uterque narratione, ut incertum sit uter suo
magis ingenio indulserit Poeta ne, an Historicus, nec
plura addere opus est, cum ii auctores sint in omnium
manibus, præterea & Agrigenti in Sicilia Æsculapii re-
ligiosissimum Fanum fuit, a quo Apollinis pulcherrimum
simu-

[b] *Tom. 1.
p. 2. f. 2. p. 1.*

(a) *Gruter.
pag. LXXI.*

[d] *Lib. Meta-
morph. ult.*

(e) *Dec. 3. lib. 9.*

simulacrum Verres abstulit [f], Athenis etiam celebre fuit templum, in quo mirabilem mulieri medicinam factam ab Æsculapio narrat Ælianus [g], & alia multa extiterunt in variis Italiæ, Græciæque locis. Quin & Carthaginienſes in ipſa arce, cui Byrsa nomen Æſculapio templum dicarunt.

Præclara vero ſunt obſervanda Nomina, quibus hic Deus appellatur. Nam DOMINUS, SANCTUS, AUGUSTUS, SOTER, SERVATOR, & ΒΑΣΙΛΕΥΣ, REX, vetuſtis in ſaxis dicitur.

ÆSCULAPIO DOMINO [b]

(f) Cic. *ih*
Verr. lib. 4. 93.

ÆSCULAPIO SANGTO

SERVATORI (i)

(g) *Hiſt. Animal. lib. 9. cap. 33.*

ÆSCULAPIO AUGUSTO (k)

(h) Gruter.
p. 1006. n. 1.

ΤΩ ΚΩΤΗΡΙ ΑΣΚΛΗΠΙΩ.

SERVATORI ASCLEPIO (l)

(i) *Donius cl. 1. 83.*

ΤΩ ΒΑCΙΛΕΙ ΑCΚΛΗΠΙΩ

REGI ASCLEPIO [m]

(K) *Id. cl. 4. 44.*

De illo Statius (n)

(m) *Id. p. 81.*

- - - - maximus agris
Auxiliator adest.

Et Arnobius (o) Æſculapius iſte, quem prædicatis, Deus præſtans, Sanctus Deus, ſalutis Dator, valetudinum peſſimarum propulſator, prohibitor, & extructor, Serpentis eſt forma. . . . ſolum mento radit, & pectoris tortuoſis voluminibus

(n) *Silv. lib. 3. in com. ear.*

(o) *Lib. 7. adverſ. Gent.*

nibus se trahens. Cur ita pingatur Æsculapius caussas alii alias afferunt. Potissima est, quia ut Serpens quotannis renovat cutem, ita arte medicinæ homo veluti juvenile robur reparat, pulchritudinemque etiam servare Deus iste creditus est. Quare Martialis (p) de coma Earini ad Æsculapium.

(p) Lib. 9. epig.
16.

*Tu juvenile decus serva, ne pulchrior ille
In longa fuerit quam brevior coma.*

Quanta vero fuerit & apud Græcos, & apud Romanos in eundem religio ex eo conicere est, quod Socrates, ut habet Plato in Phædone, moriens familiares admonuit, ut Gallum, quem Æsculapio voverat, redderent. Quod tamen allegorice dictum contendit Cælius Rodiginus (q): coluit & Æsculapium Cicero, qui Terentiæ suæ ita scribit (r) *χολῶ ἄκατον* (bilem puram) noctu ejeci; statim ita sum levatus, ut mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur. Cui quidem tu Deo, quemadmodum soles, pie, & caste satisfacias: idest Apollini, & Æsculapio.

(q) Lect. antiq.
lib. 16. cap. 12.

(r) Epist. fam.
lib. 14. ep. 17.

(s) Loc. cit.

Regem etiam illum appellat Ælianus [s] ὁ Βασιλεὺς καὶ Θεῶν φιλανθρώπων ὅτι τε Ασκληπιέ. O Rex, & inter Deos hominum amantissime Æsculapi.

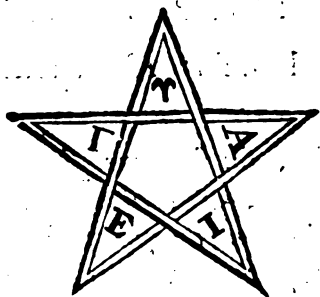
Cum Græci Sotera Latini Servatorem dicunt, non tantum morborum depulsores, ut opinamur, significare volunt, sed & auctorem omnium bonorum, malorumque omnium averuncum, at medicinæ Deum in primis, salutisque datorem, quia nullum sine firma valetudine bonum.

Hygia vero ὑγεία, & ὑγιεία, seu Hygieia est Æsculapii filia, salus a Latinis dicta, & pari ac pater ratione cultas; tres habuit Æsculapius filias, tresque filios, Hygiam, Panaceam, Æglen, Jasonem, Machaonem, & Podalirium, quibus omnibus dicata fuisse templa verosimile est, at Hygiæ, seu Salutis frequentissima, quæ inter celebris Ædes Salutis dicata a Cajo Junio Bibulo Censore anno urbis conditæ CXLVI. ab eodem Consule bello Samnitico vota; item alia in regione urbis; recentioribus vero tem-

po-

poribus multa & in Græcia, & in Italia fuisse ex Sævis discimus, & ex nummis, in quibus illa vel sola, vel una cum Patre occurrat. Hygiam vero & Salutem dictam credimus, ut Soter, & Servator pater, quia nempe non solum ad depellendas ægrotudines, verum etiam in quibuscunque periculis invocaretur. Pingebatur illa ut plurimum mulier stans, vel in folio sedens, pateram manu tenens, & accensam facem quandoque dextra; penes Deam anguis baculo advolutus caput atollens, pateramque veluti lambens; huic mulieres comam dicabant, ut puellarem servaret venustatem, ea ratione, qua Æsculapio pueri, ut in Martialis epigrammate superius allato, vidimus.

Nec prætereundum aliud hujus Deæ symbolum, quod fuit triplex triangulum vicissim insertum, ita ut veluti Pentagonus fieret triangulum supra, singula latera habens confectum ex ipsis lateribus productis.

Inserebant vero cuique triangulo unam, ut opinamur ex quinque literis, quibus υγεία, non υγιεία, ut alii, scribitur. Pentalpha illud appellat Lucianus, & usurpatum ait a Pythagoreis [†], illud etiam militibus tesseræ loco ab Antiocho Sotere cum Galatis pugnaturum datum olim suis militibus notum est (u). Simul plerumque junguntur Æsculapius, & Hygia in sexcentis nummis, & lapidibus; utrique aliquando Jupiter præponitur, ut apud Donium,

[†] In opusc. de verbo in prima salutis. usurp.

(u) Pier. Valer. lib. 47. cap. 31.

JO-

JOVI, ET ASCLEPIO, ET HYGIÆ.

[x] *Opus. scient.
rif. tom. XV.
pag. 156.*

Nonnunquam Apollo, ut Æsculapii Pater, ut in hac græca inscriptione (x).

ΑΓΑΘΗ . ΤΥΧΗ
ΣΜΙΝΘΕΙ ΑΠΟΛΛ
ΛΩΝΙ ΚΑΙ ΑΣΚΛΗ
ΠΙΩ ΣΩΤΗΡΙ
ΚΑΙΜΟΞΥΝΕΙ
ΤΑΙΣ . ΚΛ . ΦΛΩ
ΡΩΝΙΟΣ ΜΑ
ΚΡΙΝΟΣ ΚΟΥ
ΡΑΤΩΡ . ΕΚ ΤΩΝ
ΙΔΙΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕ

idest, *Quod felix, faustumque sit, Smintheo Apollini, & Æsculapio salutari, & consanguineis Diis Claudius Flaronius Macrinus Curator de suo posuit.*

Qua in inscriptione vocem *καίμοξυνείταις* legendam esse ducimus *χ' αἰμοξυνείταις*, (quippe potuit per inscientiam Quadratarum *κ* irrepere pro *χ*) Diis nempe consanguineis, puta Hygiæ, aliisque Æsculapii liberis. Alio tamen hanc vocem interpretatur clarissimus Abbas Dominicus Georgius, qui hanc inscriptionem eruditissime commentatus est.

Telephorum valetudinariorum Deum juvenculi specie depictum Æsculapio, & Hygiæ comitem additum multis in monumentis observat Montfauconius (y). Utrique autem Deo Æsculapio Patri, natæque Hygiæ sapissime litatum est; non solum ab iis, qui convalescent, sed pro Prin-

[y]. *Tom. 1.
part. 2. & t. 2.
part. 1.*

Principum, & urbium, & privatorum hominum salute, ac incolumitate. Medici etiam nonnunquam ob ægrum feliciter redditum valetudini grates Æsculapio persolvebant; hinc duo apud Donium [2] elegiaca epigrammata, quorum hic titulus.

[2] *Cla. 1. n. 8.*

ΤΩ ΒΑCΙΑΕΙ ΑCΚΕΠΗΩ
CΩCΤΡΑ ΚΑΙ ΧΑΡΙCΤΗΡΙΑ
ΝΙΚΟΜΗΔΗC CΜΙΡΝΑΙΟC
ΙΑΤΡΟC

idest, *Regi Æsculapio ob ægrum saluti redditum gratias agit Nicomedes Smirneus Medicus.*

Apud eundem Donium æger qui convalescerat pro salute non solum sua, verum etiam Medici Deos precatur in hoc epigrammate [a].

(a) *Id. ibid.*
num. 75.

ÆSCULAPIO ET HYGIÆ
M. ULPIUS HONORATUS
PRO SALUTE SUA, SUORUMQUE,
ET L. JULI HELICIS MEDICI
QUI CURAM MAGNAM EI DILIGENTEM
EGIT SECUNDUM DEOS

Ex quibus Ethnicorum exemplis discere vir Christianus potest, quæ Deo, Superisque, & quæ Medicis post illos profitendæ sint gratiæ; in illis epigrammatibus græcis Medicus Diis gratias agit, ob ægrum in vitam revocatum; in hac latina inscriptione post Deos magnam proficitur Medico Helici gratiam Ulpus, qui ægrotaverat; ita docemur, nec aspernandam humanam opem, nec postponendam illi divinam.

Ut

Ut vero ad rem nostram redeamus. Observat Harduinus in Nummis explanatis. Æsculapium, & Hygiam, non esse minorum gentium Deos, at eundem fortasse fuisse Æsculapium cum Jove, eandem cum Hygia Minervam, quæ e cerebro Jovis nata est, ut fabulæ ferunt; id vero simile reddunt, hæ inscriptiones (b), in quibus Jovi, & Minervæ gratiarum actiones ab ægris factæ continentur.

(c) Gruterus
pag. 1065. n. 5.

J O V I (c)
S A L U T A R I
U L P I A N U S
G R A V I I N F I R M I
T A T E L I B E R A T U S

Jovi etiam salutari dicatam ædem refert Doniana inscriptio (d).

(e) Grut. 1066.
num. 1.

M I N E R V Æ A U G. [e]
L. C A L L I D I U S
P R I M U S A U R E S A R G E N T E A S
V. S. L. M.

Porro aures argenteas, quas voverat, lubens merito solvit Callidius, non nisi ob sanitatem aurium recuperatam.

(f) Grut. ibid.
n. 3.

M I N E R V Æ M E D I C Æ [f]

Minervæ autem medicæ Templum Romæ extitit in regione urbis V. ut S. Victor prodit [g].

ML

MINERVÆ MEMORI
TULLIA SUPERIANA
RESTITUTIONE FACTA
SIBI CAPILLORUM.

Hic de Æsculapio, & Hygia disputatis videndum est, quid commune cum Imperatoribus, ut cum Trajano iidem sit.

Tribus ex causis horum Deorum nomina cum Principum nominibus conjuncta leguntur; prima cum illi pro illorum salute invocantur.

Sic apud Donium. [b]

(b) Cl. 1. n. 84.

ÆSCULAPIO SANCTO
SERVATORI ET HYGEIÆ
SACRUM PRO
SALUTE ANTONINI AUG.

Et apud Gruterum [i]

[i] Pag. 67.
num. 10.

NUMINI ÆS-
CULAPI ET HY-
GIE PRO SA-
LUTE DO-
MINOR. N. N.
AUG.

At non Æsculapio, & Hygie solis, sed aliis etiam Diis pro salute Principum passim inscripta reperiuntur Saxa.
P Al-

Altera causa vero, cur cum Æsculapio, & Hygia jungantur Principum nomina, esse potest maxima erga Imperatores Rempublicam administrantes adulatio, qua vel Deorum illis nomina, virtutesque tribuebantur, vel una cum iis templa, & aras habebant. Ita Adrianus sibi, Jovique Olympio Templum Athenis extruxit, & Augustum αἱ πόλεις σφετέροις Θεοῖς συνέδρευον, una cum suis Diis urbes colebant, ut Appianus ait lib. V. bellorum civilium. Jovis vero aliorumque Deorum nominibus appellatos Imperatores ex plurimis constat nummis: quod si vivis adhuc hujusmodi honores habiti, mirum non est mortuos, Deosque inter relatos, cum iisdem Templa communia habuisse. Noster, ut ceteros prætereamus, Trajanus Jupiter appella-

(K) Gist. Cu- tur in hac inscriptione (k) quasi particeps ejusdem cum
 per. gemm.
 Aug. expl.
 Polen. suppl.
 Gronov. tom. 2.
 pag. 296.

I. O. M.
 TRAJANO
 PRO SALUTE IMP.
 ANTONINI
 ET M. AURELII CÆSARIS
 MILITES CONSISTENTES
 MUNICIPII
 POSUERUNT

Jam vero si Imperatores cum Æsculapio, & Hygia poni consueverunt vivi, una cum ipsis in eodem Templo cultum fuisse Trajanum mirum non erit. At multi Imperatorum Nummi, qui præsertim in urbibus Græcis cusi Æsculapium, & Hygiam habent, ut apud Harduinum Nummi [1] veri Cæsaris, M. Aurelii filii, Faustinae Junioris, Gordiani Junioris, Valeriani, Augusti, Adriani, Antonini

[1] P. 14. 121.
 & seq. 850.

tonini Pii, Gallieni, aliorumque, qui nonnunquam in epigraphe σωτήρες, servatores nimirum, aut salutare dicuntur, & Æsculapio Hygiæque alluditur, qui salutare Dii dicti, urbiumque custodes, & servatores. Hinc illud apud Gruterum Marmor basis rotundæ instar Messianæ repertum uno latere hanc exhibens inscriptionem.

ΑΣΚΛΕΠΙΩ
ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΑ
ΣΩΤΕΡΟΙΝ
ΠΟΛΙΟΤΧΟΙΣ

Altero latere.

ΑΙΔΙΩΙ ΑΔΡΙΑΝΩΙ
ΑΝΤΟΝΕΙΝΩΙ
ΣΕΒΑΣΤΩΙ ΕΥΣΕΒΕΙ
Π. Π.

Idest Asclepio, & Hygia servatoribus urbis.

Ælio Adriano Antonino Augusto Pio Patri Patriæ.

Ara nimirum fuit illud Marmor jam diu Æsculapio, Hygiæque consecrata, post additum est nomen Imperatoris Antonini, ut Divi etiam Servatoris urbis. Diverſo tempore incisas has inscriptiones litterarum, & orthographiæ discrimen, si fides Gruterianæ editioni habenda, satis evincit.

His vero, ni fallimur Nummis, & Saxis significare voluerunt populi, qui assentabantur Principibus, salutem suam ab illis, utpote a Diis salutaribus expectare, sibi que certo polliceri; quod si dixeris hosce salutis auctores

P 2

Deos

Deos a populis in Imperatorum numismatibus additos, quod eisdem colerent maxime, hoc ipsum ad captandam Principum gratiam factitatum dicimus, ut ostenderent nimirum omnes suas spes in Imperatoribus æque, ac in Patriis Diis reposuisse.

Non mirum itaque Trajanum in hac Augusta Taurinorum Urbe ædem habuisse, in qua Æsculapius, & Hygia pariter colerentur, quos & magnos Deos, & eosdem pene cum Jove, & Minerva, & non morborum depulsores tantum, sed omnium itidem malorum averruncos fuisse diximus. Additus est, & præpositus tantis Diis optimus Princeps jam in Cœlum, ut opinabantur, receptus, quia illius, qui dum viveret, populorum Pater vere fuerat, jam inter Deos relati, præsentem semper opem sibi promittebant.

Non itaque sine causa diximus hanc inscriptionem stetitisse vel in vestibulo, vel in penetralibus ædis Trajano dicatæ, quam C. Quintius Abascantus testamento legaverit Medicis Taurinensibus. Cæterum quid legaverit iisdem conjectare difficillimum est.

(m) In select.
quest. differt.
23. & in mi-
scellan. sect. 2.
art. 11.

Nostram vero conjecturam multum adjuvat Marmor Sponii (m), in quo Salvia Marcellina Collegio Æsculapii, & Hygiæ certam legat pecuniæ summam, ut in æde Divi Titi, & Vespasiani itatis temporibus epulentur. Integram non ponimus inscriptionem, quia longissima est, sed verba tantum, quæ ad rem nostram faciunt.

SALVIA . C. F. MARCELLINA . OB. MEMO-
RIAM . FL. APOLLONI . PROC. AUG. QUI . FUIT .
A. PINACOTHECIS . ET . CAPITONIS . AUG.
L. ADJUTOR . EJUS . MARTII . OPTIMI . PISSIMI .
DONUM . DEDIT . COLLEGIO . ÆSCULAPI .
ET . HYGIÆ . LOCUM . ÆDICULARE . CUM .
PERGULA . ET . SOLARIUM . TECTUM .
De

JUNCTUM. IN. QUO. POPULUS. COLLEGI.
 SS. EPULETUR. ET. NE. EAM. PECUNIAM.
 SS. VELINT. IN. ALIOS. USUS. CONVERTERE.
 SED. UT. EX. USURIS. EJUS. SUMMÆ.
 DIEBUS. INFRASCRIPPTIS. LOCUM. CONFRE-
 QUENTARE. EX. REDITU. EJUS. SUMMÆ.
 SI. QUOD. COMPARAVERINT. SPORTULAS.
 HOMINIBUS. N. LX. EX. DECRETO. UNIVER-
 SORUM. QUOD. GESTUM. EST. IN. TEMPLO.
 DIVORUM. IN. ÆDE. DIVI. TITI. CONVEN-
 TU. PLENO. QUI. DIES. FUT. V. ID. MART.
 BRUTTIO. PRÆSENTE. ET. JUNIO. RUFINO.
 COS. UTI. XIII. K. OCT. DIE. FELICISSIMO.
 N. ANTONINI. AUG. N. PII. P. P. SPORTULAS.
 DIVIDERENT. IN. TEMPLO. DIVORUM. IN.
 ÆDE. DIVI. TITI HOC. DECRETUM.
 ORDINI. N. PLACUIT. IN. CONVENTU.
 PLENO. QUOD. GESTUM. EST. IN. TEMPLO.
 DIVORUM. IN. ÆDE. DIVI. TITI. V. ID.
 MART. C. BRUTTIO. PRÆSENTE. JUNIO.
 RUFINO. COS. Q. Q. C. OFILIO. HERMETE.
 CURATORIBUS. P. ÆL. AUG. LIB. ONESIMO.
 ET. C. SALVIO. SELEUCO.

De hoc Divorum Templo hic memorato ita Sponius: *puto esse Templum defunctis Augustis dicatum, quod initio Romæ, & Augusti tantum, & sequentibus Imperatoribus defunctis, Templum Divorum dictum fuit, iis in Divos relatis, qui boni Principes visi fuerant, in eoque erecta singulis adicula, ut hæc Divi Titi ædes ubi conveniebant nonnunquam sodales Collegii Æsculapii, & Hygiæ.*

Quemadmodum itaque Salvia Marcellina Collegium Æsculapii, & Hygiæ jubet in Templum Divorum, seu in ædem Titi convenire, pecuniamque ob id legat, ita Cælius Quintus Abascantus Medicos Taurinenses in hanc ædem Trajani voluit convenire, & sacra operari, & de more fortassis epulari, & ob id testamento legavit aut ædem, aut pecuniam, aut utrumque. Inter alia itaque optimæ institutæ Civitatis ornamenta Medicorum Collegium habuit hæc augusta Taurinorum Colonia. Medicos autem quoties veteres dicunt, tam eos intelligunt, qui pharmacis ægros, quam qui manu vulnera curarent. Antiquissimis temporibus eisdem viros utrumque præstitisse ex iis constat, quæ de Æsculapio Pindarus, & de Maehaone ejus filio Homerus ajunt. Pindarus Pyth. Ode III. strophe III.

Τὸς μὲν ὧν ὅσοι μύλον αὐτοφύτων
 Ἐλχέων ξυνάονες, ἢ πολιῶ
 Χαλκῶ μέλη τετραμένοι,
 Ἡ κεφαλῇ τηλεβόλῳ
 Ἡ θεινῶ πυλὶ περ
 Θόμενοι δέμας, ἢ
 Χειμῶνι, λύσας ὄνον ἄλ-
 Λοίων ἀχέων
 Ἐΐαγεν, τὸς μὲν μαλακαῖς
 Ἐπαροῖσιν ἀμφέπων,
 Τὸς δὲ προσάνα πί-
 Νοντας, ἢ γυίοις περιάπτων πύκτοθεν
 Φάρμακα, τὸς δὲ τομαῖς ἔσασεν ὀρθῶς.

Qui

*Qui sponte nato tabidus ulcere,
 Vel qui corusca cuspide saucius,
 Aut missili saxo petitus,
 Quemve nocens cruciaret æstus
 Artus adurens, frigore noxio,
 Et quisquis alsit, convaluit petens
 Hunc pharmanis morbos peritum
 Mox aliis alios fugare.
 Hos vita amano carmine reddidit,
 Miscebat illis lenia pocula,
 Huic membra circumfovit herbis,
 Ferri aliisque acie revixit.*

Homerus vero Machaonem Æsculapii filium Menelai vulnus curantem describit [α]. (α) *Iliad. lib. 4.*

Recentioribus vero temporibus Medicus audiebant, ut ex historicis, & saxis patet, quicunque male affecto corpori humano pristinam reddere valetudinem quocunque modo curarent, quanquam alii aliam Medicinæ partem ut plurimum profiterentur. Itaque in inscriptis saxis præter Medicos Principum, & Legionum, & Cohortium, Medici Clinici, Ocularii, & Chirurgi distinguuntur, ut ex hac inscriptione patet (o), in qua Publius Decimius Eros Merula non se Medicum, Clinicum, Chirurgum, & Ocularium diceret, nisi eas unus professus esset artes, quas singuli ut plurimum profiterentur. (o) *Gruter. pi. 400. n. 7.*

P. DECIUS. P. F. EROS.

MERULA. MEDICUS.

CLINICUS. CHIRURGUS.

OCULARIUS. VI. VIR.

In columna Trajani Fabretus observat Medicos cohortium, militiæ etiam operam dedisse, quod mirum non

P 4

erit

erit iis, qui ex allato Homeri loco norunt Machaonem fortium copiarum Ducem, & peritum medendorum vulnorum simul describi. Medici in hoc itaque Saxo tam intelligendi sunt qui Medici, quam qui Chirurghi hodie dicuntur, quum & veteres Auctores, & Saxa utrosque Medicos appellent.

Dicendum superesset quis nam sit iste Cajus Quintius Abascantus. Sed cum certum sit post Reipublicæ tempora nomina familiarum fuisse sæpe ab alienis usurpata nullamque habitam eorum rationem, supervacaneum est quæ-

[p] *Grut. p. 962. n. 9. 318. n. 3. 855. n. 5. 692. n. 9. Marm. Arundel. 86. Montf. suppl. t. V. p. 81. & suppl. tom. 1. pl. LIV. Opusc. scientif. t. IV. pag. 215.*

rere de Quintiorum, & Abascantium gente, vel familia. Abascantos plurimos ex inscriptionibus novimus; at nunquam hoc nomen fuisse familiæ credimus, sed cognomen

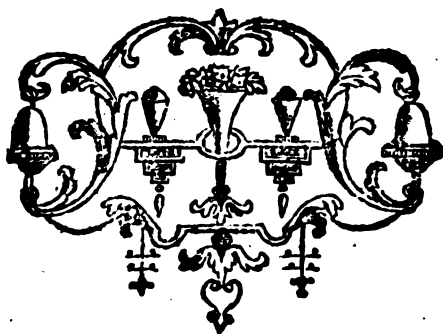
servis, libertisque datum una cum patronorum nominibus, [p] quanquam aliter alii sentiant, ut Pitiscus, (q) balneum Abascantium ab Abascantia familia dictum existimans, cum potius nomen traxisse videatur ab Abascan-

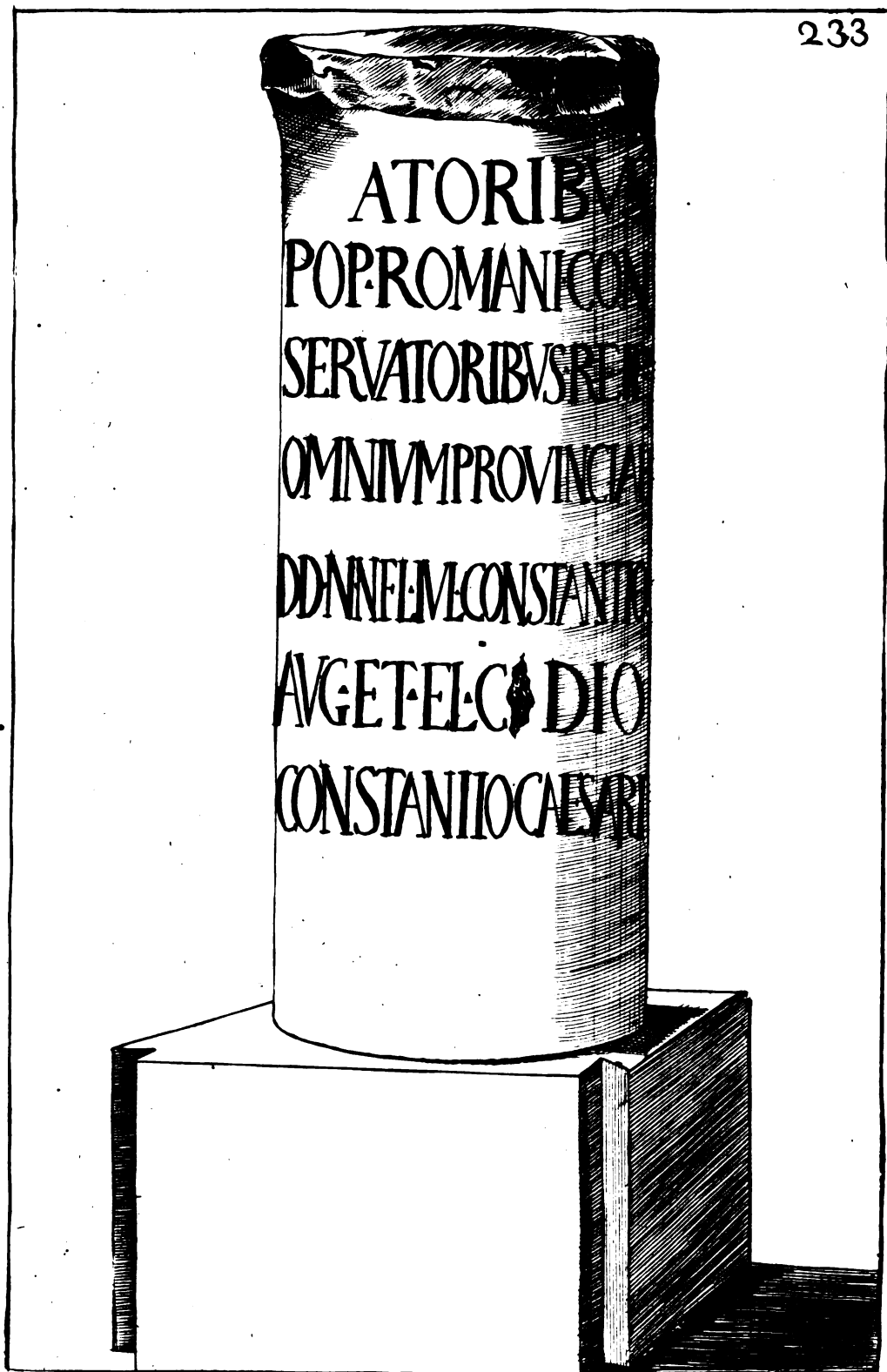
[q] *In voce balneum.*

(r) *Pag. prima catal. Archæ.*

to, quem inter Architectos numerat Adrianus Junius [r], Abascantus porro nomen græcanicum est, & invidiæ non obnoxium, aut a fascino liberum significat. Αἰσχροῦς *citra invidiam*, idque nominis non solum servis, sed & equis aliquando datum fuit, ut patet ex Catalogo nominum equinorum apud Montfauconium. [s]

[s] *Tom. 3. p. 285.*

C. B. J. J. J.

CONSTANTIO IMPERATORI,
ET GALLO CÆSARI
JULIANI FRATRI
DICATA COLUMNA.

Hujusce columnæ inscriptionem ex litterarum vestigiis, quanquam non parum detritis ita exprimendam censemus.

IMPERATORIBUS.

POP. ROMANI. CON-
SERVATORIBUS. REIP.

ET. OMNIUM. PROVINCIAL.

D. D. N. N. FL. JUL. CONSTANTIO.

AUG. ET. FL. CLAUDIO.

CONSTANTIO. CÆSARI.

Dicata ergo illa fuit Imperatoribus Flavio Julio Constantio [Constantini M. filio] Augusto, & Constantio Flavio Claudio [Gallo ex Julio Constantio Constantini Magni fratre, & Galla nato] Cæsari, & referenda est ad annum a Partu Virginis CCCLIII. , ab urbe condita CIOCVI. Imperii Constantii XVI. Coss. iisdem Imperatoribus Constantio Augusto VI. , & Constantio Cæsare II.

Sin-

Singula videamus verba, & ea, quæ nobis dicenda occurrunt, unaquæque suo loco disputemus.

IMPERATORIBUS.

Imperatoris nomen quam vim habeat, & quo primum tempore in usu esse cœperit apud Romanos, deinde ut ab iis, qui soli Regiam potestatem affecuti Rempubl. administrarent, usurpatum fuerit paucis est dicendum. Imperatores dicti sunt administratores belli gerendi [b], qui nimirum Græcis ἡγέμονες, vel στρατηγοί, videlicet summi exercitus duces. Quæ appellatio, quum prius communis esset iis omnibus, qui bello gerendo præficerentur, florente opibus Republ., mos paullatim obtinuit, ut ii hoc titulo veluti fortissimi inter cives ornarentur, qui magnum aliquod bellum victores consecissent. Adeoque Senatusconsulto iis ut plurimum decernebatur, qui præclarum aliquod edidissent facinus, & decem saltem deletis hostium millibus hoc virtutis testimonium a gratulabundo, & acclamante exercitu obtinuissent. Quumque id nominis esset veluti decretus Duci victori honos, non solum ab iis retinebatur, qui semel adepti fuissent, verum etiam iterabatur, quoties aliquid tam decore dignum nomine gessissent: unde illæ inscriptiones *Imp. II. III. IV.*, exprimentes, quoties quis hunc honorem affecutus, quemadmodum etiam addito numero ostendebatur, quoties quis Tribunatum, aut Consulatam gessisset. At postquam Romæ omnia sub unius dominatu esse cœperunt regium declinantes nomen, qui Rempubl. universam administrabant, quum ad leniendos Populi animos ea omnia sibi met ipsis inde rent nomina, quæ aliquam in Republ. administranda significabant potestatem, vel ut aliquod Reipubl. liberæ superesset simulacrum, vel quasi has ipsi retinentes appellationes id omne soli sponderent Quiritibus, quod a singulis

(b) *Cic. de Orat.*
1.

gulis hujusmodi officiis poterant expectare, Imperatoris etiam sibi vindicarunt nomen tanquam sibi proprium, & peculiare. Quippe sonat illud imperium, & auctoritatem, potestatemque summam præfert, adeoque Impp. a Græcis ἀντοκράτορες (i.e. ex se potentes) dicti sunt. Illorum iura teste Dione Cassio (c) hæc erant: habere delectum militum, pecuniam imperare, colligere, de pace & bello statuere, in provinciis summum jus habere, civisque ipsos tam extra, quam intra pomerium posse interficere. Quanquam, ut notat Robortellus [d] quandiu Resp. viguit ad urbem accedens, Imperator titulum retineret, re imperium deponeret. Ita etiam quod in libera Republ. cognomen erat fortissimorum virorum propriisque nominibus postponeretur, ut *M. T. Cic. Imperator Lentulo Imperatori* (e) amissa libertate a Principibus prænominis loco usurpabatur, ut legitur in inscriptione Obelisci in circo maximo constituti: *Imp. Cæsar Divi Filius Augustus* (f). Primus nomini suo hanc appellationem præposuit C. Julius Cæsar Caji prænomini eam substituens: id tamen non tam potentæ ostendendæ, quam gloriolæ captandæ causa fecisse videtur. Nam per quam lubenter audiebat Imperator ἀπορρομασιν, ut omnium Imperatorum res gestas, & numero & celebritate, quam illi laudem tribuit Cicero (g), superasse intelligeretur, & præcipuus, ac velut unicus censeretur Imperator, unde illud Catulli.

[c] Lib. 13.

[d] V. Grav. in Thes. antiq. t. VII. p. 1147. & Ascon. Ped. in 11. in Verr.

[e] In epist. famil. passim.

[f] Grav. t. 4.

[g] Orat. pro M. Marcello.

*Irascere iterum meis iambis
Immerentibus, unice Imperator.*

Omnes deinceps a Cæsare, paucis exceptis, Imperatoris nomine usi effecerunt, ut supremus dominatus Romæ Imperium diceretur, totiusque Imperii princeps Imperator. Primis tamen Imperatoribus id nominis a Senatu decretum fuisse scriptum reliquit Svetonius in Cæsare, & in Tiberio, atque ab isto modeste recusatum scribit. Iis autem, qui Cæsarum nomine appellati, ut infra dicemus, in

in partem Imperii adsciscebantur, & illius heredes designabantur, prius Cæsaris nomen, deinde Imperatoris, quod majorem significabant auctoritatem, indebatur, ut docet Capitolinus in vita M. Antonini Philosophi scribens: *In filium commodum, quamvis scelestum contulit nomen Cæsaris, mox Sacerdotium, statimque nomen Imperatoris . . .* Vide quæ infra dicemus in voce *Augusto*.

POP. ROMANI.

Ita legimus, quanquam litteræ POP. sint omnino deletæ, & vox illa ROMANI continua, ac perpetua videatur cum litteris CON, primam sequentis dictionis *Conservatoribus* syllabam constituentibus, adeout non levis animos nostros subierit suspicio, num *Romanicon* legendum esset, cum neque spatium intersit, neque punctum ullum inter S, & C dignosci possit, literarum tamen fulcis, adhuc satis altis. *Romanicon* vero συγχόπην diceremus pro *Romanicorum*. Romanicos vero dictos esse quotquot Romano Imperio containerentur sequioribus a Constantino Magno temporibus verosimillimum est, quum certum sit apud eruditos Romaniam per id temporis appellatum solum omne Romanum, totamque eam Orbis terrarum partem, quæ Romanis Imperatoribus pareret. Hoc primus advertisse videtur Casaubonus in Lampridium (b), & luculenter post ipsum ostendit Spanhemius (i), certumque est tum ex aliis monumentis, tum ex Orosio scribente Ataulphum Gothorum Regem ardentem inhiasse, ut *obliterato Romano nomine Romanum omne solum Gothorum Imperium* & faceret, & vocaret, essetque Gothia, quod Romania fuisset. Malumus tamen legere Populi Romani, quanquam si primum colon sit, *Imperatoribus Pop. Romani*, duriuscula, & parum usitata hæc locutio videatur.

(h) *Hist. Aug.*
pag. 802.

(i) *Exercit. 11.*
in Const. Anton. Imp. §. 10.

CONSERVATORIBUS.

Servatoribus malleus, si eam, de qua modo egimus, lectionem sequi fas esset. Conservatores dicuntur ii, cujus
curæ,

curæ, vel præsidio aliquid committitur: ita in veteribus inscriptionibus legimus Diis *Conservatoribus* Reipubl. Municipii, Coloniarum &c. Diis nimirum illorum locorum custodibus: & *Conservatoribus* ædium sacrarum, earum nempe curatoribus. Servatores vero sunt ii, qui ab aliquo periculo Reipubl., aut aliquam civium partem vindicaverint; quod nomen Imperatoribus ab acclamante exercitu dari consuevisse facile innuunt illa T. Livii verba *agmen Imperator secutus prosequentibus cunctis servatorem, liberatoremque acclamantibus*. Ceterum nec optimi semper scriptores hanc inter Servatorem, & Conservatorem observant differentiam. Hanc vero columnam cum ista epigraphe gratulationis causa ob insignem aliquam victoriam; aut ob confectum feliciter bellum positam fuisse ex temporum, locorumque circumstantiis ita colligimus. Anno a partu Virginis CCCLIII. ab urbe condita CIOCVI. Constantii Imperii anno XVI. vel XVII. Coss. Constantio Aug. VI., & Constantio Gallo Cæsare II. Gallo, qui Cæsar a Constantio superiori anno factus fuerat, multa præclara gerente in Oriente, quo ut Persis irruentibus occurreret missus fuerat, Constantius Magnentium, qui sibi usurpaverat imperium, variis in locis victum, fugatumque, tandem ad Alpes Cottias ita profligavit, ut in (k) desperationem ille adductus, furens in amicos, ac necessarios suos ferro stricto irruens multos illorum occiderit, ac se ipsum tandem interemerit. Ultimæ vero Constantium inter & Magnentium pugnae locus non constat ex historicis; omnes tamen illum ultra Alpes Cottias non longe ab ipsis ponunt.

(K) Eutrop.
Amm. Marcell.
Socr. Tillemont.

REIPUBLICÆ, ET OMNIUM PROVINCIAL.

Reipublicæ, & omnium Provincialium, non Provinciarum, ut in novo Muratorii Thesauro legitur. Littera quippe L. integerrima, & maxime conspicua est.

Provinciales ab ipsa Ciceronis ætate ii dicti sunt, qui ex Provinciis essent, sive, ut ait Ulpianus de significatione ver-

[1] *Scrip. in
Thes.*

verborum, *qui in Provinciis domicilium habebant*. Quo nomine omnes Imperii Romani subditi appellabantur præter Italos [1], quare Columella lib. 1. cap. 4. vinearum Provincialium culturam docet, cum alibi de Italicarum cultura agat. Etsi vero post Antonini constitutionem tam Italici, quam Provinciales eadem Civitate Romana gauderent, iisdemque uterentur legibus; attamen diu viguit Provincialium appellatio, ut ex inscriptionibus patet, & ex Eutropio, ac Cassiodoro, qui hac voce sæpissime utuntur.

DD. NN. Dominis nostris (*χυρίων ἡμῶν* Græci dicerent) i.e. duobus Dominis nostris, uti sæpe & in saxis, & in nummis, aliisque in monumentis occurrit, duabus literis duos, tribus tres Imperatores significantibus.

FL. FLAVIO.

Prænomen Flavii omnes fere a Constantino obtinuerunt Imperatores. Constantinus vero, illiusque consanguinei istud acceperunt, cum a D. Claudio gloriarentur originem ducere, quum ex Claudio Crispi fratris D. Claudii filia Constantinus Magnus ortus fuerit; istius igitur & filii, & nepotes Flavii prænomen omnes, & Claudii nomen plerique habuerunt, ut ex inscriptionibus, quas nimis longum, & operosum foret adducere, patet. Claudium autem Imperatorem Flavii prænominis usum esse certum est cum ex aliis monumentis, tum ex quadam ipsius ad Valerium Aurelianum epistola a Vopisco allata sic incipiente: Flavius Claudius Valerio Aureliano Suo Salutem (m). Huiusce prænominis originem in vita Constantii Chlorigi Trebellius Pollio hanc affert [n]. Ille, ait, [Claudius nempe]

(m) *Vopisc. in
Aurel. hist. Aug.
p. 848.*

(n) *Historia Aug.
p. 802. 803.*

futurorum memor Gentes Flavias, quæ Vespasiani, & Titi, nolo autem dicere Domitiani, fuerant, propagavit: quem obscurum locum ita Casaubonus explanat: Vespasianum, & Titum, quum censores essent patriciarum gentium numerum auxisse scribunt veteres: videntur autem, qui in
Pa-

Patricios tunc adsciti fuere communi Flaviarum gentium nomine appellati. Jam igitur Gentes Flavias propagavit Claudius, inque earum numerum novos Patricios adscivit, quasi jam tum, ait Pallio, velut e specula prævidisset deferendum imperium uni ex illis gentibus orto, Constantio nempe Cæsari, cujus laudi favet ubique Trebellius (o). Et Constantium autem, & omnem ejus stirpem Flaviorum nomen gestasse notum est omnibus. Imo Claudius ipse gessit, nisi fucum facit Vopiscus.

[o] *V. Panepyr. Constantino di-
Ham & Me-
merino.*

JULIO.

Julii nomen ab Aurelio Victore Constantio Chlora Patri Constantini Magni tribuitur, & ab omnibus historicis Constantio Constantini fratri; hic itaque Constantius a majoribus Julii nomen habet.

CONSTANTIO.

Ut ea, quæ hætenus diximus, & quæ deinceps dicturi sumus apertiora fiant non parum lucis afferet rerum a Constantini filiis post obitum Patris gestarum compendiarum narratio. Constantinus Magnus Imperii partitionem ita testamento legavit, ut Constantinus Galliam, Hispaniam, Angliam; Constantius Asiam, Syriam, Ægyptum; Constantius Illyrium, Italiam, Africam obtineret: duobus etiam ex Dalmatio fratre nepotibus partem Imperii dederat. Dalmatium nempe Cæsarem appellatum Thraciam cum Græcia habere jusserat, & Annibalianum Ponti Regem fecerat. At milites nonnisi Constantini liberis se obtemperaturos dictitantes conjuratione facta reliquos omnes Constantini consanguineos obtruncant Julium nempe Constantium fratrem, Dalmatiumque, & Annibalianum ex fratre Dalmatio nepotes, cæterosque omnes fratrum filios, exceptis duobus filiis Julii Constantii, Gallo nempe, & Juliano, quorum alteri ægra valetudo obitum cito allatura vide-

videbatur, alteri tēnere ætas cum minorem affectandi Regni suspensionem injiceret, veniam impetravit. Hac cæde peracta soli tres filii salutantur Augusti ab exercitu, & a Senatu, iidemque in Pannonia convenerunt novam partitionem facturi. Locus, in quo congressi Philadelphia dicta fertur ab amore fratrum, quibus singulis positas ibi fuisse statuas fama est. De nova partitione vix quidquam certi statui potest, nisi, divisa inter se Dalmatii, & Annibaliani occisorum ditio, destinata a Patre Imperii partem ab unoquoque retentam. Remansit tamen aliqua Constantinum inter & Constantem simultas, quæ non multis post annis in apertum erupit bellum, & Constantinum Constantis fines inconsultius ingressum hujus duces commisso ad Aquilejam prælio interemere, anno CCCXL. Ita redacta ad duos Augustos Respubl. Constans, quum per aliquot annos auctum fraterna cæde Imperium strenue administrasset, mox converso ad nimias voluptates animo, dum venationibus indulgeret a Magnentio Constantini Magni liberto, oborta subito conspiratione, Imperio spoliatus est, & per sicarios occisus anno CCCL. Id resciscens Constantius non tulit novum hominem, ac tyrannum immanissimum majorem, ac præstantiorem Romani Imperii partem per scelus occupatam obtinere; ac relicto oriente in Magnentium movit, multis illius rejectis legationibus, & conditionibus pacis. Interea quum Rex Persarum Sapor iterum Romani Imperii fines invaderet Constantius Gallum Julii Constantii patrui sui filium, ut diximus, Cæsarem jussit, & belli Perfici curam ei commisit. Ipse vero post variam belli fortunam, collatis ad Mursum cum Magnentio signis, ingenti prælio eum vicit: deinde superatis Alpibus Juliis universa Italia potitus; postremo Alpes Cottias transgressus non longe ab iis, ut plerique significant Historici, reparantem bellum Magnentium ita fregit, ut ille sibi violentas manus inferens, ut diximus, perierit anno CCCLIII., quo hanc erectam fuisse columnam verisimillimum est, quum totum Imperium Romanum

num Constantius una cum Gallo Cæsare obtineret .

AUGUSTO.

Uberius hic de cognomine Augusti , & quomodo illud a Cæsaris nomine differret, dicemus, ne quidpiam desideretur , & ne alibi rem eandem , quoties hæc nomina occurrent , cogamur iterare . Duplex assumpsit cognomen. Octavianus rerum potitus, alterum testamento majoris avunculi [p], alterum Munatii Planci sententia : nam cum disputaretur in Senatu, quo nomine ornandus esset ob tot res præclare gestas , multique Romulum dicendum esse censerent , velut alterum urbis conditorem , prævaluit Augustum potius dici, non tantum novo, ut Svetonius ait , sed etiam ampliore cognomine , quod loca quoque religiosa , & in quibus augurato quid consecratur augusta, dicuntur ab auctu , vel ab avium gestu, gustuve, sicut etiam Ennius docet, scribens .

(p) Svet. in Aug.

Augusto augurio postquam incluta condita Roma est .

Id ipsum perpulchre Ovidius reliquos clarissimos viros aliquo nomine donatos cum Augusto conferens (q).

[q] Sert. lib. 1. c.

*Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes ,
Hic socium summo cum Jove nomen habet .
Sancta vocant augusta patres , augusta vocantur
Templa Sacerdotum rite dicata manu .
Hujus & augurium dependet origine Verbi ,
Et quodcumque sua Jupiter auget ope .
Augeat Imperii nostri decus , augeat annos &c.*

Quum itaque Senatus vellet Cæsarem Octavianum post subditum populo Romano terrarum Orbem novo aliquo ornare cognomento , quod ejus virtutem , & Quiritium erga illum amorem , pietatemque significaret , appella-

Q

runt

runt Augustum, quasi vivo adhuc divinos impertirentur honores, dum tam sancto compellabant vocabulo. Quid itaque mirum si, qui deinceps Imperium Romanum obtinuerunt, hoc etiam sibi nomen, quo pares pene Diis haberentur, vindicaverint? Ita etiam quum Octavianus ob adoptionem Cæsar fuerit appellatus, ceteri post ipsum Imperatores in ejusdem stirpis testimonium id nominis retinuerunt. An vero primus Cæsar a cæso Elephante, qui *Caïsa* punice dicatur, an a cæso matris utero, an a cæsiis oculis, an a cæsarie, quod nimirum egregie capillatus natus fuerit, nomen acceperit in posteros postea propagatum, is disputet, cui plus abundat otii. Nostra interest videre, quis horum nominum sublata Rep. usus fuerit. Omnes itaque Imperatores, paucis exceptis, Cæsaris, & Augusti nomina acceperunt, non quod illa aliquid superadderent potestatis, sed quod alterum successionem stirpis, alterum splendorem dignitatis ostenderet, vel etiam si placet, ut Augusti, qui tantos populi plausus, dum viveret, sibi promeruerat, tantamque post se reliquerat famæ celebritatem, retinentes nomina, illius virtutum sese strenuos imitatores, & æmulatores promitterent, veluti non minorem Reipubl. utilitatem præstituri, ac ille, cujus memoriam retentis nominibus colebant. Quod & ab aliis populis observatum legimus, ut traductum alicujus optimi Principis in successores nomen parem populis faustitatem portenderet. Imo apud ipsos Romanos Severus etiam dicitur, adeo M. Antoninum Imperatorem coluisse, ut Antonini nomen omnibus deinceps quasi Augusti adscribendum putaret.

At enim Augusti nomen Romanis Imperatoribus optatius semper fuit præ Cæsaris nomine, quod minus illustre semper habitum. Quo igitur tempore mos obtinuit, ut Imperator aliquem, vel ex se genitum, vel adoptatum filium, aut alium adiutorem sibi deligeret, & Imperii hæredem designaret, tunc ille nomen Augusti sibi reservabat, iste Cæsar appellabatur. Quænam vero
illius

illius auctoritas , & dignitas esset facile videri potest ex quadam Commodi Imper. ad Clodium Albinum epistola , in istius vita a Julio Capitolino descripta (s): *Imperator* ^{(s) Hist. Aug. p. 388.} *Commodus Clodio Albino. Alias ad te publice de successore, & honore tuo misi, sed banc familiarem, & domesticam omnem, ut vides manu mea scriptam epistolam dirigo, qua tibi do facultatem, ut si necessitas fuerit, ad milites prodeas, & Cæsareum tibi nomen assumes Habebis præterea, quum id feceris dandi stipendii usque ad tres aureos liberam potestatem, quin & super hoc ad Procuratores meos literas misi, quas ipse signatas excipies signo Amazonia, & quum opus fuerit, rationalibus dabis, ne te non audiant, quum de arario volueris imperare. Sane ut tibi insigne aliquod Imperialis Majestatis accedat, habebis utendi coccinei pallii potestatem me præsentem, & ad me, & quum mecum fueris, habiturus & purpuram, sed sine auro, quia ita & propatruus meus Verus, qui puer vita functus est ab Adriano, qui eum adoptavit, accepit. Addendus Ælius Spartianus in Ælio Vero ita scribens [t]. Nihil habet in sua vita ^{(t) Hist. Aug. p. 110.} memorabile, nisi quod tantum Cæsar est appellatus, non testamento, ut antea solebat, neque eo modo, quo Trajanus est adoptatus, sed eo prope genere, quo nostris temporibus a vestra clementia [ad Diocletianum loquitur] Maximianus, atque Constantius Cæsares dicti sunt, quasi quidam Principum filii, & designati augustæ majestatis hæredes.*

Ex hisce Capitolini, & Spartiani locis haudquaquam certo colligitur, an Ælius Verus primus fuerit, qui Cæsareum nomen cum imperii participatione habuerit. Verum id unum nos docet Spartianus istum Cæsareum quidem nomen tota vita habuisse, nunquam tamen rerum potitum, & excessisse priusquam Adriano mortuo summum Romæ Imperium assequi posset, eaque causa est, cur Commodus illum in sua epistola puerum fato functum esse ait *παρπατικός* puerum, dicit, ut notat Casaubonus (u), nimirum adhuc adolescentem, seu principem ^{(u) Hist. Aug. p. 388. not. 4.} juventutis; namque iidem etiam Cæsares appellabantur

[x] *Sueton.* & *Tacit.* principes juventutis, quo nomine primus Augustus Cæ-
jum, & Lucium appellari voluit [x]. Nobilissimi etiam
Cæsares dicti sunt, ut in saxis, & nummis frequenter
legitur: advertendum tamen Augustos quoque nobilissi-
mos Cæsares quandoque appellari, nunquam vero nobi-
lissimos Augustos.

Extra omnem igitur est dubitationis aleam inter Cæ-
saribus, & Augusti nomina multum fuisse discriminis, &
per Cæsareum nomen novum genus honoris in Rempubl.
fuisse inductum, ut is Cæsar esset, qui designatus heres
Imperii, eo plane modo, quo Rex hodie Romanorum
dicitur designatus Imperii Germanici successor. Verum an
Adrianus primus fuerit, qui Cæsareo titulo hanc signi-
ficationem, & dignitatem tribuerit, quod Hofmanus ex
Casaub., & Salmasii notis in *Ælium Spartianum* colli-
git (y) asserente Casaubono, dissentiente vero Salmasio
dijudicare non audemus.

ET FL. CLAUDIO CONSTANTIO.

Et Flavio Claudio Constantio ita omnino legendum,
non ut in novo Muratorii thesauro FL. FL., quæ lectio
clarissimum hunc virum in errorem, si fallimur ipsa, ad-
duxit, ut crederet legendum Augusti filio, Flavio Claudio
Constantino. Ait enim in penultimo versu legendum *Con-*
stantino. Obliterata quidem admodum sunt characterum
vestigia, sed non adeo temporis edacitate corrota, ut du-
bium superesse possit, quin *Constantio* ex lineamentis adhuc
perspicuis legendum sit. Præterquamquod in angustias
inextricabiles nos metipfos conjicimus, si *Constantino* le-
gamus. Neutiquam enim hæc inscriptio referri debet ad
Constantium Chlorum, & Constantinum ejus filium, quum
Constantinus, non *Claudius*, sed *Valerius*, ut plurimum
audierit, & Cæsar quidem a Patre fuerit designatus, ut
Victor in Epitome tradit, sed Galerius post Severum in ejus
locum fuerit intrusus [z]: nec ipse Constantius Augustus

[z] *V. Tille-*
mont. in Con-
stantino art. V.
& VI.

unquam solus fuit, verum una cum Galero, quo cum ita partitus fuit Imperium, teste Eutropio, ut Constantius Galliam, Italiam, Africam, & alia in Occidente haberet, cætera omnia Galero essent: rursus Galliis, & Augusti nomine contentus Italiæ, & Africæ administrationem recusavit, & Severo Cæsari concessit (a). Etsi igitur Constantinus in Gallia Cæsar cum Patre Augusto aliquo temporis spatio fuerit, quod fieri potuit, quum ille a Galero, cujus in aula, ut obses tenebatur, fugiens ad Patrem contendit, & illi comes in Anglica expeditione fuit, non video tamen quomodo Pop. Romani Imperatores dici potuerint. Sin vero Claudium Constantinum Magni filium intelligere velimus, illum certissimum est vivo Patre Augusto Cæsarem cum Constante, & Constantio fratribus fuisse, post patris obitum una cum iisdem Augustum fuisse. Nullius ergo Constantii Augusti potuit Cæsar esse Constantinus Magni filius.

[a] V. Tillemont. in Constantino art. VI. ex not. 7.

Hic autem, ut legimus, Flavius Constantius non alius est a Gallo fratre Juliani Apostatæ, Gallæ, & Julii Constantii Magni Constantini fratris filio, quem, ut vidimus, Cæsarem fecit, & Persico bello præfecit Constantius, Magnentium ipse oppugnaturus. Ille Persas quidem vicit, sed quum Antiochiæ, aliisque in locis multa crudeliter gessisset, & nova etiam in Constantium moliri diceretur, ab Augusto accitus, & in itinere etiam comprehensus Mediolanum adducitur, & capite minuitur anno CCCLIV. ætatis suæ XIX., & Imperii Cæsarei IV. Flavii Claudii nomina a majoribus habuit, Constantius vero dictus fuit aut a Patre Julo Constantio, aut a Patruale Augusto, qui suo illum nomine donavit, quum Cæsarem dixit (b), quod egregie ostendit Tillemontius contra Gothofredum Constantem illum dictum fuisse ex aliquarum subscriptione legum, & aliis parvi momenti autoribus asserentem. At pro Tillemontii, & nostra sententia, quum multa eaque gravissima sunt monumenta, tum Fasti omnes Consulares, ac præsertim quoddam antiquum fragmen-

[b] V. Tillemont. not. XIX. in Constantium.

tum ab anno CCV. ad CCCLIII. cum simili eorundem temporum Paschali laterculo, opus profecto alicujus illius ætatis auctoris [c]: ibi hi leguntur Consules.

[c] Ex edit.
Ægidii Buche-
rii, Grav. ant.
Rom. tom. XI.
pag. 392.

352. Constantio V., & Constantio Cæsari.
anno 353. Constantio VI., & Constantio II.
354. Constantio VII., & Constantio III.

Nemo ignorat hisce annis Cofs. fuisse Constantium Augustum, & Constantium Gallum Cæsarem.

Multos tamen fugit antiquarios, & antiquorum nummorum explanatores Gallum Cæsarem solo fuisse Constantii nomine appellatum, eoque errore adducti istum a Constantio Constantini Magni filio non distinguebant.

Cæteris vero oculatior P. Harduinus S. J., & post ipsum Bandurius (d), ex diversis vultus lineamentis alterum ab altero distinxit, & utriusque numismata discrevit, docuitque ea omnia, in quibus legitur *temporum felicitum reparatio*, aut *Constantius junior*, aut *Flavius Claudius Constantius*, & illa etiam, in quibus *Flavius Julius Constantius* legitur, habeturque effigies a Constantii effigie diversa cum capite nudo, Gallo omnia tribuenda esse, quamquam Galli nomen omittatur. Unicum numisma Bandurius affert, in quo Galli nomen legitur, quem rarissimum ait, tum ob hoc nomen, tum ob caput illius Cæsaris non nudum, sed corona laurea, & gemmea redimitum. In quodam etiam nummo Tillemontius Gallum Constantinum ait appellari, & in alio Gallum Augustum cum Jesu Christi nomine legi. Sed de illorum genuina fide videant, qui sunt nobis eruditiores. Rei nostræ apprime faciunt ii nummi, in quibus Constantii Cæsaris caput habetur cum epigraphe *felicitum temporum reparatio*, quæ omnino congruit cum historia temporum, quibus nostra posita est columna.

Anno quippe CCCLIII. victis a Gallo Cæsare Persis, & oppresso a Constantio Augusto Magnentio, qui omnes pene

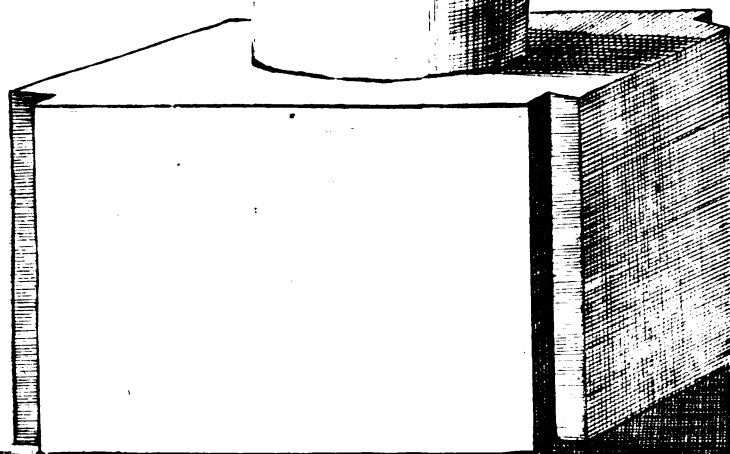
pene Imperii Romani provincias in Occidente vexaverat: Respublica, quæ variis per Veteranionem, & Nepotianum, & Decium Magnentii fratrem tumultibus agitata fuerat, sub uno Augusto, & uno Cæsare conquiescens pristinam dignitatem, & felicitatem visa est reparare.

Ultimum inscriptionis verbum est CÆSARI, nihilque ultra desiderari ex columna hac in parte integra certum est. Clarissimus enim Muratorius, quum hanc inscriptionem male descriptam acceperit, non solum mendosam, sed & mutilam esse suspicatus est. Ceterum nihil omnino deesse quilibet oculatus lector facile judicabit.

[illegible]

IMP • CAES
PONTIFEX M
CLAVDIVS N L A
SEMPER AV

C O L U M N A

JULIANO APOSTATÆ

N U N C U P A T A.

HEM Juliano religionis Christianæ desertori τῷ πα-
 σαβᾶτι, τῷ ἀποστάτῃ, ut Græci ajunt, dicatam co-
 lumnā anno fortasse a partu Virginis CCCLXI.
 Claudii nomen satis illum distinguit a Didio Juliano,
 qui septem tantum menses imperavit [a]. Tantopere
 vero perstrepat in historia efferata illius impietas, ut <sup>[a] Eutropius,
 & Aurel. Viſt.</sup>
 ejus gesta nemini sint obscura. Ex Julio Constantio Con-
 stantini Magni fratre ortus, & ex Basilina Matrona nobili
 loco nata, cui pater videtur fuisse Anicius Julianus Con-
 sul anno CCCXXII., & deinceps urbis præfectus, frater
 etiam quidam Julianus ab historicis Orientis Comes ap-
 pellatus; itaque aut ab avo materno, & avunculo Juliani
 nomen accepit, aut a patre Julo dictus est Julianus, ut
 Constantinus a Constantio.

De *Imperatoris, Caesaris, & Augusti* nominibus jam sa-
 tis multa ad alteram columnam diximus. Duo hic no-
 bis observanda supersunt, cur *Pontifex Maximus* dicatur,
 & cur *semper Augustus*.

PONTIFEX MAXIMUS.

Quantam in Romanæ Reipubl. administratione partem
 obtineret religio, quantumque proinde in eadem pollerent,
 quicumque sacra curabant, & *Pontifices* præcipue, ii tan-
 tum ignorant, qui hujus populi antiquitates ne primis
 quidem labris attigerint. Qui vero Pontificum Collegio
 præ-

præerat Pontifex Maximus, ille tanta pollebat auctoritate, quanta in libera civitate vix ferri potuisset, nisi ut illius coerceretur imperium, & Pontificum ipsi Collegio, & Senatui etiam populoque Romano fuisset subiectus (b). Ceterum de illo Livius lib. 1. cap. 20. *Scitis illius Numa omnia publica privataque sacra subjecerat*. Festus illum (c) *Judicem, atque Arbitrum rerum divinarum, & humanarum appellat*, & Paullus (d) *maximum vocat verum, quæ ad sacra & religiones pertinent judicem, vindicemque privatorum, & Magistratum* (e). Maxima porro illius auctoritas fuit; præterquamquod, quum penes ipsum esset religionis arbitrium in omnibus publicis negotiis objecta religione poterat intercedere, eaque apud addictissimum superstitioni populum suo nutu probare, vel perturbare. Tanta itaque potestas postquam Respub. ab unico Imperatore regebatur, non erat a summo Principatu sejungenda; præcipue quum per id temporis Imperatoria dignitas esset illustriorum Magistratum quidam acervus, debebat etiam illi Pontificatus Maximus veluti cumulus accedere.

(b) *Bosium de Pont. Max. exerc. 11. c. 1.*
& *Gutharium lib. 2. de Pontif. Græv. antiq. Rom. tom. V.*

(c) *in ordo Sacerdotum.*

(d) *In Pont. Max.*

(e) *Guthar. lib. 1. cap. 14.*

[f] *Sueton. Plus. Dio.*

[g] *Livii epitome 117.*

[h] *Appian. Deo. Suet.*

Norat id Julius Cæsar, adeoque hoc veluti Regiæ potestatis, ad quam anhelabat munimentum, adhuc privatus consequi maxime studuit, & consecutus est anno ab urbe condita DCLXXXI. Coss. Cicerone, & Antonio [f]. Illi etiam morem gerens Senatus decrevit post victos Pompejanos, ut genitus aut adoptatus ab eo Silius, post ipsius obitum Pontifex Maximus crearetur. At occiso Cæsare Lentulus opera M. Antonii in rerum omnium perturbatione hocce maximum Sacerdotium per vim, & fraudem arripuit (g); quod quum victo Lepido Augustus una cum vita auferre posset, abstinuit (h), veritus ne atrox populo facinus videretur, si contra jus tanti Sacerdotii Pontifex Maximus occideretur, aut vivus adhuc tam sancto religionis gradu dejiceretur: passus est itaque & vivere, & Pontificem esse. Eo defuncto anno V. C. DCCXLI. ibi Pontificatum suscepit. Augusto mortuo succedens Tiberius una cum imperio, Maximum etiam Pontificatum obtinuit.

tinuit. Post istum quicumque Principatum assecuti sunt, aut statim, aut non multo post Senatus decreto Pontifices etiam Maximi sunt creati.

Neque tantum titulum honoris causa sibi vindicabant, verum etiam hujus Sacerdotii officiis fungebantur. Unus vero tantum fuit Pontifex Maximus, isque idem qui esset Augustus. Cæsares enim Pontifices tantum audiebant. Si duo vero, vel plures essent Augusti primis sæculis unum illorum tantum, deinceps vero omnes Pontif. Maximi nomine fuisse donatos allatae a Bosio ostendunt Gruterianae inscriptiones. Non solum autem Ethnicis, verum Christianis Imperatoribus Pontificalis titulus, & stola Pontificia deferrebat. Hanc a Gratiano rejectam fuisse Zosimus scribit; hunc tamen Pontificis Maximi titulum non prorsus abjecisse, tam inscriptiones, quam Ausonii ad ipsum panegyricus probat. Julianum autem mirum non est hoc titulo ornatum, quod etiam Christiani Imperatores donabantur. Crebriores etiam illi cum Pontificis Max., & semper Augusti acclamationibus columnæ ab Ethnicis magnam in spem, & audaciam erectis postea fuisse videntur. At nullo istius consecrationis ritu Summo huic Sacerdotio initiatum fuisse credunt eruditi, quandoquidem nemo etiam Imperatorum Ethnicorum opus habuit ullis ob Maximum Pontificatum sacris initiari [a]. Quoties vero Julianum Scriptores Catholici, quos inter Gregorius Nazianzenus sacris Gentilium initium sacri Baptismatis initiationem deteruisse scribunt, non taurobolium fuisse intelligunt, nec ullo sollemni ritu consecratum Pontificem Maximum, verum illius tantum superstitionem, impietatemque exagitant. Aqua hoc in loco hæsit Bosio adversum Pacidium disputanti [k], ubi non parum sese commoveri ostendit Socræti, & Sozomeni testimoniis tradentiam Julianum se se ipsum Pontificem Maximum nuncupasse. Porto illa verba ex utroque historico ibi allata *ἐαυτὸν ἀρχιερέα ἀνίστασθαι* non significant τὸν παρὰ βᾶσιν aliquo sollemni ritu Pontificem Maximum creatum; sed, statim

(i) V. Vand., & Bosium loc. cit.

[k] Exercit. 11. cap. VII. n. V. Grav. tom. V.

ac

ac, mortuo Constantio, rerum potitus, animum suum ap-
 riens, ad idolorum cultum conversus, Tempia referavit
 Deorum, Pontificis Maximi nomen, quod cæteri Chri-
 stiani Imperatores vix tulerant, sibi vindicasse, seque in
 illo maxime jactitasse. Quantum revera ille Cæsaris, &
 Augusti, & Pontificis Maximi nominibus gloriaretur ex
 fragmento illius epistolæ ad Arsacem Armeniorum Satra-
 pam conicere licet: ἔν μὲ, inquit, τὸν Αὐγῆστον, τὸν Ἰσλῖανον,
 τὸν Ἀρχιερέα, τὸν Καίσαρα, Θεῶν κὶ Ἀρεῶς θεραπείαν ἐνώησον. Co-
 gita nunc me, qui Julianus, qui Pontifex Maximus, qui Cæsar,
 qui sum Augustus... [1] Si cui tamen sacro initiatus est Ju-
 lianus, id potius debuit esse, quum annum ageret vigesimum,
 quo tempore a fide Orthodoxa occulte descivit, ut ipse fate-
 tur epist. 51. ad Alexandrinos scripta, inquires: *a vige-
 simo anno eosdem cum ipsis Deos colere cœpisse, & duodeci-
 mum esse, ex quo cœperit annum.* Omnem itaque jam tum
 amplexus esse videtur Ethnicam superstitionem, nullum
 tamen unquam sollemne sacrum, quo Pontifex instituere-
 tur celebrasse. Neque id in funebri illius laudatione præ-
 teriisset Libanius, qui Juliani erga Deos cultum, pietatem-
 que ad Cœlos usque extollit. Nihil tamen ab eo colligi-
 tur, nisi eruditum fuisse in Græcia ab Ethnicis Theologis,
 qui sapientia florebant, magicisque de futuro imperio di-
 vinationibus adductum, ut ipsorum doctrinis, & supersti-
 tionibus adhæreret, seque strenuum Deorum cultorem pro-
 fiteretur. Augustus ubi fuit, larvam depoluit; & (m) ἀπε-
 γλυτο δὴ νέως τὴν ὁ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ὁ τῶν ἄλλων Θεῶν, τὴν Βασι-
 λείαν ἀνοίγωντός τε καὶ τιμῶντος ἀναθήματι, καὶ αὐτὸς τε θυοῦντος, καὶ
 τὰς ἄλλας παρακαλῶντος: *apertis Palladis, aliorumque Deorum
 Templis Princeps ipse qui aperuerat, eadem donis cumula-
 bat litans ipsa, & ceteros adhortans.* En causa cur com-
 muni omnium gratulatione Gentilium Pont. Max. fuerit
 appellatus, quum ipse tanto erga Ethnicam superstitionem
 studio id sibi honoris promeretur, ac vindicaret.

(1) Albert. Fa-
 bric. Biblioth.
 Græc. t. VII.
 p. 86.

(m) Libanius
 in parent. LV.

Scm-

Constantius Magnentium oppugnaturus missis ad barbaros Gallos, Germanosque [n] literis, eis ut Romani Imperii fines intrarent, copiam fecit, & stimulos addidit, pactus cum ipsis, ut eas haberent regiones, quas dum ipse cum Magnentio bellum gereret, occuparent. At confecto bello iidem ab armis non cessarunt, sed socios Populi Romani foede vexabant, multa diripientes oppida, & quo arma circumferebant vasta omnia facientes. Augustus itaque a Persis, aliisque hostibus metuens, si ad ultimas occidentis oras discessisset, accitum ab Athenis, ubi philosophabatur, Julianum Cæsarem dicit, & Helenam sororem suam ei in matrimonium collocat, anno CCCLV., eumque in Gallias mittit cum parva militum manu, qua de re queritur Julianus, quasi in apertum vitæ discrimen missus fuerit. Cæterum satis validum, & numerosum fuisse illi in Gallia exercitum res gestæ probant. Mediolano discedens Julianus Calend. Decembris Augustam Taurinorum contendit, ubi audito Colonix Agrippinæ a Barbaris directæ nuntio ingemuit, quasi omnino jam in Gallia debellatum foret. Superatis mox Alpibus ante anni finem Viennam, Allobrogum pervenit, bellumque ineunte vere suscipiendum magna ope paravit. Quæcunque hoc in bello fortiter, ac feliciter gessit a Libanio Sophista eximio illius præcone in parentali maximis efferuntur [o] laudibus. Veritus interim illius potentiam Constantius magnam copiarum partem, imo totum militiæ robur in Orientem contra Persas iturus revocavit, dolente maxime Juliano, se cum paucis iisque imbellibus copiis inter tot barbaras nationes relinqui. Longe tamen id gravius fuit militibus, longi itineris, & transmarinæ militiæ tædio Constantio parere abnuentibus. Julianum igitur quem unum Ducem suum volebant, Augustum salutant. Ille per legatos Constantium docet, quemadmodum Exercitus Galliis discedere detrectans se invitum, & reluctantem Augustum esse jusserit.

Con-

(n) Tillemont.
in Constant.
& Juliano. Lib.
banius in pa-
rentali. Julia-
nus Ep. ad
S. P. Q. Athen.

(o) Apud Alb.
Fabric. biblioth.
Gr. t. VII.

Constantius legatis parum benigne exceptis, Julianum Cæsareo nomine contentum esse jubet, datis ad illum literis minarum plenis, quibus in Prætorio in magna militum frequentia a Juliano recitatis, totus exercitus in Constantium indignabundus magno sublato clamore Augustum iterum salutat. Videns itaque neque Augusti nomen a se rejici posse, neque patruelis iram placari, bellum serio meditari coepit, mortua præsertim Helena uxore, quæ unica belli mora esse poterat. Bellum itaque Constantio indicit anno CCCLXI., qui etiam fractis Persis ab Oriente in Julianum movens, contracto ex mœrore morbo Mopsucreni in Cilicia moritur. Rerum potitus Julianus Christiani nominis personam, quam diu gesserat, deposuit, Deorum Tempia reparavit, omnemque christianam religionem tentavit exscindere. At secundo Imperii anno, quo magno apparatu bellum Persis intulerat, vulnere in prælio accepto mortuus est. Varii de illius morte feruntur rumores, constans tantum fama est in pugna vulneratum.

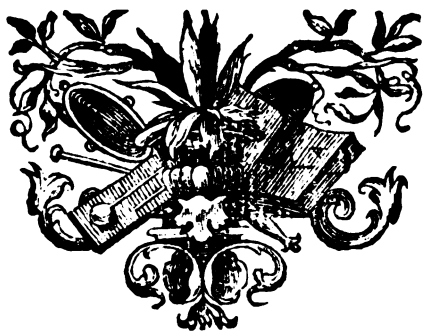
Nostra hæc itaque columna posita fuit, aut anno CCCLXI., quum Julianus in Constantium duceret, aut sequenti anno CCCLXII., quo post Constantii obitum Imperium obtinuit universum. Per Taurinos tamen iter semel tantum fecit, quum Cæsar factus in Gallias profisceretur. Augustus factus e Galliis recta Constantinopolim contendisse ex historicis videtur, Italia relicta. Neque ulli in mentem venire potest Juliano hanc positam columnam fuisse, quum Augustæ Taurinorum esset, quippe nihil adhuc præclarum gesserat, neque Augustus adhuc proclamatus fuerat. Verosimile tamen est, non solum hanc Subalpinam Provinciam, sed totam etiam Italiam Juliano arma in Constantium moventi statim adhæsisse. Aliæ etiam per id temporis impio Apostatæ erectæ sunt columnæ, insculptæque saxi acclamationes a vesanis idolorum cultoribus, quos ille sibi tanta impietate devinxerat. Hinc illa sunt, quæ in allatis a Grutero inscriptionibus

nibus leguntur (p). *Æterno Principi Domino Nostro Flavio Claudio Juliano, ubique venerando, semper Augusto, Bono Reipubl. nato: Victori, Triumphatori, Domino orbi terrarum, & Pontifici Maximo, &c.*

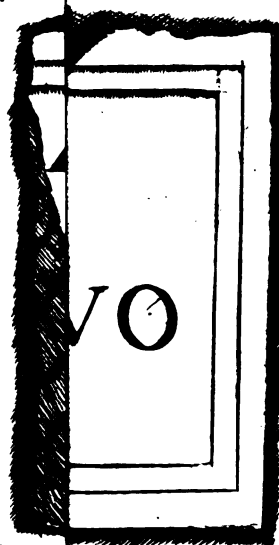
(p) Pag. cclxxxiv. 9.
p. cclxxxv. 1. 3. 4.
pag. mxxiii. 2.
p. mlxxxviii. 7.

Non primus tamen Julianus audivit semper Augustus, sed aliis ante ipsum Imperatoribus hujusmodi acclamationes faustum perpetuumque ominantes imperium factæ sunt. Ipse etiam Constantinus Magnus, quod Pitiscum fugit, dicitur semper Augustus in variis apud Gruterum saxis (q). Non prætereundum hic est, quod ipse Pitiscus notat, extremis temporibus *semper Augustos* vocatos fuisse Imperatores, *Augustos* vero Romanorum Reges, ut ex libro de pace Fridericum inter Imperatorem, & filium ejus Henricum Romanorum Regem composita ostendit. Atque hæc de ista appellatione *Semp. Aug.*, ac de impio Juliano disputasse fatis esto.

(q) P. cclxxxiv. 1. 2.
pag. mlxxxvi. 4. 5.

257.

C. Brown & Co. London.

B A L N E U M A FLAMINICA DIVÆ DRUSILLÆ E X T R U C T U M .

BAlneum quoque publicum, & Piscinam apud Tauri-
nos olim extitisse, Templumque Divæ Drusillæ sa-
crum, & institutas Sacerdotes foeminas, quæ cælesti reli-
gione Augustam statim die tanquam Deam colerent, ex in-
signi hoc, vetustiorique saxo, quod epistylj ejusdem bal-
nei fragmentum esse videtur, clarissime intelligimus.
Vulgavit jam ex Guichenonio. (a) Sponius; sed in primo
inscriptionis versu foedissime corruptum. Legit enim (b).

(a) Guich. rom. v.
pag. 75.

(b) Misc. Ant.
ap. Grav. rom. 4.

. M. E. SECUNDANUS. PRI. . . .

Nos emendatiorem, genuinamque marmoris lectionem
tradimus; ea simul, facillique negotio supplentes verba,
quæ in mutilato lapide attrita sunt, notasque, ubi pre-
tium erit operæ, more nostro adjicientes.

A. . . . i.e. *Atilia*, aut *Ælia*; utrumque Aspræ genti
commune prænomen [c]. Asprilla fortasse etiam Marci
Aspri filia secunda appellari potuit a Patre Aspro; usu si-
quidem receptum erat, ut foeminæ paternum cognomen
modice imminutum præter gentilicium frequentissime adsu-
merent. Ita apud Fabretum in inscriptionibus [d] Atti-
cilla dicitur ab Atticò Patre, Basilla a Julio Basso, a Po-
sthumio Prisco Priscilla; ne sexcenta alia adferamus.

(c) Don. cl. 12.
n. 1. Marm. Pi-
saur. n. 149.

(d) Fabr. esp. 3.
pag. 172.

ASPRI. . . . Gentis Treboniæ cognomen, quod pri-
mum Trebonio Lucio *ab insectandis Patribus tributum fe-
runt* [e]. Duas hic Tribunos Plebis Cn. Pompejo Magno II.,
& M. Licinio Crasso Consulibus anno V. C. DCLXXXVIII.

(e) Glandorp.
Onom. Roman.
pag. 848.

..

R

ad

ad imminuendam Senatus auctoritatem Leges tulerat; quarum una Cæsari in Galliis; altera Pompejo M., & Crasso Consulibus in Syria, & in Hispania, imperium in aliud quinquennium prorogabat (f), quod quidem, quia demeretur hoc modo Patribus mittendi facultas, Vatinia Lex prohibebat. Cæterum de Aspra Gente plurima inscripta Monumenta referuntur a Grutero, Reinesio, Muratorio (g); & satis claram ostendunt honores, dignitatesque, quibus sub Imperatoribus potissimum functa est. Quæstores, Tribuni Plebis, Ædiles, tum Prætores, operumque publicorum Curatores, nec non Sodales Augustales, alique publicis muneribus ornati passim in inscriptionibus a Fabreto collectis (h) Aspri Viri occurrunt. Juvat unam, aut alteram hic referre.

(f) *Dia. lib. 32.*

(g) *Grut. p. 521. n. 2., Reines. cl. 1. 237. cl. 12. 60. Murat. pag. 302. n. 3.*

(h) *Fabr. esp. 1. pag. 51.*

C. JULIO.

ASPRO.

QUÆST. TRIB. PLEB.

PATRONO. BENEMERENTI.

JULIO. CN. F. PO.

ASPRO.

PR. TR. PLEBIS.

QUÆST. PROVINCIAE.

AFRICAE.

CUR. AEDIUM. SACRAR.

C.

C. JULIO . ASPRO.
 COS. PRÆTORI.
 CURATORI. VIÆ.
 APPIÆ . SODALI.
 AUGUSTALI . TRIB.
 PL. PR. QUÆSTORI.
 PROV. AFRICÆ. CV
 RATORI. ÆD. SACR.

In alio apud jam laudatum Fabretum marmore idem Julius Asper Consul candidatus exhibetur. Sed Consulatus honorem pluries Aspram gentem adsecutam fuisse, inscriptiones etiam non uno in loco testantur. De duobus Aspris Consulibus fidem faciunt Consulares fasti, in quibus (i).

(i) *Ap. Murat.*
pag. 353. Gryt.
pag. 152. n. 2.

C. JULIUS . ASPER . II.

C. JULIUS . ASPER.

Horum Consulatum ad annum Christi CCXII. rejicit Cl. Muratorius, qui ægre tamen sibi persuadere potest utrumque ex hisce fratribus Caji prænominis fuisse insignitum; auctoritate fortasse Relandi adductus, qui putat alterum Cajum, Cnejum alterum appellari omnino debuisse. At cum Muratorii, tum Relandi conjecturam funditus evertit Tabula ab Archivio Vaticano sumpta, & a Fabreto edita [k], in qua eadem nomina, eademque prænomena

(K) *Fabret. p. 494.*
n. 182.

utrique Consuli fratri tribuuntur. Quam prolixior ea sit, quatuor ultimos dumtaxat inscriptionis versus hic excrimus.

R 2

M.

M. VALERIUS. PÆTUS. AQUI. . . .

. COOPTATUS.

C. JULIO. ASPRO. II. C. JULIO. ASP.....

P. R. C. ANN. DCCCCLX.

Alter ex binis hisce Consulibus iterum Consulari potestate ornatus legitur in lapide Vaticano [1]; & in inscriptione apud citatum Muratorium (m) ille idem Asper non modo bis Consul, sed Urbana etiam Præfectura auctus dicitur.

[1] *In Foss. ap. Sig. p. 727.*

[m] *Murat. pag. 353. n. 1.*

ASPER. BIS.

COSUL * Sic

PRÆFECTUS. URBI.

[n] *Murat. pag. 302. n. 3.*

[o] *Lex. univ. s. 1. p. 369.*

[p] *Tac. an. 15. p. 366.*

[q] *In Tac. l. 1. p. 24.*

[r] *Dio. lib. 56. pag. 600.*

[s] *De Poms. 4. 9. v. 105.*

Alterius Aspri, suffecti Consulis meminit aliud Muratorianum Saxum (n); & Hoffmanus [o] Asprum quemdam sine ullo prænومine sequiori ævo Consulem tradit, quem Ariovindo Collega Consulatum gessisse imperante Theodosio juniore anno V.C. MCLXXXVI. Christi CCCCXXXIV. ex fastis nos colligimus. Non omittendus hic videtur Sulpitius Asper Prætorianæ Cohortis Centurio, quem contra Neronem insidias instruxisse, & *jussam pœnam subeuntem* magnum constantiæ exemplum præbuisse Tacitus auctor est (p).

. . . . INICA. . . . i.e. Flaminica. Non Viri solum, in Sacerdotum numero adscripti, sed foeminae etiam; adeo *projecti*, inquit Lipsius [q], *in adulationem tunc mores*. Flaminicarum origo, & institutio a Livia Augusti conjugē repetenda videtur, quæ Senatus Consulto (r) Viri sui Sacerdos miro exemplo facta est. Unde Ovidius (s).

*Nec pietas ignota mea est, videt hospita tellus
In nostra Sacrum Cæsaris esse Domo.*

Stant

*Stant pariter Natufque pius, Conjuxque Sacerdos
Numina jam facto non leviora Deo.*

Liviæ Augustæ exemplum secuta est Agrippina, quum Divi Claudii Sacerdos fieret (†). Hæ Sacerdotes foeminæ [t] *Tac. an. 13.* nomen ab Augusta inter Deos cooptata plerumque obtinebant; quamobrem Faustinianæ dictæ sunt illæ Puellæ Alimentariæ, quas in honorem Faustinae uxoris suæ instituerat Antoninus Pius [u]; sicuti Mammeanæ, quas in [u] *Capitol. a. 26.* honorem matris suæ Mammeæ decreverat Alexander Severus [x]. Porro Flaminica Sacerdos erat unius Principis [x] *Lampride c. 57.* Divi facti, fideribusque recepti post mortem cultui addicta, cujus erat Sacra, in quibus omnes fortunas, referente Tacito [y], effundere solebant, in illius honorem [y] *Tac. an. 14.* facienda singillatim curare; quod ex Tertulliano (z), & [z] *Tertull. de Idolatr. c. 10.* ex inscriptionibus exploratum est (a). [a] *Grut. p. 322. n. 12.*

CANTIAE. L. F. SATURNINÆ.

FLAMIN. SACERD.

DIVÆ. PLOTINÆ.

Flaminicum tamen Sacerdotium cum viris, tum foeminis ad certum definitumque tempus haudquaquam permittebatur. Quædam enim Sacerdotio fungebantur usque dum viverent; & hæc Flaminicæ Perpetuæ in antiquis lapidibus appellantur [b]. [b] *Grut. p. 101. n. 3. 4.*

M. LUCR. C. F. CAMPANÆ.

FLAM. PERP. DIVI.

TRAJANI.

R 3

LUCR.

LUCR. L. F. CAMPANA.

FLAM. PERP.

DOM. AUG.

Quædam vero ad annum solummodo creabantur, quo elapso Flaminio exhibant, aliæque subrogabantur; & hæ Flaminicæ uno verbo in veteribus inscriptionibus dicuntur, ut patet ex hisce Gruterianis (c).

[c] *Grut. p. 459.
n. 9. p. 322. n. 12.*

VIBIA. L. F. MARCELLA.

FLAMINA. AUGUSTI.

CANTRIÆ. P. F. PAULLÆ.

FLAM. DIVÆ.

AUGUSTINÆ.

In harum Flaminicarum censum secunda nostra, ut perspicuum est, referenda omnino videtur. Verum enim vero, quum annum Sacerdotium explevissent, illud in alia Civitate impetrare poterant; quin imo eodem prorsus tempore duabus in Civitatibus Flaminium obtinere. Jam dubitare haud finit Pisauriense Marmor. p. 79.

ABEINÆ. C. F. BALBINÆ.

FLAMINICÆ.

PISAURI. ET. ARIMINI.

Inde Provinciarum, Municipiorum, & Coloniarum Flaminicæ, quæ statutis diebus municipalia sacra peragerent, in priscorum monumentis sæpissime occurrunt. Apud Gruterum (d).

[d] *Grut. p. 323.
n. 6. 7.*

LA-

LABERIÆ. L. F. GALLÆ.

FLAMINICÆ.

MUNICIPI. EBORENSIS.

D. M.

JUL. C. F. TERTULIN.

FLAM. COLON. APTÆ.

Imo quasdam reperire est perpetuo quoque Flaminio
in Provinciis, Municipiis, & Coloniis donatas [e].

[e] Grut. p. 13.
n. 6.

FLAVIA. L. F. RUFINA.

EMERITENSIS.

PROVINC. LUSITANIÆ. ITEM.

COLONIÆ. EMERITENSIS.

PERPET. ET. MUNICIPI.

SALACIENSIS.

Et quasdam designari solitas, ut illis continuo succederent, quæ ad tempus solummodo legebantur, certiores evadimus ex alio Gruteriano lapide (f), in quo

[f] Grut. p. 323.
n. 2.

D. M.

CÆCILIÆ. D. F. APRULLÆ.

FLAM. DESIGNATÆ. COLON.

DEA. AUG. VOC.

Quod vero hisce Sacerdotibus foeminis summa præflet

R 4

Sa-

Sacerdos, quæ dies solemnes indiceret, & sacrorum leges ferret, conjectari ultro possumus, ex græco epigrammate nuper a Muratorio in Thesaurο inscriptionum publici juris factο [g].

[g] Murat. pag. 161. n. 6.

ΝΥΜΦΙΔΙΑ. ΑΡΧΙΕΡΕΙΑ.

i.e. *Nymphidia Pontifex*; sive *summa Sacerdos*. Conjecturam augere mirifice videtur sequens Gruteriana Inscriptio [h].

[h] Grut. p. 174. n. 8.

JUNIA . D. F. RUSTICA .

SACERDOS . PERP. ET .

PRIMA . IN . MUNICIP .

CARTIMITANOR . &c .

De Flaminiæ autem, quæ uxor flaminis esset, de flammis ejus vestibibus, de Virga, sive Arculo, quo in sacris faciundis utebatur, non est cur impræsentiarum dicamus.

DIVÆ . DRUSILLÆ Soror hæc Caji Caligulæ Imperatoris, quam frater adeo amavit, ut etiam corrupisse ferant; ac demum in modum justæ uxoris propalam habuisse refert Svetonius, qui illa defuncta, inquit (i), *Justitium indixit, in quo risisse, lavisse, cœnasse cum parentibus, aut conjuge, liberisque capitale fuit; nec unquam postea quantis umque de rebus, nec pro concione populi, aut apud milites, nisi per Numen Drusillæ dejeravit*. Juramenti formula ibidem legitur, quæ hisce verbis continetur. *Neque me Liberosque meos cariores habebo, quam Cajum, & Sorores ejus: Agrippinam videlicet, Drusillam, & Juliam*. Inter Deos post mortem retulit; ejus statuam in foro collocari jussit; divinosque, quos Livia a Claudio Cæsare honores tulerat, Drusillæ Augustæ Cæjus decrevit (k). Peculiari insuper in ejus cultum erecto fano, imperavit, ut

[i] Svet. in Caligul. n. 24.

[k] Dio. lib. 59. p. 648. Tac. ann. lib. 5.

pér

per omnes Urbes coleretur Veneris cognomento Pantheæ;
quo referri debet inscriptio.

VENERI. CÆLESTI.

AUGUSTÆ. SACR.

NUMMIA. G. F. DORCAS.

S. P. F. C. i.e. Sua pecunia fieri curavit.

Venus dicta, quia nomina mutabantur iis, qui in Divorum Censum adscriberentur (1), quod unum animadvertimus, cum de Apotheosi superius jam dixerimus, multa, quæ dici possent, trita omnino, compertaque sint. In nummis tamen apud Begerum [m] Drusilla sub habitu concordiae culta inter sorores cernitur; & in numismate aureo a doctissimo Debie relato [n] eadem Augusta conspicitur pateram habens, perpetuamque Deæ Pietatis imaginem referens; Constantiæ vero Agrippina, quæ columnæ innititur; & Fortunæ Julia, Drusillæ Augustæ Sorores. Non itaque Veneris cognomento dumtaxat culta est Caij Soror, uti ex Dione, Tacito, & inscriptionibus vidimus; sed etiam Dearum Pietatis, & Concordiæ habitu, ut numismata apertissime testantur.

[1] Dempst. in
Ref. p. 478.

[m] Beger. t. 2.
p. 617.

[n] Debie p. 15.
n. 10.

. . . . V M. . . . Supple Balneum. Balneo veteres non solum curandæ valetudinis causâ utebantur; verum etiam ad mollitiem; tum quoque antequam rem divinam agerent, tum ante coenam, tum post gymnicos exactos ludos. A meridiano ad vespertinum tempus lavationi proprium censebatur; ideo Martialis (o).

[o] Mart. l. 10.
48.

*Nunciat octavam Phariæ sua turba juvenca
Et pilata redit, jamque subitque cohors.
Temperat hic thermas, nimios prior hora vapores
Hælet, & immodico sexta Nerone calet.*

ET.

ET. PISCINAM Piscina Balnei pars frigidaria cenfebatur, a Græcis dicta *κολυμβήθρα*. In piscina enim natrare solebant hi, qui a thermis exirent. Facit in hanc rem Sidonii locus [p].

*Intrate algentes post balnea torrida fluctus,
Ut solidet calidam frigore lymphæ cutim.*

(q) *Lamprid.* c. 30. Et de Alexandro Severo Lampridius (q): *atque ibi unctus lavabatur, ut Caldaria vel nunquam, vel raro, piscina semper uteretur.* In Balneis enim tres Cellæ numerabantur, Caldaria nempe, Tepidaria, & Frigidaria, de quibus, sicuti de porticibus, & exedris Balneorum, deque balneatoribus, vasibus, unguentis, strigilibus, quibus lavationis ergo utebantur, legendi sunt Octavius, Ferrarius, Rosinus, Fabretus, Pitiscus, apud quos plura.

SOLO. SUO i.e. Solo suo Balneum, & Piscinam extrui curaverat. In loco calidissimo, Vitruvius (r) auctore, Balnea ædificari debebant; ita ut averſa eſſent a Septentrione, & Aquilone; lumenque ab Occidente hyberno, aut ſi locus aptus non eſſet, a meridie acciperent. Hujuſce vero generis ædificiorum magnificentiam inſcriptiones, hiſtoricorum monumenta, & quæ etiamnum ſuperſunt variis in locis rudera, ſatis ſuperque oſtendunt. De privatorum Balneis Seneca hæc ſcribit [s]: *Quod quiſque pauper ſibi videbatur, ac ſordidus, niſi parietes Balneorum magnis, ac pretioſis orbibus refulſiſſent, niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta fuiſſent; niſi illis undique operoſa, & in picturæ modum variata circumlitio prætexeretur, niſi vitro conderetur camera, niſi aquam argentea epiſtomia fudiſſent. Quid cum ad Balnea libertinorum pervenero? Quantum ſtatuarum, quantum columnarum eſt, nihil ſuſtinentium, ſed in ornamentum poſitarum, & impenſæ cauſſa?* Concinit Statius (t).

(r) *Stat. Syl.*
lib. 1. v. 42.

*Effulgent Camera, vario faſtigia vitro
In ſpecies animoſque nitent.*

Jam

Jam ex hisce privatorum Balneis, quorum immoderatum luxum merito indignatur Seneca, clarissime percipimus quam splendida, & quam magnis profusisque sumtibus publica Balnea cum Romæ, tum in Municipiis, & Coloniis construerentur. Nulla sane nostri Taurinensis Balnei post tam longam annorum seriem superant vestigia; neque quidem vetustiorum etiam Patriæ Scriptorum ope de ejus magnitudine, & splendore decernere possumus; attamen magnificentissimum, ut credamus, multa faciunt; tum quia Balnea in illustriori Civitatis solo, ut commoditati non solum, sed & ornamento essent, ædificari solebant; tum quod non a privata fœmina, sed publico munere aucta extructum illud fuerat; tum maxime suadet inscriptio, quæ omni procul dubio jussu, omniumque Ordinum Taurinatium consensu in ejus honorem, & accepti beneficii memoriam erecta fuit; cui verosimile est impositam etiam fuisse Statuam; juxta receptum antiquorum morem. Statuis siquidem, & hujusce generis perpetuo duraturæ memoriæ monumentis eorum nomen augere consueverant, qui Balnea, Thermas, & hisce similia ad suorum utilitatem, & commodum impensa sua condidissent, mirifice ad rem nostram Doniana inscriptio (u), in qua (u) *Don. cl. 2. 69.* legimus *Lucio Urvinio Philomuso, quia lavationem gratuitam Prænestinis testamento legaverat, Ordinem splendidissimum Prænestinorum decrevisse, ut ei publicæ sepultura, & statua in foro erigendæ locus daretur.* Nec mirum sane, quum nil jucundius, nullaque tam accepta res populo evenire posset, quam si publici Balnei ope gratuitam lavationem obtineret. Inde factum est etiam, ut eisdem Balneorum, & Thermarum conditores prosequerentur honoribus, puta Dêcurionatus, Flaminii, *Quinquennialitatis*, Patronatus, Seviratus, & similium, quibus in Municipiis, & Coloniis eos potissimum cumulabant, qui Muros, Mœnia, Pontes, Vias, Portas, Tempia aut straxissent, aut refecissent (x).

(x) *Rein. cl. 1. in
mar. 120.*

Quem-

Quemadmodum vero ex disciplina Augurum restituta, resectaque Balnea fuisse tradunt non obscure veteres inscriptiones (γ).

(γ) *Mur.p.371.*
n.3.

BALNEA.

EX. DISCIPLINA. AUGURUM.

L. DOMITI. AURELIANI. IN-

VICTI. AUG. POST. LONGAM.

SERIEM. ANNORUM.

RESTITUIT.

Q. ÆMILIUS. VICTOR.

SAXONIANUS.

Ita conjiciendi locus oriri videtur, auspicato etiam, & nonnisi quadam religione ædificari ea consuevisse. Illud cæteroquin extra omnem dubitationis aleam est Balnea, & Thermae variis Deorum simulacris ornari usu antiquitus venisse. Opportune Gruterianum Saxum, jam a nobis superius laudatum.

JUNIA. D. F. RUSTICA. SACERDOS.

PERP. ET. PRIMA. IN. MUNICIP.

CARTIMITANOR. PORTICUS.

PUBL. VETUSTATE. CORRUP.

REP. SOLUM. BALINEI. D.

VECTIG. PUB. VENDIC.

SIGNUM. ÆREUM. MARTIS.

IN. FO. P. ET. BALINEUM.

SOLO.

SOLO. SUO. CUM. PISCINA.

ET. SIGNO. CUPIDINIS.

EPULO. DATO. ET.

SPECTACUL. EDITIS.

D. S. P. D. D. i.e. De sua pecunia dono dedit.

Ex qua Inscriptione colligere ulterius possumus eos nimirum, qui Balnea publica suis dedissent, spectacula, ludosque edere, & epula suo sumtu dare consuevisse.

MUNICIPIBUS. SUIS. DEDIT. Coloniarum itaque incolæ Municipes appellabantur? Non uno loco jam diximus, & qui in rebus antiquis vel paullulum versatus fuerit, probe scit Taurinam Civitatem ab initio Coloniam deductam a Julio Cæsare fuisse (z). Taurini tamen Ci-
(z) Dio. lib. 41. Plin. 111. 17.

ves a Concive sua Municipes in hoc lapide nuncupantur. Verum enim vero quorū, inquit Gellius (a), fere nostrum
(a) Gell. lib. 16. 6. 13.

est, qui quum ex Colonia Populi Romani sit, non & se
Municipem esse, & Populares suos Municipes esse dicat?
Et Ulpianus [b] sed nunc abusive Municipes dicimus suæ
(b) L. 1. D. ad municip. & de incol.

cujusque Civitatis Cives, ut puta Campanos, Putecolanos, Colonia nempe utriusque incolas. Hinc in antiquis inscriptionibus eandem Civitatem modo Coloniam, modo Municipium dici legimus; multaque in hanc rem suppetunt exempla, quæ Vir maximæ eruditionis Oliverius de Abbatibus ex Grutero, Fabreto, & Fontanino in commentariis Marmorum Pisfaurensium (c) diligentiori cura, & studio colle-
(c) Marm. Pisaur. p. 143.

git. Unum excerpisse nos satius judicavimus; Hispelli nempe, quod Colonia appellatur in Marmore Gruteriano [d].
(d) Grut. p. 351. n. 1.

ALFIUS. C. F. LEM. RUF.

II. QUIN. COL. JUL.

HISPELLI. &c.

Mu-

Municipium vero apud Reinesium (e).

GENIO.

MUNICIPI. HISPELLI.

SACR. &c.

(f) *In Rosin.*
lib. 10. p. 1603.

Si Dempsterum [f] audire velimus, eadem Civitas Colonia dicta fuit, quia forma Reipublicæ Colonice uteretur, Municipium vero, quia suffragii jus Romæ ferendi esset adepta. Nos tamen haud inviti credimus Taurinorum Augustam jam tum splendidissimam Urbem ex Colonia, in Municipii, quod meliori erat conditione, statum ab aliquo Imperatore redactam fuisse. Neque quis in hac re nobis succenseat tamquam Patriæ nimium indulgentibus; non desunt quippe in veteribus monumentis illustria exempla, quibus conjecturam nostram bis iterumque confirmemus. Sveffam profecto ex Colonia Municipium factum fuisse apertissime tradit Cicero (g): *Lautissimum*, inquit, *Oppidum nunc Municipium honestissimorum quondam Colonarum Sveffam, fortissimorum militum sanguine implevit*. Et de Prænестinis narrat Gellius [h], *qui quum ab Imperatore Tiberio petiissent, & orassent, ut ex Colonia in Municipii statum redigerentur, id illis Tiberium pro referenda gratia tribuisse, quod in eorum finibus sub ipso Oppido ex capitali morbo revaluisset*.

(g) *Cic. Philip.*
13. 8.(h) *Gell. lib. 16.*
11. 13.

Quidni de Taurinorum Augusta idem ac de Sveffa, & de Prænестinis suspicemur? Nimirum hoc modo Taurinorum Civium præclara gesta, fortitudinem, & singularem, qua res Romanas tuebantur, fidem peculiari hoc, insigniorique dono remunerati Imperatores fuissent.

Rerum

Rerum notatu dignarum

I N D E X.

A

<i>Abascanti</i> norpen unde ?	pag. 232
<i>Actius Clausus Sabinus</i>	193
<i>Æsculapius Medicinæ Deus</i>	217
— <i>Appellabatur Dominus, Sanctus, Augustus, Soter, Servator, & ΒΑΣΙΛΕΥΣ</i>	219
— <i>Cum Imperatorum nominibus conjungebatur, & quare ?</i>	225
— <i>Serpentis imagine pictus</i>	220
— <i>Cum Hygia inter majores Deos numeratur</i>	224
<i>Ætas septem annorum spatium</i>	107
<i>Agrippina, & Julia Cæsi Imperatoris Sorores, in nummis ut referantur</i>	264
<i>Agricola Q. Glitius</i>	185
<i>Apor</i> victima Baccho sacra	63
<i>Apollo Genius Alpium Cottiarum, & Domus earum Regis</i>	152
<i>Apotheosis Imperatorum, & ejus origo</i>	208
<i>Archigallus summus Matris Deum Sacerdos</i>	14
<i>Argonautarum expeditio</i>	109
<i>Argo Navis Palladi oblata</i>	166
<i>Ara Deorum coronabantur</i>	167
<i>Arcus Segusini Inscriptio emendatior edita</i>	149
<i>Asprorum Gens</i>	257 & seq.
<i>Atilius Agricola Quintus</i>	186
<i>Atlantes tres</i>	106
<i>Augusti Cognomen, unde, & cui primum tributum?</i>	241

Bac-

B

<i>Bacchanalium origo</i>	pag. 29. & seq.
<i>Bacchi festa in unum collecta</i>	32. & seq.
—— <i>Eorundem varii ritus</i>	38. & seq.
<i>Bacchi pingendi multifaria ratio</i>	73
<i>Balneo cur uterentur veteres</i>	265
—— <i>Balnei Cella</i>	266
—— <i>In loco calido edificabantur</i>	ibid.
<i>Balneorum magnificentia</i>	ibid.
—— <i>Auspicato edificabantur, & reficiebantur</i>	268
—— <i>Deorum Simulacris ornabantur</i>	ibid.
<i>Balneorum extructores maximis afficiebantur honoribus in Municipiis, & Coloniis</i>	267
<i>Balneum Taurinense; de eo conjectura</i>	ibid.

C

<i>Caesaris nomen quid significet</i>	pag. 242
<i>Canis Silvano ut Lari appositus, non tanquam Victima</i>	129
<i>Candelabris, & Tripodibus utebantur veteres in Sacri- ficiis</i>	167
<i>Carchesia pocula erant Baccho sacra</i>	81
<i>Cerealia</i>	46
<i>Cbironis tabula in ludis secularibus</i>	196
<i>Cbirurgi Medici</i>	231
<i>Claudiorum familiae variae</i>	193
<i>Claudii Imperatoris gesta</i>	194
—— <i>Ejus Consulatus, an quintum gesserit</i>	197
—— <i>Quo anno censoriam dignitatem acceperit?</i>	195
<i>Coloniarum incolae Municipis appellati</i>	269
<i>Colonia in Municipium redacta</i>	270
<i>Consules designati qui dicerentur</i>	202
—— <i>Suffecti; eorum origo</i>	203
<i>Conservatores qui dicerentur</i>	236
Con-	

<i>Constantius Imperator</i>	pag. 239
<i>Conubernales Dii qui fuerint</i>	125
<i>Cottianum Regnum ubi fuerit, & quot in eo Civitates, & quæ?</i>	147
<i>Cottiorum historia præterquam Arcu Segusino & in- scriptionibus, & nummis clara</i>	151
<i>Cottianæ Civitates in Provinciam redactæ</i>	152
<i>Criobolii Sacrificium</i>	13

D

<i>Dacica Bella a Trajano confecta</i>	pag. 211
<i>Digamma æolicum a Claudio Imperatore repertum</i>	195
<i>Dionysia Sacra</i>	47
<i>Drusorum Gens</i>	198
<i>Drusus Germanicus</i>	193
<i>Drusilla Soror G. Caligula</i>	264
<i>— in Deos a fratre relata</i>	ibid.
<i>— Templum in ejus honorem Taurini extructum</i>	257
<i>— Culta per omnes Urbes</i>	265
<i>— cognomento Veneris, Concordiæ, & Pietatis</i>	ibid.

E

<i>Eadem Civitas Colonia, & Municipium</i>	269
<i>Equitum ordo in Municipiis</i>	145
<i>Eleusinia Sacra</i>	45
<i>Epigrammata græca in Orphei mortem</i>	116
<i>— In Menandrum</i>	169. 183
<i>— In Homerum</i>	180
<i>Eutocia Sempronia</i>	21

S

Fla-

F.

- Flaminicarum institutio* pag. 260
 — *Multiplex earundem ordo in Provinciis, Municipiis, & Coloniis* 262. 263
Flaminicis præerat summa Sacerdos 264
Flaminica Divæ Drusillæ 260
Flaminicæ dicebatur etiam uxor Flamini 264
Flavii prænomen unde, & quibus tributum 239
Flavius Claudius Constantius Imperator 244
Fœminæ ultra gentilicium, paternum etiam cognomen modice imminutum assumebant 257
Fœminæ Sacerdotes Bacchi 37. e 41
 — *A Rege Sacrorum creabantur* *ibid.*
 — *Dictæ sunt Bacchæ, Bacchides, Bacchantes &c.* 42
 — *Earum descriptio* *ibid.* & pag. 61.
 — *Armatae erant serpentibus* 54
 — *Thyrsum, Faces, Personam &c. gestabant* 58
Fructus in omnibus Deorum sacris 168

G

- Gallieni Restauratoris Galliarum nummus* pag. 154
Geniorum multiplex ex Nummis, & Marmoribus historia 138. & seq.
Genius bonus, & malus unicuique a veteribus tribuebatur 141
Genii mali ex Patèra descriptio *ibid.*
Genio sacra ut celebrarentur 142
Germanici cognomen Tiberio Claudio Imperatori additum 193
Gerere mulieres Bacchi Sacerdotes 37
Glitius Agricola 186
Gronovii conjectura rejecta 76
Gothia dicebatur id omne, quod Romania fuerat 236

He-

H

<i>Heroes qui. dicerentur .</i>	112
<i>Hygia Æsculapii filia, Salus dicta.</i>	220
<i>— Ejus imago, & symbolum &c.</i>	221
<i>Honor ut Deus colebatur</i>	191
<i>— Aperto capite ei sacra fiebant</i>	ibid.
<i>Hostiensis. Portus a Tiberio Claudio exstructus</i>	197

I

<i>Imperatoris appellatio</i>	212. & 234
<i>Imperii anni an a Tribunitia potestate numerandi sint?</i>	200
<i>Imperatorum nemo Divus nisi post mortem</i>	207.
<i>Julianus Imperator</i>	249
<i>Julius Marcellinus præses Municipii Secusini</i>	154
<i>Jupiter Custos Aug. Taurinorum</i>	3
<i>— Ejus simulacrum</i>	ibid.
<i>— Imberbis, & nudus</i>	ibid.
<i>— Qua ratione coleretur ab Ægiensibus?</i>	4
<i>— Anxur</i>	5
<i>— Labradensis ex nummis</i>	8

L

<i>Lacus fucinus.</i>	197
<i>Laribus Corona imponebantur</i>	131
<i>Lascaris Constantini Prolegomena græca in Orpheum</i>	93
<i>— Ejus vita</i>	105
<i>Lex Vatina</i>	258
<i>Linus Melodia, & Rhythmorum inventor, non vero</i>	
<i>literarum</i>	106

M

<i>Manumittendi varia ratio</i>	pag. 9
<i>Marcellinorum Gens</i>	152
<i>Medicorum varia genera</i>	230
<i>Memmia Gens</i>	8
<i>Menandri Poetae Herma</i>	169
<i>Menandri plures</i>	171
<i>Menander novae Comœdiae Princeps</i>	ibid.
— <i>ejus Patria, gesta & indoles</i>	172
— <i>judicium de ejus Poesi</i>	176
— <i>ejus Comœdiarum numerus</i>	177
<i>Mænadis descriptio</i>	69
<i>Municipium. quid sit, & in quo differat a Colonia</i>	143
— <i>Segusinum quam celebre fuerit</i>	144

N

<i>Nautæ Neptuno vestes suspendebant</i>	pag. 166
<i>Neptunus Natalicius Deus</i>	142
<i>Nyctelia sacra</i>	46
<i>Nomina mutabantur iis, qui consecrabantur</i>	265

O

<i>Omophagia Dionysiaca</i>	pag. 75
<i>Orphei a Bacchantibus discerpti fabula</i>	91
<i>Orpheus ante Troica tempora natus</i>	107
— <i>Lyrae inventor</i>	115
<i>Orphei caput vaticinia edit</i>	111
<i>Orphicae fabulae moralis sensus ex Boetio, & Tzetze</i>	114
<i>Orphica Philosophia</i>	109
<i>Oxonienſe Marmor de Silvano Hercule, & Libero illustratum</i>	133

Pa-

P

<i>Patris Patriæ appellatio</i>	pag. 214
<i>Πατριῶνες, qui dicantur a Græcis</i>	187
<i>Pedum histrionibus etiam tribuebatur</i>	90
<i>Personarum multiplex genus</i>	88
<i>Pingoniana Inscriptionis genuitas vindicata</i>	196
<i>Piscina Balnei pars frigidaria</i>	266
<i>Plutarchus perperam Præceptor Trajani traditur</i>	210
<i>Pontificatus Maximus Imperatoribus decernebatur</i>	249
<i>Præses, ejus dignitas, & jus</i>	154
<i>Provinciales qui fuerint?</i>	237
<i>Puella alimentaria ab Antonino Pio, & Alexandro Severo Impp. instituta; earum munus</i>	261

Q

<i>Q. Tossassius Symphorus</i>	134
<i>Quinti nomen Græci quomodo scriberent</i>	186

R

<i>Regillum Sabine Oppidum Claudiorum Patria</i>	193
<i>Remus, & Anchora in veteribus monumentis vota Neptuno soluta indicant</i>	166
<i>Rex Sacrorum</i>	37
<i>Romanici sequiori ævo quinam appellati</i>	236

S

<i>Sacrorum Regina</i>	pag. 37
<i>sacerdotes magnæ matris Galli dicti</i>	14
<i>Scenicorum Ludorum historia</i>	80
<i>Segusium Civitas olim insignis</i>	146
<i>— Italica Provinciæ ab Imperatoribus adjuncta</i>	ibid.
	Suos

— Suos Reges olim habebat	ibid.
Semproniorum gens	27
Semper Augusti appellatio unde?	253
Servatores qui dicerentur?	237
Silvanus cultus a Taurinis	119
— Ejus imago, & historia	ibid.
— Cum Pane, & Fauno perperam confunditur	120
— Optime cum Hercule, & Mercurio, Apolline, & Baccho; & quare	126
Silvanus Lar, & Genius	121
— Praeses Collegii Larum	122
— Ejus sacra	127
— Canis Silvano ut lari, non ut victima in mar- moribus apponitur.	128. 129. &c.
Silvano Aug. legendum est Augusto	132
Sponii lectio veteris lapidis emendata	257
Solvere votum quid sit	135

T

Taurinum Romanorum Colonia	pag. 6
— Videtur in municipium postremo fuisse redactum	270
Tauropolis sacra	13
— Ejus historia	15
— Male cum Mithriacis sacris confunditur	17
Tauropolis sacri typus aere incisus, & explicatus	25
Telesphorus valetudinariorum Deus	222
Templum Jovi a Taurinis dicatum	6
Templa Æsculapio dicata	218
Trajanus Germanicus dictus, & quare?	210
— Dacicus etiam, & optimus post sextum Consulatum	212
— Quando Consulatum quintum gesserit?	213
— Ejus ades Aug. Taurinorum	228
Tribunitia potestas in Imperatores translata	199

Tri-

<i>Tritones eorum descriptio, & historia</i>	157
— <i>Culti tanquam Dii</i>	159
— <i>Boni ominis habebantur</i>	166

V.

<i>Vaticinium Cyro Regi datum</i>	pag. 111
<i>Vetus annorum numerandorum ratio per aetates explicata</i>	107
<i>Vindemia Baccho sacra</i>	79
<i>Virtus & Honos simul colebantur</i>	192
<i>Vota quomodo a nautis solvebantur</i>	164

Pag. lin.

13.	10.	apud Pitiscum	apud Gruterum, & Pitiscum
16.	9.	Deum	Deam
51.	13.	ab illo non fuisse	ab illo fuisse
65.	25.	Crotrala	Crotala
97.	4.	Linus	Linus
123.	17.	juxta conjecturam	conjecturam
140.	9.	cconcinit	concinit
142.	17.	pulte fritilla	pulte fitilla
149.	4.	non paucus	non paucas
153.	3.	inſcriptionibus	in inſcriptionibus
	13.	& anno Chriſti CCCXLL	& anno jam Chriſti CCCXLI.
155.	25.	regiones	Legiones
166.	27.	hominis	ominis
170.	14.	amoris	Homeri
173.	10.	quem	quod
218.	26.	romanis	Romanis
220.	29.	cultas	culta
226.	29.	veri	Veri.
236.	33.	malleus	malleus
239.	4.	Pallio	Pollio.

MARMORA TAURINENSIA

DISSERTATIONIBUS, ET NOTIS

ILLUSTRATA.

Pars altera ,

*Cui addita est Appendix Inscriptionum, quæ
perierunt, & quarum memoria ab uno
nobis Pingonio servata.*

AUGUSTÆ TAURINORUM, MDCCXLVII.

EX TYPOGRAPHIA REGIA.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1111 ILLINOIS ST.
CHICAGO, ILL. 60607

TEL. 373-5100

• 1111 ILLINOIS ST.

• 1111 ILLINOIS ST.
CHICAGO, ILL. 60607

• 1111 ILLINOIS ST.
CHICAGO, ILL. 60607

• 1111 ILLINOIS ST.
CHICAGO, ILL. 60607

• 1111 ILLINOIS ST.
CHICAGO, ILL. 60607

• 1111 ILLINOIS ST.
CHICAGO, ILL. 60607

REGI AUGUSTISSIMO

Antonius Rivautella , & Joh. Paullus Ricolvi

FELICITATEM.

*L*tera hæc , REX INVICTIS-
SIME , nostra in Marmora
Taurinensia lucubratio ad Te Optimum Pa-
tronum , qui primam tanta benignitate susce-
pisti ,

pisti, etiam venit, a Te ipso vel inter belli stre-
pitum clementissimis verbis invitata. Cobor-
tatus ipse nos es superiori ineunte anno, ut
Antiquitatibus & Urbis, & Regni totius
illustrandis animum adjicere pergeremus;
Tibique aliquod identidem offerremus nostræ
specimen diligentiae. Nunc itaque ex tanto
bello reduci, & Victori nostras in reliqua,
quæ Regium Athenæum exornant, monu-
menta, animadversiones offerre jucundissimum
est, eodemque tempore reminisci sermonem
illum Tuum, quo nos recreasti, & præsentī
animo dixisti, sperare Te res afflictas eo ipso
anno restitutum iri, populosque diu bellicis
tumultibus vexatos, si non pace, tranquillo
saltem otio fruituros. Nostras tunc spes mul-
tum erexit Tui fortitudo animi, cui parem
vix invenire fas sit; & magis ac magis in
dies statim enituit Tua illa tam in adversis,
quam in prosperis rebus mentis æquitas, Viro
Sapiente, ac Principe digna, ac plane divi-
na; dum Te victori imperterritum, victo
clementem & piū, & in utraque fortuna
strenuissimum præstitisti. Omnium vero ani-
mos perculit, & in admirationem rapuit
egregia illa, inopinata, quodque magis op-
rabas,

tabas, incruenta victoria, qua maturato consilio, atque opportuna celeritate usus, *Astam* recepisti, & perterritum tanto accepto detrimento hostem ab arcis *Alexandrinæ* obsidione recedere coegisti, sibi que ipsi consulere. O felicem diem illum! quo tam præclara expeditio sollertissimæ Tuæ menti subiit, atque salus nostra suum habuit exordium tunc potissimum, quum suis viribus, suæque fortunæ maxime hostes confiderent, & consilia a Te de restituenda re agitari vix opinarentur. Desperare cœperunt ab eo die de summa belli hostium Duces; & *Placentiam* non minoribus belli motibus, quam olim, hodie quasi satam frustra propugnarunt; ac tandem a Te, & *Fœderatis Legionibus Cispadana* regione exturbati, & postmodum occidione pene deleti, omnia, quæ occuparant, oppida, & arces amiserunt; & a *Trebia* usque ad *Varum* fugati Tui robur animi, Tuique consilii vim, dum vincuntur, coacti sunt commendare. Atque hæc a nobis obiter memorata, quum litteris fideliter mandata posterius legent, magna profecto, & *Homerica* tuba digna, & vix credibilia reputabunt. Dubitabunt enim de *Historici* fide, aut mendum

in temporis computatione verebuntur admissum, quum observabunt a Nonis Martiis ad Idus circiter Decembres tot Oppida recepta, toties felici exitu pugnatum, Ligurum vires attritas, eorum munitissimas arces expugnatas, bellumque tandem, quod tamdiu turbaverat Italiam, ultra Varum transmissum. At quid interim consilii nobis erat, dum hæc a Te strenue gererentur? Bellicus omnis rumor a nobis declinatus (quid enim in armis possunt imbelles, securumque semper otium captantes Musæ?) ab incepto tamen minime cessatum, ac vota creberrima pro Tua incolumitate ac felicitate suscepta; quæ, quum audita esse intelleximus, Teque hosti per maritimam oram fugienti instare nuntiatum est, ac tandem magnis itineribus Nicæam (quæ alteri e nobis patria est) contendisse, & tam festivas acclamationes, veluti Triumphanti factas, ut non tam effusus extra Pomærium populus, quam finitimi ipsi colles, ac valles gestire, & plaudere viderentur; tanta lætitia nostros animos incessit, quantam vix capere iidem poterant. Nostrum vero levitate quadam, & reculæ nostræ amore auctum crescebat gaudium, quod Te Victo-

rem

rem ad Varum properare audiremus ea ipsa
VIA JULIA AUGUSTA, cujus vestigia a
nobis altero ante anno primum detecta, &
observata. Hac eadem Via, quam Julius
Cæsar, quam Augustus, Hadrianus, Anto-
ninus, aliique Imperatores suis victoriis, aut
monumentis illustrarunt, a Te pulsos a Tre-
bia flumine hostes, & illo retroactos, unde
profecti fuerant, animo recolentes, eam ipsam
Tuo aliquando nomine, Tuarumque victoria-
rum memoria celebratum iri, gestienti animo
præſagiebamus. At vero turbavit extemplo
festivam exultationem, ipsumque triumphum
interrupit repentinus, qui Te corripuit, mor-
bus, quo populi omnes fere exanimati. Com-
munis tunc perturbatio, quam maximo Te
omnes prosequerentur amore, significavit.
Nemo enim, nisi Te salvo, salvas res exi-
stimabat. Ast ubi meliora nuntiata sunt,
Tuamque non solum redintegratam valetudi-
nem accepimus, verum etiam, ut ita dica-
mus, ætatem vi, ac natura ipsius morbi re-
novatam, illico recaluit in omnium menti-
bus victoriæ memoria, quæ penitus exci-
disse videbatur. Te tandem reducem, salvum,
incolumemque præſentem modo intuemur mi-
litie

litiae laboribus ingentibus, bellicae, valetudinisque multis periculis defunctum, & alterius Filii, & Natarum, morum candore Tui similium, amplexibus redditum. Nec solum Te nostrum Servatorem, Patremque optimum triumphantem aspicimus; sed una Tecum dulcissimum Filium, cui peroptanti hoc, & superioris anno annuisti, ut Tecum in castra proficisceretur, Tuoque lateri comes additus, omnem belli aleam ac vices videret, aciei instruendae, castra metandi, milites in officio continendi, munitionis oppugnandae, & propugnandae rationem edisceret, non eos tantum pervolvens auctores, uti solet, qui praeteritorum temporum memoriam complexi sunt, aut de militum, & Imperatorum officiis, propositis praecipis, & exemplis, disputarunt; verum Marte ipso utens praecipere, & usurpans oculis bellica ipsa discrimina, pacatis aliquando Europae rebus, ut sperare juvat, cessatura. Quid enim jam superest optandum, nisi, ut Te victrici lauro, & felici oliva redimitum, partis omnibus publicis commodis, bellica & domestica gloria cumulatissimum inter Musas, quas adeo impense foves, beato otio, eoque, quem Tibi conciliasti

liasti populorum amore, diutissime fruētem videamus? Hæc sunt nostra, hæc omnium vota: hoc ipsum populi, qui a belli ruina servati, & qui ab hostium jugo incredibili celeritate liberati, & iidem ipsi, qui Tuo imperio vi fæderis, & armorum additi, unanimi plausu adprecantur. Nos vero nos metipsos fortunatissimos ducimus, quibus concessum est, quod invidebunt posterī, non solum tanto Patrono frui, verum etiam lucubrationibus nostris ejusdem præfigere Augustissimum nomen, quod in multis belli, & pacis monumentis cælatum, vel insculptum feri Nepotes admirabundi sunt lecturi: adeoque Tua immensa erga nos clementia obligati, atque devincti, nostros sentimus excitari animos, crebroque admoneri, nervos omnes ingenii esse intendendos, ut tanti Principis majestati conatus nostri quoquo modo respondeant. Quod si huic nostro voto æquus nobis Apollo aliquando annuat, ingentem, atque immortalem studiorum nostrorum fructum consecutos nos metipsi nobiscum gratulabimur.

LECTO.

LECTORI.

ECCE tibi alterum Marmorum Taurinensium Volumen, in quo quidquid aut cælatorum, aut scriptorum lapidum superest in Regio Athenæo, ne fragmentis quidem omissis, continetur. Mole illud paullo tenuius est, re multo uberius; etenim quum a nonnullis, qui nostram tamen operam sincero commendarunt animo, doctissimis Viris tum verbis, tum per litteras commonefacti fuerimus, in prioris partis dissertationibus nimia verborum & rerum copia utramque paginam a nobis aliquando fuisse referam, supervacaneum omnem verborum modo projecimus circuitum, & quidquid ad rem nostram necessarium non erat, consulto præterivimus. Non pauca etiam sunt, quorum interpretatio aut nostri fugit ingenii aciem, aut se se nondum, quamvis omnia circumspicientibus, obtulit, aliquo fortasse casu, ut nonnumquam fit, olim præsto futura. Itaque pleraque ex hisce monumentis magis edimus, quam interpretamur. Si quid vero etiam in parcis nostris animadversionibus erratum est, quid enim tam commune hominibus, quam errare? in re præcipue salebrosa, & ancipiti, ut est antiquitatis perscrutatio; pergratum faciet, quicumque aut nos ab eo, in quo versamur, errore, aut antiquitatis amatores ab errandi periculo vindicabit. Παραλείποντα
pari-

pariter legendi, & edendi cuilibet jus esto. Ubiorem enim lucem nonnulla nostra Marmora accipere posse nec inficiamur, neque desperamus; adeoque ea una simul collecta nobis volupe fuit emittere, magis ut commodius sit patriæ antiquitatum studiosis ea perscrutari, & novis observationibus illustrare, quam quod nostro muneri, communique omnium expectationi satisfecisse arbitremur. Interim ad perficiendam Romanarum Antiquitatum, quæ cis, & trans Alpes tam Maritimas, quam Grajas, seu Peninas supersunt, syllogem nos totos conferemus. Hactenus enim nihil attigimus eorum monumentorum, quæ in hujus Regni provinciis variis itineribus a nobis sunt observata, si unam excipias Italicam de situ Oppidi Industriæ disputationem a nobis nimium festinanter excusam, quatrIduo nimirum; in qua & pauca a nobis emendanda, & multa scitu digna addenda, quum hanc ipsam, quam jam polliciti sumus, collectionem publici juris faciemus. Interea hæc qualiacumque sint æqui, bonique facito, & pro certo habeto, nos satis præclarum laborum nostrorum emolumentum accepisse existimare, si rem tibi non ingratham fecisse cognovimus.

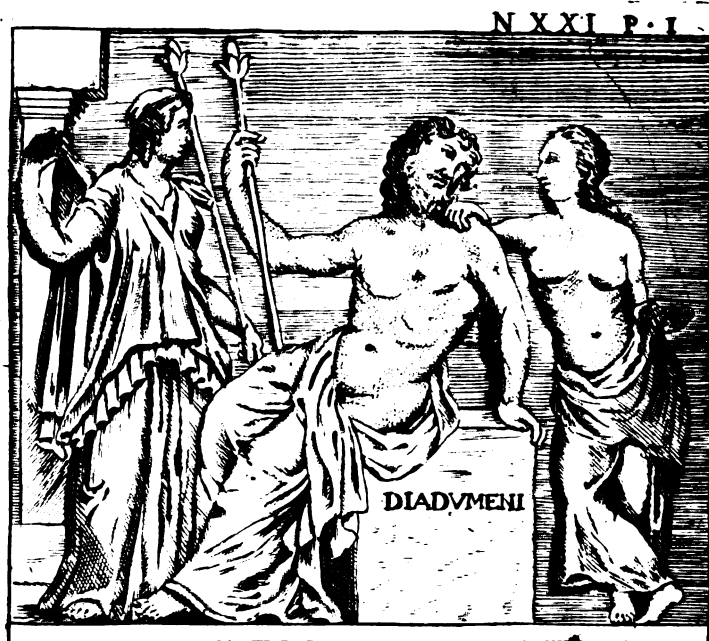
DIA-

Imprimatur. Vicarius Generalis S. Officii.

V. Chionius A. L. P.

**Se ne permette la Stampa. Morozzo per
la Gran Cancellaria.**

- I I I

DIADUMENI TABULA.

Armored hanc Tabulam æri jam diu incisam edidit Cl. Marchio Maffejus, & meri tantum ornamenti causa in utraque suæ Veronæ Illustratæ editione ad Partis III. Cap. II. finem imprimi curavit, nullum ultra addens verbum: illius etiam mentionem fecit in nuncupatoria historiæ diplomaticæ ad Regem Victorium Amedeum epistola.

Jupiter in ea jam senior, barbatus, seminudus, sedens tanquam fessus, hastæque innixus conspicuus est, qualis in numismatibus, & marmoribus non paucis occurrit. Adstant hastatæ duæ mulieres, seu Deæ: altera pube tenus nuda, dextra lævum Jovis humerum tenet, læva quid habeat tritum saxum scire vetat: altera vero peplo talari induta sinistra hastæ itidem innititur, dextra pallium ita sustentat, ut dubites, humeris ne detraxerit, an sit impositura.

Hæ vero hastæ nec Bacchantium thyrsis, nec bellatorum hastis sunt similes, sed sceptris potius, quæ Diis, Deabusque, Regibus ac Reginis, & Sacerdotibus tribui solita Poetæ nos, & historici frequenter docent. Confevere antiqui sceptrum aut pomo, aut floribus, aut alio symbolo insignire, ut ait Eustathius, addens sceptrum a Scipione distingui a Geographo (Strabonem fortassis intelligit) qui Regum alios sceptro, Scipione alios usos fuisse scripserit. Scipiones fortasse dicebantur Sceptrum minus polita, quæ magis ad sustentandum corpus quam ad ornatum adhibebantur. Talis fuisse videtur ille eburneus Scipio, quem Gallo barbam suam promissam permulcenti capiti incussit M. Papirius, cujus causa ceteri seniores, qui Roma Gallis irruentibus a juventute in Capitolium

Tom. II.

A

con-

confugiente relictis ante fores ædium veste augustiori sedentes mortem oppetiere. Nec a vero alienum est, huiusmodi fuisse antiqua sceptræ hastarum speciem præferentia; nam & vocis etymon, quod ἀπό τῆ σκήπτου, quod eo fulciantur, aut innitantur Reges, vel Dii, derivatum volunt, & illud, quod de Jove Ovidius ait [h]:

[a] *Metamorph.*
lib. 1.

. *Sceptroque innixus eburno*

idem satis suadent. Huiusmodi autem Sceptræ, aut Hastæ, aut Scipiones Diis, Deabusque sæpe tributos esse alio constat monumento a nobis Astæ Pompejæ anno MDCCXLI. reperto, ara nempe, quam suo loco dabimus, tres referente formæ contentione celebres Deas huiusmodi Sceptris innixas.

[b] *Nel frontispizio del libro intitolato: Medaglioni del Gran Duca di Toscana.*

Eburneam Tabulam non dissimilem nostræ marmoreæ editam vidimus ex Florentino Musæo [b]. Ibi Jupiter simili modo sedet duas inter mulieres, seu potius Deas, quarum altera a læva (Juno fortassis) hermæ cuidam innixa Jovis capiti coronam imponit, altera a dextra Minerva est armata, & hastæ innixa. Lectori considerandam relinquimus utriusque tabulæ & similitudinem, & antiquitatem.

[c] *Lib. 6. in Verrem.*

Artificis nobis observandum insculptum nomen, ut gloriæ suæ consulentes factitabant Statuarii, & Cælatores. Statuarii simulacrorum femoribus addebant, ut in multis a Montfauconio observatum est. Sic, ut apud Ciceronem [c] habemus, erat in Lilybæo Herculis signum, cujus femori Phidias author nomen suum argenteis minutis litteris insculpserat. Id in cælatis tabulis multo rarius: Vix altera a nobis observata est in Antiquitatibus Ortæ a Fontanino editis, in qua legitur Καλλιμαχος ἐποίησεν *Calimachus faciebat*. Diadumeni multi [d], Liberti præsertim Imperatorum, occurrunt in Inscriptionibus antiquis. Fieri potuit, ut hoc nomen formosulis pueris vulgo adderetur. *Διαδέμης* quippe diadematus est. Quare Martialis

[d] *Gruterus DCCXCIV. 6. LXXIV. 1. DXIX. 9. LXIII. 3. 9.*

tialis pueri Diadumeni, quem sibi pulcherrimum fingit,
 basia laudat [e] sæpe. Plinius [f] speciosissimum hoc
 nomine juvenem a Polycleto Sicyonio effictum narrat,
 simulacrumque ejus centum sestertiis veniisse. Sed hæc
 nihil ad nostrum Diadumenum, de quo nihil aliud sci-
 mos, nisi hujus non inelegantis operis fuisse auctorem,
 & addendum esse artificum Catalogo a Francisco Junio
 edito.

3
 [e] Mart. lib. 3.
 Epigr. 65. & 47.
 lib. 6. Epigr. 34.
 [f] Hist. nat.
 lib. 36. cap. 5.

CÆRUS, seu OCCASIO.

[a] ad calcem
Hist. Diplom.

Picturæ, & Cælaturæ veterum sunt plerumque quædam symbolicæ linguæ vestigia, & sicuti in explicanda antiquorum vocabulorum significatione hæret aliquando Grammaticis aqua, ita non semper Antiquariis in promptu est hujusmodi hieroglyfica interpretari, quæ veteres artifices æque, ac Poetæ cerebrosi marmoribus consignarunt. Hujusmodi est alatus hic juvenis, quem jam diu edidit Marchio [a] Maffejus, & ob ingentes alas Hetruscum opus existimavit, nihil ultra addidit. Bilances læva tenet, alteram earum indice dextræ premit; magnas habet alas in humeris, exiguas in pedibus; magis tamen currenti, quam volanti similis est. Agedum qualis qualis saltem afferenda est conjectura.

Non Hetruscum ullum Deum, neque Mercurium, ut quis fortasse posset opinari, esse censemus: nam isti Homerus, & Virgilius, & Mythologi non alatos humeros, aut pedes, sed pedilia tantum, seu talaria tribuunt alata, & petasum. At si Græcus est Deus, quem Deum finxerunt alatum Græci? Ullum ne alium præter Victoriæ, & Amorem? Utique interdum Fortunæ, & Psyche, & Geniis sæpe, & Tempori, & Tempestatibus anni, & Horis, & Ægyptio Harpocrati, & aliis fortasse Diis tribuerunt alas Pictores, & Sculptores, quibus multa licuit, ut Poetis, nova excogitare, & inventa augere, & amplificare.

Cærum vero, si nostræ locus est conjecturæ, repræsentat hæc Tabula: Cærum, inquam, *occasionem* videlicet, seu *tempus opportunum*, aut *momentum illud temporis*, quo tamquam a Diis dato celeriter utendum veteres sapientes viri toties ajunt. Græcis enim Occasio ὁ Καρπὸς est, & virili pingebatur specie, quare Phædrus Græcos secutus ita ludit Fabula octava libri quinti.

Cur-

N·XXII·P. 4

3

*Cursu volucris pendens, in novacula
 Calvus, comosa fronte, nudo corpore
 Quem si occuparis, teneas, elapsum semel
 Non ipse possit Jupiter reprehendere,
 Occasionem rerum significat brevem.
 Effectus impediret ne segnis mora,
 Puxere autique talem effigiem temporis.*

At hæc Occasionis, seu Cæri imago non multum cum nostra convenit, nisi quod occasionem virili specie depictam refert. Aliam videbimus nostræ similiorem, atque aliam deinceps. Varias enim & multas excogitatas fuisse a veteribus Sculptoribus imagines Occasionis verosimile est. Ponendum hîc est primo Posidippi Epigramma ex Anthologiæ libro quarto.

Εἰς τὸν Καρὸν

Τίς; πόθεν ὁ πλάσης; Σικυώνιος· ἔνομα δὲ τίς;
 Λύσιππος· σὺ δὲ τίς; Καρὸς ὁ πανδαμάτωρ.
 Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας; ἄει τροχάων· τί δὲ τῦρος
 Ποσσὴν ἔχεις διφυεῖς; ἵπταμί· ὑπηνεμῖος.
 Χεὶρ δὲ δεξιτέρη τί φέρεις ξυρόν; ἀνδράσι δαίγμα
 Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέσω.
 Ἡ δὲ κόμη τί καπ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λάβεσθαι.
 Νῆ δ' αὖ ταξόπιθεν πῶρος τί φαλακρὰ πέλει;
 Τὸν γὰρ ἄπαξ· κτηνοῖσι παρατρέξαντά με ποσσὴν
 Οὐτὶς ἐθ' ἡμεῖρων δράζεττα λξόπιθεν.
 Ποῖον ὁ θεκνίτης με διέπλωσεν εἵκεν ὁμέων,
 Ξεῖνε, καὶ ἐν ποροθύροις θῆκε διδασκαλίην.

Hoc multi Epigramma & commendarunt, & Latine interpretati sunt viri eruditi, Erasmus, Morus, Alciatus, & Hugo Grotius; cujus interpretationem ceteris elegantiore hîc addimus.

Το

*Tu quis es , hîc qui stas ? Occasio . Quis tibi fîctor ?
 Lysippus . Cujas ? de Sycione satus .
 Nitere cur pedibus summis ? amo currere . Penna
 Cur pedibus ? venti turbine rapta volo .
 In dextra cur ista novacula ? monstrat acutam
 Hæc esse & ferro me magis , & calybe .
 Cur in fronte coma est ? apprendar ut obvia . Sed cur
 Omnis abest glabro crinis ab occipite ?
 Nempe quod eripui cum me semel alite cursu ,
 Nemo erit , elapsam qui revocare queat .
 Hanc operam fîctor propter vos sumserat , hospes ,
 Pro monito starem semper ut ante fores .*

Aufonius Burdigalensis eandem fere Occasionis imaginem Phidiæ tribuit , eamque una cum Metanœa jungit , cum Pœnitentia nempe , qua , si Occasio manibus lapsa fuerit , statim afflictamur . Ejus integrum Epigramma , utut notum , hîc ponere non piget .

*Cujus opus ? Phidiæ , qui signum Pallados , ejus
 Quique Jovem fecit , tertia palma ego sum .
 Sum Dea , quæ rara , & paucis Occasio nota .
 Quid rotula insistis ? stare loco nequeo .
 Quid Talaria habes ? volucris sum . Mercurius quæ
 Fortunare solet , tardo ego , cum volui .
 Crine regis faciem ? cognosci nolo : sed beus tu
 Occipiti calvo es ? ne tenear fugiens .
 Quæ tibi juncta comes ? dicat tibi . Dic rogo quæ sis ?
 Sum Dea , cui nomen nec Cicero ipse dedit :
 Sum Dea , quæ facti , non factique exigo pœnam ,
 Nempe ut pœniteat , sic Metanœa vocor .
 Tu modo dic , quid agat tecum ? Si quando volavi ,
 Hæc manet , hanc retinent , quos ego præterii .
 Tu quoque dum rogitas , dum percunctando moraris ,
 Elapsam dicēs me tibi de manibus .*

Unus

Unus autem Aufonius non Lysippo, sed Phidiæ hanc Occasionis cum Metancea conjunctæ tribuit Imaginem; Ceteri omnes Lysippo hujus symboli miram inventionem addicunt, veluti Posidippus, Philostratus, Tzetzes, & Himerius Sophista apud Photium in Bibliotheca, ex quibus agnoscimus, crebras fuisse apud veteres Græcos Cæri, seu Occasionis imagines, & ab ipso Lysippo aliter aliis temporibus expressas.

Philostratus in Imaginibus plurimis ea ipsa complectitur verbis, quæ in Epigrammate habentur Posidippi, moralemque hujus symboli sensum copiose explicat, adeoque ejus verba adferre prolixum nimis foret. Tzetzes autem bis meminit hujus Lysippæi simulacri [*b*]; dignumque notatu est, quod utrobique dicit, a tergo nempe hujus simulacri additum esse a Lysippo ensen, quem Occasio videtur cuidam porrigere, & hoc a Lysippo commentum excogitatum in gratiam Alexandri Magni sæpe conquerentis de tempore, quod sine re ulla præclare gesta elaboretur. At ad rem nostram, missis aliis, satis erit adducere Himerii Sophistæ verba aliam nobis Occasionis imaginem referentia, & ab aliis non nihil diversam, & nostræ similiorem [*c*].

[*c*] ex Photii
Biblioth. Cod.
σμγ. pag. 604.
edit. Aug. Vind.
1601.

Δεινὸς ἦν ὁ Χεῖρα μόνον, ἀλλὰ καὶ γνώμῃ ὁ Λύσιππος. Οἷα γὰρ ἐκεῖνος διὰ τὴν αὐτῆς γνώμης πετόληκεν, ἐγγράφει τοῖς Θεοῖς τὸν καιρὸν, καὶ μορφάσας ἀγάλματι τῷ φύσιν αὐτῆς διὰ τὸ εἰκότος ἔξηγήσατο. Ἐχει δὲ ὡς, πῶς ὡς ἐμὲ μνημονεύει, τὸ δαίδαλμα· ποιεῖ παῖδα τὸ εἶδος ἀβρόν, τῷ ἀκμῇ ἔφησον, κομῶντα μὲν τὸ δὲ ἔξ κροτάφων εἰς μέτωπον, γυμνὸν δὲ τὸ ὅσον ἐκείθεν ἐπὶ τὰ νῶτα μερίζεται, σιδήρῳ δὲ τῷ δεξιᾷ ἀπλισμένον, ζυγῷ τῷ λαίῳ ἐπέχοντα, πτερωτὸν τὰ σφύρα. ἔκ ὡς μετάρσιον ὑπὲρ γῆς ἄνω κεντρίζεται, ἀλλ' ἵνα δοκῶν ἐπιφάνει τῆς γῆς λαοθάλη κλέπτων τὸ μὴ κατὰ γῆς ἐπερείδεσθαι.

Hunc locum affert in suo artificum Catalogo Franciscus Junius [*d*], & sic illum vertit: *Lysippus non ma-* [*d*] Pag. 114.
nibus

nibus solus, sed & animo mirus erat. Quid enim ille non ex ingenio ausus fuit aggredi? Diis adscribit Occasionem, eamque in statua representans naturam ejus per imaginem explicavit. Sic autem habet se, quantum quidem ego memini, artificiosum illud commentum. Effingit puerum specie delicatulum; ætatis flore pubescentem, a temporibus comatum fronte, læva tenentem stateram, pennatum talos, non ut sublimis super terram sursum efferatur, sed ut visus terram stringere, lateat tamen innixus terra. Ita vertit Junius; at ultima verba *ὡς μετέστροφον* &c. nec dilucide, nec genuine reddita videntur; eorum sensus est, Cærum alis instructum, similem tamen currenti potius, quam volanti. Videtur ille quidem solum pedibus tangere; at revera simulans pede terram premere, eandem supervolans fugit velocissimus.

Vides jam non semper eodem modo pictum Cærum, seu Occasionem, & a Lysippo, & ab Aufonio Diis annumeratum. Porro & Pausanias in Atticis *Καρόν νεώτατον Δίος παῖδων* vocat novissimum inter Jovis filios. Deum itaque Cærum in nostra Tabula cælatum audemus asserere, cum ejus imago descriptis Simulacris adeo similis sit. Additæ nostro sunt ingentes alæ, quasi rotæ loco, quæ ad illius celeritatem, & fugacitatem significandam aptissimæ sunt. Cæterum & nudus est, & comas frontem versus magis promissas habet, & talos pennatos, ut cæteræ descriptæ imagines, & bilancibus, quas manu tenet, & toto corporis motu ad cursum nescias, an ad volatum composito, Simulacro ab Himerio descripto simillimus est noster hic Cærus. Est enim veluti *κλέπτων* cursum, vel volatum suum, ac se comprehendendum offert mox avolaturus, nec reversurus amplius, si semel pedes sustulerit alatos, & ingentes humerorum alas auris explicuerit: dum vero alteram bilancium, quas dextra tenet, levæ indice deorsum premit, videtur adstanti, & adspicienti dicere: Pondera, examina, & ad trutinam revoca, ac provide cito, quo modo me confestim abituro feliciter
ura-

9

utare : cujusmodi præcepti tum in militaribus , tum in civilibus negotiis utilissimi innumera penes historicos sunt documenta , & exempla . At militaris præsertim virtutis Symbolum potest esse hæc Tabula , consiliumque in momento captum celeriter exsequendum docere . Actum de urbe , & de Romana Republica fuisset , si ejusmodi effigiem Annibal ante oculos semper habuisset , aut illud Pittaci Mitylenæi memoriæ mandasset *Καποὶ γράδι* , *Occasione uti noveris* .

CENTAURUS CHIRON ACHILLIS NUTRITIUS.

Semiferorum Centaurorum, & Chironis præsertim, qui Achillem enutrivit, fabula vel ipsis est tabernariis, & popinariis nota. Quis enim ignorat, Centauros populos fuisse primos equitandi, & ex equo pugnandi inventores, ac magistros? Non defuere tamen inter antiquos homines usque adeo creduli, qui Centauros esse, aut esse posse opinarentur, quos refutat Lucretius iis versibus:

*Sed neque Centauri fuerunt, nec tempore in ullo
Esse queunt, &c.*

Quibusdam etiam rudioribus seculis hic obtinuit error, Centauros, & Satyros extitisse, ac visos quandoque esse, ortumque habuit a putidissimis quibusdam historiis. Quae de re videri potest Benedictus Varchi in sua de Monstrorum generatione Italica disputatione [a].

[a] nelle *Lettere sopra Dante*.

Non multa itaque a nobis expectanda sunt super hoc marmoris fragmento. Achillem puellulum vides equino Nutricii dorso infidentem,

Οἱ Χείρων ἐδίδαξε διαγνώσκων Κενταύρων .

Quem Chiron docuit Centauros justior inter.

De hac educatione tam multa habet Statius in sua Achilleide, ut nihil addi possit. Hoc ille præclarum antiquorum Poetarum, & Philosophorum inventum ornandum quanta potuit rerum, & verborum copia suscepit, quum animadverteret hujusmodi Achillis educationem sapienter ab illis excogitatam, & ab Homero, Hesiodo, Pindaro,

N · X XIII

P-10

F.A. Mayer del.

Jo. Cattini fecit.

1917

daro, aliisque multis tantopere commendatam, ut instar esset optimi instituendi bellatoris. Pindari verba præterire nulla modo silentio possumus, adeo folleter nos docent, quodnam a tenera ætate exercitiorum genus adolescentulo in strenuum bellatorem evasuro sit subeundum [b]. [b] *Nem. Ode 3. strophe 3.*

Ξανθὸς δ' Ἀχιλλεύς, πᾶσι μὲν μέ-
νων φιλόφρων ἐν δόμοις,
Πᾶσι δ' ἄνδρῳ
Μεγάλῃ ἔργα χερσὶ θαμνῇ,
Βραχυσίδαρον ἄκοντα πάντων
ἴσον τ' ἀνέμοις, μάχῃ λεόντοισιν ἴ-
σροτέροις ἔπρασεν φόνον.
Κάπρος τ' ἐνάφει σώμα-
τα δὲ παρὰ Κρονίδαν
Κένταυρον ἰαδμύλοντα κομιζέειν
Ἐξέτις τὸ παῖδ' ὅλον δ' ἔπει τ' ἄν
Χρόνον τὸν ἐδάμβειν Ἀρτα-
μῖς π' ἔδρασεῖ Ἀθάνα.

*Ætæna parvus adhuc Cæsario puer
Pelides Phillyres altus in ædibus
Tentabat tenera fortia dextera.
Par ventis volucres sæpe movens pedes,
Aut vibrans valida vi brevis jaculum.
Illius cecidit nunc Leo, nunc Aper
Telo, & sæpe fera membra tremantia
Vix senennis avo semifero attulit.
Hunc mirata Minerva intelyta, & Artemis,
Dum Cervos celeri corripere pede
Nullis illaqueans retibus, aut dolis.*

Ponemus & nonnullos Tzetis versus, qui etsi parum concinni Achillis tamen, & Chironis fabulam non male exprimunt [c].

[c] *Chil. 8 n. 94.
98. & 99.*

Χείρωνα τὸν διδάσκαλον Ἡρώων ἐκ ὀλίγων,
 Ἀσκληπιῦ Ἰάσονος, αὐτῷ τῷ Ἀχιλλέως,
 Ἴππομιγῇ συμπλάττεσιν ἄνθρωπον μυθογράφαι.
 Ἄνθρωπον μέχρ' ὀμφαλῷ ἵππον τὰ κατὰ μέρη.
 Καὶ δὴ Ἰηλιανὸς ὁ Αὐτοκράτωρ γράφει,
 Ἡρώω μέτρῳ ἄνθρωπος δ' ἀποπέρεται ἵππος.
 Οὗτος ἐγκατανωτιζόμενος μερέσι τοῖς ἰπείοις
 Τῆς μαθητῆς ἐδίδασκε θήραν ἵπποτοξίαν
 Ἰατρικῇ, βοτανικῇ, ἄλλας τε τέχνας πόσας.
 Ταῦτα μυθώδη πλάσματα τοῖς ἀπαλοῖς ὠτίοις.
 Τὸ δ' ἀληθές, φιλόσοφος ὁ Χείρων ὑπεργύμενος,
 Πρῶτος σὺν ἄλλοις ἱππικῇ ἄρων τῶν μοναμπέκων,
 Τοῖς μύθοις ὑποπέπτεκεν, ὡς ὦν τῶν ἱπποανθρώπων
 Ἐδίδασκεν ἱππότηας δὲ βοτανικῇ, καὶ ἄλλα.

*Heroas erudisse Chiron plurimos,
 Asclepium, Jasonem, Achillem dicitur.
 Mistusque equo fuisse fertur fabulis;
 Vir nempe ad umbilicum equino tergo,
 Ut Julianus Cæsar ex metro canit,
 Vir bellator anu demittens quadrupedantem.
 Heroas iste dorso equino devebens
 Telis docebat figere eminus feras,
 Artem medendi, plurimæque alia docens.
 Hac imperitis fabulæ stultæ auribus,
 Verum latens ego aperiam: insignis Sophus
 Chiron fuit, primusque pugnare ex equo
 Docuit, & herbarum usum, & artes optimas.
 At fabulatores viro mixtum, atque equo
 Dicunt, frementem quia equum domuit prior.*

Multa alia de Centaurorum origine, qui ascensis equis
 Tauros vagantes perpulerunt, unde nomen habent, ad-
 dit paullo post Tzetzes: videat qui vult. Notandum
 interim nobis est heroicum inter jambica cætera carmen,
 quod Juliano hæc tribuitur, & incerti auctoris in An-
 tholo-

thologia dicitur [d], ubi varii sunt frigiduli versus in [d] lib. 4. cap. 9.
Chironem Hippocentaurum, quos afferre superfedemus :
ad eorum vero instâr sic cuidam ludere placuit.

*Anne vir arcitenens e pectore prodit equino?
Anne sagittiferi clunibus acer equus?*

Plures, quam Tzetzes, Chironis alumnos enumerat Philostratus in Heroicis, nimirum Æsculapium, Telamonem, Peleum, Theseum, Herculem, Ajacem; addunt alii Cepheum, Meleagrum, Nestorem, Amphiaräum, Hippolytum, Mnesteam, Diomedem, Antilocum, Æneam, Castorem, Pollucem, Machaonem, Podalirium, ac Palamedem. At Palamedes noluisse a Chirone medicinam discere, a Philostrato dicitur, doluisseque multum, quod hanc unam artem ipse prior non invenisset, adeoque ex Chironis discipulorum albo est expungendus.

Quum vero Centaurus iste diversæ ætatis viros auditores habuerit, puta Peleum, ac Telamonem, eorumque filios Achillem, & Ajacem, senior pingendus est, ut senem, & longævum passim vocant Poetæ. Quantus autem illi post obitum honos habitus sit, discas, quod cœlo illatus inter Zodiaci signa fulget.

Multas illius, & Centaurorum pictas, vel cælatas imagines apud veteres in usu fuisse argumento est, quod Plinius, ubi de præclaris artificum operibus agit [e], & Centauros Nymphas gerentes Archesilai manu sculptos in Polionis æde, & Centaurorum cum Lapithis pugnam in convexa clypei parte a Phidia expressam, & Chironem cum Achille in septis (quo in loco comitia habebantur) incerti auctoris opus commemorat. [e] lib. 35. c. 6.

Hæc de Chirone, ac Centauris. Quæ dextrorsum in nostro fragmento adstat mulier, quænam alia nisi Thetis filium tradens, & commendans avo nepotem? superflunt & alterius figuræ pedes, de qua nihil certi statui potest. Unum hoc iterum monemus, veteres hac fabulo.

bulosa Achillis educatione sæpe usos , ut pueros ad virtutem a tenellis annis excitarent ; pro certo habentes illum tam militia , quam cæteris artibus præstantissimum fore , qui ab ineunte ætate sub optimo præceptore sudare , algere , vigilare , nervosque & ingenii , & corporis intendere inciperet . Qua in re viri præsertim Principes , ac nobiles liberis suis pro virili consulere debent : educatio enim velut altera est nativitas .

JUPI.

N · X X I V ·

P · 1 6

F. A. Majesle delineavit. Io: Cattini incidit.

JUPITER AMMON CUM CORNU- COPIA, ET CALATHO.

Jovis Ammonis caput hinc exsculptum hoc peculiare habet, quod præter cornu copiae Calathum e vimine contextum, ex dextro arietino cornu pendentem, præfert in nullo alio antiquo monumento a nobis hætenus observatum. Utrumque autem tam Cornucopiae, quam qualum, seu quasillum, seu ut Græcanico vocabulo dicas, Calathum Jovis Ammonis fabulæ congruere; palam omnibus est. Paucis attingemus varias de hujus fabulæ origine sententias, adnotantes, cuinam potissimum aptius accommodari possint Cornucopia, & Calathus, quæ non sunt nisi fertilitatis, ac ubertatis symbola.

Primo itaque narrat Herodotus, Jovem, ut Herculi filio exoptanti sese ostenderet, occisi arietis capite, & detracta pelle personatum se videndum præbuisse. Secundo Diodorus Siculus tradit, Jovem Ammonem ita pictum, quod in bello arietinis cornibus insignem galeam deferret. Ex alicujus Ægyptii bellatoris Casside orta fortassis est fabula. Hæ vero duæ opiniones ad rem nostram parum faciunt. Tertio Hermippus apud Higinum in Poetico Astronomico narrat, a Libero Jovi Ammoni patri simulacrum erectum arietino capite, ac Templum dedicatum, quod suis militibus aquæ inopia laborantibus, & siti pene confectis visus aries, & e vestigio fugiens eo insequentem exercitum adduxit, ubi maxima esset aquarum copia. Quarto Leon Ægyptiacarum rerum Scriptor apud eundem Higinum innuit, Ammonem virum Africanum fuisse, qui pecora, gregesque alere primus instituit, & docuit Ægyptios, adeoque ut primus rei pecuariæ auctor arietis effectus fuit cornibus. Rem non dissimilem habet Pausanias in Messeni-

cis.

cis . Quinto multi hoc commentum ad physiologiam referentes , additis Jovis capiti arietinis cornibus solarium radiorum vim significari credunt . Totus est hac in re Macrobius , qui propterea accurate perlegendus , & evolvendus est ab iis , qui fabulæ hujus originem perscrutari , penitusque inquirere voluerint . Plurimis enim verbis , & validis rationum momentis probat , Solem , aliosque Deos non paucos eosdem esse , ac Jovem , & cornibus , quibus arietes obvia quæque valide solent impetere , maximam esse cum Solis radiis omnia percellentibus convenientiam .

• Tres hæ ultimæ de Ammone opiniones , eidem Calathum , & Cornucopiæ optime tribui suadent . Nam Cornucopiæ primum est cornu Capræ Amalthæ , cui in gratiam nutricis suæ Jupiter hanc virtutem dedit , ut quidquid expeteretur ab eo , qui cornu possidebat , ab ipso tamquam ex penu illico promeretur . Deinde Acheloum fluvium ferunt , quum cornu alterum commissa cum Hercule pugna amisisset , victori cornu Amalthæ dedisse , ut suum reciperet . Quo figmento egregie Strabo [a] significari ait turbulenti Acheloi aquas ita ab Hercule variis fossis , & rivulis divisas , ut eos ipsos leniter irrigarent campos , quibus nimia copia , & rapido impetu antea nocebant . Itaque Hercules cornu fluminis fracto retulit cornu Amalthæ , seu copię , nimirum soli illius ubertatem , postquam fluvium compescuit ruentem , mugientem , & impetentem quasi cornibus , ut *Tauriformis voluitur Ausfidus* .

[a] lib. 10.

Cornucopiæ igitur est omnigenæ ubertatis Symbolum , atque adeo Ammoni optime congruit , sive ad significandam felicitatem soli , in quo situm est ejus Templum , fonte finitimam regionem irrigante , sive ad significandam rerum copiam ex pecoris cultu proventientem , sive ad ostendendam vim radiorum Solis , qua gignuntur , ac producuntur omnia .

Sic & non male cum triplici illa causa quasillum , seu
Cala.

Calathus convenit ; vas legendis floribus ; & fructibus aptissimum , & a mulieribus lanificis ad deferenda pensa usurpatum , ideoque idoneum ad significandam rerum copiam , & agrorum feracitatem , quæ vel ex aquis irrorantibus , vel ex re pecuaria , vel a Solis radiis omnia gignentibus proficiscitur .

At vero in Macrobian sententiam longe lubentius imus , & Jovem Ammonem eundem atque Solem facile credimus : tam multa sunt , quæ hoc ipsum suadent . Nam multis nominibus appellatus Sol , & multis symbolis a veteribus expressus , Apollo , Horus , Mithras , Osiris , Serapis , Hyperion a Græcis , Ægyptiis , Persis , aliisque gentibus audit ; & modo vir , modo juvenis , modo veluti Leo , modo αἰλαρόμορφος , felis nempe forma , modo aliis tam simplicibus , quam compositis figuris repræsentatus . Non male itaque Macrobius [b] contendit , Herculis , Apollinis , Serapidis , Osiridis , aliorumque Deorum nomina , ut Zodiaci signa , ad Solem esse referenda . *Et ut ab Ariete , inquit , incipiam , magna illi concordia est (cum Sole) . Nam ☿ is per sex menses hybernales sinistro incubat lateri , ab æquinoctio verno super dextrum latus ; sicut ☿ Sol ab eodem tempore dextrum hemispherium , reliquo ambit sinistrum . Ideo ☿ Ammonem , quem Deum Solem Occidentem Lybies existimant , arietinis cornibus fingunt , quibus maxime id animal valet , sicut radiis Sol . Nam ☿ apud Græcos ἀπὸ τῆ κεφαλῆ κεῖος appellatur .* Hæc ille , quibus addunt aliqui in Exodo , ubi Moses dicitur in textu Latino cornuta facie populo apparuisse , in Hebraico radiata facie dici ; oritur enim ex uno eodemque themate & radii , & cornu Hebraica nomenclatura : atque hoc ipsum Ægyptiæ linguæ utpote affini commune esse potuit , & Jovis Ammonis figmento occasionem præbere . Jovem autem ipsum non alium esse a Sole , ex Homero , Platone , Hesiodo , Orpheo acute , sordenterque ostendit idem Macrobius , & post ipsum Platonici quidam , ut Jamblicus , & Proclus , Soli eâ tribuunt omnia , quæ cæteris Diis singilla-

[b] Saturnal.
lib. 1. cap. 20.

Tom. II.

C

tim

tim alii, & quæ tribui debent uni vero Deo, cujus Majestatis, & omnimodæ potestatis, & providentiæ quamdam imaginem in Sole cognoscere facti sunt, Procli videndum præclarum de Solis laudibus carmen recentè editum ab Alberto Fabricio [c]. His adstipulatur Numisma Imperatoris Antonini, cujus averfa in parte Jupiter Barbatuſ, habens radios Solis, Ammonis cornua, & Serapidis modium, addito a latere Tridente proprio tantum Neptuni, & Plutonis. Præterea Jaspis [d] cum capite Serapidis, & hac Epigraphe.

[c] *Biblioth. Græc. tom. 8.*

[d] *Sponius. Suppl. Gronov. Thes. in Dissert. de Deorum Ignor. Aris.*

ΕΙΣ, ΖΕΥΣ. ΣΕΡΑΠΙΣ

VNVS. JVPITER. SERAPIS.

Et alius lapis cum capite Serapidis, & his verbis:

ΜΕΓΑ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΣΕΡΑΠΙΔΟΣ

MAGNUM EST NOMEN SERAPIDIS.

Quum idem igitur sit Sol, & Ammon; Soli vero quidquid tellus parit, optimo jure tribuatur, & Cornucopiæ, & Calathus eidem conveniunt, alterum ut virtutis omnia gignentis symbolum, alterum ut legendis floribus, fructibusque aptum vasculum; præsertim si, ut suspicari possumus, ad vernum tempus, quo Sol ab Ariete suum de integro exorditur cursum, respicientes veteres hoc commentum excogitarunt.

Non prætereundum tamen est, & Calathum, & Cornucopiæ variis posse tribui seorsim Diis. Calathum Meursius narrat in Eleusiniis quinto horum festorum die (quæ in honorem Ceteris, seu Ididis magna pompa celebrabantur) solitum per vicos urbis deferri.

Cornucopiæ autem & Herculi, & Mercurio tributum, ut &

ut & hisce Photii verbis οὐκ ἔστι [e] ἰσθι ἢ μόνον τῷ τλη-
 παθεῖ Ἡρακλεῖ , ἀλλὰ καὶ τῷ λογίῳ Ἑρμῇ τῷ τῆς ἀμαλθείας
 κέρως οἱ ποιηταὶ ἐγγείρον . *Noteris non laborioso Herculi*
tantum, sed & facundo Mercurio Cornucopiæ Poetas in ma-
nu ponere .

Animadvertendum etiam est , alia occurrere in an-
 tiquis monumentis capita , & in Nummis præsertim ,
 quæ nec Ammonis , nec Serapidis , nec Liberi patris ,
 nec ullius cornigeri Satyri , aut Fauni , sed Macedo-
 num sunt Principum , qui arietina cornua in galea gere-
 re tanquam insigne gentis Stemma soliti , ut Io Alexan-
 dri Magni , qui Jovis Ammonis filius salutari voluit ,
 consanguineos, aut successores assererent . Ita usurparunt
 in casside arietina cornua Pyrrhus , & Philippus Persei
 frater , & Lysimachus Rex , cujus egregium argenteum
 Numisma in Musæo nostro conservamus . Vide sis Plutar-
 chum , & Titum Livium , & Bellorum præsertim in
 Numismate Lysimachiae [f] .

[e] ex epist. 209.
 Lloyd citat: ex
 quæst. inedit. ad
 Amphiloebium
 Montfauconius.
 Hæc verba cum
 Regio MS. con-
 sulimus, & su-
 spicamur non-
 nullas ex editis
 epistolis Photii,
 inter ineditas
 Amphiloebia-
 nas quæstiones
 reperiri.

[f] Plutarch.
 in Pyrrho . Li-
 vius lib. 37. Bel-
 lor. Gronov. 10-
 mo 7.

SACRIFICIUM.

QUI antiquitatem vel a limine salutaverit, Sacrificii ritum hac in Tabula satis aperte intuetur. At cui Deo, qua de caussa litatur? Hoc magis divina-re, quam explicare liceat. Res singulas primum fugiente velut oculo aspiciamus, deinde an ad veteris alicujus rei gestæ, aut fabulæ memoriam alludatur, judicabimus. Sacerdos in veste adstat pura, capite neutiquam velato, uti in Sacrificiis plerumque factitatum, ex multis habemus, ne quod malum omen oculis interlitandum occurreret; at fasciola tantum aliqua, aut calantica comas coercere, & operire videtur. Fruges habet præ manibus, nempe hordeum, far, & alia cum sale mista, quæ molæ falsæ vocabulo apud Romanos significata Dionysius Halicarnassæus auctor est; & super victimæ caput spargebantur in quolibet Sacrificio. Flammam in ara excitatam videmus, & victimam parari, atque aqua frigida perfusa explorari. Nam si ad contactum aquæ se excuteret victima, tunc vegeta, sana & robusta habebatur, adeoque Diis accepta. Sin vero sine succussione membrorum frigidam perferret, non satis incolumis, & ideo indigna videbatur. Similem ritum in alio monumento videre est apud Montfauconium [a]. Hircos ita probatos Plutarchus refert in libro de Defectu Oraculorum. Hæc autem victima hircus ne sit, an sus, difficile est judicare. Suem malumus credere, quæ victima est antiquissima, & crebrius usurpata, & sacris Cereris ut propria peculiariter attributa. Præter Sacerdotem adest etiam, ut nobis quidem videtur, Hercules sacris operans, sola Leonis Nemei pelle amictus. Unde conjectare possumus, quid in mente habuerit hujus mar-moris cælator: scilicet vel Herculem sacris Cereris initiatum, vel Evandrum, & Herculem simul sacrificantes expref-

[a] Tom. 2.
pag. 178. Plu-
tarch. 75. n. 2.

F. A. Majeslo deli.

Io. Canini Fecit.

expressit. Alcidem autem Eleusinem profectum, ut sacris Cereris initiaretur, scribunt Stephanus, & Suidas, de Agra Atticæ oppido, parvisque Cereris sacris verba facientes: & Virgilius, atque Dionysius Halicarnassæus narrant, Herculem ab Evandro recenti Latii incola hospitio exceptum fuisse, & institutum eidem annuum Sacrificium, quod a Sacerdote non velato, sed aperto capite perageretur. Hæc diximus, ne jejenum dimitteremus lectorem, qui si omnes Sacrificiorum ritus scire cupit, innumeros præsto habet antiquitatum Scriptores, & præ cæteris Potterium in Archeologiæ Græcæ libro 2. cap. 4.

VENUS FORTASSE MARINA.

Similem fere exhibet Montfauconius tomo 1. parte 1. pag. 166. Sed detritum saxum vetat plura in hanc rem addere.

MILITARIS FORTASSE ALLOCUTIO.

MILITUM PILIS PUGNANTIUM MUTUUS INCURSUS.

CULLEUS, SEU SACCUS.

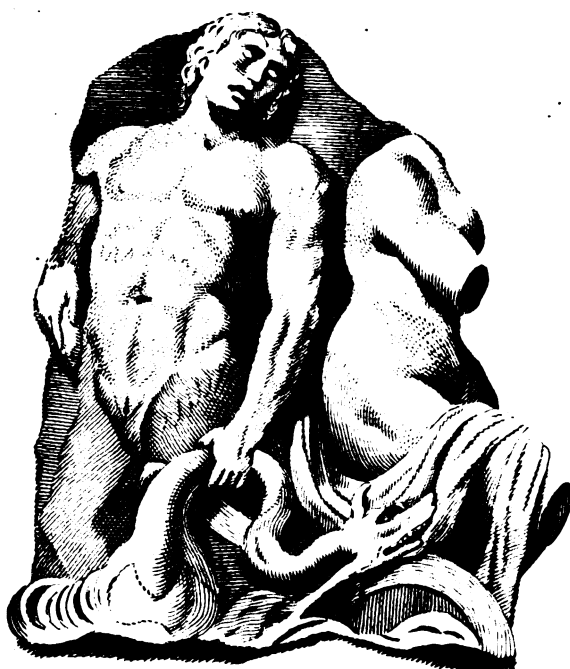
EX coriis confectum tam aridæ, quam liquidæ annonæ exportandæ accommodatum, frumento, vel farina, vel oleo, vel vino plenum quatuor robusti juvenes, scipionibus etiam innixi, devehunt plastro fortasse imposituri.

INCERTI OPERIS FRAGMENTUM.

NEquè de hoc elegantis operis fragmento quidquam audemus asserere; at conjecturam aliquam asserere non omitemus. Fortasse est Gladiator, fortasse reus aliquis

N · X X V I

P · 2 2

F. A. Mayesle delineavit.

Io. Cavini incidit.

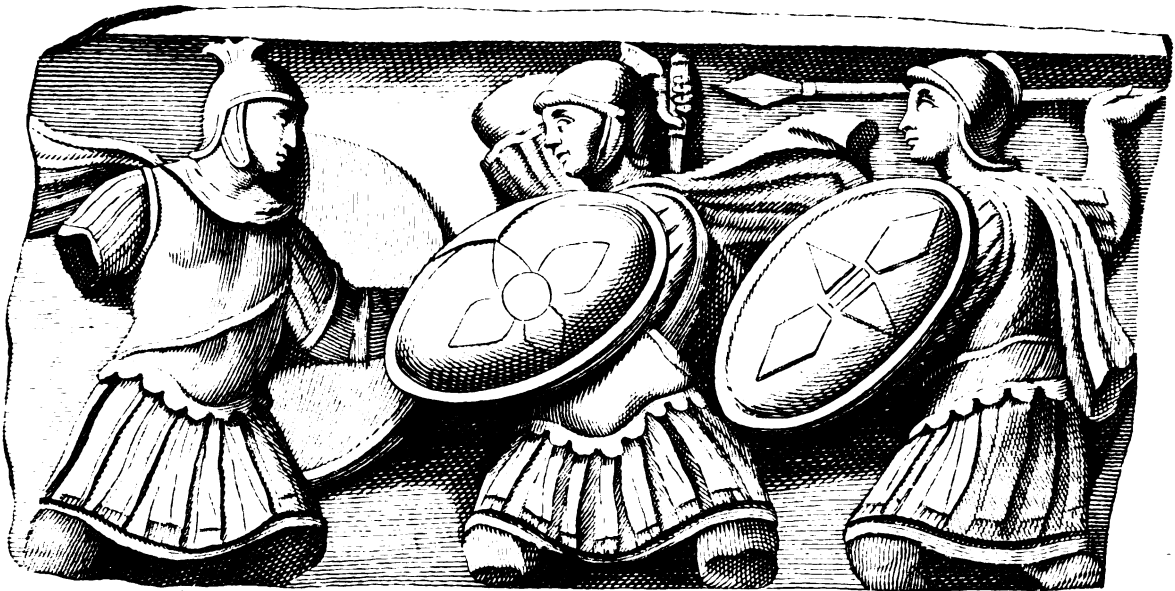
N·XXVII

P·22

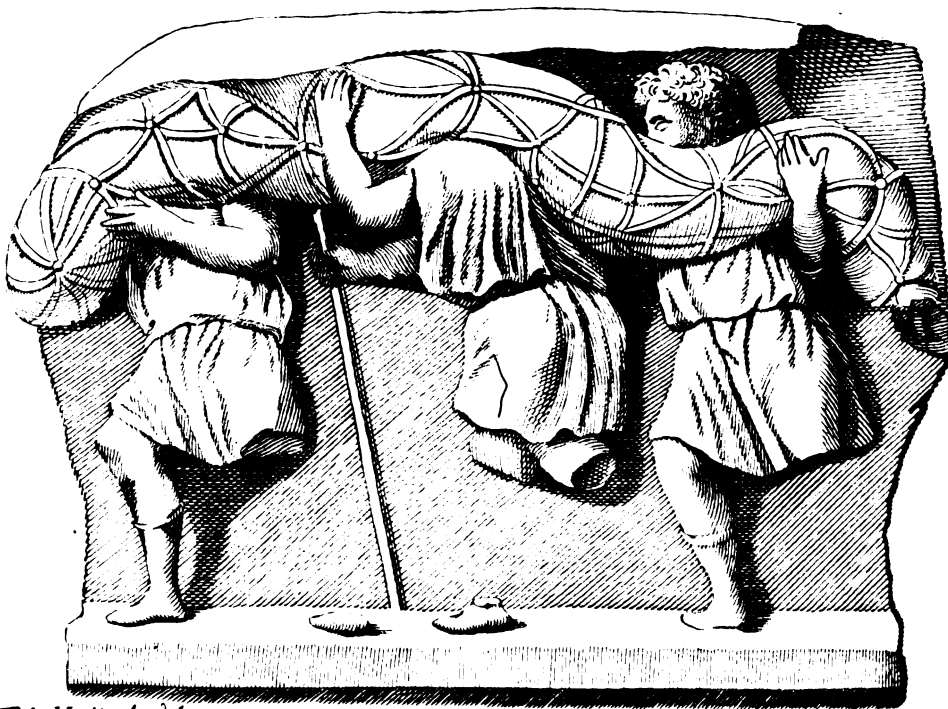
F. A. Majesle delineavit.

Io. Cattini incidit.

F. A. Majerle del.

Jo: Caffini fecit.

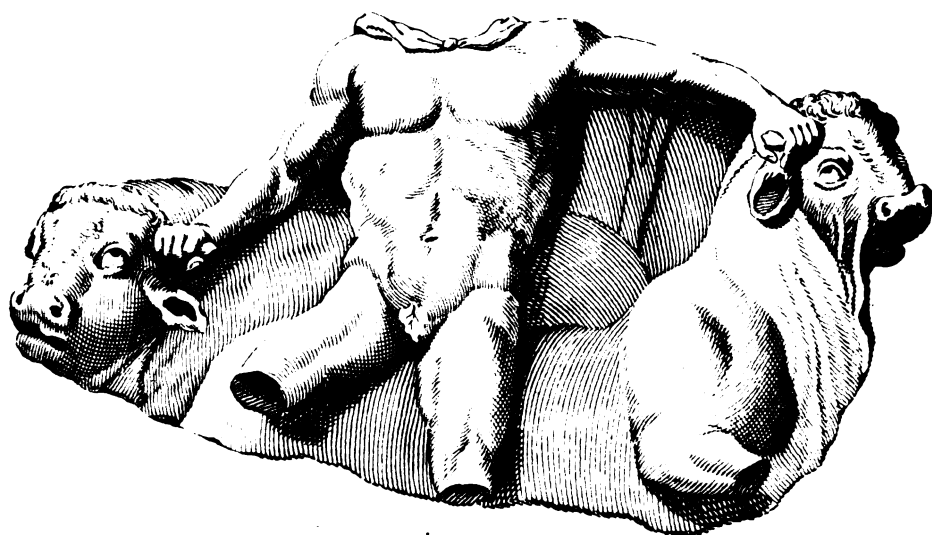

F. A. Mayerle del.

Jo: Cattini fecit.

N. XXX.

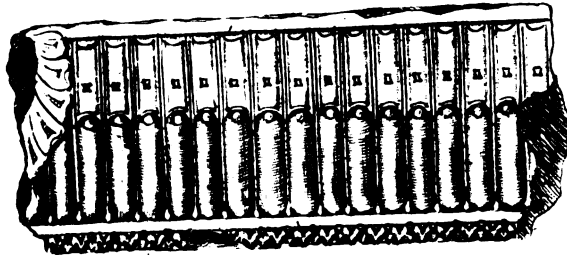
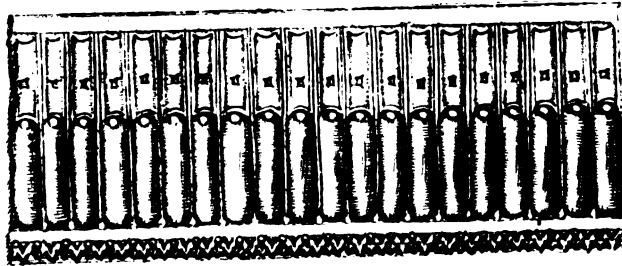
P. 22

F.A. Majeske del.

Jo. Cottini fecit.

N·XXXI
P·23

N·XX XII

quis, cum bestiis, ad quosdam natus erat, colluctans. Fortasse Mitras, quo nomine Sol a Persis & dicebatur, & colebatur, quem Statius [a] vocat:

[a] in fine lib. x.
Thebaid.

..... *Persei sub rupibus antri*
Indignata sequi tarquentem cornua blisaram.

Fortassis etiam Hercules Buthoenas, seu Buphagus, de quo hæc habetur historia [b]: Hercules cum Hylo iter faciens, ad quemdam Agricolam nomine Theodamantem divertit: filio esuriante petiit epulum sibi aliquod parari; Agricola subrustice denegavit; iratus Alcides, in armenta, quæ proxime pascebantur, irruit, & bove occiso epulatus est, quæ de re Βουφάγος appellatus. Verum hæc omnia eruditi lectoris iudicio subijcimus. At hoc, & alia hujusmodi fragmenta facile credimus mera mutulorum, aut alia ornamenta ab architectis inventa.

[b] Ex Schol.
Nonni in ora-
tionem Naxian-
zeni, quæ inci-
pit παλιν.

XXXI.

INCERTUM FRAGMENTUM.

Hosce lapides, in quibus varia armorum genera ca-
lata, ornamenta fuisse credimus alicujus molis in
honorem Quinti Glitii Agricolæ erectæ, cujus mox va-
riis in Inscriptionibus bellica facinora multa commenda-
ri videbimus.

XXXII.

INCERTUM FRAGMENTUM.

Et hæc fragmenta Architectonici operis ad eandem
molem spectasse suspicamur, cum eodem in loco re-
perta fuisse una cum lapidibus trophea referentibus, &
Glitianis Inscriptionibus, non obscura fama sit.

Opti.

LUDI CIRCENSES.

Optimi Artificis fragmentum Ludorum Circensium nobis memoriam refricans. Eosdem Ludos eodem fere modo designatos frequenter in antiquis Numismatibus vidimus.

XXXIV.

APER MAGNO IMPETU IRRUENS, VEL FUGIENS.

[a] *Lyd. de Re
Milit. Roman.
lib. 3.*

Inter militaria signa locum obtinebat [a] hoc animal.

XXXV.

INCERTUM OPUS.

Quid sibi velit hæc marmorea Tabula, in qua vir cum jumento sistitur a muliere ipsum quasi allocutura, haud facile definias. Antiquum certe, nec inelegans opus est. Schema hujusce mulieris vestes, & palliolum ab altero humero veluti rejicientis, magnam habet cum altera Diadumenianæ Tabulæ figura similitudinem.

XXXVI.

RUDIS, ET INCERTI OPERIS FRAGMENTUM.

FRAG.

N·XXXIV

P·24

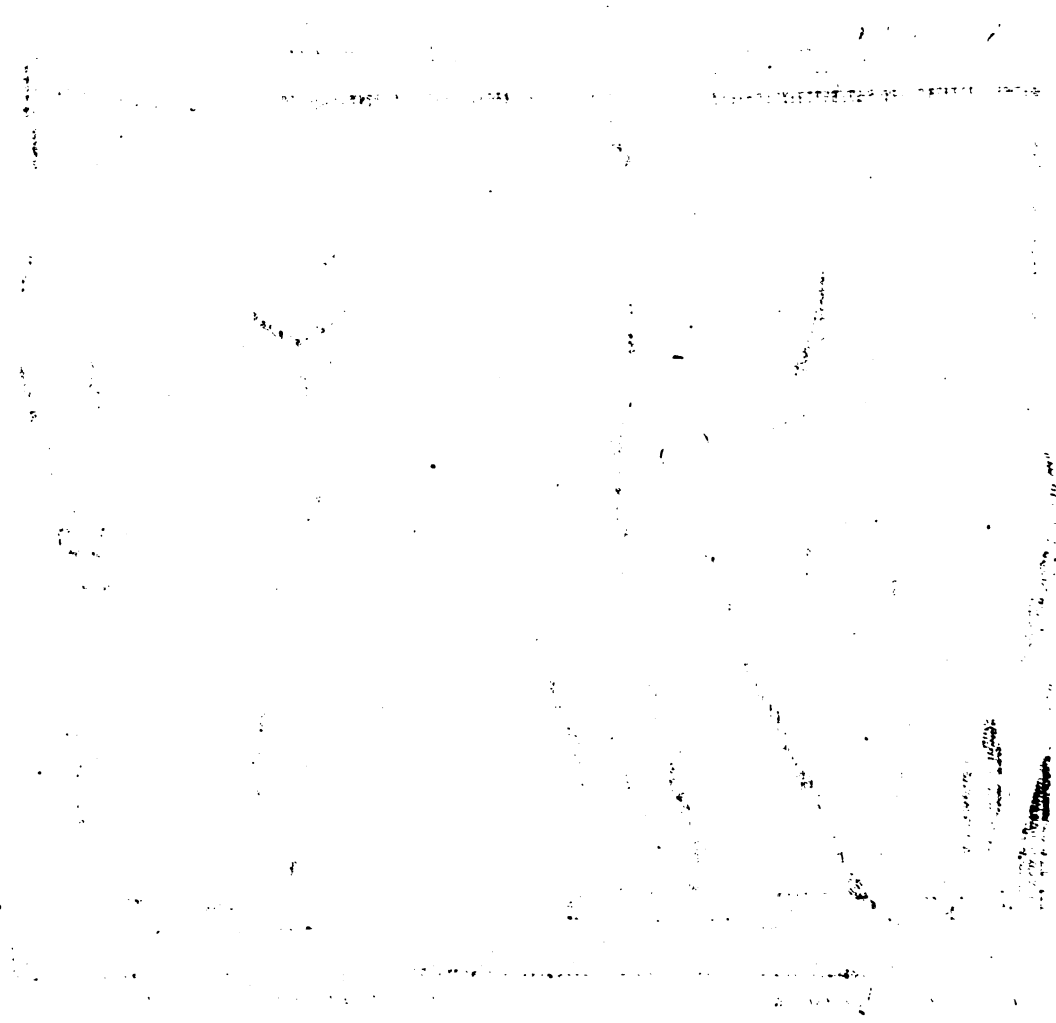
F.A. Mayer del.

Jo. Cattini fecit.

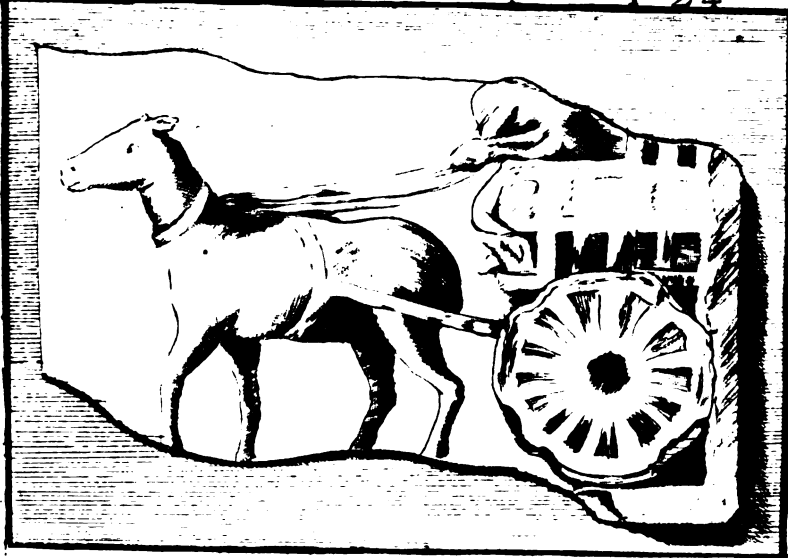
Franciscus A. Mayeslo deli.

Ioannes Franciscus Cattini Fecit.

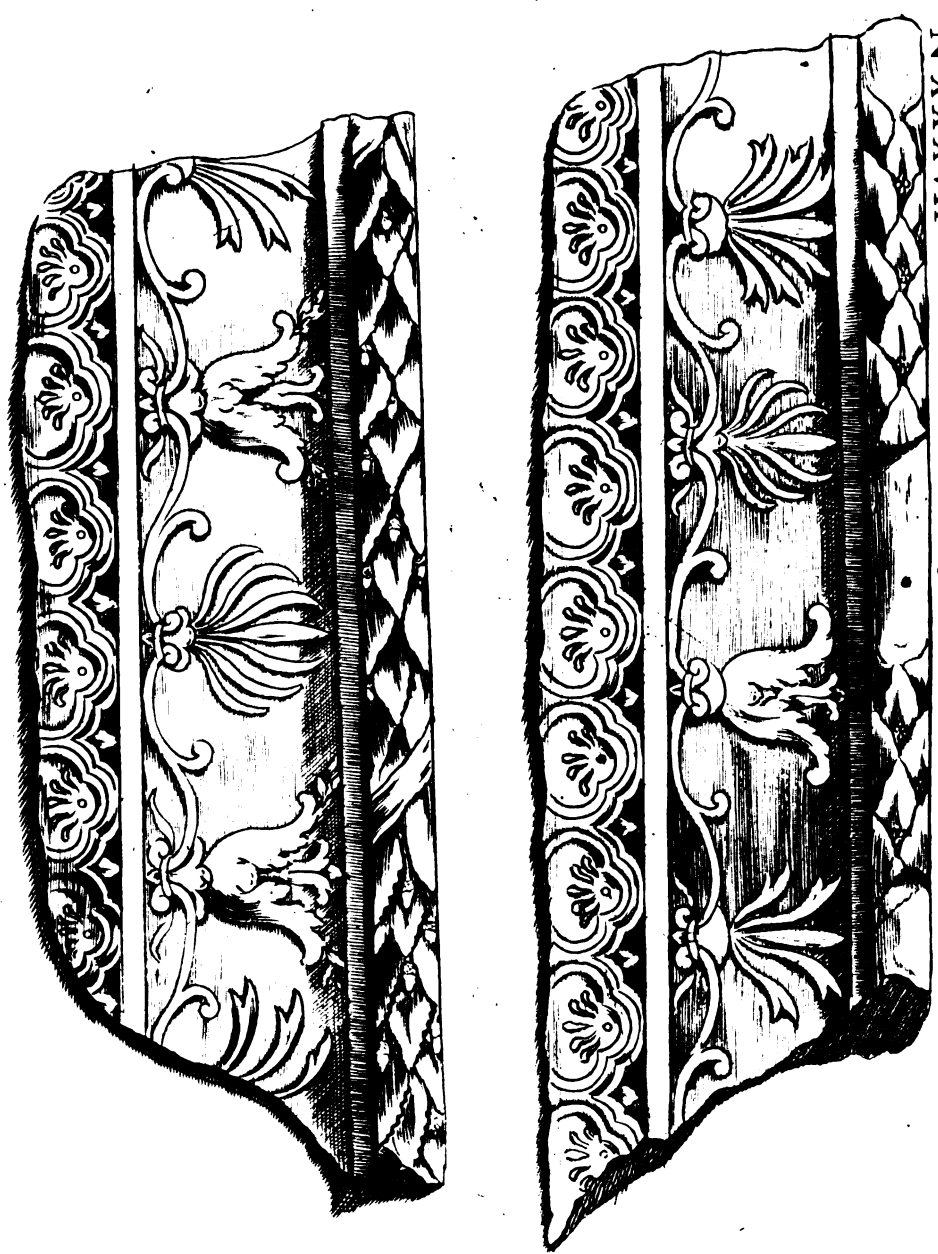

N·X·XXVI

P·2·4

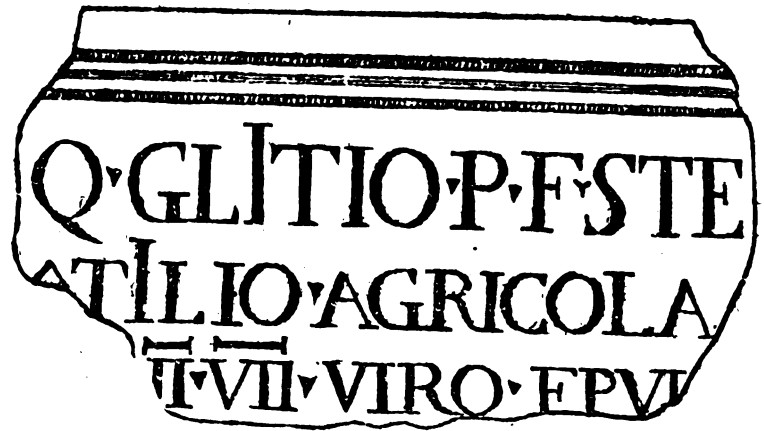
FRAGMENTA CORONÆ ALICU- JUS NON OBSCURI OPERIS.

XXXVIII.

HAëtenus Anaglypha mera . Jam ad lapides inscrip-
tos veniamus . Quorum nonnullos uberioribus an-
notationibus , prout res postulabit , illustrandos curabi-
mus ; reliquos explicatis dumtaxat siglis , & notis præ-
termitemus .

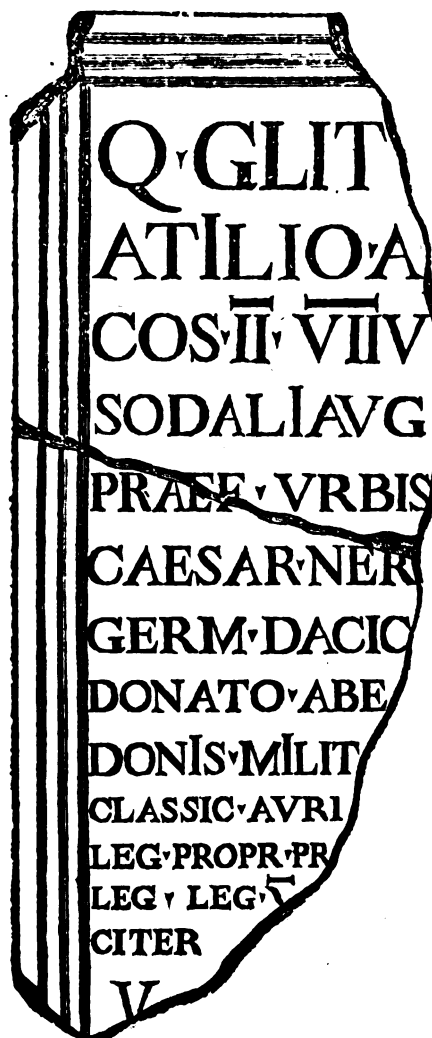

*Quinto Glitio Publii Filio Stellatina
(ex Tribu) Atilio Agricola Consuli ;*

*Quinto Glitio Publii Filio Stellatina
(ex Tribu) Atilio Agricola
Consuli Secundum Septumviro Epulonum*

Quin

Quinto Glitio

Atilio

Consuli Secundum Septumviro

Sodali Augustali

Praefecto Urbis

Caesaris Nervæ

Germanici Dacici

Donato Ab Eodem

Donis Militaribus

Classica Aurea

Legato Proprio Provinciae

*Legato Legionis Sextae
 Citerioris*

D 2

Quin-

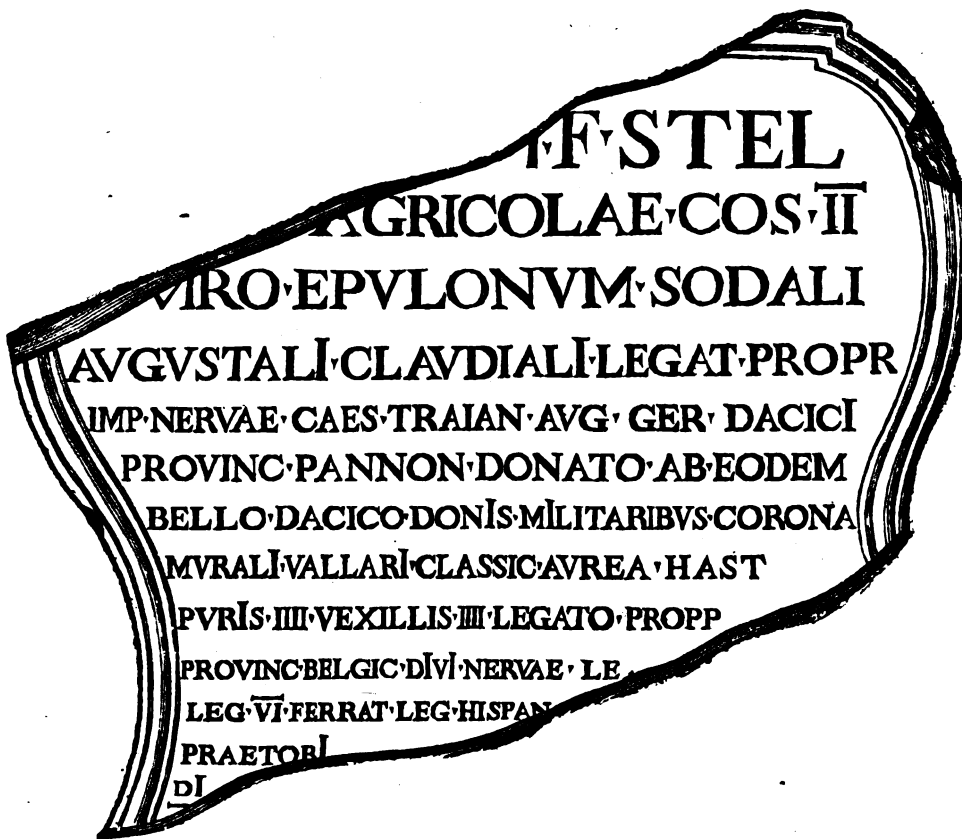
FILSTEL
 GRICOLAE
 VIRO·EPVLON
 IO PROPRAETOR
 PNERVAE·CAESAVG
 OVINCIAE·BELGICAE
 LEGAT·LEG·VI·FERRATAE
 LEG·CITERIORIS·HISPAN
 PRAETORI·AEDILI·CVI
 Q·DIV·VESPASIAN
 LEG·ITALIC X
 IVDC·SE
 ROMA

*Filio Stellatina
 Agricola Septumviro Epulonum
 Proprio Propratori*

Impe·

Imperatoris Nervæ Caesaris Augusti
Provincia Belgica
Legato Legionis Sextæ Ferratæ
Legionis Citerioris Hispaniæ
Prætori Ædili Curuli
Quæstori Divi Vespasiani
Legionis Primæ Italicæ
Judici Se
Roma

XLII.

Publii Filio Stellatina
Agricolæ Consuli Secundum
Septumviro Epulonum Sodali
Augustali Claudiali Legato Proprio

Impe-

*Imperatoris Nervæ Caesaris Trajani Augusti Germanici Dacici
 Provincia Pannoniæ Donato Ab Eodem
 Bello Dacico Donis Militaribus Corona
 Murali Vallari Classica Aurea Hastis
 Puris Quatuor Vexillis Quatuor Legato Proprio
 Provincia Belgicæ Divi Nervæ Legato
 Legionis Sextæ Ferratæ Legato Hispaniæ
 Prætori
 Di Vi*

[a] *Marm. Taurinen.* pars 1.
 pag. 185.

[b] *Thef. Inst.*
 tom. 1. pag. 311.

Quinti Glitii Publici Filii ex Tribu Stellatina, cognomento Agricolæ, viri & civilibus, & militaribus negotiis, & rebus gestis sub tribus Imperatoribus Vespasiano, Nervæ, & Trajano clarissimi, memoria nobis superest sex marmoreis lapidibus tradita, sine quibus omnino periisset, quum ne verbum quidem de illo apud quempiam ejus ætatis Scriptorem reperire sit. Quinque Latinas vides Inscriptiones: Græca fuit sexta, cujus jam edidimus fragmenta in prima Parte [a]. Elogium fere semper idem inscriptum fuisse censendum, mutato tantummodo verborum ordine. Difficile admodum erit alterum reperire toties repetitarum unius viri in marmoribus laudum exemplum. Præter mutatum verborum ordinem varia etiam cernitur, & vix in aliis marmoribus usitata marmoris peripheria, ac figura. Aliquas ex his olim Taurini repertas jam ediderunt Pingonius, Gruterus, Guichenonius, & alii; omnes una simul edidit Muratorius [b]. Græca tantum excepta. Taurinensis itaque, ut opinamur, fuit iste Glitius, cujus æternæ famæ hisce sex Epigrammatis cautum procul dubio, consultumque fuit. Num vero hæc Epigrammata in sex separatim urbis locis posita fuerint, an potius uno eodemque in loco ad ornandum aliquod illi erectum monumentum Arcum puta, cujus singulis lateribus scriptæ Glitii Agricolæ laudes exhiberentur, non est ita facile definire. Potuit hujusmodi Arcus ornatam habere frontem, seu Zophorum ex iis, quæ supra vidimus

mus [c], anaglyphi, & architectonici operis fragmentis. [c] n. XXXXI. XXXII.

Ad hujus arcus ornamentum pertinere fortasse potuit fragmentum militum pugnam referens numero XXXVIII. a nobis positum, & si quid aliud hujusmodi reperitur. Cæ-
lata vero trophea ad hujusmodi opus pertinuisse, eo est
verosimilius, quo illa similia sunt & Columnæ Traja-
næ anaglypho operi, & arcus Arausicani, aliorumque or-
namentis [d]. Nec negotium faceſſat, quod ſolis Imper- [d] *Montſave.*
ratoribus, non privatis hominibus arcus plerumque ex-
truerentur. Occurrunt enim etiam in fortium, & nobi-
lium virorum honorem erecti arcus, ut ille Veronæ Ho-
nori *Marci Gavi* [e]. [e] *Verona il-*
luſtr. tom. 3.

Jam vero ut de Inſcriptione ipſa aliqua dicamus; Gli-
tii nomina, & officia, & res geſtæ, & dona militaria,
& honores habiti, hæc omnia ſingillatim diſtinguenda,
& ſi quæ lucem deſiderant, illuſtranda.

GLITII NOMINA.

Non eſt antiquis Auctoribus ignotum Glitiorum no-
men, quamquam plerumque corruptum apud ipſos repe-
riatur. At in marmoribus & frequentius eſt, & ſem-
per ſibi conſtat. Gruterus [f] ex Pingonio quemdam [f] *Pag. 913.*
refert Glitium Verum, qui proſecto fuit ex eadem gen-
te, ex quâ noſter Quintus. Idem quemdam Glitium Fe-
licem habet [g], qui laudatur, ut Virgilianus Poeta: [g] *Pag. 64. n. 3.*
at omnino ſaſtis Poeticis ignotus. Eſt & Glitio Gallo
Inſcriptio inter Donianas a Gorio explicatas [h]. In no- [h] *Pag. 234.*
ſtris marmoribus Taurinenſibus præter Quinti Glitii no-
men toties repetitum, alter etiam Glitius habetur co-
gnomento Agathopus. Hæc in lapidibus: at præter hos
Glitius aliquis cenſendus eſt fuiſſe auctor legis Glitiæ [i], [i] *Digeſt. lib. 5.*
eſſi Antonius Auguſtinus, & Gothofredus, & Cujacius ad
eum referant Marcum Gliciam, qui in ſaſtis Capitolinis
anno urbis DIV. Prætor fuiſſe legitur. Sed enim præter
quam quod non tam antiqua videtur ea lex, ab aucto-

re

re Glitia , Glitiana potius dicenda est , & a Glitio Glitia omnino dici debuit , ut ex innumerarum legum nominibus certum est . Glitii vero Galli , & in Doniana Inscriptione jam allata fit mentio , & a Svetonio in Tiberio , & a Tacito libro xv. Annalium , quem a Nerone proscriptum , ut ait , Egnatia Maximilla conjux secuta est . Si hunc Glitium Gallum a patria cognomentum Galli sortitum fuisse liceret asserere , neutiquam dubitarem credere ex Glitia Gente in hac Subalpina Gallia florente ipsum fuisse .

Hi sunt Glitii quorum superest memoria , quos si Caesobonus novisset , non hæssisset in suis ad Svetonium animadversionibus , an corruptos sequens manuscriptos Codices Illicium ne pro Glitio legeret .

In Atilio vero Glitii cognomento non est cur immeremur , nam id nominis , ut ex indicibus Gruterianis patet , frequentissime usurpatum . Ex hisce vero duobus nominibus Atilii , & Agricolæ , alterum est proprium Glitii cognomen , alterum Libertinitatem , vel Adoptionem indicat . Agricolam magis placet dictum a Patre , aut Patre adoptante , qui potuit esse aut Julius Agricola Taciti Socer , aut aliquis illius consanguineus . Occurrunt & alii Agricolæ penes antiquos Scriptores , at lubenter prætermittimus , quod nihil cum nostro commune habeant .

GLITII PATER ET TRIBVS.

At vero inter Glitii nomina more Romano & Patris nomen , & Tribus refertur . Inter Cives itaque Romanos adscriptus profecto erat , licet Glitii nomen quiddam barbarum ac Celticum potius quam Græcum , aut Latinum sonet . Illius pater Publii prænomine usus , quamquam ipse Quintus dicatur . At neque heic neque alibi unquam quæstiones , quæ fieri possent circa Romanorum nomina ab aliis jam agitata , iterum agitare nostrum est
confi-

consilium. Glitii Tribus Stellatina fuit. Quicumque enim Civitate Romana gaudebant Provinciales, & Exteri, in aliqua Tribu Urbana, vel Rustica descripti erant. In nostris Subalpinis Marmoribus duæ Tribus frequentissimæ sunt, Stellatina, & Pollia, ambæ Rusticæ censentur. Pollia unde nomen sumserit, certum haud est. Stellatina ab Agro Stellate propter Portam Capenam, non ab eo, qui in Campania est. De utraque consulat, qui plura vult, Pitiscum.

GLITII ÆTAS.

Ætatem facile, & annos Quinti Glitii ex ejus Elogiis computare possumus. Si enim sub Vespasiano jam stipendia meruit, aut honoribus functus ante annum Æræ Christianæ LXXVIII, jam dudum ex Ephebis excefferat, & agebat fortasse trigessimum, aut quadragessimum annum. Claruit vero bello Dacico, in quo tot donis militaribus honestatus. Vivebat igitur anno CV, quo confectum est secundum bellum Dacicum. Nam quum de bello Trajani Dacico agitur, secundum intelligendum, quod longe operosius, & Trajano gloriosius fuit Dacis debellatis, & Deceballo desperatis rebus mortem sibi ultro inferente. Inter septuagesimum vero, aut sexagesimum suæ ætatis annum mortuus videtur circa finem Trajani Imperii. Porro Glitii ætatem, & gesta consideranti, verosimile valde fiet fuisse illum a Julio Agricola adoptatum, aut libertate donatum, quamquam Julii nomen non assumerit.

GLITII SECUNDUS CONSULATUS.

Sunt qui mirentur, quum Consulis nomen in aliquo legunt monumento, quod tamen in nullis occurrat Fastis Consularibus. At ex variis inscriptionibus, & ex antiqua omni memoria non brevis colligi potest Elenchus Consulium, qui in fastis publicis non sunt descripti; idque eos neutiquam commoveret, qui triplex Consulium genus distin-

Tom. II,

E

guere

(c) Pag. 202.
 & 203.

guere norunt, nimirum Ordinarios, Suffectos, & Honorarios; ut in prima nostrorum Marmorum parte innuimus. (c) Tam varium Consulum genus, amissa libertate, in Rempublicam inestum; primusque Cæsar auctor hujus rei traducitur, cujus exemplum secuti cæteri Imperatores, quum omnem Imperii potestatem sibi retinerent, at quamdam vanam speciem Reipublicæ servatam vellent, quos optarent, Collegas sibi assumebant in Consulatu, & plures aliquando eodem anno Consules honoris causa designabant, ut amicis suis gratificarentur, eis committendo, ut vicibus suis uno, alteroque mense fungerentur. Ita in fastis Consularibus nomen Imperatoris, aut eorum Consulum describebatur, qui Kalendis Januariis suum inibant Consulatum, aliorum vero, qui per aliquem anni mensem tamquam totidem Imperatoris Vicarii Consulari fruerentur honore, nulla ratio habita in fastis. Trajanus præcipue, sub quo vixit noster Glitius, hoc usurpavit. Sic Plinius Consul fuit mense Septembri anno Urbis DCCCLIII., Christi C. quo Trajano gratias egit, celebremque Panegyricam habuit Orationem. Plutarchus. etiam, Suetonio teste, semel Consul fuit, & Silius Italicus tertium: horum tamen nemo in fastis publicis locum habet. Ita & noster Glitius secundus Consul fuit, hoc est bis a Principe Consulari honore decoratus, & fortassis Honorarium secundum Consulatum gerebat eo anno, quo hæc illi publice posita monumenta. Hujusmodi Honorarii Consulatus dignitas multo magis parvi facta videtur sub cæteris Imperatoribus, ut sub Commodò, cujus cubicularius Cleander (Xiphilino auctore) quum gratia valeret apud Principem, unius anni triginta Consules designavit. Quæ quum ita sint, secundus Glitii Consulatus Honorarius censendus est in Urbe Roma gestus, non Augustæ Taurinorum, veluti quidam opinantur, existimantes Duumviros in Coloniis Consulibus, etiam nomen usurpasse, quorum in sententiam, ut eamus, nulla adhuc valida ratione compellimur.

LE.

LEGIONES, QUIBUS GLITIUS PRÆFUIT.

Animadversionem aliquam merentur Legiones, quibus præfuit Glitius, & earum nomina accuratius observanda. Prima Italica, & Tertia Ferrata hîc nominantur. Hæc, & aliarum, quæ crebro in faxis occurrunt, Legionum nomina, quid sibi velint, dum inquirunt, aut lapsi sunt, aut incerti hæserunt plerique Antiquitatis Interpretes. Wolfgangus Lazius (e) dum diligentissimus in colligenda, & digerenda omni Legionum Romanarum memoria videri vult, sicuti rem, uti est, intelligendo consequi non potuit, ita lectoribus obscuram reliquit. (e) Comment.
Reip. Rom. lib. 5.

Notandum igitur est, vera, ac propria Legionum nomina semper hæc fuisse, Prima, Secunda, Tertia, usque ad Duodevigesimalam, Vigesimalam tertiam, vel quartam aliquando, & interdum etiam Trigesimalam. Italica vero, Ferrata, & alia hujusmodi sunt quasi cognomenta Legionum, seu distinguendi causa, seu virtutis commendandæ aliqua præclara appellatione. Utraque hæc nomina sub nonnullis Imperatoribus mutationem passa. Nam modo interruptus est numerus, modo iterata cognomina. Res clarissima fiet exemplo, a Dione Cassio petita (f) Legionum enumeratione, quæ sub Severo stipendia merebantur. Severus habebat XXX. circiter Legiones; hoc ex enumeratione colligitur, non ex nomine Trigesimalæ Legionis. Nonnullarum enim numeri Legionum sub ipso esse desierant, & sub aliis antea Imperatoribus. E contrario multarum Legionum numeri geminati fuerant, unde Gemellæ, seu Geminæ Legiones appellatæ. Nec Geminæ modo, sed Tergeminæ, & Quatergeminæ fuere ejusdem unius numeri Legiones. Sic sub eodem Severo Imperium Romanum nullam nonam Legionem habuit, nullam decimam sextam, & nonnullorum aliorum numerorum nullam. At primas quatuor, secundas quinque, ut in Catalogo inferius descripto videri potest. Dio primum enumerat, quæ supererant ab Augusti ætate nominatæ Legiones, deinde reliquas, quæ

E 2

ab

ab aliis Imperatoribus nomina acceperant, & sua ætate adhuc extabant. Utrarumque Stativa etiam addit, seu Provincias, in quibus id temporis erant. Omnia uno obtutu huc conspicienda damus.

Legiones Romanæ Severo Imperante ex Dione Cassio.

- Prima Italica in Mysia . . . Instituit Nero.
 Auxiliaria in Pannonia Infer. . . . instit. Galba.
 Atheniensis in Germania Inferiori . . . instit. Domitianus.
 Parthica in Mesopotamia . . . instit. Severus.
 Secunda Augusta in Britannia Superiori
 Auxiliaria in Pannonia Inferiori . . . instit. Vespasianus.
 Ægyptia . . . ibidem . . . instit. Trajanus . . Antoniniana
 postea a M. Antonino dicta.
 Germanica, quæ & Italica in Norico . . . instit. Trajanus.
 Media in Italia . . . instit. Severus.
 Tertia Gallica . . . in Phœnicia.
 Cyrenaica . . . in Arabia.
 Augusta . . . in Numidia.
 Germanica, quæ & Italica in Rhætia . . . instit. Trajanus.
 Parthica . . . in Mesopotamia . . . instit. Severus.
 Quarta Scythica . . . in Syria.
 Flavia . . . in Syria . . . instit. Vespasianus.
 Quinta Mæcedonia . . . in Thracia.
 Sexta Victrix . . . in Britannia Inferiori.
 Ferrata . . . in Judæa.
 Septima Claudia . . . in Mysia . . . a Claudio nomen accepit: erat tamen Augusti tempore.
 Auxiliaris . . . in Hispania . . . instit. Galba.
 Octava Augusta . . . in Germania Superiori.
 Nona Nulla,
 Decima Gemella . . . in Pannonia Superiori.
 Undecima Claudia . . . in Mysia Inferiori: Claudius nomen dedit, sed a tempore Augusti erat.
 Duodecima Fulminatrix . . . in Cappadocia.

Deci-

Decimatertia Nulla.

Decimaquarta Gemella : : : in Pannonia Superiori.

Decimaquinta Apollinaris . . . in Cappadocia.

XVI . . . XVII . . . XVIII . . . XIX. Nullæ.

Vigesima Valeriana
Victrix } ambæ in Britannia Superiori.

XXI. &c. usque ad Trigesimam Nullæ.

Trigesima Germanica . . . in Germania Inferiori . . . instit.

Trajanus; postea Antoninianam dixit Antoninus.

Unde triginta sunt Legiones, quibus si addas Prætoriam,
& Urbanam, erunt triginta & una :

GLITII DONA MILITARIA.

Ex iis, quæ adeptus est, militaribus præmiis, multa stipendia Glitium meruisse, & cum hostibus multoties manus conseruisse certum est, & multa præclara edidisse facinora; puta hostilem murum in oppugnatione alicujus Oppidi primus ascendens, Muralem Coronam; Castra ab hostium impetu defendens, Vallarem; navali prælio fortiter pugnans, Classicam; in acie victor existens, Auream; ter quater hostem profligans, aut illius frangens impetum, Hastas, & Vexilla suæ præmia virtutis accepit. De hujusmodi donis militaribus satis multa plerique omnes Antiquarii. Nemo plura tulit, quam ille Sicinius Dentatus, qui centies, & vices cum hoste congressus, quadraginta quinque vulnera adverso corpore, nullum averso recepit; donatusque fuit Coronis aureis VIII, Obsidionali I, Muralibus tribus, Civicis XIV, Torquibus LXXXIII, Armillis plus CLX, Hastis XVIII, Phaleris XXV: de illo eadem Gellius, & Valerius Maximus testantes videantur. (g) Quum legimus Hastas puras, & Vexilla pura, non intelligere volumus, uti non pauci, Hastas sine ferro, Vexilla sine auro; at potius Hastas, seu Vexilla, quorum in pugna nullus adhuc usus factus sit, ut distinguantur a spoliis hostium, quibus donari

(g) Agell.
not. Att. lib. 2.
cap. 2. Val. Max.
lib. 3. cap. 2.

donari & milites poterant: sicuti igitur toga pura dicta, quæ prima fumebatur, charta pura ab Ulpiano, in qua nihil adhuc scriptum, ita pura hujusmodi arma dicebantur, quia non ad merum belli usum elaborata erant, aut unquam adhibita, sed majori cura, & pretio adornata, ut magis virtutis essent testimonia, quam pugnandi instrumenta, arma denique muneraria, seu donaria.

PROVINCIAE A GLITIO ADMINISTRATAE HISPANIA, BELGIUM, PANNONIA.

Multis in negotiis usi sunt Imperatores virtute Quinti Glitii, modo hanc, modo illam eidem committendo Provinciam, si qua erat magni plena periculi. Sic tribus longe diffitis Provinciis diversis temporibus praefuit. Verosimile est Imperante Vespasiano Hispaniam, Nerva Belgium, Trajano Pannoniam administrasse. Hanc ultimam Provinciam magna, ut opinamur, virtute rexit bello ultimo Dacico, quod in ejus confinio gerebatur. Pannonia enim Poloniam, & Hungariam comprehendebat, ditissima nunc Regna; Dacia vero Valachiam, Serviam, Bulgariam, Bohemiam, aliasque finitimas Hungarico Regno Provincias continebat.

GLITII VARIA MUNERA.

Septumvir fuit Epulonum, Sodalis Augustalis, & Claudialis; nimirum unus ex Septemviris, quibus curæ erant Epulæ faciundæ in ludis quotannis celebrari solitis in honorem Augusti, & in honorem Claudii Imperatorum.

Quæstor Vespasiani fuit, Curator nimirum, & Administrator pecuniæ ad alendos exercitus necessariæ.

Proprætor Imperatoris Nervæ, hoc est *Locum tenens Generalis*, ut barbare dicunt, sub Imperatore Nerva.

Legatus proprius Trajani, idem fere ac Proprætor, nisi quod major horum Legatorum auctoritas, quasi dixeris, Supre-

Supremus Exercitus Dux ab Imperatore.

Præfectus Urbi fuit, & Ædilis Curulis : noti sunt hi Magistratus.

Prætor fuit, nempe Dux Exercitus Romani.

Legatus etiam Legionis Primæ Italicæ, & Tertiæ Ferratæ, nimirum Dux, aut Præfectus modo istius, modo illius Legionis.

Judex etiam fuit fortasse Secunda Decuriæ, ut ex illis litteris conjectamus IVDIC. SE.

ROMANORUM PATRONUS APPELLATUS EST GLITIUS.

Anxium, & suspensum relinquunt lectorem extremæ penultimæ inscriptionis litteræ ROMA ; supplendumque suspicari quispiam posset DOMO ROMA, quæ consueta in inscriptionibus locutio. At inepte finiret tam præclarum elogium, si ultimo loco poneretur *Domo Roma*. Malumus nos ita supplere ROMANORVM PATRONO, aut SERVATORI, quod non absurdum judicabit, qui duo illa perspiciat jam a nobis edita Græcæ inscriptionis fragmenta, quæ si ex una, eademque sunt inscriptione ad Quintum Glitium Atilium Agricola pertinsente, sicut illic ANEIKHTON PQMAION PATPONQI altis adhuc impressum sulcis legimus, ita hic Romanorum Patrono legendum audemus asserere, existimantes tot rerum bene gestarum memoriam, præclarosque hosce titulos optime concludi hac honorificentissima Romanorum Patroni appellatione, qua fortassis, acclamante alicujus strenue gestæ rei occasione toto exercitu, fuit condecoratus (b).

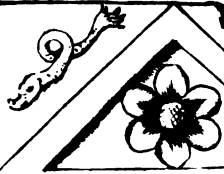
(b) V. num. XIV.
in prima parte
Marm. Taur.

*Vivens fecit Quintus Glitius Agathopus
Sibi, & Æliae Adjutrici Coniugi.
Pientissimæ.*

Quinto Glitio Agricolæ hunc Quintum Glitium sub-
jungimus, ejus fortasse libertum, Græco cognomine
Agathopum, velut ἀγαθοποιον *Beneficum*, cujus hic
communis fuit cum Uxore Aelia Adjutrice tumulus.

Jam cæteras inscriptiones afferemus, eo fere ordine, quo
in ipsius Musæi parietibus collocata sunt, quod malle-
mus a nobis ab initio factum.

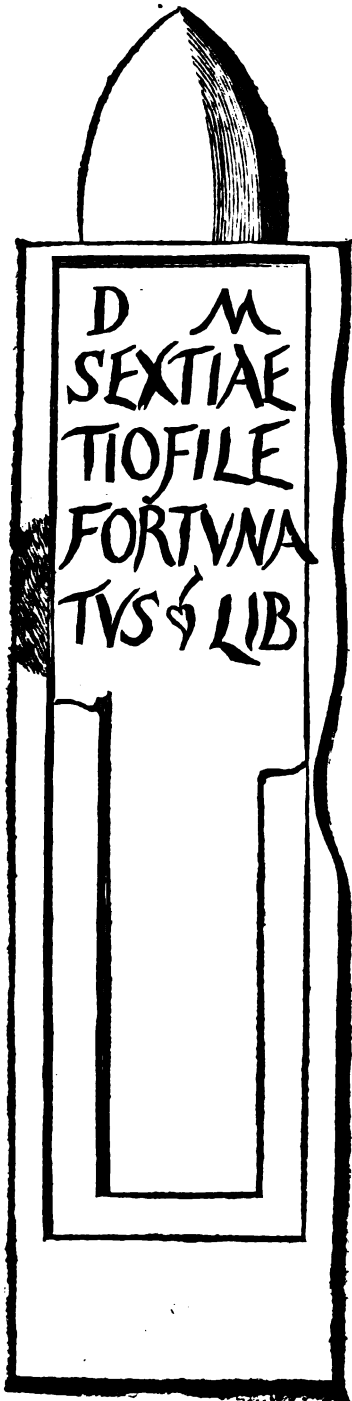

V F
Q·GLTIVS
AGATIOPVS
SIBI ET
AELIAE
ADIVIRIG
CONIVGI
PIENTISSIM

1907

THE
LIBRARY
OF THE
BIBLIOTHEQUE
NATIONALE
DE FRANCE
PARIS

Diis Manibus

Sextiae

Tiofile

Fortuna-

tus Libertus.

T *iofile* Græcus Dativus litteris *ph*, non digammate Æolico erat scribendus. Græcanicum enim est vocabulum, quasi dixeris *honori-*
cola, seu *honoris amans*.

*Minitia Lucii Filia Petinae
Uxori Rutilii Gallici Leptitani
Publice.*

(a) Cellar. Geograph. ant. Tom. 2. pag. 356. 60.

ÆRe publico, aut impensa publica positus hic lapis in honorem Miniciæ Lucii filia Petinæ, quæ uxor fuit Rutilii Gallici Leptitani. Non mediocris hic est honos, iis tantum exhibitus, qui aliquod insigne beneficium patriæ contulerint. Multa apud Veteres exempla habemus eorum, qui publice, seu publico sumtu elati sunt; ut Menenius Agrippa, & Valerius Publicola apud Romanos, & nonnulli Philosophi apud Athenienses, veluti Livius, & Diogenes memoriæ tradiderunt. At illis ob rei domesticæ angustias publicum funus decretum, aliis vero in honorem ob præclara merita, sicuti huic Matronæ iste funereus titulus decretus est. Funereum malumus credere, quamquam & honorificus esse posset; quidquid sit, in gratiam potius mariti videtur hoc factum. Qua vero de causa iste Rutilius Gallicus Leptitani cognomen acceperit, nos latet; quamquam probe novimus derivatum ab Urbe Lepti in Africa. Imo duæ fuere hujus nominis Urbes, altera prope Cinyphum fluvium, quæ & Leptis magna dicta, & Colonia fuit Romanorum, & sita inter Syrtes; (a) altera ad maritimam oram in Byzacena provincia, Leptis minor dicta, florens tamen opibus, & civibus, a Cæsare, & Hirtio nominata, a quibus ejus Incolæ Leptitani dicti. Verum an Rutilius in ea natus, an ejus incola diu fuerit, an ullum propter hanc Urbem bello aliquo Africo, ut verosimilius est, præclarum facinus gesserit, nemo potest definire. Non ineptum potius erit credere Rutilium hunc Gallicum Leptitanum illius Rutilii Gallici Valentis consanguineum, cui Soterichon scriptum legimus ab Statio Papinio libro Silvarum primo, de quo Poeta ipse in præfatione sic ait: *sequitur libellus Rutilio Gallico Valenti dedicatus.*

N·XLV·P·42

MINICIA
L·F·PAETINA
VXORI
RV·TILIGALLICI
LEPTITANI
PVBLICE

MINICIA
FEBRELLA
VXOR
RATIGVITICI
FEBELLINI
PABICE

catus. In ipso vero Poematio & illius genus nobilissimum,
& res ab eo ubique fere terrarum præclare gestas magno
ore decantat.

. *Genus ipse suis, præmissaque retro
Nobilitas, nec origo latet, sed luce sequenti
Vincitur, & magno gaudet cessisse nepoti.*

Inter alia ejus gesta Bellum Lybicum ab eo confectum
exornat his versibus.

. *Lybici quid mira tributi
Obsequia, & missum media de pace triumphum,
Laudem, & opes tantas? nec qui mandaverat ausus
Expectare fuit: gaudet Thrasymenus, & Alpes,
Cannensesque animæ, primusque insigne tributum
Ipse palam læta poscebat Regulus umbra.*

Possumus itaque suspicari Rutilium Gallicum Leptitanum
hoc cognomentum meruisse aliquo facinore ad Leptim edito,
& aut eundem esse ac Valentem, aut Valentis esse saltem
Gentilem, adeoque & genere fuisse nobilissimo, & sub Im-
peratore Domitiano, ut Papinii Coævum, floruisse.

*Vivens Fecit Lucius Valerius Severinus Gaviae
 Marci Filiae Ingenuae Coniugi Sanctae
 Ac Piiſſimae Vixit Annis Viginti
 Tribus Dies Viginti Tres
 Casta Pudica Decens Sapiens Generosa Probata.*

A Ut semper tribus, aut semper tres scribere debuit quadratarius, ne joco, qui ex hac varia locutione oriri posset, locum præberet. Vixit, subintelligere vellemus, cum marito, ut anni XXIII. totidemque dies non a natiuitate, sed a nuptiis numerarentur, quum nulla in lapide sit de immatura, & acerba morte querela, ut plerumque in aliis huiusmodi funereis titulis.

Præclarum est illud elogium uno versu comprehensum, in quo vox decens pro decora, seu formosa posita est: alioquin pulchritudinis laus omiſſa fuisset. Tenerrimi amoris plena elogia posita suis uxoribus a maritis frequentissima sunt in antiquis Græcis, & Latinis lapidibus. Perpulcrum illud mulieris elogium, quod Florentiæ se exscripsisse testatur Sponius (a).

(a) *Miscell. an-
 sig. erud. in sup-
 pl. Thes. Rom.
 4. pag. 1094.*

HIC . SITA : EST . AMYMONE . MARCI :

OPTIMA . ET . PVLCHERRIMA .

LANIFICA . PIA . PVDICA :

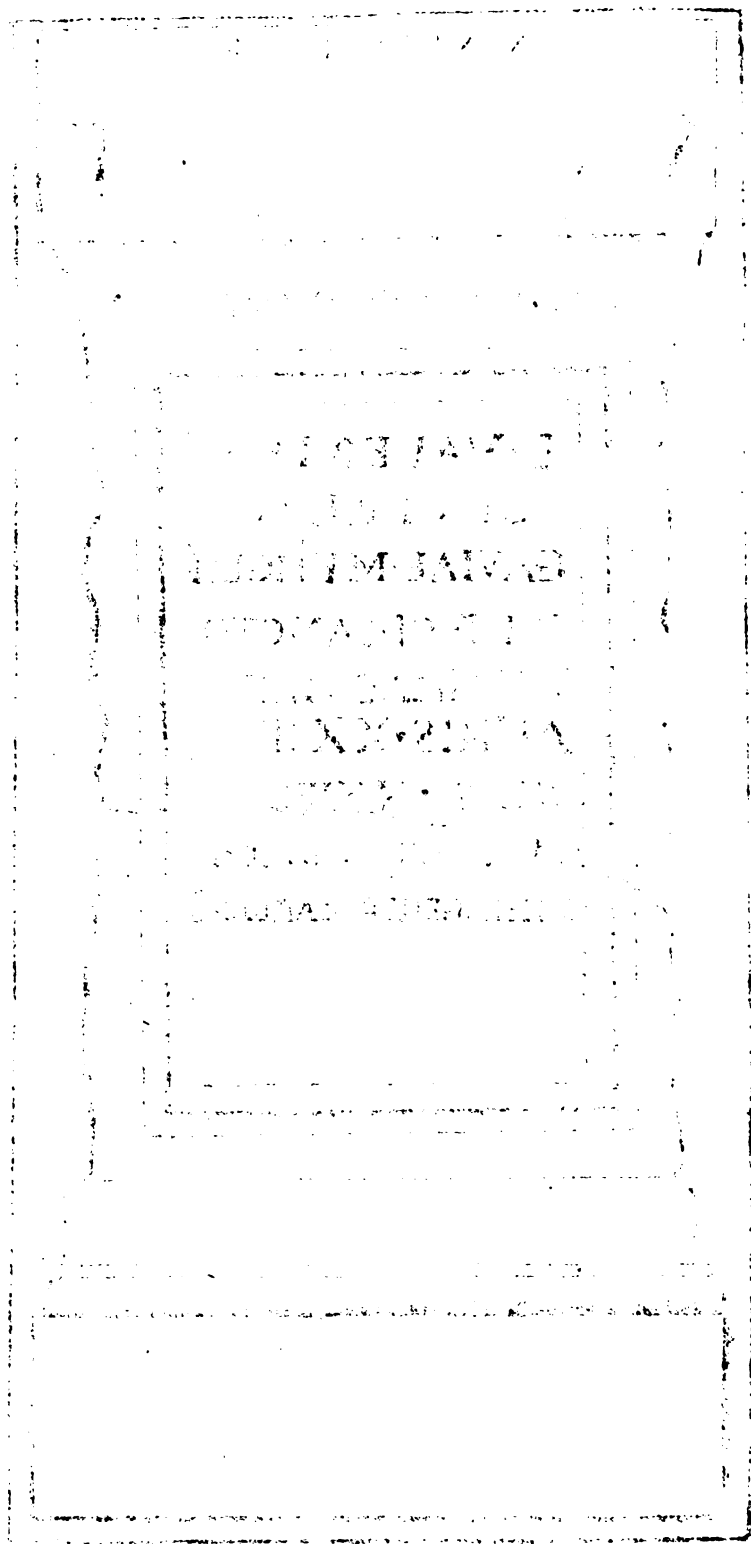
FRVGI . CASTA . DOMISEDA :

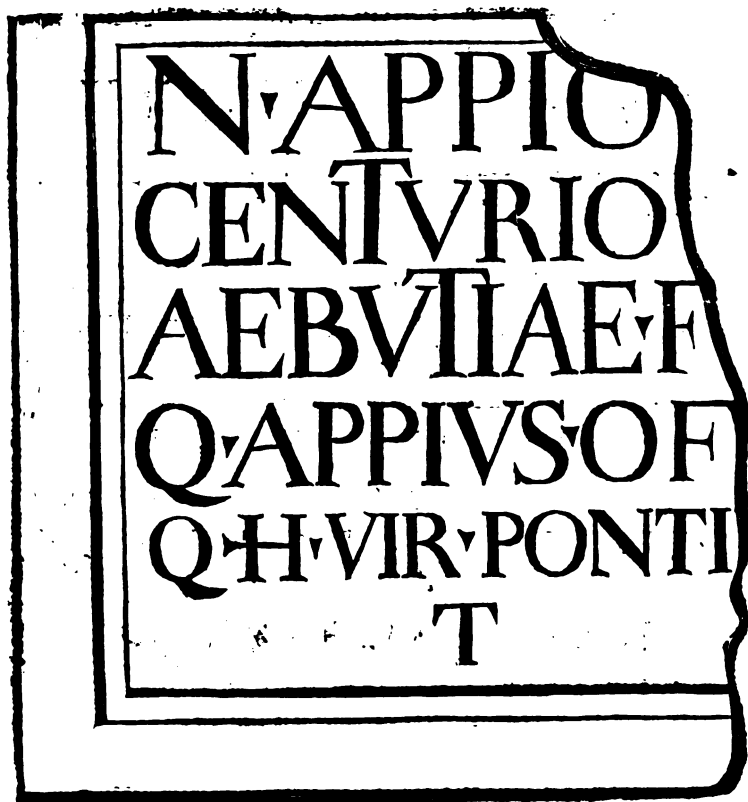
N·XLVI P·44

V

F

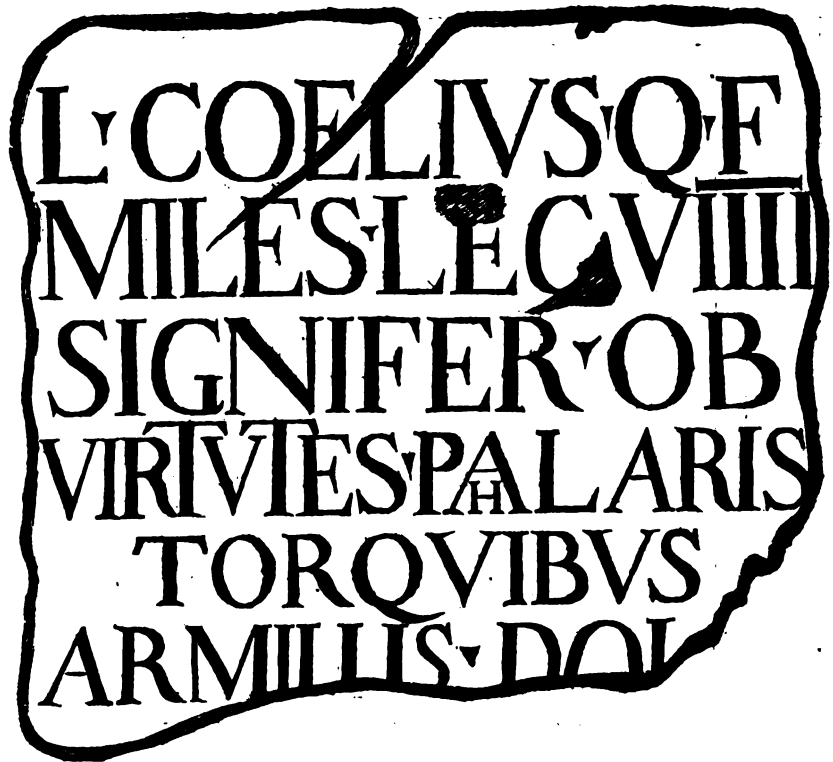
L·VALERIVS
SEVERINVS
GAVIAE·M·F·NGEN
CONIVGI·SANCTAE
ACPISSIMAE VIXIT
ANNIS·XX IIII
DIES ·XXIII
CASTAPVDICADECENS
SAPIENSGENEROSAPROBAT

*Numerio Appio... Centurioni... Æbutia Filia... Quintus
Appius Ofilius Quæstor Duumvir Pontifex...
Testamento Fieri Jussit.*

Quæstor, qui pecuniam publicam, & vectigalia curat,
& administrat: Duumviri pari, ac Consulari Romæ
potestate pollens Magistratus in municipiis. Ponti-
fex e Collegio Pontificum, seu Sacerdotum. Perit dimidia
pars lapidis in honorem Numerii Appii positi, cujus idcirco
alia militaria, & civilia officia nobis latent.

*Lucius Caelius Quinti Filius Miles Legionis
Nonæ Signifer Ob Virtutes Phalaris Torquibus
Armillis Donatus.*

INtegra fere inscriptio, si addas, aut subintelligas *hic
sit* est. De hisce præmiis militaribus satis cognitis,
adeat, qui vult, Auctores a nobis allatos numero XLII.

C·GAVIOL·F
 STEL·SILVANO
 RIMIPILARI·LEG VIII·AVG
 IBVNO·COH·II·VIGILVM
 IBVNO·COH·XIII·VRBAN
 IBVNO·COH·XII·PRAETOR
 ONIS DONATO·A·DIVO·CLAVD
 BELLO·BRITANNICO
 QVIBVS·ARMILLIS·PHALERIS
 CORONA·AVRFA
 TRONO COLON

Cajo

*Cajo Gavio Lucii Filio Stellati Silvano Primipilari Legionis
Octavæ Augustæ Tribuno Cohortis Secundæ Vigilum Tribuno
Cohortis Decimatertiæ Urbanæ Tribuno Cohortis Duodecimæ
Prætoris Donis Donato A Diwo Claudio Bello Britannica
Torquibus Armillis Phaleris Corona Aurea Patrono Colonia
Decreto Decurionum.*

HÆc inscriptio non funebris est, verum alicui potius Statuæ in honorem Caji Gavii Silvani Taurinensis Coloniae Patroni supposita fuit, estque omnino honorificum, non sepulchrale elogium. Fortasse iste ejusdem est gentis, cujus Marcus Gavius, cui erectus arcus est Veronæ. Militares gradus, & Dona, quorum in hoc lapide mentio fit, facile omnes norunt, & nihil est, quod ultra addamus. Cohortes Prætoris, & Urbana nomen a Legione habent, cujus partes erant. Quamquam vero decem tantum Cohortes haberet Legio, plures quandoque fuisse scriptas, a vero alienum non est. Cohors Secunda Vigilum in aliis etiam occurrit Saxis Gruterianis, & aliis. Verum an essent Cohortes, quibus Castrorum excubiæ mandatæ essent, ita ut illæ semper in stationibus essent, absurda videtur quæstio, & Romanorum militari disciplinæ absona. Ita tamen visum Wolfgango Lazio. Fuere potius Cohortes Vigilum Partes Legionis Vigilum hoc nomine insignitæ, aut Cohortes ad custodiam Urbis ipsius, & ad incendia extinguenda, facinorososque homines compescendos destinatæ. De his multa diligenter Cl. Gorius (a).

(a) *Inscr. Etr.*
tom. 1. pag. 125.
129. & tom. 2.
pag. 194. & seq.

Nomina militarium officiorum diversa admodum florente Republica, & sub Imperatoribus fuere. Tribuni olim dicebantur, qui toti Legioni præessent; sub Imperatoribus vero etiam, qui uni Cohorti. Patronos suos Municipiis, & Coloniis fuisse, nemo non scit; de iis tamen multa lectu dignissima collegit Gorius loco citato. Decuriones in Municipiis, & Coloniis ii erant, quos Decemprimos Cicero in Oratione pro Roscio Amerino vocat, & δεκαπρώτους Græci, & pari ac in Urbe Senatores dignitate, & auctoritate

N·LII·

P·49·

D M
ATTIAE·I·F·LVCI
NAE·ET·SIBI·Q
RVBRIVS·SEVE
RIANVS·QVAE
CVM·EO·VIXIT
SINE·LITIBVS
ET·IDR·GIS·ANN
XXVI·M·X·
DIEB·VII·HOR
VIII·FEMINE
CASTISSIMAE
CONI·CARISS
DID·FEC·

N·L·

N·LI·

D M
VENNONIAE
LIB
VICTORINAE
L·CORNELIVS·
CHRYSIANVS·IER

GGENNIVBIANI
ET·IVN·LARTID
PRISCHIAE
M·VIBIVS
MARCELLVS

ritate fruebantur, adeoque heic idem *decreto Decurionum* est, ac in Urbe *Senatus Consulto*.

L.

Ita legendum *Diis Manibus*
Vennoniae Lucii Libertae Victorinae
Lucius Cornelius Lucii Libertus
Chrysiannus Heres.

L I.

Diis Manibus Caii Geminii Vibiani
Et Juniae Lartidis Priscillae Marcus
Vibius Marcellus.

Supplendæ sunt, aut subintelligendæ in superiori parte Marmoris hæ litteræ D. M. Cajus iste Geminus Vibius antea fuit, & a Geminio aliquo adoptatus Vibianus, uti fiebat, cognominatus est. Eiusdem, utpote Gentilis sui, sepulchri curam habuit Marcus Vibius Marcellus. Gentem Vibiam illustrem fuisse, & in Subalpinis hisce Regionibus maxime diffusam, aliqua suadent in inscriptionibus, & Scriptoribus nostratium Vibiorum nomina, veluti Quinti Vibii Secundiani in Lapide ad Vari ostia olim reperto; Vibii Metavi in alio lapide prope Cuneum, & alia in Pingonianis inscriptionibus. Ex Tacito vero duos agnoscimus fratres Vibios, de quibus ait (a): *sine anni Vibius* ^{(a) Annal. lib. 14.} *Secundus Eques Romanus accusantibus Mauris repetundarum damnatur, atque Italia exigitur, ne graviore pœna afficeretur Vibii Crispi fratris favore enixus.* De ipso Vibio Crispo, fratris accusatores sua eloquentia inultos non passo, idem meminit Auctor (b). Quem nostratem fuisse, & ex aliqua Subalpina Gente persuadent hæc Apri verba apud Auctorem Dialogi de Claris Oratoribus. *Ausim contendere Marcellum hunc Aprum, de quo modo locutus sum, & Crispum* ^{(b) Hist. lib. 2. & 4.} *Vibium*

Tom. II.

G

Vibium

Vibium non minus notos esse in extremis partibus terrarum, quam Capuæ, aut Vercellis, ubi nati dicuntur. Aliquis profecto ex nostra Vibia Gente condidit, aut auxit, aut ornavit Oppidum quoddam prope Padi fontem, Vibii Forum dictum, ut ex his Plinii verbis colligimus (c): Padus e gremio Vesuli montis celsissimum in cacumen elati finibus Ligurum Gabiennorum visendo fonte profluens, condensque se se cuniculo, & in Forovibienſium agro iterum exoritur. Et mox Oppidum ipsum iterum nominat, inquit: Transpadana appellatur ab eo (Pado) regio nona tota in Meditarraneo; Oppida Vibi Forum, Segusio &c. Hoc vero Oppidum, considerato fluminis alveo, non alibi esse potuit, quam propter Oppidum, quod hodie Revello vocant. Quade re alibi sermo recurret.

(c) Hist. nat.
lib. 3. cap. 15.
16.

L I I.

*Diis Manibus Attiæ Lucii Filia Lucina Et Sibi
Quintus Rubrius Severianus Quæ Cum Eo Vixit
Sine Litibus Et Jurgiis Annis Sex Et Viginti
Mensibus Decem Diebus Septem Horis Octo Faminæ
Castissimæ Coniugi Carissimæ Vivens Fecit.*

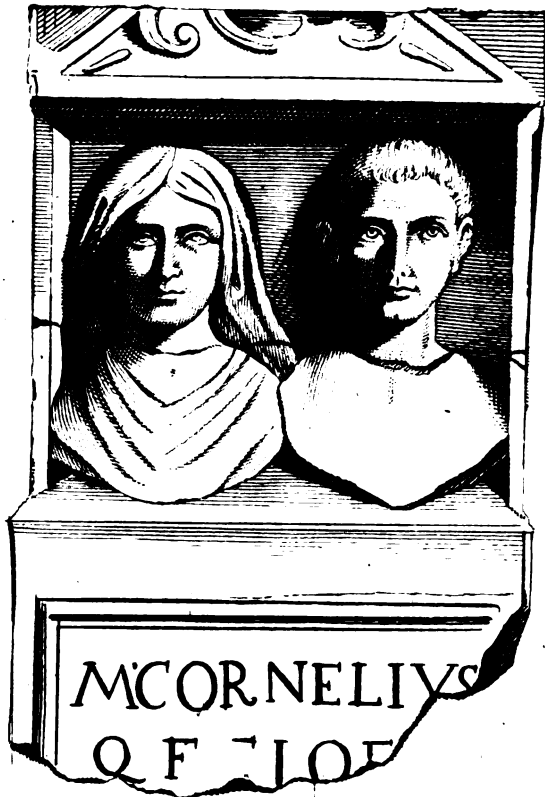
Magna amoris significatio & horas numerare, quas cum coniuge quis vixerit. *Sine litibus, sine jurgiis*, frequentissima in huiusmodi lapidibus formula, ut *sine rixa, sine querela, sine noxa*. Sic etiam Plinius Geminio scribens (a) de cuiusdam Geminii demortua coniuge sic ait: *Grave vulnus Matrimus noster accepit. Amisit uxorem singularis exempli, etiam si olim fuisset. Vixit cum hac triginta novem annis sine jurgio, sine offensa.*

(a) Ep. 5. lib. 8.

L I I I.

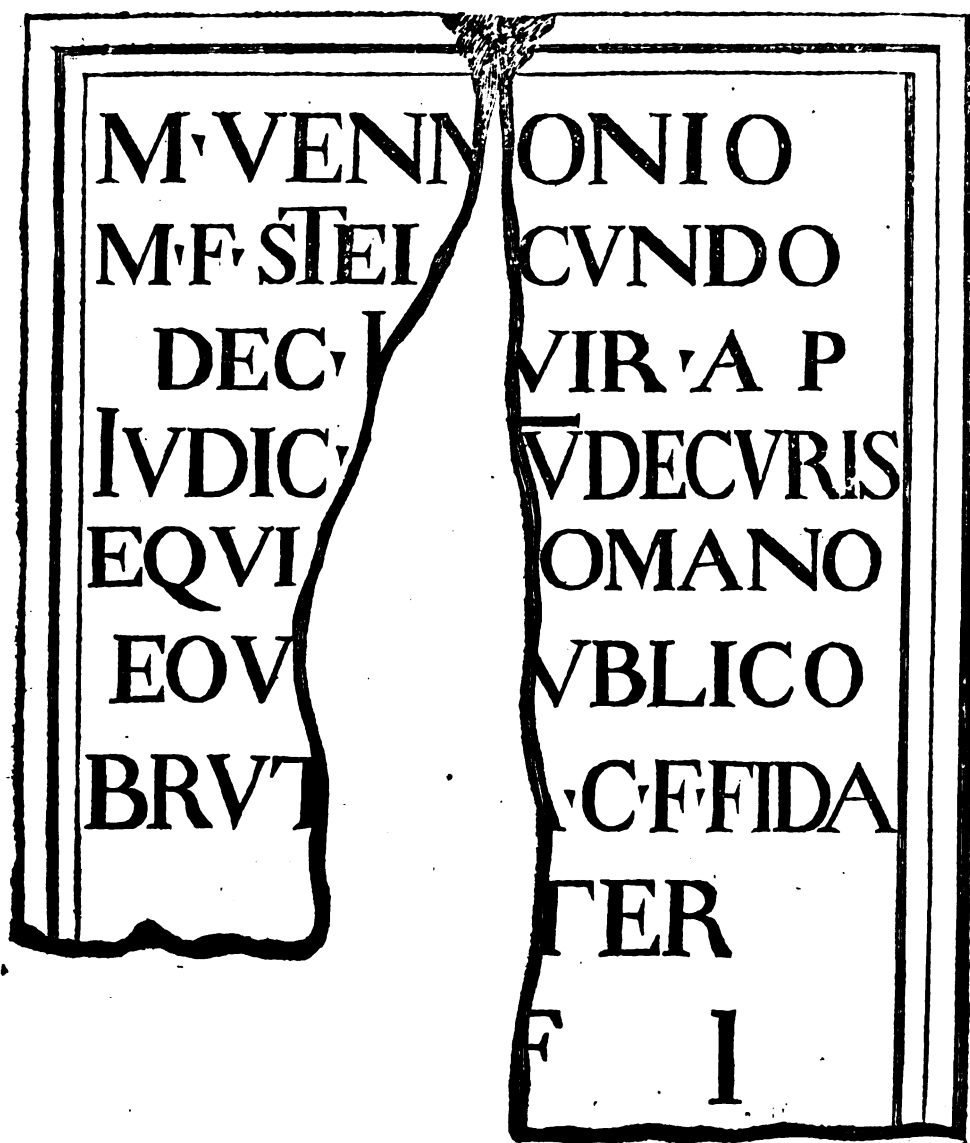
DUorum conjugum supersunt heic effigies. Viri nomen *Marcus Cornelius*, uxoris perit.

L I V.

F. A. Majzole deli.

Io. Callini Fecit.

*Marco Vennonio Marci Filio Stellarina (tr·bu) Jucundo
 Decemviro Aedilitia Potestate Iudici Ex Quinque
 Decuriis Equiti Romano Equo Publico Bruttia Caii
 Filia Fida Mater Testamento Fieri Jussit.*

G 2

An

AN Decemviri Ædilitia potestate (ita enim legendum omnino videtur) iidem fuerint Decemviri ac Sli-
tibus, seu Litibus iudicandis, inquirere promptius est, quam
decernere.

Judici ex quinque Decuriis, ita supplere malumus, quam-
quam non abhorrebat animus ita supplere *Judici Præfecto*
quinque Decuriis, aut *Primo* ex quinque Decuriis. De quin-
que Decuriis Judicum, seu Classibus, quæ Romæ sub Im-
peratoribus fuerunt, satis diserte Pitiscus; ex quo tamen
non satis perspicue constat, quando quinta Decuria addita
fuerit. At luculentius id ostendit Sertorius Ursatus (a) in
notis a Caligula actum, quintam nempe Svetonio teste
additam ab illo Decuriam. Quæ vero causarum genera
singulis Decuriis essent iudicanda, ex nullo adhuc aut Au-
ctore, aut marmore nobis satis est perspectum. Hoc la-
pide verosimilius est non funereum titulum, sed honorifi-
cum potius contineri: nullum enim mœstitiæ verbum ha-
betur a Matre, quæ florentem in amplis Magistratibus Romæ
filium amiserit, profectum. At fortassis illi moriens aut
Statuam, aut aliam honorificam memoriam ponendam te-
stamento legavit.

(a) In nota
III^{ir}.

L V.

*Diis Manibus Aurelii Crescentiani Viri Egregii
Acie Desiderati Qui Vixit Annos Trigintaquinque
Aurelius Pistus Exarchus Fratri Carissimo Posuit.*

IN acie fortiter occubuit Crescentianus, eique hic lapis
positus a Fratre Exarcho, hoc est Præfecto illi aut
Legioni, aut Cohorti, aut Numero Militum, in quo
Crescentianus militabat. Pistus a Græco πῖστος, fidelis.
Exarchi vocabulum iterum occurrens in sequenti inscrip-
tione accuratius expendemus.

L VI.

N·LVI·

D M

AVR·MAXIMI
EXAR·NUMDAL
DIVIT QVIVIX
ANNXXX
AVR·VICTOR N
D·POSVIT

N·LV·

D M
AVR·CRESCEN
TIANI·V·E
ACIEDESID
QVIVIXITAN
XXXV
AVR·PISTVS
EXAR
ERATRICAR
POSVIT

M D

INDIA 1850

INDIA 1851

INDIA 1852

INDIA 1853

INDIA 1854

INDIA 1855

*Diis Manibus Aurelii Maximi Exarchi Numeri
Dalmatarum Divitensium Qui Vixit Annos
Triginta Aurelius Victorinus Posuit.*

Non parvum facessunt negotium ea verba *Exarchi Numeri Dalmatarum Divitensium*, quæ singula sunt diligentius ponderanda.

Exarchus *Ἐπαρχός* Græcum vocabulum est, Principem, ac Ducem significans, ad varia munera indicanda sub Imperatoribus in Italia usurpatum. Nam & ad Civilia, & ad Ecclesiastica, & ad Militaria officia traductum, quibus in singulis modo latius, modo arctius acceptum, ut Ducange Glossarium consideranti facile patebit. Nobis, quid in militia, cæteris missis, significarit, observandum. Exarchi nomine in nostris, & aliis inscriptionibus intelligendi sunt Præfecti, seu Ductores alicujus agminis, quos etiam Lucianus (a) *ταξιάρχης* appellat. Ea vero multitudo Militum, quæ sub Exarcho esset, modo major, modo minor esse potuit, quæ iccirco Numerus vocatur; quum non esset ad exemplum Romanarum Legionum ordinata. Nam ubi hæc vocabula *Exarchus*, & *Numerus* occurrunt, fere semper de Militum in aliqua Provincia delectorum agminibus agitur. Nec mirum, quod eos ipsos Numeros tamquam Legiones Romanas nuncupent aliquot Scriptores, ut Tacitus, & Plinius (b), & Sozomenus. Erant quippe Romanæ Legiones, utpote ad Imperii Romani tuitionem comparatæ; at non vetustam referebant militiam, nec in locum successerant Legionum, quæ *Tertiæ*, *Quartæ*, *Quintæ* nominibus distinguebantur. Quod si *Numeros* appellatas velimus & Cohortes, & Legiones, dicendum, latiore *Numeri* vocabulum significationem obtinuisse; ita ut tam integra Legio, quam una Cohors tantum *Numerus* diceretur, nimirum agmen, ordo, aut *τάγμα*. Hinc illud Suetonii in Vespasiano: *Revocatis ad officium Numeris*, & illud

(a) In Dialog.
Alcegetr.

(b) Tac. in lib.
1. hist. & in A-
gric. Plin. lib. X.
cap. 30. Sozomen.
lib. 1. hist. Eccl.
c. 9.

(c) In Epist. Pall.

illud Capitolini in Macrino: Si vel unius Numeri consensus accederet. At vero Claudianus (c) e Regnis delecta agmina Numeros vocat.

Regnorum tractat Numeros, cuneosque recenset.

Et in inscriptionibus variorum populorum Numeri habentur, ut ex sequentibus patet (d).

(d) Grut. pag. 1096. n. 6. & pag. 528. n. 7. Murat. p. 1099. n. 6. Reines. cl. 1. n. 102.

I.

CN . MARCIO

CN . F . GALLO

PRÆPOSITO . NVMEROR .

TENDENTIVM . IN . PONTO . . .

I I.

SEX . IVLIO . SEX . QVIR . POSSESSORI

PRÆF . COH . III . GALLOR . PRÆPOSITO

NVMERI . SYROR . SAGIT .

I I I.

SILVANO . DOMESTICO

PRO . S . * T . FLAVI

CRESCENTIS .

* Pro Salute Titi .

PRÆF . N . * M . HISPANIÆ .

* Numeri Militum .

I V.

D . M :

AVRELIO . IANVARIO . SIGNIF .

EX . NVM . DALMAT . FORT . ET

AVRELIO . VALENTINIANO . EXARCHO . . .

Hæc

Hæc ultima inscriptio apprime cum nostra congruit ob illa verba *Exarcho Numeri Dalmatarum Fortensium*. Mites Dalmatas vides alibi Fortenses, alibi Divitenses appellatos. Porro Dalmatæ, seu Dalmatæ Milites frequentes in inscriptionibus occurrunt. De Dalmatis Divitensibus neutiquam dubitamus, Dalmatas a patria sua dici, Divitenses a Divitensi Castro, seu Munimento ab Imperatore Flavio Constantino exstructo ad Rhenum e regione Colonix Agrippinæ: ibi quum hæc Dalmatarum *Legio*, sive hic Dalmatarum *Numerus* diu in præsidio fuisset, ab eo nomen traxit. De hoc loco, cui hodie nomen est *Deutsch*, multa Rhenanus (e). Rem confirmat hæc inscriptio a Browero allata rerum Germanicarum Scriptore, & a Muratorio (f). *In Oppido Divitensi*.

(e) *Lib. 9. rer. Germ. nov. æt. tit.*

(f) *Tom. 8. p. 259. num. 4.*

VIRTUTE . D . N . CONSTANTINI . MAX .

PII . FEL . INVIC . AVC . SVPPRESSIS . DO-

MITISQVE . FRANCIS . IN . EORVM . TER-

RIS . . . MIL . CASTR . DIVITENSIVM . SVB

PRESENTIA . PRINCIPIS . SVI . DEVOTI

NVMINI . MAIESTATIQ . EIVS . DVODEVI-

GINTI . HÆC . VOTA . FECER .

At non aliunde major lux afferri potest nostræ de Dalmatis Divitensibus inscriptioni, & aliis similibus, quam ex notitia Imperii Orientis, & Occidentis a Pancirollo illustrata. Nam & *Numeros* militum sexcentis in locis habet, & Dalmatarum Equitum, & Peditum sæpe, præcipue Capite CLV. juxta Commentarium Pancirolli, ubi de Dacia Ripensi, quæ inter Danubium, & Savum sita fuisse credi-

creditur. In illa hæ erant stationes Dalmatarum militum eo anno, quo illud *Rationarium* scriptum est post Theodosii Magni ætatem circa.

Cuneus Equitum Dalmatarum Fortensium, Bononiæ.
 Cuneus Equitum Dalmatarum Divitensium, Dortico.
 Cuneus Equitum Dalmatarum Scutariorum, Cebro.
 Cuneus Equitum Dalmatarum Divitensium, Augustæ.
 Cuneus Equitum Dalmatarum, Varinæ.

Distinguendi vero sunt Divitenses Dalmatæ a militibus Divitensibus. Illi etenim a Castro Divitensi, hodie *Deutsch*; isti Seniores dicuntur, & a Diveto nomen habent, Siciliæ Oppido. Sic & Fortenses milites diversi sunt a Dalmatis Fortensibus; illi enim a Fortensi Mauritanæ Oppido nominati, hi vero Dalmatæ Fortenses dicti ab Oppido Sarmatiæ, cui nomen Fortia Mœnia in Comitatu Tirolensi, ubi hodie *Stertzingen*. Neutiquam itaque a vero aberrabit, qui dixerit, Dalmatas a Diocletiani, qui & Dalmata erat, circa temporibus varios Peditum, & Equitum numeros Romanis Exercitibus suppeditasse, & aliquando majus Romanæ Militiæ robur constituisse (g): necessum itaque fuisse, ut hi Numeri, vel Ordines Dalmatarum variis nominibus distinguerentur ab aliqua Natione, aut Præsidio sumtis, ut Fortenses, Divitenses; aut ab armis, ut Scutarii, quod perlegenti Pancirolli in notitiam Imperii Commentarium perspicuum fiet.

(g) Pancirol. in
Grævii Thes. t.
VII. pag. 1709.
 1844. 1758.
 1999.

L·ALFIO·RESTITVTO
 EQ·R·EQ·PPRAEF·COH·II·BR·
 EQ·TRB·COH·I·BR·∞EQ·FLAM·
 DIVITITET·CLAVD·PAVLINAE·EIVS
 C·PINARIVS·ONESIMVS·ET
 CASSIDARIVS·AMPHERISTVS
 OB·MERITA

*Lucio Alfio Restituto Equiti
 Romano Equo Publico Equi-
 tum Praefecto Cohortis Secunda
 Britannicae Equitatus Tribuno
 Cohortis Primae Britannicae
 Milliariae Equitatus seu Mille
 Equitum Flamini Divi Tiri
 Et Claudiae Paulinae Ejus
 (Uxori) Cajus Pinarius One-
 simus Et Cassidarius Amphe-
 ristus Ob Merita*

Tom. II.

H

Hans

(a) *Hist. Dipl.*
p. 171.

Hanc inscriptionem viridi marmori nostrati, nempe Segusino, insculptam multum commendavit Marchio Maffejus (a). Notandum, Alfiū Cohortis Secundæ Britannicæ dici *Præfectum*, primæ vero *Tribunum*, cum utrumque agmen duxerit. Num Cohortium in Provinciis lectarum prima *Tribunum*, ceteræ *Præfectum* habebant? At porius promiscue hæc militarium munerum nomina usurpata vel ex ipsis Gruterianis, & Muratorianis indicibus certum est.

Equo publico, subintellige *donato*, aut *ornato*, aut *dignato*, aut *Equum publicum habenti*, quarum omnium formularum in faxis inscriptis occurrunt exempla.

Idem Alfius Restitutus *Flamen* fuit *Divi Titi*. Notum, Sacerdotum genus Jovis solius, florente Republica, deinceps Imperatorum, post eorum Apotheosin, honori addictum.

Onesimus, & *Ampheristus* Græca habent nomina, quasi dixeris *utilis*, & *ubique carus*: at nullam nec naturalem, nec civilem cum Alfio cognationem habent; verum aut illius fuere liberti, aut ob accepta ab illo beneficia grati, tumulum hunc faciendum curavere.

L V I I I.

Barbariem sapit hæc inscriptio, a Grutero, & nuperime inter Aquilejæ antiquitates edita num. CCCLV. Prima illius verba nunc detrita, ita legebat suo tempore Pingonius. T. AVI VITALIS, at FLAVI malumus: totamque inscriptionem ita legimus.

*Memoria Titi Flavi Vitalis Lucius Tettienus Vitalis
Natus Aquilejæ Edocatus Julia Emona Titulum Posuit.
Ante Æternam Domum (Sepulchrum) Julia Augusta
Taurinorum Dicit*

Quærere cessavi nunquam, nec perdere desj

Mors intervenit, nunc ab utroque vaco

Credite mortales astro nato nibil est sperabile datum.

Julia

LIETTIENVS · VITALIS · NATVS · AQUILEIE
EDOCATVS · IVLIA · EMONATITV · IMPOSIT
ANIE · AETERNAM · DOMVM · IVLIA
AVGVSTA · TAVRINORVM · DICIT
QVAERERE · CESSAVI · NVNQVAM
NEC PERDERE · DESI · MORS · INTERVENIT
NVNC ABVTROQVE VACO
CRÉDITE MORTALES · ASTRONATO
NIHIL EST SPÉRABILE · DATVM

THE MORTALITY OF THE
HUMAN RACE
AND THE
CAUSES OF DEATH
BY
J. H. MORTON, M.D.
OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO, ILL.
PUBLISHED BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1899

Julia Æmona, ubi *educatus* dicitur *Lucius Terentius Vialis*, urbs Pannoniæ fuisse creditur Cellario, sita ubi nunc *Laubachum*, seu *Laubach* Corniolæ Metropolis est. *Æmona*, *Emona*, & *Hemona* scribitur.

Ante domum æternam, id est ante tumulum, quo nomine sepulchra vocitantur in inscriptionibus. Quare Statius (a) ^{(a) Silv. lib. 5.} de Priscillæ sepulchro affabre elaborato, & multa diligentia ornato.

. . . . *Domus ista domus, quis triste sepulchrum
Dixerit?*

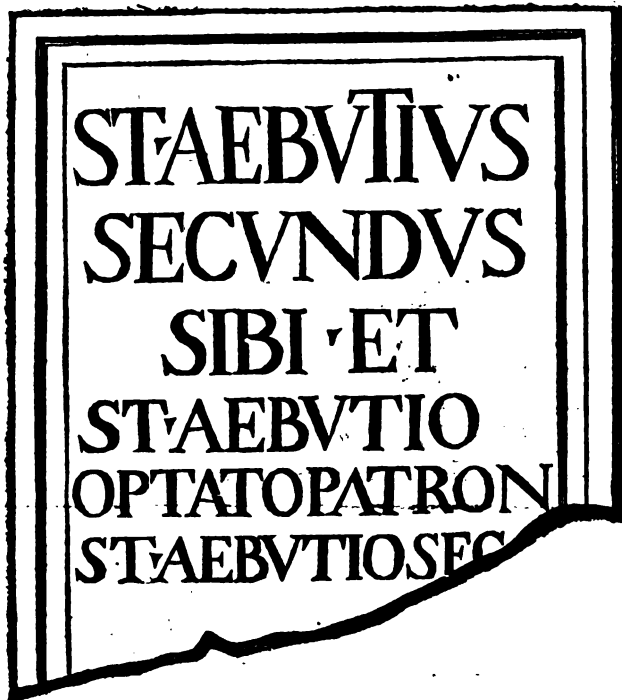
Duo illa carmina *querere cessavi &c.* ipsissima in aliis occurrunt inscriptionibus. In alio saxo Augustæ Prætoris ipsi legimus, quod in Muratoriano Thesaurō affertur tom. II. pag. DCCLV. num. 5. & male, ut alia nonnulla, Taurinense dicitur.

ESIATA·OPPLA
 SIBI·ET·GAVDIL
 LAE·OPPIA·ELA
 TRONAE·ET
 DVGIO·GIMIONIS
 F·VIRO·CI

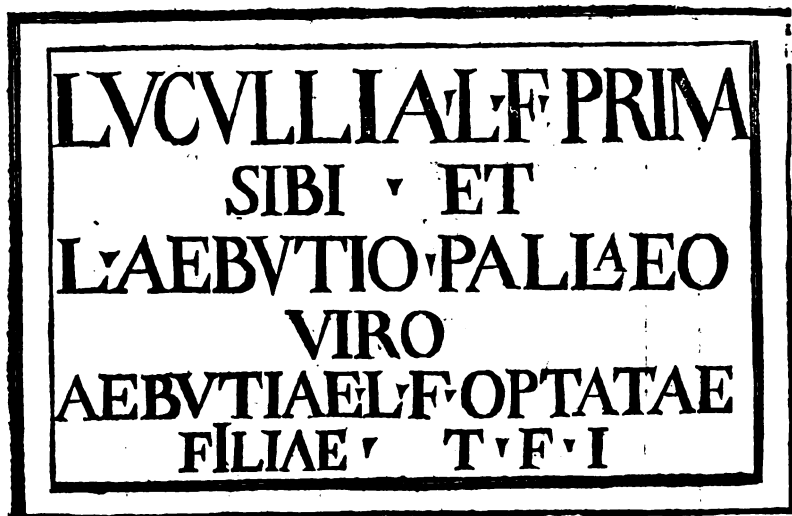
*Esiata Oppia Sibi Et Gaudilla Oppia Patrona
 Et Dugio Gimionis Filio Viro.*

E*siata, Dugius, Gimio, nomina barbara, fortasse Cel-
 tica sunt. Gimionis alterius memoria superest in Mu-
 ratoriana inscriptione Tom. III. MDXXXVIII. 3.*

*Statius Æburius Secundus Sibi Et Statio
Æburi Optato Patrono Statio Æburi
Secundo (Filio.)*

NI ter repetitæ essent litteræ *St* magis arrideret legere *Sp*, nimirum *Spurius*, nam *Statius* antiquitus nunquam prænomen fuit.

*Lucullia Lucii Filia Prima Sibi Et Lucio
Æbutio Pallae Viro Æbutia Lucii Filia
Oprata Filia Testamento Fieri Iussit.*

Non est inutiliter repetita vox *Filia* ; nam potuit
Æbutia Oprata esse *Lucii Æbutii Pallae* filia ex al-
tera conjuge, non ex *Lucullia Prima*.

A T T I O A L B E L L I C O V I V I R A V G V S T A L I C H O R A G I A R I O

Aulo Titio Auli Liberto Bellico Seviro Augustali Choragiaro.

Augustales in honorem Augusti instituti eadem fere auctoritate, & dignitate vigeant in Municipiis, aut Coloniis, qua Romæ Pontifices. Quum vero multi in hoc Augustum Collegium adscriberentur, selecti ex eo aliqui tantum illi præficiantur, qui modo quinque, modo sex, modo septem erant, & dicuntur *Quinqueviri*, *Seviri*, *Septemviri Augustales*. Adeat qui plura vult, Norisium in Cenotaphia Pisana eruditissime hac de re differentem (a). (a) *Dissert. 1.*

Choragiaro. Non hoc cognomentum videtur esse, sed officium, cujus jam alibi mentio a nobis facta.

Cho-

Choragium, a *Choreis* derivatum verbum, omnem apparatus scenicum significat, ut ex Festo, Vitruvio, aliisque auctoribus patet. *Choragus* vero ductor Chorearum ex Plauto. *Choragiarius* itaque non alius videtur esse, quam aut scenicarum chorearum, aut totius apparatus scenici Curator, & fortassis Judex, qui præmia mimis, & ludionibus in saltationibus, & choreis merita decerneret.

L X I I I.

*Diis Manibus Lucio Mussio Lucii Filio Pino
Vixit Annos Quattuor Menses Decem Dies
Viginti Septem Lucius Mussius Petronius Et
Mussia Tyche Filio Piissimo Fecerunt
Sibi Suisque.*

(a) *Erat. pag.
DCXCVI. n. 13.*

Romæ, Grutero teste, (a) *prope S. Mariam de Pate* extitit olim hoc marmor, adeoque neutiquam dubitamus ex iis esse, quæ a Sabaudorum Principum munificentia ad suum *κρημνίστιον* augendum empta, & conquistata.

(b) *Mor.*

Pueruli immatura morte rapti funus, & memoriam continet, & summa faxi pars Puerilem Hermam, Mercurii Caduceum, Gallum Gallinaceum, & Arietem Anaglypho opere repræsentat. De Caduceo Mercurii tam multa Mythologi, ut nihil sit addendum: eundem nemo dubitat accipi pro ea aurea virga, qua ille *pias lætis animas reponit sedibus, & alias coercet* (a). Quid vero Gallus, & Ariet una insculpti sibi velint, explanare non adeo facile est: multa quippe ad ornatum sepulchrorum, & lapidum insculpsere suo arbitrio veteres cælatores; multa etiam, ut aliquid significarent, veluti symbola, ab iis addita, quæ plerumque obscura valde sunt: adeoque malumus aliquando tacere, quam per levium conjecturarum ambages errare. Novimus, Gallo Januarium mensem ab Antiquis significatum, Gronovii esse opinionem (c), & ab Ariete veris, & anni astronomici initium dudum fuisse computatum. Hæc

(c) *Vies. quæq.
Gron. tom. 2. 2.*

vero

N·L·XIII

P·64

D M

L·MVSSIO·LF·PINO·VA·III·M·X·D·XXVIII

L·MVSSIVS PETRONIVS·ET·MVSSIATYCHE

FILIO PISSIMO

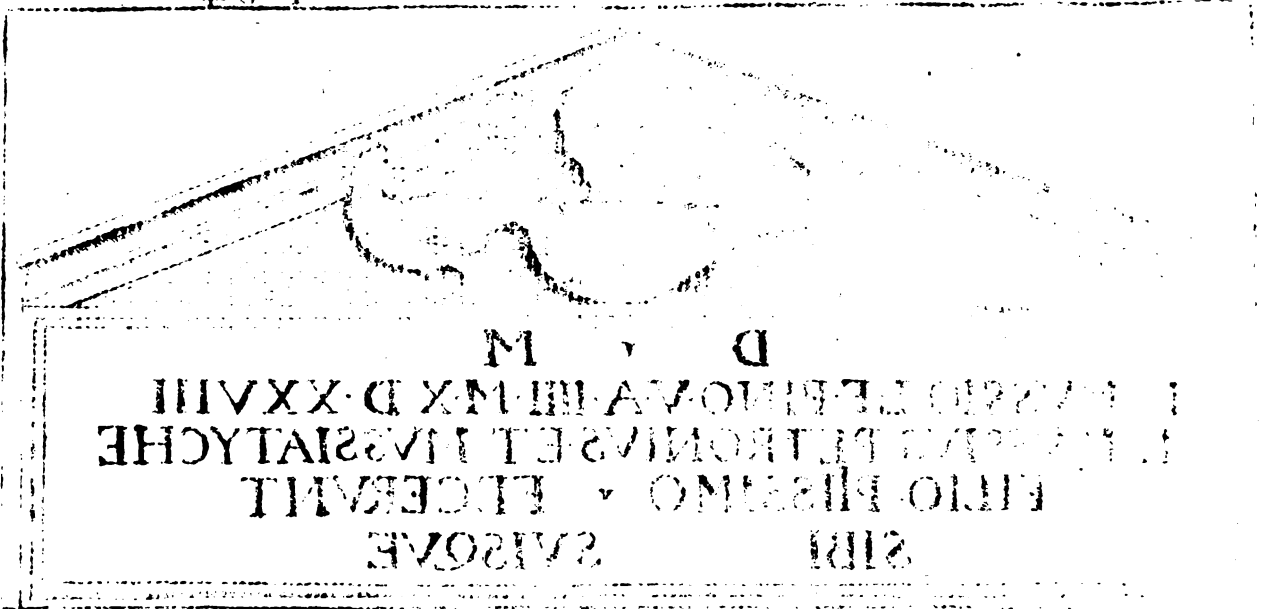
FECERVNT

SIBI

SVISQVE

9 04

III 7 III

vero esse in hoc marmore tempestatis, qua natus, quave mortuus iste puer, aut ætatis adhuc teneræ, qua raptus est, symbola nec asserere audemus, nec negare. Inscriptionis verba luce non indigent. In ultima tamen, quibus anni, dies, mensesque, quos vixerit, notantur, aliquam a nobis factam observationem asseremus. Id a natura insitum est, eorum, quos diligimus, vitæ durationem adnotare. At a parentibus præcipue in puerorum funereis titulis id actitatum credimus, ut majorem in legentibus commiserationem excitarent, & ut solatium aliquod ab hac recordatione repeterent. Frequentior etiam in lapidibus hæc memoria, quam diuturna fuerit demortui vita, si de pueris, quam si de adultis, aut senibus agatur, hac de causa, quod illorum natalis horæ recentior supererat memoria, aliorum facilius amittebatur. Est qui hanc annorum, mensium, dierumque, & horarum enumerationem in tumulis ab Epicureis beatitudinem in vita ponentibus præsertim usurpatam velit: at huic rei probandæ satis non est una inscriptio a Reinesio adducta, in qua de Martino Valente Epicureo Philosopho, quot annos, & horas vixerit, notatum (d). Nam & ab aliis quampluribus hoc usurpatum, & ab ipsis etiam Christianis, ex Fabreto novimus (e). In alia apud ipsum inscriptione, cum horarum incertus esset numerus, adduntur hæc verba *plus minus*, in alia *horæ semissis* notatur, in alia *scrupuli sex boræ* notati: quota pars horæ fuerit scrupulus, idem sollerter inquirat, & quadragesimam fuisse partem existimat. Hæc vero tam diligens enumeratio & ab Ethnica superstitione potuit proficisci, & a benevolentia a natura indita humanis animis; adeoque etiam in Christianorum sepulchris adhibita. Utrisque astrorum observatio in natalis momento occasionem præbuit horas, diesque notandi, ac numerandi. At Ethnicos præterea, quum puerorum annos tam accurate notarent, suspicari possumus id religionis ergo fecisse. Creberime illi litabant defunctorum Manibus, adeoque fortassis sua singulæ ætates habebant sacrificia, sicuti apud Infe-

(d) V. Dissert.
XII. dell' Acad.
di Cortona, pag.
131.

(e) V. Fabret.
cl. II. num. 217.
& num. 119.

ros variam habebant stationem. Puerorum enim animabus separatim ab adulatorum umbris locum tribuunt Virgilius, & Homerus. Si itaque puerorum Manes peculiari fuissent sacrificio piandi, notandi erant anni, quos vivere, ut ætas cognita fieret.

Nolumus hoc in loco præterire peculiarem, & enigmaticum notandi annorum numeri modum, qui habetur in Epigrammate Elegiaco metro scripto, ac præmisso a maximo antiquitatis amatore Cl. Ficoronio suæ scenicarum personarum collectioni. Ejus duo ultimi versus, de quorum obscuritate ille conqueritur, ita legendi sunt.

*Quot meat in stellis Delphin, quot Pegasus ales,
Tot mea natales fata dedere mihi.*

Vixi nimirum tot annos, quot habent una simul stellas *Delphini*, & *Pegasi* considerationes, seu constellationes, nimirum annos XXVI, quæ summa constat ex stellis *Delphini* IX, & *Pegasi* XVII, ut ex Hygini Poetico Astronomico perspicuum est.

Addemus & aliam in universam hanc inscriptionem observationem, quæ usui esse poterit in multis aliis hujus generis lapidibus.

Docemur ultimis illis verbis *Sibi Suisque*, hoc sepulchrum ex illis esse, quæ familiaria vocantur, nec pueruli *Mussii Pini* gratia tantum extructum, sed ut in ipsum & *Pater Lucius Mussius Petronius*, & *Mussia Tyche Mater*, & liberi eorum inferrentur. At pueri mors parentibus occasionem præbuit de sua ipsorum, & totius familiæ sepultura cogitandi.

Filius, Pater, & Mater *Mussii* vocantur, quod nomen aliud, & diversum credi debet a *Mutiis*, seu *Muciis*; cognomenta habent diversa *Pinus*, *Petronius*, *Tyche*. Uxori, ut aliis nostrorum Marmorum mulieribus placuit in nomine Græciffare, sic illa *Tyche* i. e. *Fortuna*, aliz *Aphrodite*, *Zoe*, *Eutocia*, *Graphis*, *Chryseis*, *Musa* nuncupantur.

LXIV.

DUo tantum nomina continet hoc Marmor: de illo iterum, quum de arcu Secusino dicemus. Interim ita nomina supplemus.

*Marcus Julius Cotti (i. e. Regis Marci Julii Cottii)
 Libertus Urbanus Sevir
 Marcus Julius Urbani Libertus Aptus.*

Duae heic datae libertates indicantur. Rex *Cottius Urbano*, *Urbanus Apto* libertatem donavit. *Urbanus* prænomen, & nomen *Marci Julii* a patrono acceptum, suo *Liberto Apto* transmisit, nam *Liberti* quasi pars familiæ censebantur, & libertates adoptionum rationem habebant. Itaque quemadmodum adoptatus a filio adoptivo in potestatem transit patris adoptantis sibi filium, ita servus libertate donatus ab alio liberto, illius etiam libertus censetur, qui primum illum libertate donavit.

L VALERIV
 FIRMI F ST
 FIRMINIV
 VI VIR AVG
 EX HSXX
 T F I

Lucius Valerius

Firmi Filius

Stellatina (tribu)

Firminius Sevir

Augustalis Ex

*Viginti (Aut Tri-
 ginta) Millibus*

Sestertium Te-

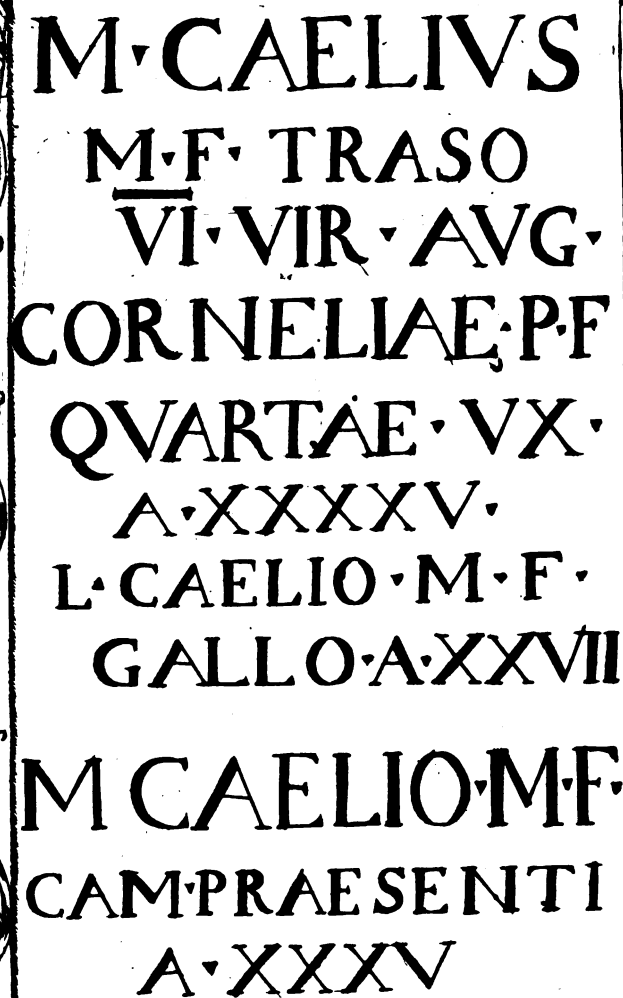
stamento Fieri

Jussit.

Credibile est
 agi potius
 de aliquo opere
 publico, quam de
 tumulto.

Valeria Tau-
rinensis familiae
alias infra vide-
bimus inscriptio-
nes.

LXVI.

M·CAELIVS
M·F· TRASO
VI·VIR·AVG·
CORNELIAE·P·F·
QVARTAE·VX·
A·XXXXV·
L·CAELIO·M·F·
GALLO·A·XXVII
M·CAELIO·M·F·
CAM·PRAESENTI
A·XXXV

D

M

IVNEIIAE VIRINAE IVNEII
AE·PICONE·FIL·P· IVNE
TIAE VERAЕ·PATRONAE

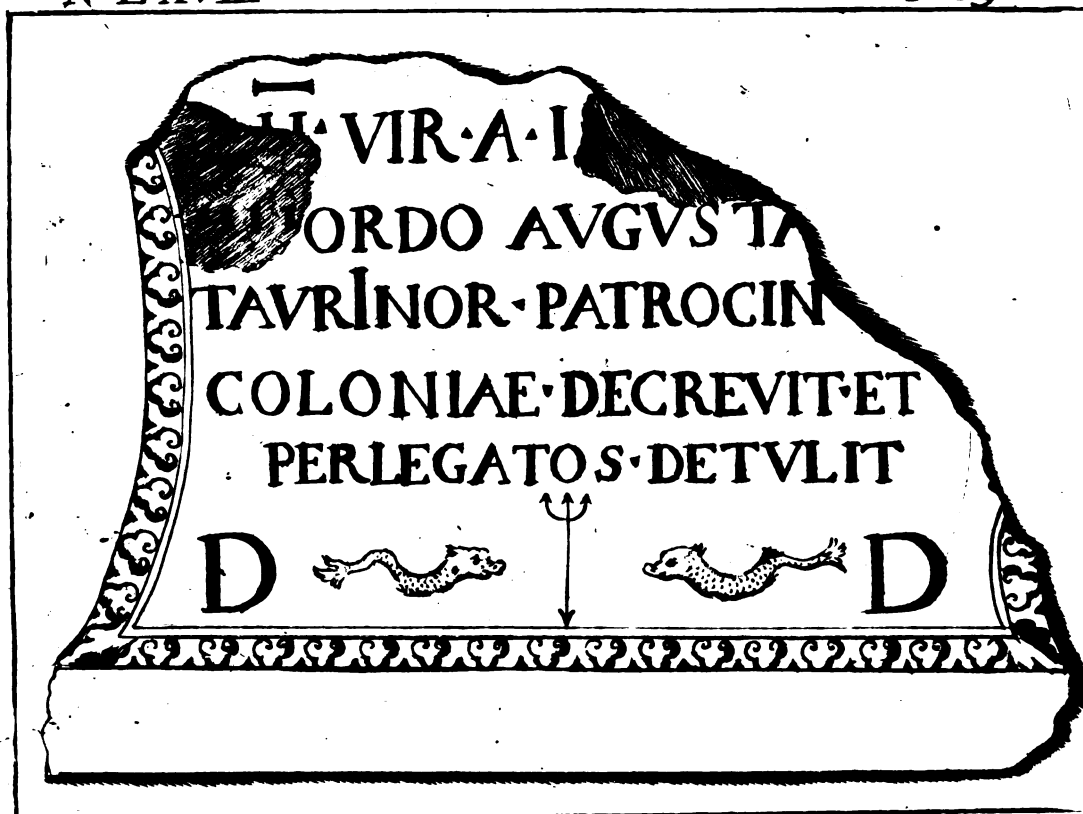
B

· M

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF
ART AND HISTORY
OF THE
CITY OF
NEW YORK

10

10

L X V I.

*Marcus Cælius Marci Filius Traso Sevir Augustalis
Corneliæ Publii Filia Quartæ Uxori Annorum Qua-
dragintaquinque Lucio Cælio Marci Filio Gallo Anno-
rum Septem Et Viginti Marco Cælio Marci Filio Ca-
milla (ex Tribu) Præsenti Annorum Trigintaquinque*

Quartæ an cognomen sit *Corneliæ*, an ad numerum uxorum referri debeat, dubium est. Si ultimum magis placet, *Marcus Cælius* quattuor amisit uxores, duosque filios, *Lucium*, & *Marcum*; *Marcus* alter filius cognomento *Præsens* alio migravit, adeoque in alia Tribu descriptus, nempe *Camilia*, seu *Camilla*.

L X V I I.

*Diis Manibus Juneitæ Verinæ Juneilæ
Pisonæ Filia Pia Juneilæ Veræ Patronæ
Benemerenti.*

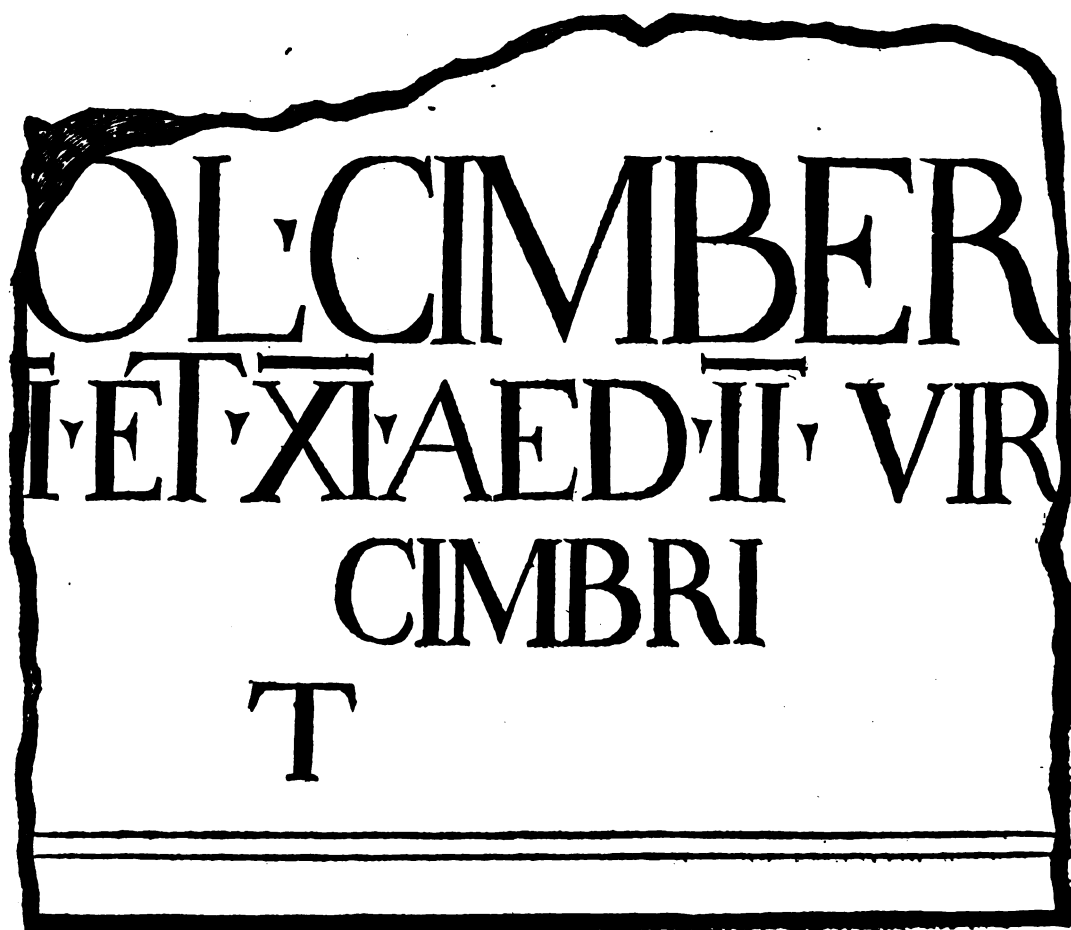
L X V I I I.

Perijt nomen, & èlogium tanti Viri adeo dē Colonia meriti, cui *Ordo Augustalium Taurinorum Patrocinium Colonia decrevit*, & *per Legatos detulit*, cujus rei publica memoria in hoc marmore *Decreto Decurionum* incisa.

De iis Patronis, Coloniarum quomodo ab iis eligerentur, & decretum Patrocinium tabulis æreis incideretur in Patroni domo asservandis eruditissime differuit Cl. Petrus Polydorus: ne actum agamus, lectorem ad eum remittimus (a).

(a) *Opusc. scient.
tif. Tom. VII.
pag. 417.*

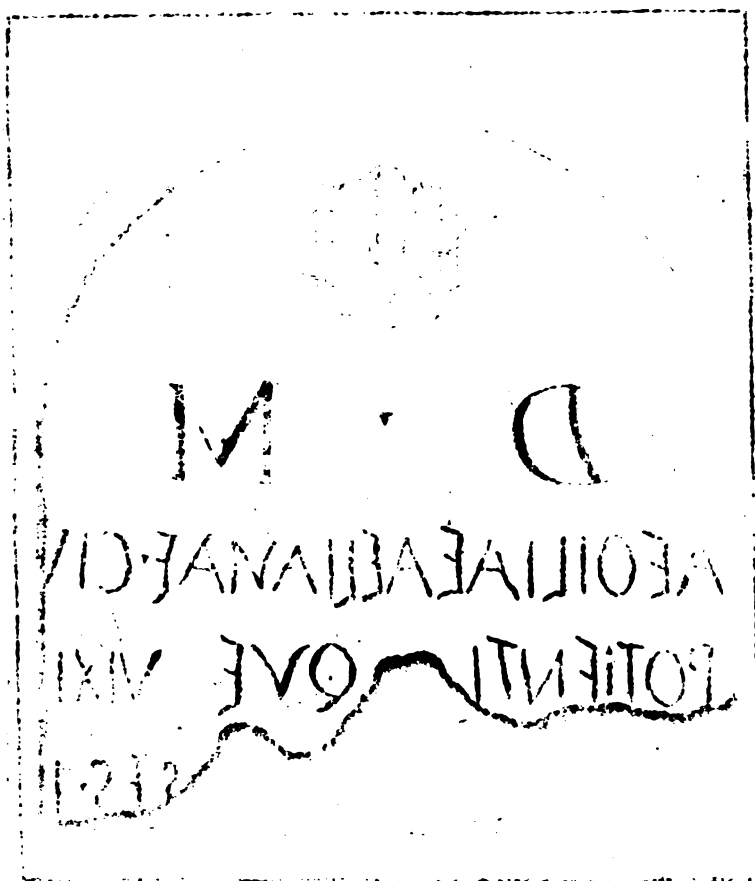
LXIX.

ET in hoc lapide supererat memoria variorum officio-
rum (quæ inter *Ædilitas*, & *Duumviratus*) quibus
quidam ex Tribu *Politia* cognomento *Cimber* functus est.

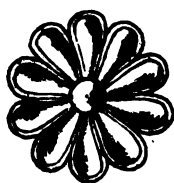
1771

1771

N·LXX

P·71

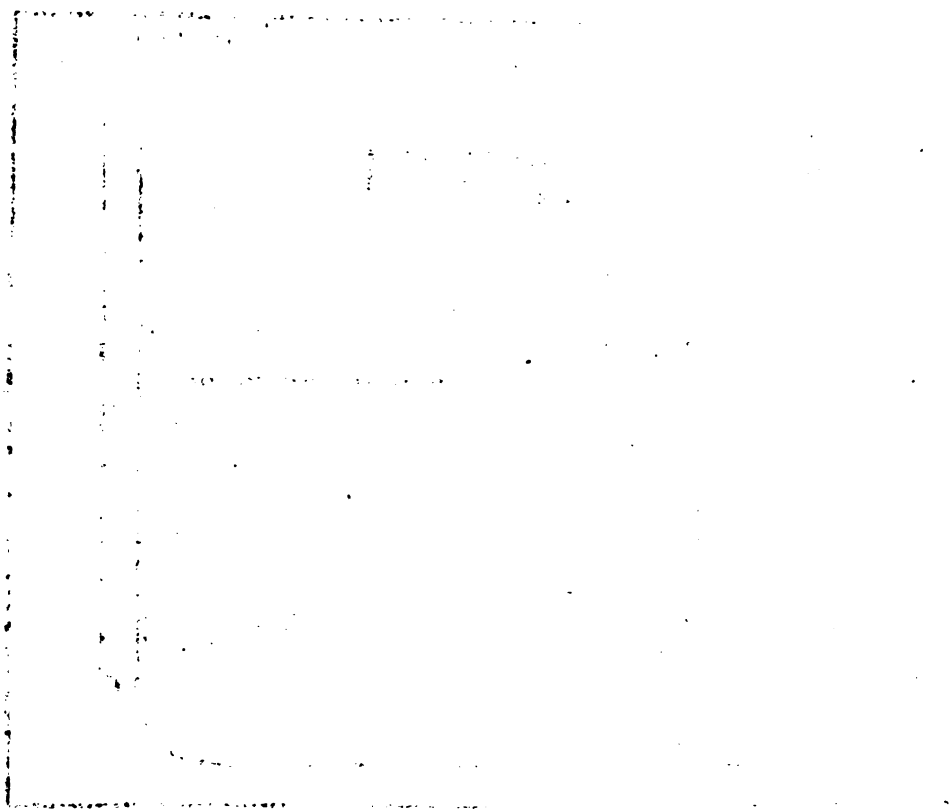

D · M

AEOLIAE·AELIANA·F·CIV

POTIENTI·QVE VIXI

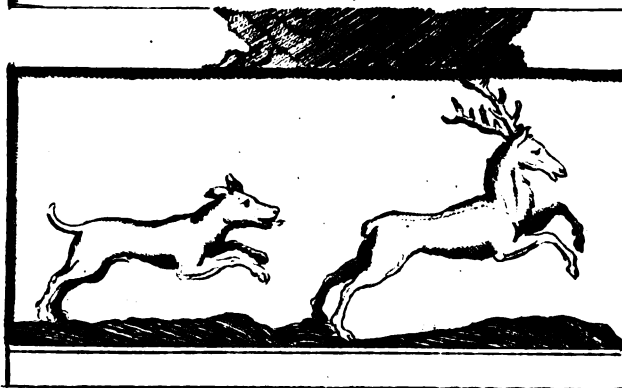
S·F·S·I

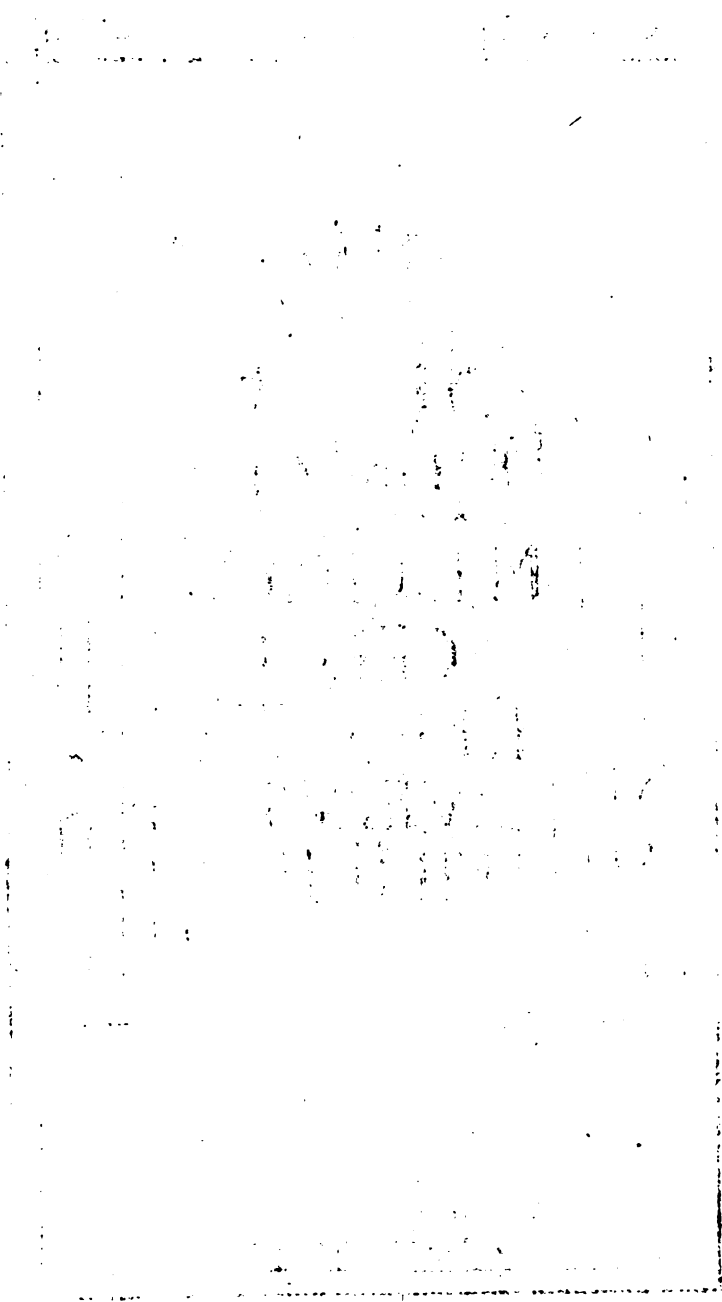

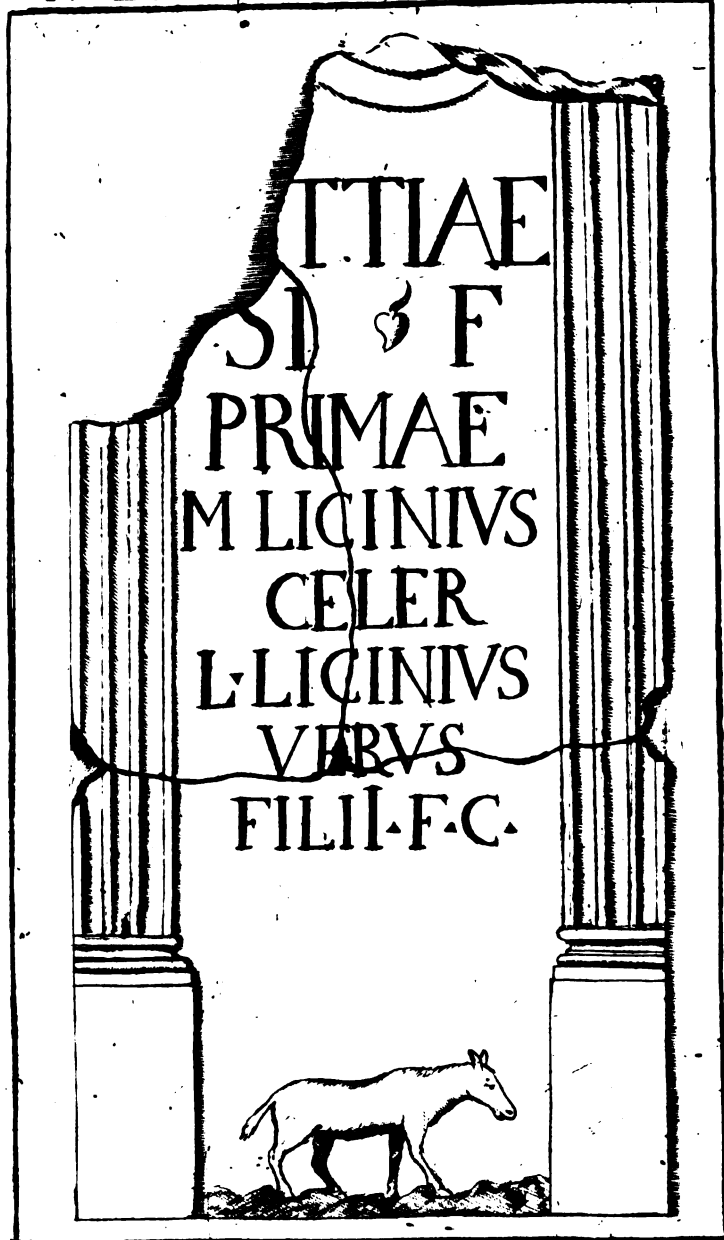
N · LXXI

P · 71

PATRI

HOc fragmentum Cl. Muratorius bis edidit ; alii semel: ab omnibus corruptum fuit, & ita legendum est.

*Diis Manibus Æolia Æliana Civi Pollentina
Quæ Vixit Annos . . . Mensēs . . .*

De *Pollentia* antiquitus florentissima Urbe in hac Subalpina Italia ad Tanarum sita , ac de ejus amplitudinis vestigiis , & inscriptionibus multa nobis dicenda sunt in Sylloge Subalpinarum Antiquitatum.

L X X I.

Patri.

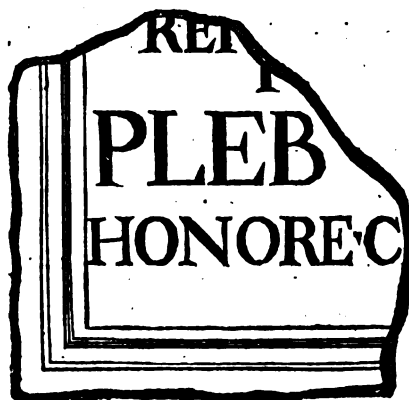
FRagmentum tumuli *Patri* a *Liberis* extructi. Cervus a cane exagitatus vitæ fugacitatem apte significat.

L X X I I.

*Vettia Spurii Filia Prima Marcus
Licinius Celer Lucius Licinius Verus
Filii Fieri Curaverunt.*

VEttios alios multos infra videbimus.

LXXIII;

Ultimus hujus inscriptionis
versus erat *Honore Con-*
tentus Impensam Remisit: ita-
que honorifica fuit inscriptio
alicui aut Imperatori, aut
Patrono, cui honos aliquis de-
cretus est; at ille æquam in se
voluntatem sibi acceptam esse
significavit, sed pecunia sua
rem fieri voluit.

Ita legimus

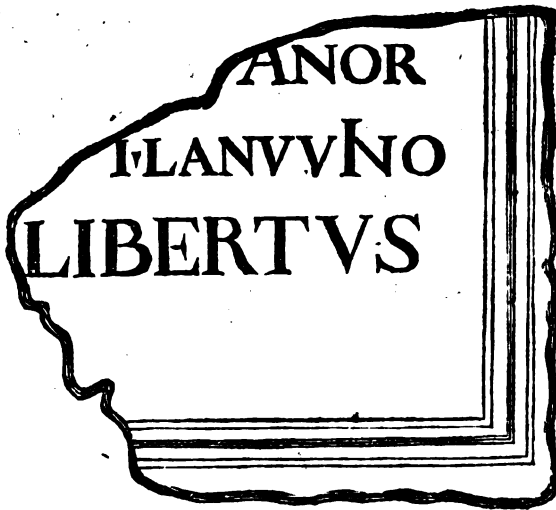
Æbutius

Libertus Marinus

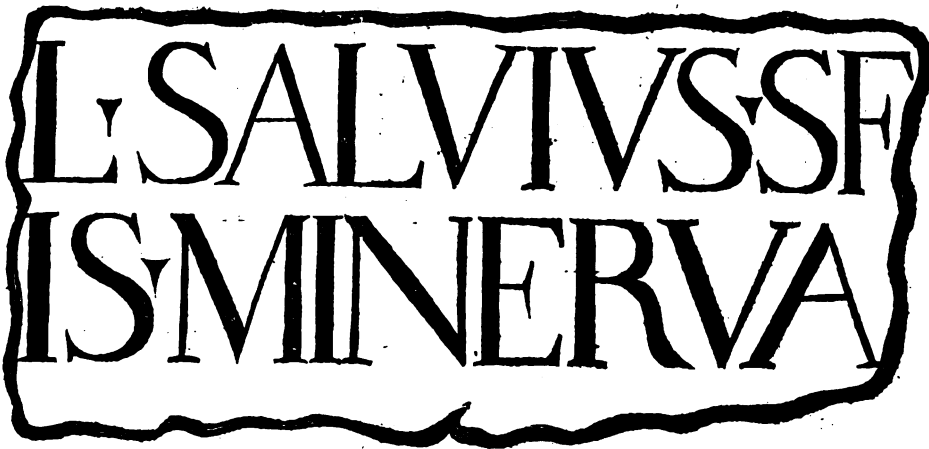
Mæstriae

Fortunatae

Testamento Fieri Jussit.

Multa defunt. Primum nomen *Nicanor* (a *Græco* *Νικάω*) legendum. *Lanuvium* notum Latii Oppidum, ubi nunc *Indiviva*.

Nota *Minervæ* nomen ab uxore hujus *Lucii Salvii* usurpatum.
 Tom. II. K. LXXVII.

P·EADIENV
OYAESTO
MEND

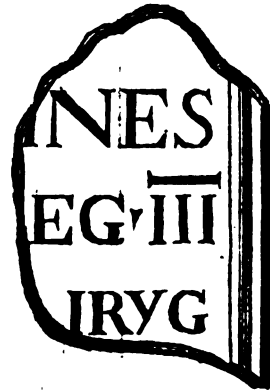
IL
TVMAE
OLONIAE
O·PECV

IRA
IN PRAESIDIUM
SOLO·PRI

Publius

Publius Fadienus Quæstoria dignitate functus clarissimum
heic habebat elogium, in quo benefacta erga Colo-
niam, & Cives continebantur. Magna pars periit, cetera
conjectura assequi non valemus.

LXXXVIII.

Incerta prorsum fragmenta diversorum lapidum. In uno
Domitii Vertii nomen superest; alio *Legionis Tertiæ*
Pbrygum; alio *Pannônia* mentio fit. Aliud vero omnino incer-
tum est, & obscurum. Colligi etiam possent hac in Urbe
nonnulla alia fragmenta lapidum; ex quibus tamen quidquam
scitu dignum vix ac ne vix quidem erui posset.

K 2

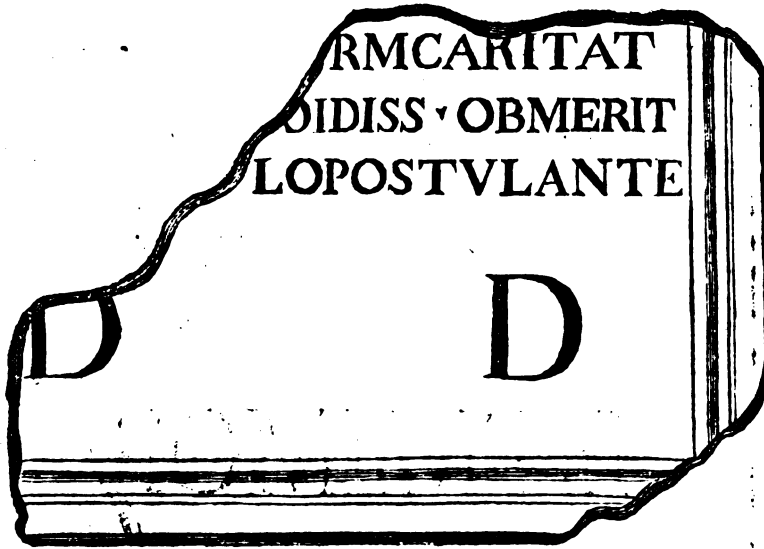
LXXIX.

D T M
 C P V B L I C I
 A T T I A N I
 Q V I V I X A X X I I I
 C P V B L I C I V S
 E V H O D V S E T
 A T T I A Z O E
 P A R E N T E S
 F I L I O P I I S S I M I
 E T S I B I
 V T F

*Dii: Manibus
 Caji Publici At-
 tiani Qui Vixit
 Annos Viginti-
 tres Caus Publi-
 cius Evhodus Et
 Attiazoe Paren-
 tes Filio Piiſſimo
 Et Sibi Videntes
 Fecere.*

*E*vhodus ab &
 bene, &
 odoz via. Zoe
 Zon, vita.
 Nonnulli opi-
 nantur Famili-
 am aliquam
Publiciorum no-
 men dedisse Op-
 pido ab hac Au-
 gusta Urbe non
 multum diffito,
 quod *Publicie*
 appellatum, vul-
 go *Piobes*.
 L X X X.

L X X X.

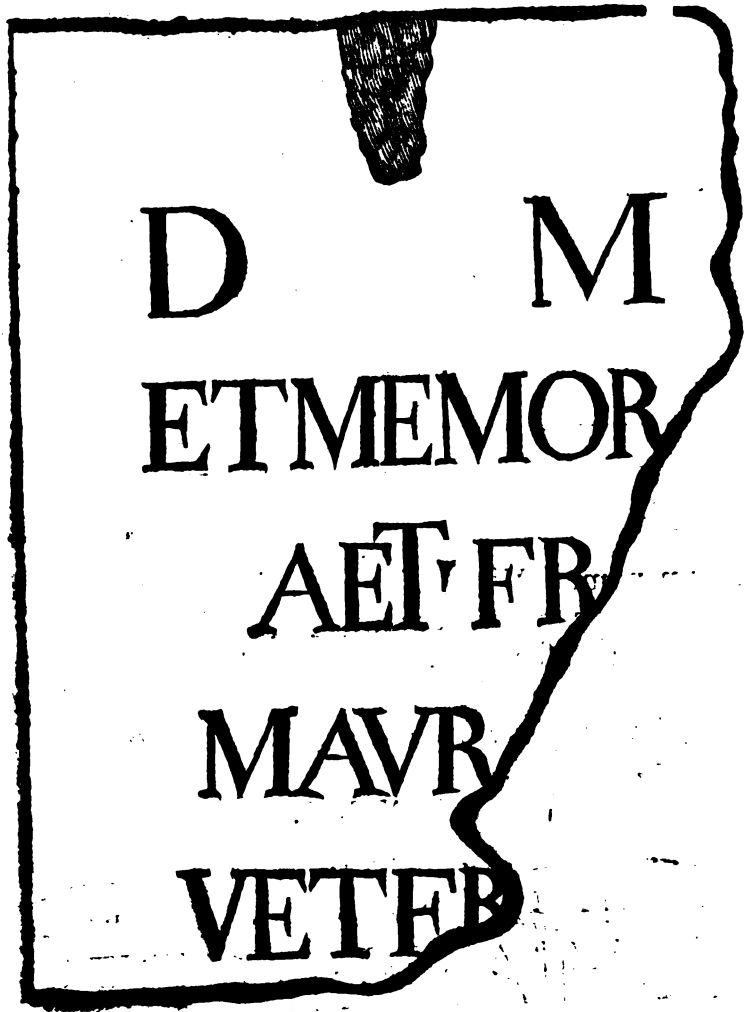
INcertum nomen Viri hujus insignis, cui propter suam in Municipis munificentiam, & *Caritatem*, & *Merita* plurima, *Populus* seu rogavit, seu postulavit, ut *Statua*, aut publica memoria decerneretur, eaque ab *Splendidissimo Ordine* (*Taurinensium*) decreta, & *Decurionum Decreto* *Locus Datus*.

L X X X I.

Tumulus a *Lucio Aponio* conjugii positus, & *Aponia Lucii* *Libertae Modestae Marri*, & *Acuro Lucii Aponii Liberto*.

LXXXII.

*Diis Manibus Et Memoria Aeterna
Frontonis Mauritanii Veterani.*

A N *Veterani* ad Militiae gradum referendum sit, dubi-
tamus.

1927

1927

1927

1927

N · LXXXIII

P · 79

V F

C · BABVRIVS

VI · ELISSVS

VI · VIR · FT

AVIALIS

TSVIS

1911

1911

1911

1911

1911

1911

C · DOMITIO
 CL · SENECAE
 IAE · CII AE
 ITIA · CI · MUSA
 OR · FECIT

*Vivens Fecit Cajus Baburius Melissus
Sextumvir Ex Flavialis Sibi Et Suis.*

Flaviales in honorem Flavie Gentis a Vespasiano Sacerdotes instituti, ut in honorem *Augusti*, & *Tiri*, *Augustales*, & *Claudiales*.

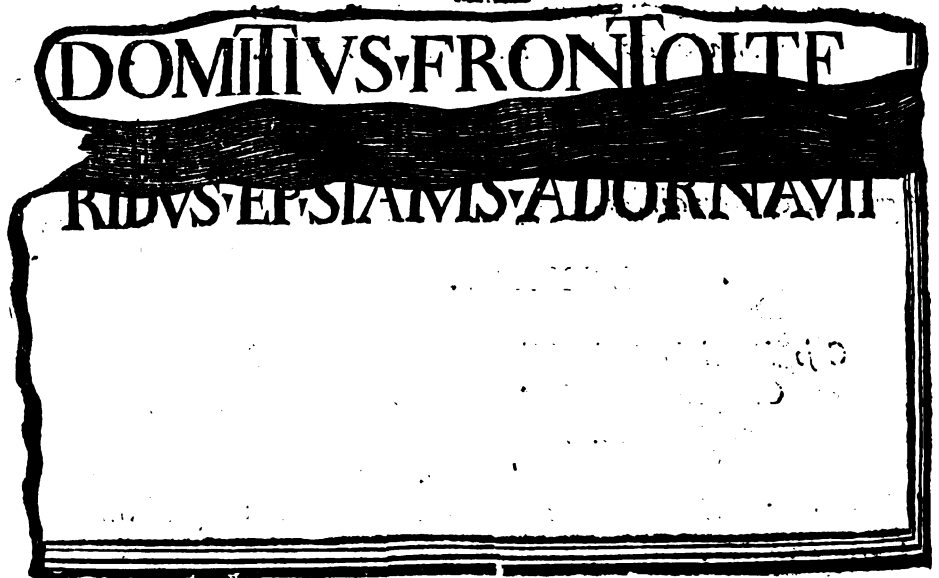
LXXXIV.

*Cajo Domitio Caji Liberto Seneca Domitia
Cila Domitia Caji Liberta Musa
Soror Fecit.*

Seneca cum Musa sorore libertate donati a quodam *Cajo Domitio*.

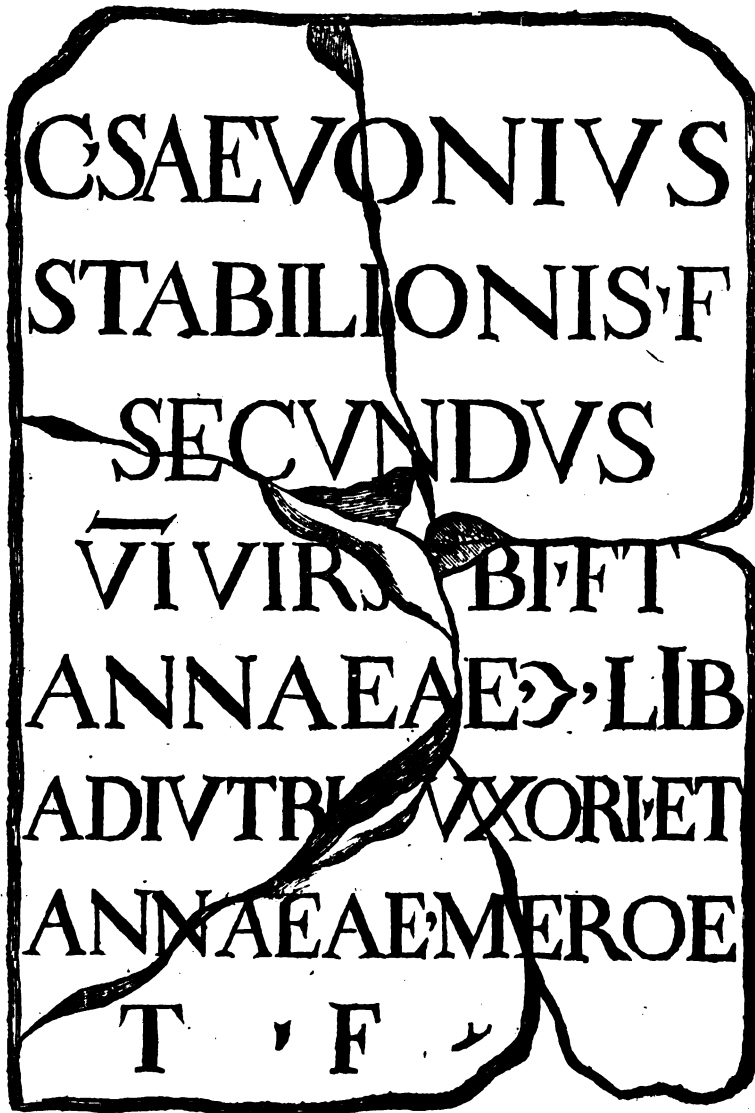

LXXXV.

Perijt aliqua præclara memoria cujusdam *Domitii Frontonis*, qui opus aliquod publicum, puta Templum, Forum, Balneum, aut Aris, aut Porticibus, aut Fontibus *Tribus*, & Statuis adornavit.

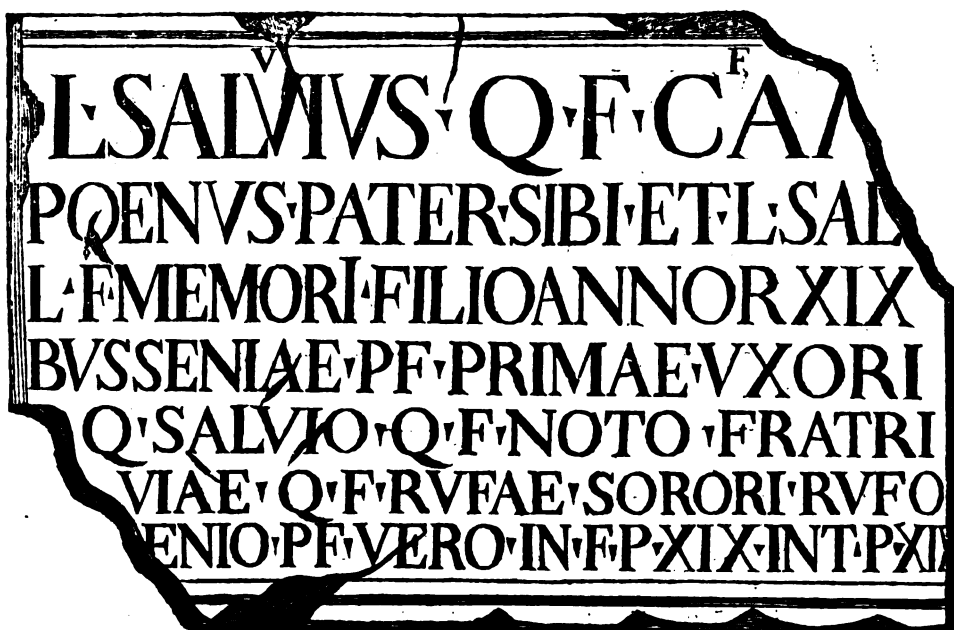
*Cajus Sævonius Stabilionis Filius Secundus Sevir
Sibi Et Annae Cajæ Libertæ Adiutrici Uxori Et
Annae Meroe Testamento Fieri Jussit.*

A Nnam Meroen filiam opinamur horum coniugum, vo-
cemque filiae a quadratario omissam.

Tom. II.

L

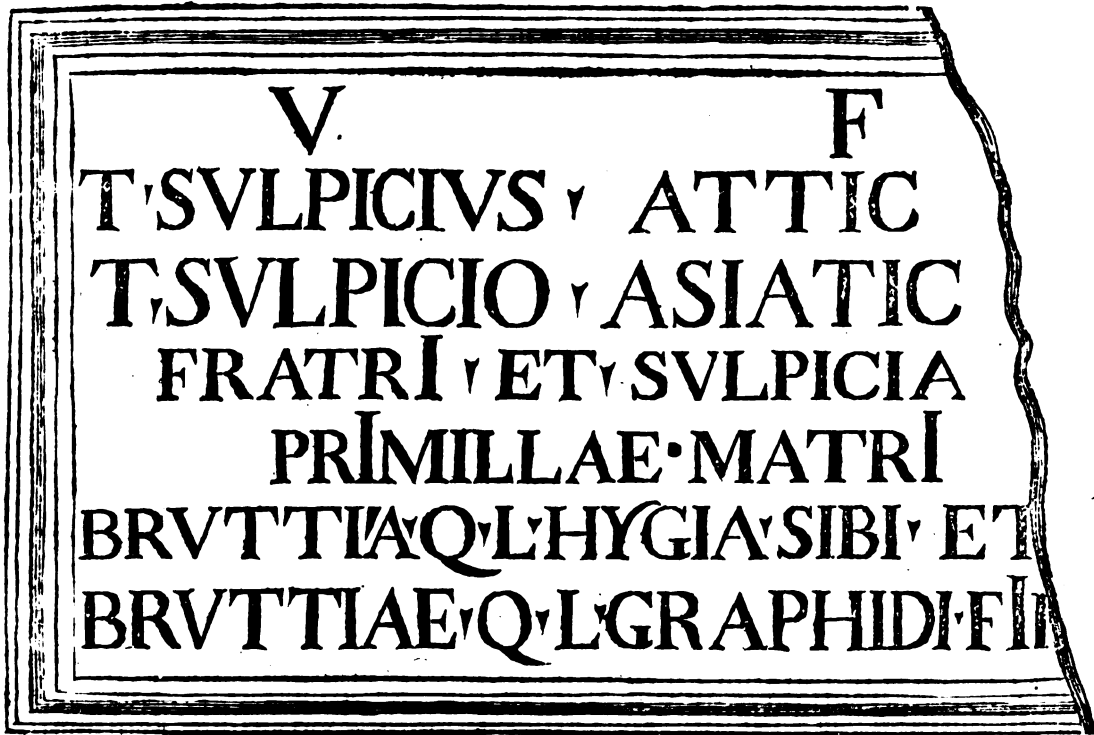
LXXXVII.

*Vivens Fecit Lucius Salvius Quinti Filius Camilla (Tribu)
Pater Sibi Et Lucio Salvio Lucii Filio Memori Filio
Annorum Novem Et Viginti Busseniae Publici Filiae
Primae Uxori Quinto Salvio Quinti Filio Noto Fratri
Flavia Quinti Filiae Rufae Sorori Rufo Ausenio Publici
Filio Vero In Fronte Pedes Undeviginti
Introrsum Pedes Undeviginti .*

PEdes areae sepulchro alicui sacrae ita frequenter no-
tantur. Sepulchra non solum juxta vias posita erant,
sed area etiam illis omni ex parte libera data, ut non
solum adiri, verumetiam circumiri commode possent.

Introrsum pro solita formula *In Agro* haec legimus,
V. Grut. DCCCLXXIV. 5. & Fabr. n. 369.

Hæc inscriptio ad tumulum spectat distegum, seu bifariam divisum; nam duo ejus auctores nominantur. *Sulpitius Atticus*, & *Hygia Bruttia*. Nihil vero isti inter se commune habent, ut ex nominibus patet. Nullum inter eos nec sanguinis, nec adoptionis, nec datæ, aut acceptæ libertatis vinculum. Ita vero inscriptio legenda.

*Viventes Fecere Titus Sulpicius Atticus Tiro Sulpicio
Asiatico Fratri Et Sulpiciæ Primillæ Matri
Bruttia Quinti Libertæ Hygia Sibi Et Bruttia
Quinti Libertæ Graphidi Filia.*

Quonam vero casu, aut contractu *Bruttia* cum *Sulpicio Attico* de sepulchro simul erigendo, aut de inscriptione

una simul incidenda convenerit, penitus occultum. Evanesceret difficultas, si *Bruttia Titi*, non *Quinti Liberta* diceretur: at certum est, eam non a *Tito Sulpicio*, sed a *Quinto Bruttio* libertate donatam.

Hygia, ὑγία, *salus*. *Graphis* a γράφω, *scribo*, aut *pingo*.

LXXXIX.

*Titus Cassius Lucii Filius Licinus Sibi Et Lucio Cassio
Lucii Filio Capitoni Mantia Lucii Filiae Tertiae Matri
Lucio Cassio Lucii Filio Ruso Fratri Cassiae Lucii
Filiae Maxumae Sorori Vettulejae Lucii Filiae Maxumae
Testamento Fieri Jussit.*

Titus Cassius Titi Libertus Italicus Sevir Fieri Curavit.

T*ertia* hoc in loco merum cognomen dicere malumus, quam ad numerum uxorum *Titi Cassii Licini* referre, uti nonnullis placet, quasi subintelligendam sit *Tertiae Uxori Lucii Cassii Licini Patris*. Nam juvat potius in eorum sententiam ire, qui hæc feminarum cognomina *Prima*, *Secunda*, *Tertia* &c. ortum habuisse a parentibus existimant, qui natarum suarum ita ætatem distinguerent; quod a numero ductum cognomen verosimile est etiam post nuptias ab iisdem retentum.

Mantia Lucii Filiae, i. e. *Filiae Lucii Mantii*, non *Lucii Cassii*, nisi fortassis illius fuisset adoptiva filia.

Vettulejae, quum non sit additum sorori, hæc videtur privigna esse *Titi Cassii Licini* ex alia uxore *Lucii Cassii Capitonis*.

Italicus Libertus Seviratum gessit, quod Libertis facile concessum in Coloniis, ex crebris certi sumus inscriptionibus; & ex *testamento* hujus tumuli curam egit.

CONFIDENTIAL

11 - 1912

CONFIDENTIAL

1912

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

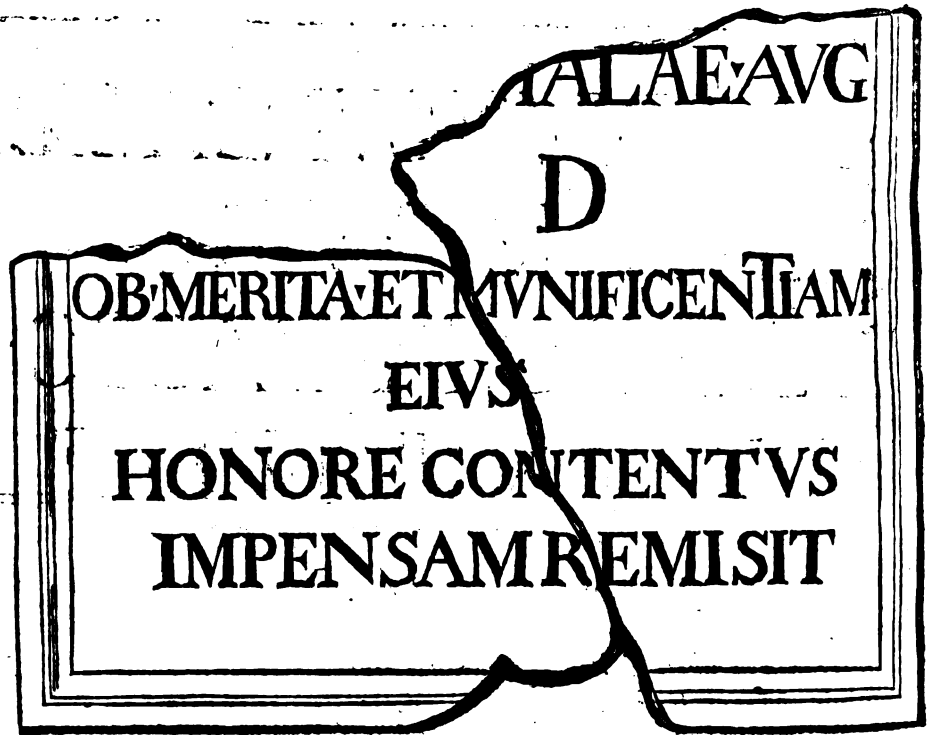
CONFIDENTIAL

NIA·P·F·SECVNDA·SIBI
 Q·LIVIO·M·F·VIRO
 DRNELIO·P·F·BASSO·F
 L·F·SECVNDINO·F

Ita supplendum, & legendum.

*Mettania Publii Filia Secunda Sibi Et Quinto
 Livio Marci Filio Viro Et Cornelio Publii Filio
 Basso Filio Et . . . Publii Filio Secundino Filio.*

Cornelius Bassus, & Secundinus filii sunt Mettaniae
 Secundae, quos ex alio marito suscepit, ut ex nomi-
 nibus patet, adeoque & vocem *Filio* utrique non inutili-
 ter addidit, nempe filio suo ex *Publio*, aut ex *Lucio*, si
 in ultimo versu *L.* non *P.* legamus. Nam si *Secundinus*
 non *Publii*, non *Quinti*, sed *Lucii* filius est, *Mettania*
Secunda tres viros habuit, *Publium Cornelium*, *Lucium* . . .
 & *Quintum Livium*.

SUspicabamur legendum Imperatori *Cæsari Antonino Caracallæ Augusto*, at longe commodius videtur legere

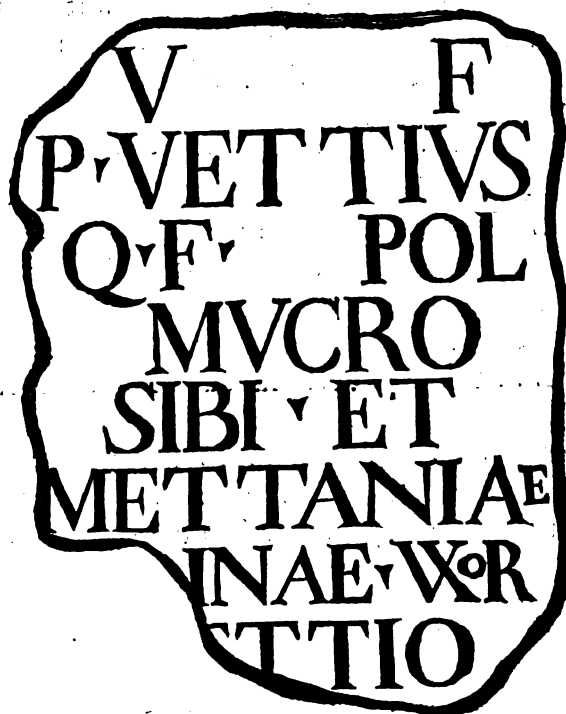
..... *Abalæ Augustali*

*Decreto Decurionum Ob Merita Et Munificentiam
Ejus Honore Contentus Impensam Remisit.*

Huic *Augustali Abalæ*, cujus prænomen, & nomen interiiit, optime de Colonia merito, & in Colonos munificentissimo Statuam, aut aliud monumentum decrevere Decuriones. At ille honorem decretum sibi acceptum esse fassus est, pecunia vero sua, non publica fieri voluit. Ita accipienda hæc formula, non ut a nonnullis accipitur, *honore oblato gavisus*, illum tamen recusavit, volens publicis

blicis sumtibus parcere. Variis in Gruterianis inscriptionibus id occurrit: in omnibus, ni fallimur, privatis de personis agitur, quibus aut Colonia, aut Municipium, aut aliquod, aut plura simul Collegia, ob merita in Rempublicam, Statuam, aut alium honorem decrevere. Duo itaque distinguenda sunt, *Honos publicus* a Magistratu decretus, & *pecunia ab arario publica* in id erogata. *Honor* accipiebatur, *pecunia* restituebatur. Itaque si decreta fuit isti *Abala* Statua in loco publico ponenda, ille tantum honorem non detrectavit, at opus fieri pecunia sua voluit. Nec enim decorum fuisset, nec permissum, si quispiam sua auctoritate, suoque sumtu sibi publico in loco Statuam posuisset. At, vero laudabile, & pulchrum erat, quoties simulacrum publica auctoritate decretum, privato sumtu illius poneretur, cui honos fieret, seu impendium in id factum remitteretur, seu redderetur arario. Ita penes Gruterum legitur, (a) *Honore consentus impensa sua* (a) cccxc. a. posuit.

*Ita supplendum : Vivens Fecit Publius
Vettius Quinti Filius Pollia (Tribu)
Mucro Sibi Et Mettania Secundina Uxori
Et Publio Vettio Filio Suo .*

HÆc mutila inscriptio corrupta insuper bis legitur
in Muratoriano Thesauro pag. DCCLVII, &
MCCCXCIX.

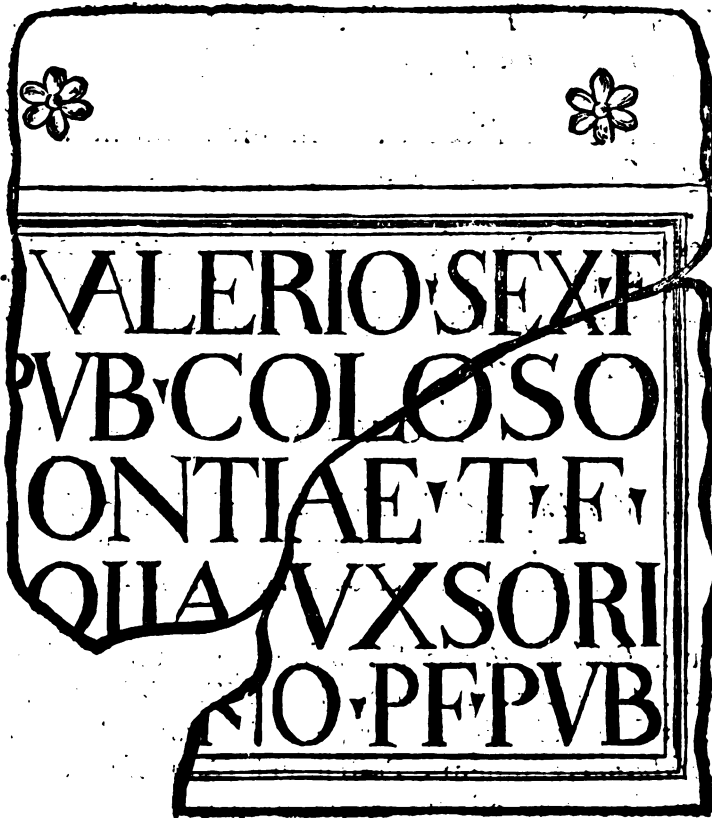
AB TI CLAV
EA CLASSICA VA
ORTAMICORVM
SPITIVM CVM LEGV
VLA ARGENT AE

*Ab Tito Claudio Corona Aurea Classica
Vallari . . . (donato) Hortatu Amicorum
Hospitium Cum Legione Quinta . . .
Tabula Argentea Aerea.*

A Liquorum verborum litteræ suppleri possunt, at integer sensus explicari non potest. Agitur profecto de aliquo insigni Viro, militiæ, demique clarò, qui sub *Tito Claudio Tiberio* stipendia meruit, eique, & *Legioni Quintæ* præbuit *Hospitium*. Donatus fuit ob virtutem militarem *Corona Aurea, Classica, Vallari*; & præterea *Hospitio* receptus Princeps multa fortassis illi concessit jura, privilegia, immunitates, & alia hujusmodi, quæ duabus *tabulis*, una *argentea*, altera *aerea* fuerunt incisa.

*Tiro Custio Rufi Filio Stellarina (Tribu)
 Seviro Augustali Cusia Rufi Filia
 Polla Soror Pecunia Sua Fecit.*

P Auta defunt huic marmoris ita supplenda sunt.

Publio Valerio Sexti Filio Publilia (Tribu)

Coloso Pontia Tiri Filia Polla Uxori Valerio

Publii Filio Publilia (Tribu)

*Vivens (Sibi Tumulum Fecit) Caji Coruncanius
Caji Libertus Palatina (Tribu) Hilarus.*

Hilarus a Græco Ἰλαρος, nomen proprium istius *Liberti*, qui *Caji Coruncanii* nomina, & *Tribum* a Patrono accepit.

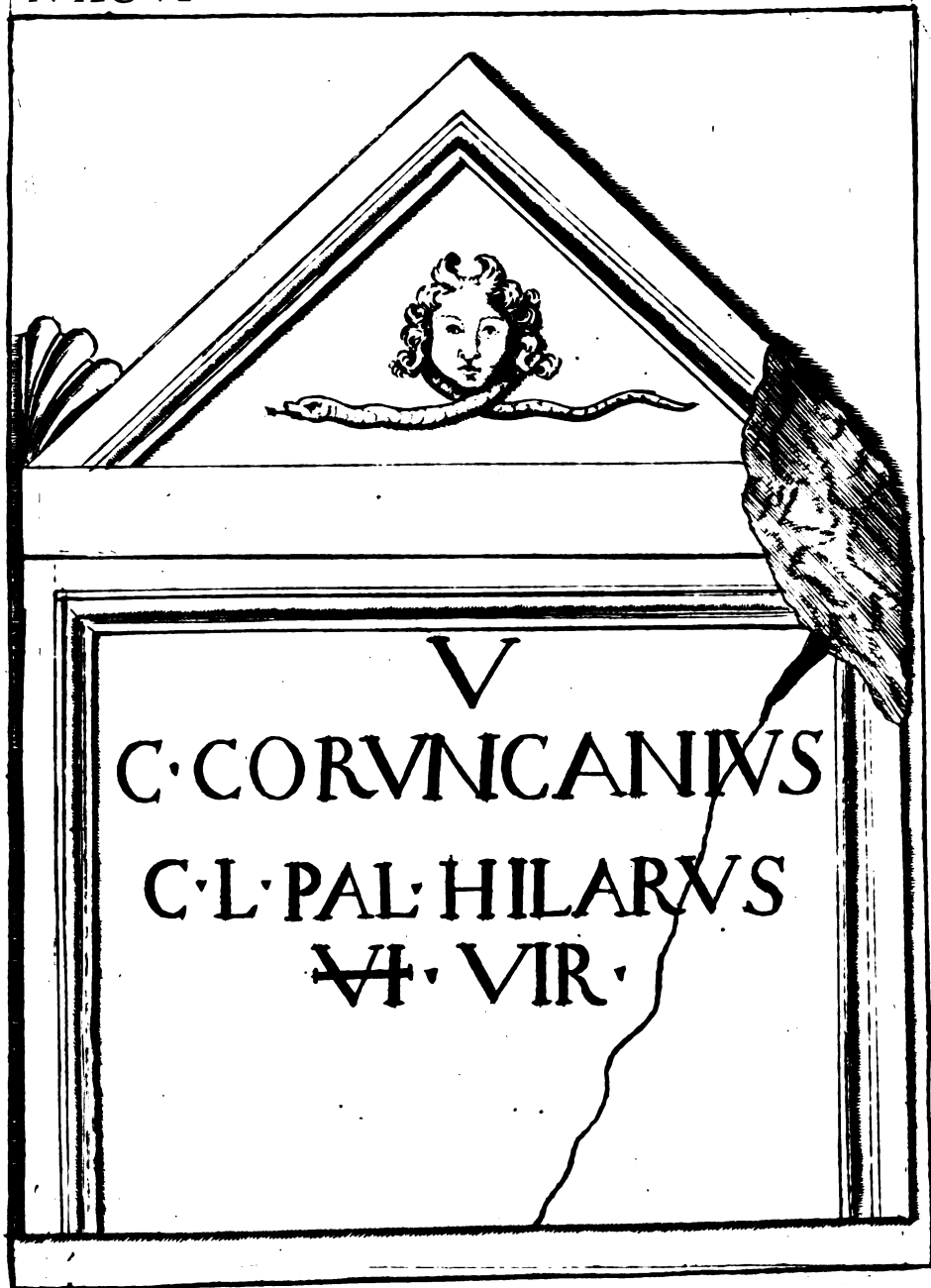
Serpens capiti Medusæ circumvolutus æternum tempus significat, & illud, quod Catullus ait; *demortuis, noctem unam perpetuam esse dormiendam*: unde illud etiam *Horatii*, *urget perpetuus lethi sopor*.

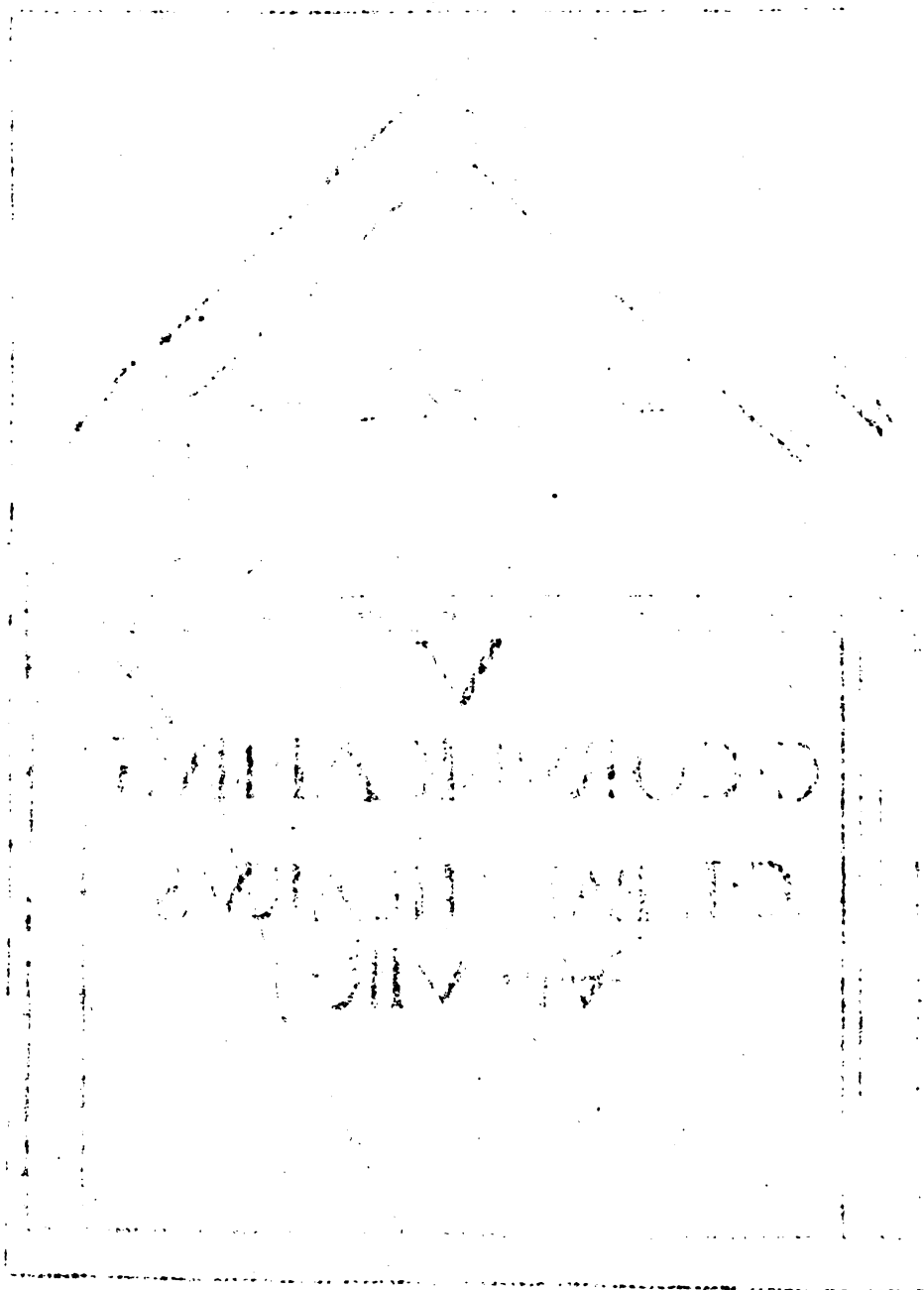
X C V I I.

*Diis Manibus Publii Arrii Secundini Decurialis
aut Seviralis aut Duumviralis Taurini
Et Duumviri vel Seviri Eporedia.*

Quam *Publius Arrius Secundinus* primum aut *Decurio*, aut *Duumvir*, aut *Sevir* fuerit *Taurini*, *Decurialis*, aut *Duumviralis* dicitur, ut *Consulares* Romæ dicti, qui *Consulatum* gessissent. Postea vel *Duumvir*, vel *Sevir* fuit *Eporedia*. Nec est, cur miremur utrobique similes Municipales honores obtinuisse, nam & in *Pingonianis* *Marmoribus*, quæ afferentur ad calcem istorum, legitur quidam *Publius Metellus Decurio*, & *Quæstor Taurini*, & idem *Decurio*, & *Duumvir Eporedia*.

Eporedia clarissima, & antiqua Urbs *Salassorum* caput, ubi multa supersunt suo tempore in lucem nostra opera proditura *Antiquitatis* vestigia.

THE
JOURNAL OF
THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME 10
PART 1
1880

*Cornelia Marci Libertate Juvenalis
Testamento Fieri Jussit.*

INteger lapis merum *Liberta* nomen exhibet, ac quodam
Marco Cornelio libertate donatæ.

*M & F A. Claudia Titi Liberta Januaria Sibi
Et Tito Claudio Titi Liberto Sotericho Marito Optimo.*

HI duo coniuges *Januaria*, & *Soterichus* (a Græco *σωτήρ*, quasi *incommoditatem adprecans*) a *Tito Claudio* patrono, altera nomen tantum, alter prænomen, & nomen acceperet. Prior obiit vir: superstes uxor sibi, & marito tumulum fecit, recepta inter coniuges consuetudine, ut qui altero defuncto superstes esset, utriusque commune sepulchrum curaret.

V F
 C·LEVCONIVS·Q·VR·VELOX
 DEC·II·VIR·COMINIAE·PATERN
 AE·V·XORI·LEVCONIAE·ALPINA
 E·FIL·MEAE·PIAE·D·M·

*Vivens Fecit Cajus Leuconius Quirina (Tribu)
 Velox Decurio Duumvir Comitia Paterna Uxor
 Leuconia Alpina Filia Meae Pia De Meo.*

L*euconius* a Græco λευκός, quasi dixeris *Albinus*.
Decuriones in Municipiis similes, ac *Senatores* in Urbe;
 & *Duumviri* pari ac *Consules* dignitate fuerunt, adeoque,
 quod frequentér legimus, D.D. *Decreto Decurionum* respon-
 det *Senatusconsulto*, ut alibi dictum.

D. M. *De Meo*, ut D. S. *De Suo*, & D. S. P. *De Sua*
Pecunia omnino interpretandum.

D · M
 VENNO
 NIVENE
 RIANI
 CORNE
 LIA · VE
 RA · CON
 IUGI CA
 RISSIMO

Diis Manibus

Vennoni Veneriani-Cornelia

Vera-Coniugi-Carissimo.

V *Ennonios, aut Vinnonios*
 alios habemus in nostris
 Marmoribus.

THE
OFFICIAL
RECORDS
OF THE
UNITED STATES
DEPARTMENT OF
THE INTERIOR
BUREAU OF
LANDS

V ♡ F
LANTISTIVS
ZOSIMVS·SIBI ET
ANTISTIAE
CHRYSEIDI
CONIVG·KARISS
ET SEPTICIO ♡
ADIVTORI PAPAT
OPTIMO

*Vivens Fecit Lucius Antistius Sibi Et Antistiae
Chryseidi Coniugi Carissimæ Et Septicio
Adiutori Papati Optimo.*

Hic *Lucius Antistius*, dum adhuc viveret, ut multi consueverunt, sibi tumulum fecit. Duxerat ille *Chryseidem* servam suam in libertatem assertam, adeoque *Antistiam* vocatam. Sepulchrum ergo commune voluit sibi, & uxori suæ, & *Septicio* cognomento *Adiutori*, *Suo Papati*, hoc est *Nutricio Patri*, seu *Educatori*. *Adiutor* est aliquando nomen officii, ut ex variis inscriptionibus penes Gruterum certum est. *Pappus*, sive *Papas*, seu *Pappas*, vocabulum est puerorum balbutientium, quo educatores suos compellant: nullus itaque eo verbo gradus sanguinis, sed merum *nutricii Patris* officium designatur. Itaque *Juvenalis Satyra* sexta.

*Mordeat ante aliquis quidquid porrexerit illa,
Quæ peperit; timidus prægustet pocula Pappas.*

At vero in eo Glossario, quod *Isidori* nomine circumfertur, *Pappas*, *Pædagogus*, qui sequitur pueros, dicitur. Utcumque sit, *Antistius Septicium Adiutorem* suum, aut *Pædagogum*, aut *Nutricium* tanto in honore habuit, ut eum tamquam parentem suum in eundem sibi paratum tumulum inferri voluerit. Qua in re ostendit, quanti faciendus sit vel ille, qui nostræ teneræ ætatis curam gesserit, vel ille, qui primis disciplinis rude nostrum ingenium excoluerit. Quamquam olim *Pædagogi* inter servos numerarentur, attamen multo in honore habiti, eorumque memoria superest penes *Ælium Spartianum* in *Adriano*, in hac inscriptione, quam in suis adnotationibus *Causaubonus* affert (a).

(a) DLXXV.
6. & 12. MCXL.
8. & 9.

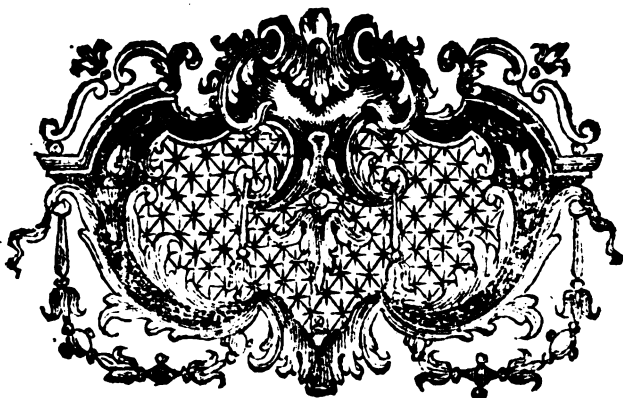
T . FLAVIO : AVC . LIB .

GANVMEDI . PÆDAGOGO

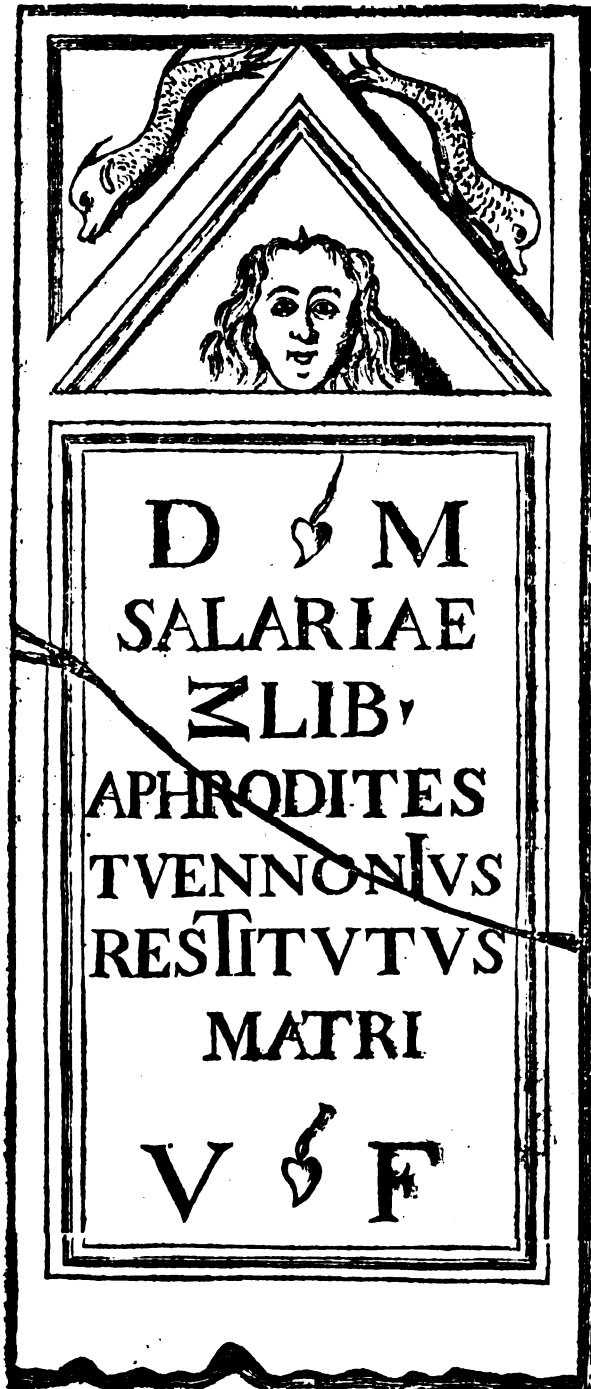
PVERORVM . CÆS . N .

Parem etiam in *Nutricios*, seu *Nutritores* pietatem observatam ab alumnis nonnullæ inscriptiones Gruterianæ testantur, (b) & vicissim etiam puerorum, seu alumnorum morte sublatoꝝ desiderium in funereis titulis sæpe significant *Nutritores*, seu *Nutricii*, seu *Tatæ*, nam & hoc nomine compellati; hinc apud Fabretum (c) *Lucio Flavio Evbodus Pater*, & *Phæbus Tata tumulum fecerunt*; *Alexandro Marinus Pater fecit* & *Anthus Tata*.

(b) DXCIII. 8.
DCIII. 5.
XVIII. 10.
DXCII. 9.
V. alumn. in
indic. affect.
(c) Cl. 3. n. 51.
& 52.

CIII.

Diis Manibus

Salariae Caji

Libertæ Aphrodites

Tuennonius Resti-

tutus Matri Voluit

Fieri.

N 2

Caput

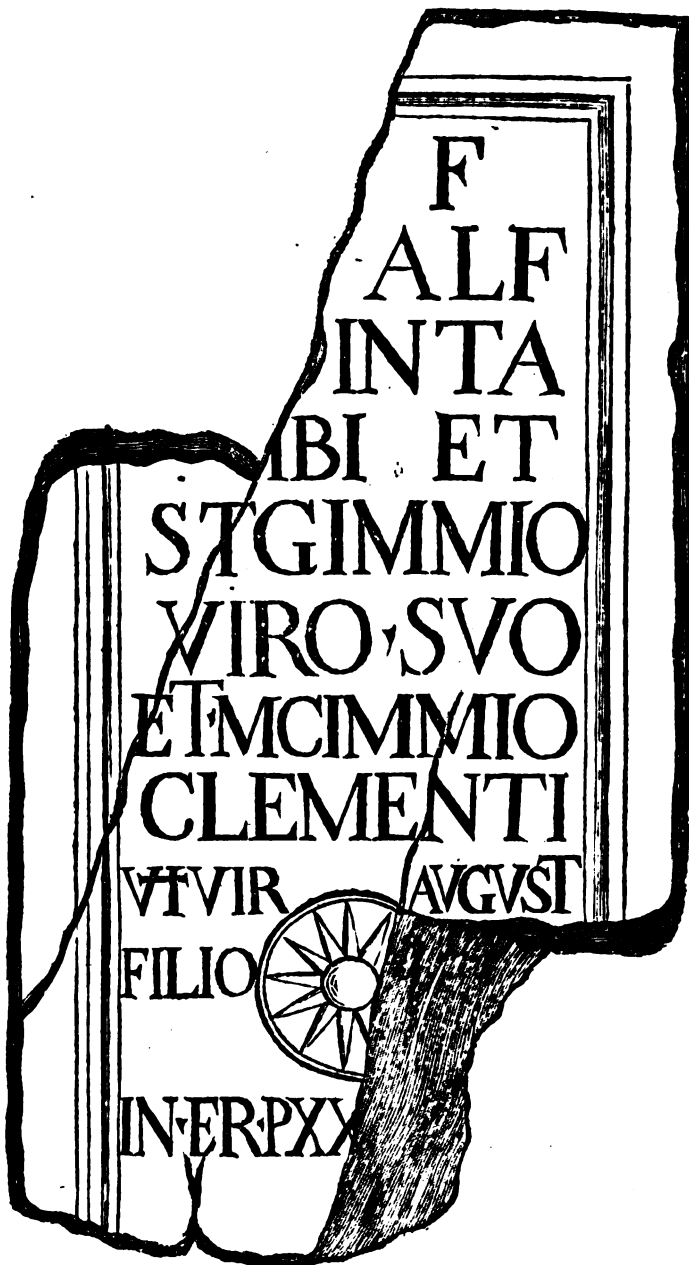
(a) *Hist. anim.*
lib. XII. cap. VI.

CApud Medusæ solitum insculpi tumulis, novum non est. Delphinos quoque varii habent nostri, & alii funerei lapides. Cujus rei ratio nobis ab historia naturali suppeditatur. Nam Delphinus, si Æliano, & Oppiano credimus, ut hominem diligit viventem, ita nec mortuum attingit. Quis ignorat aut Arionis fabulam, aut pueri a Delphino amati historiam, de qua tam multa & Oppianus, & Plinius Junior in Epistolis? At non mirabitur Delphinus in tumulis pictos, qui legerit insuper apud Ælianum (a) hoc genus piscium curam habere sui generis cadaverum, eaque in summam aquam elata magno comitatu stipare, ne ab aliis piscibus devorentur, cavere, & ad litus impellere, ibique hominibus ad pium officium accurrentibus tumultanda relinquere. Quo in loco Ælianus in eorum crudelitatem invehitur, qui insepultum hominem sine causa abjiciunt, aut inhumatum esse patiuntur; eosque admonet, ut a Delphinis pietatem discant.

In inscriptione Sigla illa Σ LIB. quamquam alii *Conliberta* interpretentur, magis tamen consentaneum visum est *Caji Libertæ* interpretari.

Aphrodite (ἀφροδίτη) Græcis *Venus* ipsa est. Græcissant, ut alibi diximus, in nominibus nostræ mulierculæ *Eutocia*, *Delphis*, *Musa*, *Minerva*, *Tyche*, *Aphrodite* &c.

Vivens

*Vivens Fecit . . . A. Lucii Filia Quinta
Sibi Et Statio Cimmio Viro Suo Et Marco
Gimmio Clementi Seviro Augustali Filio
In Fronte Pedes Viginti*

Hic lapis anno MCCXL. prodiit in lucem, dum recens extracti Regii Theatri fundamenta jacerentur. *Gimmii* nomen Celticum porro est, & Romanis omnibus Fastis ignotum.

Mater ob *Filium* sibi morte raptum de fortunæ acerbitate conquerens, rotam in ima parte lapidis sculptam voluit, ut locum teneret querimoniarum, quæ post hujusmodi funereos titulos sæpe legimus.

C V.

Qui sequitur lapis, adhuc extat in Claustro Carmelitānorum Cœnobii ad Portam Secusinam.

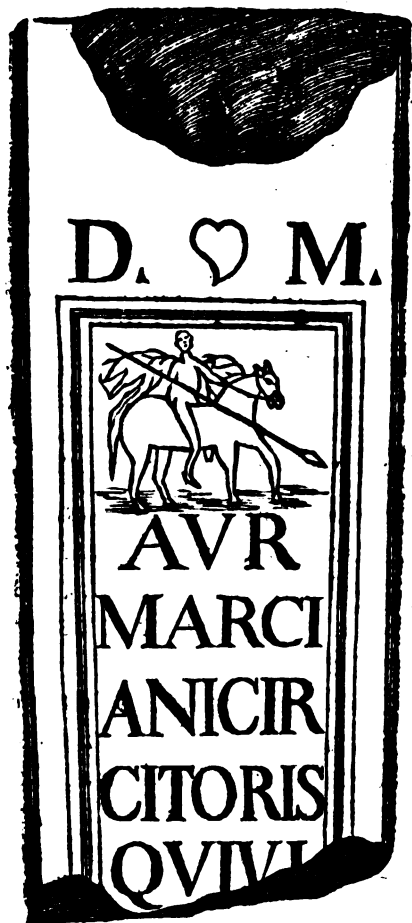
MAGIÆ . VERÆ . QVÆ . VIXIT
ANNOS . DECEM . ET . OCTO
DIES . TRES . LVCILLIA . VALERIA
FILIÆ . AMATISSIMÆ .

Ut legamus *Filia Amatissima*, non *Filia Amatiissima*; quamquam in lapide litteræ *E* vestigia evanuerint. Suadet ætas *Magiæ Vgræ*, quæ duodevicesimo anno mortua filiam adultam habere non potuit.

C V L

Sequitur lapis ad Portam Palatinam paucos ante annos erutus, & ad Regium Athenæum translatus.

Graphio insculptam, seu scalp pro figuram equestrem vides cum hasta oblonga terram versus directâ.

Diis Manibus

Aurelii Marciani Circitoris

Qui Vixit . . .

Circitor nomen est varium, ad multa officia & Cîvilia, & Militaria significanda usurpatum. Dicitur *Circitor*, aut *Circuitor*, aut *Circumitor*, quicumque aliquod ob negotium circumit.

Si

Si militiam spectes, *Circitores* dicuntur ii, qui vigilias circumeunt, ut ex Vegetio constat, quod munus & per vices a *Centurionibus* obiri potuit tam in munito Oppido, quam in castris, & aliquando etiam ab uno, eodemque semper, ac perpetuo *Circitore*.

Ministri etiam Urbani Magistratus fuere *Circitores*, qui jussu *Triumvirorum* nocturnorum totam Urbem de nocte circumibant, ut fures, aut nebulones, aut seditiosos cives compescerent. De his in Priapejis.

*Quid mecum tibi Circitor moleste?
Ad me quid prohibes venire furem?
Accedat sine*

Circitores etiam dicuntur aptissime ii, qui vicos omnes Urbis obeunt, merces a popello emi solitas, & vilia scruta, & obsoletas vestes circumferentes, & vehumdantes. Hinc in Pandectis lib. XIV. titulo III. de institoria actione Lege V. Ulpianus. *Sed etiam eos institores dicendos placuit, quibus vestiarii, vel linthearii dant vestem circumferendam, & distrabendam, quos vulgo Circitores appellamus.*

Circitores etiam dictos suspicamur eos, qui *agentes in rebus* dicuntur crebro in Codice, qui nimirum edicta, aut mandata Imperatoris circumferebant, aut varia ejus negotia singulas obeuntis provincias extricabant.

At iste *Aurelius Marcianus Circitor* ne dictus cognomento, casu, vel arbitrio, an potius officio? Officio potius, & quidem *Circitorem* fuisse militarem opinamur ex equestri effigie hastam ferente, quamquam de militia nihil in inscriptione habeatur. Etsi vero merum esse cognomen potest, cum tertium tantum sit nomen; attamen sicuti superius *Aurelius Maximinus*, & *Aurelius Crescentianus* milites duo nomina tantum habent, deinde gradus militiæ additur, ita etiam *Aurelium Marcianum* militarem fuisse *Circitorem* pro certo habemus.

Duas ultimas inscriptiones primus observavit Clarissimus Dominus Thomas Tataneus, Antiquitatis, & omnis politioris Litteraturæ amantissimus, qui doctas aliquot in Marmora Taurinensia animadversiones nobis ultro communicavit. Idem nobis memoriam præclaræ inscriptionis servavit, quæ mox periit, erutæ ad Portam Palatinam, anno MDCXXX. mense Decembri.

En illius verba in suis, quas nobis gratificatus est, schedis. *Memini ibi inscriptionem inventam, in qua quidam cognomento Hyginus Herculi Scyphum se dare, vel dicare ex voto profitebatur. Eam quam exscripsissem, mihi tamen postea evanuit, nec lapidem ipsum invenire, data etiam opera, postea licuit. Servo tamen adhuc figulini illius Scypbi pedem, in quo nomen figuli habetur L. GELLI. ; diversum ut memini ab illius nomine, qui dicaverat. Animadvertit Philander in notis ad Caput 3. lib. 2. Vitruvii moris fuisse, ut insigniores figuli nomen suum adderent, quod & in Palatinis, aliisque monumentis Romæ se observasse tradit. Est autem Scyphus vasis potorii genus in sacris Herculis usurpatum, ut ex Virgilii libro VIII. Æneidæ novimus: Et facit implevit dextram Scyphus; in quæ verba Macrobius Saturn. lib. 21. cap. 4. „ Scyphus Herculis poculum est; ita ut Liberi Parris „ cantharus. Herculem vero fiores veteres non sine causa cum „ poculo fecerunt, & nonnunquam quassabundum, & ebrunt, „ sed etiam quod antiqua historia est Herculem poculo, tam „ quam navigio utentem, immensa maria transisse . . . Ego „ tamen arbitror non poculo Herculem maria transvectum, sed „ navigio, qui Scypio nomen fuit.*

Scyphus Herculi dicatus nobis in memoriam revocat præclaram inscriptionem, quam, quum in omnibus syllogis depravatam legerimus, tandem Augustæ Prætoris saxum ipsum intuentes, stribligine quadam a quadratario commissa deformatam, ceterum intellectu facilem deprehendimus, & heic ponimus.

Tom. II.

O

IOVI

IOVI IUNONI MINER
ANTONIA M. L. IBO
APHRODISIA SCIP
HOS II VENEREM
SPECVLVM DO
NVM DEDIT

Idem est. *Jovi Junoni Minervæ Antonia Marci
Liberta Ibo Aphrodisia Sciphos Duos Venerem
(Veneri) Speculum Donum Dedit.*

Quos hæcenus edidimus lapides, ii omnes, uno alterove excepto, in Regii Taurinensis Athenæi porticibus collocati sunt, & omnium obtutibus obversantur.

Sequuntur Pingoniana Inscriptioes a mendis, quibus scatebant, qua fieri potuit diligentia, emendatæ, & animadversionibus illustratæ.

Quamquam vero Pingoniana verba barbariem nonnunquam redolent, ea tamen, quibus nonnullorum lapidum cælata Opera describit, immutare piaculum ducimus, ut a lectoribus ea, quæ ille vidit, ex verbis, quibus ipse usus est, tutius percipiantur.

APPEN.

A P P E N D I X ¹⁰⁷

C V I I I.

In facie Ædium nostrarum ingens marmor, quo sculpta Dei effigies imberbis scutum tenentis cum fulmine, duobus hincinde ad montium radices sedentibus. Hæc inscriptio *Ping.*

IVPPITER CVSTOS AVGVSTÆ TAVRINORVM.

De hac meminimus in prima Dissertatione primæ Partis Marmorum Taurinensium pag. 2.

C I X.

In Vineæ Alexandri Serræ Pictoris extra Urbem marmore fracto.

C. A L.

SEXTI LVCR.

A P O L L I N I

I B. A V G. T A V R

V I. V I R. E P O R.

V. T. F. I.

Alios, qui aut iisdem, aut diversis Magistratibus functi sint, tum *Taurini*, tum *Eporediæ* in aliis etiam inscriptionibus vidimus, ut in ea, quam Donius edidit. Cl. v. n. 69. pag. 179.

C X.

In domo Maiorum in Basi Turris.

P. R V T I L I V S

A V G. T A V R I N O R V M

P R O C O N S V L.

Q 2

Quum

Quum *Proconsules* nullos *Coloniarum* in *saxis*, quæ videre licuit, observaverimus, de veritate hujus inscriptionis dubitamus, aut potius eam corruptam, & PROC. in marmore tantum exculptam; ab eo vero, qui exscripsit PROCONSVL factum, & notam perperam explanaram.

C X I.

In *Ædibus nostris*, marmore, quo *Stella crinita* in medio cujusdam quadri, intra vero quadrum, sed in extremo fractum, hæc inscriptio.

C. IVL. CÆSAR. C. F.
D E G A L L E I S
T A L L O B R O G I B
..... P H A V I T

Hanc quoque aut spuriam, aut corruptam prorsus ducimus. Emendare vero, & interpretari qui velit, ille nobis erit *Magnus Apollo*.

C X I I.

In facie *Ædium nostrarum* marmore prægrandi, quo *Hippocentaurus* sculptus, sed dimidiato lapide, hos inscriptum.

CHIRONI. SATVR. F. HYPOCENT . . .
T. CLAVD. CÆS. LVDIS SECVL . . .

Cl. Muratorius in hanc inscriptionem, *supposititium*, inquit, factum se suspicer, aut credam, nemo mihi succenseat; nos tamen vix tanti Viri auctoritate adducimur, ut eam prorsum explodamus. *Ludos seculares a Tiberio Claudio* celebratos anno DCCC. Urbis, XLVH. ætæ vulgaris, nemo ignorat. *Hippocentaurum* vero *Claudio* tempore melle conditum ex *Ægypto* allatum vidisse se scribit *Plinius*. Numquid hoc

hoc Imperatorem movit, ut voto aliquo prodigium procuraret? Hæc in causa sunt, cur hæreamus, nihil certi de hujus inscriptionis veritate, vel falsitate statuentes.

C X I I I.

In angulo anteriore eorum Ædium ingenti marmore, quo vir equitans jubeatis ad modum, inferius vero mensura est, sive modius duabus manibus apprehensus, radio superaddito. Hinc inde stant columnæ, supra vero inscriptio.

T. VETIVS
POL. ÆDILIS
VETIA T. F. SECUNDA
VXOR FECIT.

Hoc est *Titus Vetius Polla* (ex Tribu) *Ædilis* (heic situs est) *Vetia Titi filia Secunda uxor fecit* tumulum. Alios etiam *Vetios*, seu *Vettios* habemus in nostris faxis.

C X I V.

Præ foribus Ædium alio marmore, Ceroa fugiens sculpta, quam Lupus profecquitur, lapide in summitate fracto.

APONLÆ L. L. MODESTÆ
M A T R I
ACVTO. L. APONLÆ SER
P A T R I . . .

Hanc inscriptionem superius retulimus in duo fragmenta distractam, nimirum numero **LXXL & LXXXI**. Si utrumque fragmentum simul coniungas, exiguum saxi partem periisse animadverteres, & inscriptionem eandem esse, quam habet Pingonius.

C X V.

Alio ingenti marmore quadrata forma expressum in coronide caput Ifidis, hac inscriptione magnis litteris.

I S I D I
T. MINVCONIVS
ALEXANDER
V. S. L. D. D. D.

Votum Solvit Locus Datus Decreto Decurionum.

Ibidem marmore co'umnis striatis elegantissimo, cui caput Medusæ superimminet, Delphini hinc inde, & inter florum fasciculos avicula rostro converso.

V. F.
L. VENNONIVS
> L. ONESIMVS
VI. VIR. AVG. SIBI. ET
. *desunt cætera.*

Onesimum alium habemus, nomen est ab *ômu* deductum, *opitulatorem*, aut *utilem* significat.

Ibidem marmore quadrato effracta.

PETRONIÆ
M. FIL
MARCELLINA
T. F. C.

CXVIII.

Ibidem.

T. ÆBVTIVS T. L.

G L A V C V S

L. ÆBVTIVS L. F.

S C A V R V S

CXIX.

In fronte alterius portæ.

A N N I O

M. F.

S E N E C Æ

De altero *Seneca* meminit inscriptio a nobis superius relata.

CXX.

In ipsa area ex ordine. Hæc nova inscriptio marmore pellucido Cupidinibus, & Veneræ vetustissimis jacentibus.

HOSPES TE QVID AVORTIS

A D V O R T I T O

EN ADELPHI FVERE CVPIDINES

CRESCEBANT. FLAMMIS OMNIA DEVASTAB

M IN MATREM DVM ET SÆVIVNT S

VENERIS. AMORVMQVE HEIC FACTA INTERNECIO

HEIC EXTINGTÆ FACES. TRIBVSQ. POS. TVMVLVS

AT PRO AMORIBVS. INNATÆ HEIC AMICITLÆ

QVAS MATER ALIT CASTIMONIA

Ô VOSVRAM OPTVMAM

BENE VTITOR. HOSPES. VIVITO. ET VALETO

Litteræ

Litteræ M. S. *Manibus Sacrum* significant. Totam tamen inscriptionem aut prorsus apocrypham, aut innumeris scatentem mendis fateri cogimur; prorsum tamen omittere, ut alias nonnullas omnino spurias noluimus.

C X X I.

Ibidem alterum marmor litteris antiquissimis inscriptum.

C. M I N N I O

R V F I. F. III. V I R

C A E N O N I A P O L L A

M A T E R. F I L I O. V. F

C X X I I.

Ibidem ex ordine sub capite adolescentis marmoreo.

COELIO. A. L. EBONIS T. F.

S T E L. N I G R O

P A T R I

FADIAE T. L. AVGVSTAE MATRI

COELIO P. F. NIGRINO. FRATRI

COELLAE. P. F. POLLAE. SORORI

L. COELIVS. P. F. IVSTVS

V. F.

In primo versu lege EBONI, littera S abjecta, qua sine tota inscriptio facillima intellectu est, illa retenta multum obscura.

CXXIII.

CXXIII.

Ibidem marmore elegantissimo, glandibus, & foliis quercinis ornato, & tympano circulato, cui imminet caput Dei cujusdam.

T. M O M I N V S
M. F. P O L
T E R T I V S
V E T E R A N V S
T. M O N. T. F.
P O L. M A X I M O
P O N T I Æ . C. L.
H O S P I T A E. V X S O R I
T. F. I.

IN F. P. XXX. IN A. P. XX.

Titus Mominus Marci Filius Pollia Tribu Tertius cognomento, Veteranus miles Tito Momino Titi Filio Pollia Tribu Filio nempe suo. Pontia Caji Liberta Hospita Uxori Testamento Fieri Jussit: In Fronte Pedes Triginta: In Agro Pedes Viginti.

CXXIV.

Alio marmore, cui caput juvenis superpositum.

D. M.
Q. R V B R I V S
C R E S C E N S
P V B L I A E
M A C T O R I A E
C O N I V G I

Tom. II.

P.

Pro

Pro nomine usurpatum heic vides prænomen *Publia*, sicuti *Publii* in hac alia inscriptione Gruteri pag. MCXLVI. n. 12.

D. M.
P O L I T I C I
P V B L I I
P O S V E R V N T
C A L L I S T R A T
F R A T E R E T
V I C T O R I A C O N I V X

B. M.

C X X V.

Alio prægrandi marmore elegantissimo, sed litteris admodum corrofis, ubi sub arcu, quem duæ larvæ, una barbatus Satyrus, altera videntem Bacchum refert, Tauri immolatio expressa tribus astantibus Viris, uno cornua Tauri tenente, altero securim ad ictum parante, tertio intermedio: subtus vero columna sunt frondeæ cum suis epistylis elegantissimæ. Hæc ex inscriptione legi possunt.

T. M A R C I O T. L.
QVI EAM REI PRIVATAE CVRAM
A D H I B V I T

Cætera vetustate oblitterata: A tergo vero marmoris corrofis admodum litteris epigramma huiusmodi.

TE LAPIS OBTESTOR LEVITER SUPER OSSA RESERVA
NE NOSTRO DOLEAT CONDITIUS OFFICIO

R E C E P T A

L

Mendum omnino est in voce RESERVA, pro qua facile reponeremus RESIDAS.

CXXVI.

CXXVI.

Alio marmore ex ordine

D. M.

COELIAE. SEVE
 RINAE QVAE
 VIXIT ANN.
 VIII. M. IX. D. VII
 FILIAE DVLCISS
 L. MINDIVS SVPER
 NVS PATER. ET CORNELIA
 SOTERIS

*Asciae forma sculpta. Obscurum ænigma hæc Ascia, ut
 formula sub Ascia dedicatum, de qua inter maximi nomi-
 nis Antiquarios multa sollicitudine disputatum.*

CXXVII.

In porticu Ædium marmore rupto, ubi Statua veterani Militis.

P. ARIMAEI NICEPHORI
 ANNONON...
 CVM PERMISIT...
 SIC ME SEMPER...
 ET MIHI VITEM DEDERIT...
 VLPIA LEGIONE MISSVS...
 TAM PROBUS PIVSQ. VIXIT...
 QVI GAUDEBANT ORDINAT...
 HI MEI MISERI PARENTES...
 QVOT TIBVRTIVS FVERIT...

*Omifimus additum a Pingonio supplementum, utpote
 nulla satis firma ratione comprobatum.*

P 2

CXXVIII.

CXXVIII.

Ibidem marmore in coronide rosis ornato, mulieris vero caput inclusum.

D. M.

MESTRIAE

HERMAIDIS

MATRIS. ET

I V N I T I A E

MOSCHIDIS

A V I A E

L. R V T I L I A

S E V E R I N A

Græcissant hæ mulieres, ut aliæ pleræque, nominibus
Hermaidis, & Moschidis.

CXXIX.

Ibidem marmore fracto.

VICTORIAE AVG....

IMPERIO NERVAE....

S A T V R N I N V S. L....

Non est sine mendo hoc fragmentum. Nota sequentia
Pingtonii verba.

*Subtus vero Statua est alatae mulieris corollam florum manu dextra ostentantis,
sinistra vexillo quid simile gerens.*

CXXX.

C X X X.

Ibidem alio marmore.

A. CVRTIVS. A. F.

P R I M V S

S E X. V I R. I V N.

Sextumvir Juniorum. Duplex igitur erat in quibusdam Coloniis ordo *Sevirorum Augustalium*, aut duo ipsorum *Augustalium* ordines, *Seniorum* nempe, & *Juniorum*, quod comprobant aliæ inscriptiones a Comite Bagnolo allatæ pag. 28. suæ de *Gente Curtia*, & *Quinti Curtii* ætate disputationis, ad quam lectores remittimus.

C X X X I.

Ibidem alio marmore, cui caput Medusæ inter varia florum ornamenta superiminet columnis elegantibus, subtus viri duo sedentes, quibus quatuor stantes ministrant. Epulum videtur. Hæc in medio inscriptio.

D. M.

S A G I N T I V S

R V F I A E V E R A E

C O N I V G I

C A R I S S I M A E

Q V A E V I X I T A N N I S

Q V A D R A G I N T A

T I T V L V M P O S V I T

CXXXII.

CXXXII.

Alio marmore eleganti.

D. M.

NICIAE F.

DVLCISSI

MI

L. DECIMIVS

CLYTVS

ET MESSIA

FIRMA

POSVERVNT

Clytus a Græco Κλύτος, Clarus, Inclutus.

CXXXIII.

Alio marmore dimidiato. In summitate videtur Apollo imberbis, lacertis pellem, hominis pro trophæo gerens, subque Marsias excoriatus, servus cultrum una manu, alia caput cadaveris tenens, circum in columnæ formam, simiæ, vasa, cochleæ, maritima monstra, & alia ornamenta exsculpta. Hæc vero inscriptio.

ACRONI P....

MEDICO AVG....

CLODIA III....

LAETAE SOR....

C. CLODIVS....

AQVILIANVS....

De quopiam Acrone Medico Agrigentino meminit Plinius lib. 29. cap. I.

CXXXIV.

Alio marmore rosa prægrandi supereminente.

...DEIOTARA...

....IANVARIO VINTIO

....ONIS F. MATER

....ANTE OBITVM

T. C.

CXXXV.

Alio marmore, cui ascia superposita.

D. M.

TI CLAVD

PROCES

THYRSA. VX

A QVILINA

CONIVGI

INCOMPARA

BILI

En iterum *Asciam*, quam idem significare credimus, ac formulam *sub Ascia dedicare*, de qua videantur, quæ Maffejus, Muratorius, Fabrettus, Gutherius, Mazochius, & alii scripserunt.

CXXXVI.

C X X X V I.

Alio marmore semirupto, cui subest torus tabellæ imixtus, & recubans adolescens.

... TERRAS NEC MINVS ET MARIA
 ... IMPVRI AQVAE PADI NEC MINVS ET SAEVI
 ... ITA QVOD OPTAVI MIHI TANDEM PERVENT
 ... PERPETVAM REQVIEM POSCO.

Barbaram sapit ætatem.

CXXXVII.

Alio marmore pectinatis, striatisve columnis, Dorica forma ornato.

V A L E R I A E
 M. F. T E R T I A E
 C. M O N I A N I V S
 C. F. C A M P. V A L E N S
 O P T V M A E M A T R I

Unanimes Posuere.

In tertio versu lege CAM. idest *Camilla Tribu*, non CAMP., ut scripsit Pingonius, qui & duo verba *unanimes posuere* suo Marte importune addidit, pro *Vivens Fecit*.

CXXXVIII.

Alio marmore, in quo capita viri, & uxoris expressa, sed mutilata.

T. G L I T I O V E R O

Tres itaque habemus *Glitios*, *Agricolam*, *Agathopum*; & *Verum* in nostris inscriptionibus, cujus gentis vix ulla occurrit alibi memoria.

CXXXIX.

C X X X I X.

Alio ingenti lapide rupis impolita, cui aquila angues pedibus implicatos devorans, tum duo leones puteo innitentes. Hæc media inscriptio.

M. O C C V S I V S

A. F. L A G A N I V S

S V A E. S V A V I S S. F

T E S T A M E N T O

F I E R I I V S S I T

Sua nomen proprium est filia, alioquin nullum haberet, nisi forte subintelligas Occusia.

In parte inferiori sus est cum capra, globo insultantes, subtus autem vas, cui gemini angues ad potum inflectuntur.

C X L.

In horto pensili ædium plurima fragmenta. Hæc magis integra. Cippus marmoreus, simpulum una ex parte, quo vase aqua, seu vinum minutatim prælibaretur, lanx ex alia, sive discus ad sacrificia, locus statuae basi, & foveolis ornatus. Hæc inscriptio.

D. M.

C. F O T I D I

F O E L I C I S S I M I

V I X . A N . V I I I . D I E S X I I X

A V G V S T A N V S . E T

A E B V T I A . C H A R I S S

F I L I O . P I I S S I M . P A R .

Tom. II.

Q

Fori

Fotidius ἀπό τῆς φωτός, idest a lumine. Nomen patris Augustani sine ullo prænومine, cum filius Cajus appelletur, quod perrarum videtur, adeoque C. litteram (Cajum nempe) suspicamur a Pingonio omissam.

C X L I.

Alio marmore fracto.

V A L E R I V S

V E R I N A E . C . F

K A R I S S I M A E . V I X . A N . X X

D I E S X X . I N C O N N V B . A

M E N S E M O B I I T .

C O N T R A V O T V M

C X L I I.

Alio marmore Crucis signo antiquissimo insigni.

T I T V L V S . P V E L L A E . C L A V D I A E . C . F

V I X I T C O N I V G I O . A N N I S D V O B

E T M E N S . V I . S V B I T O V E R T V N T V R

F O E L I C I A V O T A D V O R V M

E T D E F V N C T A E S T . A N N O R V M X V I

H I C R E Q V I E S C I T I N S O M N O P A C I S

† † †

Nota hoc epigramma Christianorum esse, & seculi ab optimo remotissimi. Ultimus versus Christianorum omnino formulam continet. *Puella* dicitur *Claudia*, quamquam duos

123

duos annos, & dimidium cum marito vixerit, quod mi-
rum iis non videbitur, qui norint puellas etiam vocari
nuperrime nuptas, ætate, & forma florentes.

C X L I I I.

*Alio marmore, quo Venus velum manu tenens, Delphino insidens, inter medios
fructus, hinc inde volitantibus cupidinibus. Sub vero.*

VENERI ERYCINAE V. S. L. M

Insigne profecto fuit hoc monumentum, si Pingonio
fides habenda, tum ob cælatum opus, tum ob inscriptio-
nem. *Venus Erycina*, quæ nimirum in *Erycis* montis ver-
tice celeberrimum in Sicilia Insula habebat Templum, &
magna religione colebatur, ut ex Ciceronis præsertim Di-
vinatione in Verrem facile cognoscitur.

C X L I V.

Alio marmore quadrato.

M E R C V R I O

T. M A T T I V S A T E V R I T I. F

M A G I A C V S

V. S. L. M.

C X L V.

Alio marmore fracto.

. P A L L A D I

. A T T I C A E

. D E D I T I S D D

Egregiæ etiam inscriptionis fragmentum.

Q 2

CXLVI.

CXLVI.

Alio marmore dimidiato.

C. VIBIVS
STELLA
ET. C. FIRMIVS
EX TESTAMEN
LEIBERTATEM. D

Sensus inscriptionis est Vibium Stellam, & Firmium libertate ex Testamento donatos, Patrono suo titulum posuisse.

CXLVII.

Ibidem.

DOMITIO M. F
ST. MARCELLO
CACTIA. VXOR
A. F. PASTOR. M. F
A. F. SECVNDVS
....M. F. DOMITIA
....M. F. PRIMA

Non solum mutila, verum & mendosa videtur hæc inscriptio.

CXLVIII.

CXLVIII.

Alio lapide, cui superimminet caput mulieris inter duos dracones, intermedia corona quibusdam ornata tropheis, tum sequitur inscriptio, inferius thori forma, sex fascibus totidem secures alligatae, sculptae sunt.

L. GOSINIO

L. FILIO. ST

HILARIVS

AVG. VESTIA

M. F. VXSOR

P. COSSIVS

MAXVMVS

P. C.

Est etiam aliquod mendum in hac inscriptione : nam ejus sententia hæc esse deberet. *Lucio Gosinio Lucii Filio Stellatina Tribu, cognomento Hilario, Augustali, Vestia Marci Filia Uxor, & Publius Cossius Maxumus filius Poni Curaverunt.*

CXLIX.

Ibidem lineamentis hinc inde ductis, Astragalo Lesbio supereminente.

A. AEBVTIVS

CORDI LIB. MAINVS

SIBI. ET MESTRIAE

FORTVNATAE

VXOR L. T. F. I

Aulus Aebutius Cordi Libertus, cognomento Mainus Sibi Et Mestriae Fortunatae Uxori Testamento Fieri Jussit. Nota, hunc

hunc *Libertum* nullum neque nomèn , neque prænomen habere cum patrono *Cordo* commune, quod raro contingit.

C L.

In facie domus Alexandri Vignatæ Sangilji (Sancti Ægidii) Domini.

P. CORNELIO

L. F. STEL

DECVRIONI

A. P. IVDICI

DEC. IV

CORNELIA P

FIL. PRISCA T. F. I

Ita interpretamur. *Publio Cornelio Lucii Filio Stellarina Tribu Decurioni Ædilitia Potestate, Judici Decuriæ Quarte Cornelia Publici Filia Prisca Titulum Fieri Jussit. De nota A. P. & de Judicum Decuriis dictum breviter est in inscriptione Marci Vennanii. Quamquam nota AP. Appellationum Judici explicari posset.*

C L I.

In ædibus Cassiani Putei primi Præfidis Senatus, marmore eleganti, quo sculpta lupa gemellos lactans sub ficu Ruminali, Delphini hinc inde complicati, columnæ Corinthiæ frondibus acanthi & calathæ prodeuntibus ornata. Hæc in medio inscriptio.

D. M.

A N T I S T I T A E

> L. DELPHIDIS

TESSER. LIGNAR

S O D A L I C I

M A R M O R A R I O R

In

In secundo versu *Antistia* loco *Antistia* reponere malimus, quia aliam habemus *Antistiam Chryseidem*. Et ita legimus *Antistia Caji*, aut *Caja Libertæ*, cognomento *Delphidis Tesserariæ Lignariæ Sodalicæ Marmorariorum*. At quid huic mulierculæ tesseræ e ligno facienti negotii fuerit cum *Sodalicis Marmorariorum* diversam artem exercentibus minime videmus.

C L I I.

Alio marmore, ubi statua adolescens, circum Delphini.

V. F.

C. P V B L I C I V S

P R I M I G E N

S I B I. E T

T V R R A N I A E

Subintellige aut *Uxori*, aut *Filiæ* &c.

C L I I I.

*Alio marmore, ubi caput Medusæ inter duos Delphinas, & rosarum ornamenta
litteris corrosis.*

V. F.

T. LIVIVS T. LIB.

E T L I V I A E. L E V I N V S

L I F. S T E L L . . .

V E N O N I A E. E X O R A T A E

P. L I V I A E. F I R M A E. E T

F E S T O. F I L I O. E T

F I R M I A E. F I L I A E

Sensus

Sensus est. *Titus Livius Levinus Lucii Filius Stellatina Tribu Tiri Livii Et Livinae Conjugum Liberrus Tumulum Fecit* fortasse *Sibi Et Venoniae Exoratae Publii Filiae Liviae* cognomento a marito accepto, & *Firmae* cognomine suo. Et *Festo Filio, & Firmae Filiae*. An vero hic *Titus Livius Levinus* Paravini historici adeo bene de Romana Republica meriti *Liberrus* dici possit, aut debeat, ii dijudicent, qui aquilino omnia discernunt oculo.

C L I V.

Alio prægrandi marmore, quo aquila fastigio triangulari includitur, duobus hinc inde pegasis, sive gryphis vas altero pede fundentibus, columnæ duæ sequuntur, quibus alligata hasta, inferius autem frenatis bobus currus trahitur, dolio oblongo onustus, quem currum auriga flagellum quasi movens regit, boves præit porcus: in medio hæc inscriptio elegans.

T. ARRIO. T. F. ETRO TERTIO

A N N. X X I

MVCIA T. F. MODESTA

M A T E R V. F

SIBI. ET. T. ARRIO. M. F. VIRO

INVIDA FLORENTEM RAPVERVNT
FATA IVVENTANEC LIQVID MISERO ME SVPER-
ESSE MEISFLEVIT PRAESENTEM MATER
FLEVERE SODALESET MATER TEPIDO CONDEDIT
OSSA ROGOQVAE PRIVS HOC TITVLO
DEBVIT IPSA LEGI*Tum in basi marmoris incisum.*

IN AGRO. P. XX. IN FRONTE. P. XX.

Liquid

Liquid pro Licuit, & Concedit pro Condidit in faxo ita fuisse facile credimus. Ultimum carmen. initium hujus inscriptionis nobis explanat. Nam Mucia Modesta rapto sibi in florenti ætate Filio Tito Arrio Etro, & Terrio fortassis inter natos Vivens Fecit hunc tumulum, & sibi, & Viro Arrio; adeoque legitur nomen filii ante nomen matris, quia mater justa persolvit nato, quæ juxta naturæ ordinem a nato ipsi persolvenda erant.

C L V.

Alio marmore, rosa tympano triangulari inclusa, Delphinis circum jacentibus, inter vero duas columnas hæc inscriptio.

P. AE B V T I V S
 P. LIB. MEMNO
 AVG. SIBI. ET
 AE B V T I AE M I L E
 L I B E R T A E
 D E L I C. A T A L
 S V AE
 T. F. I.

In basi autem hæ singulares litteræ.

H. M. H. N. S.

Hoc Monumentum Heredes Non Sequitur.

Nimirum non licet heredibus in hunc tumulum alium mortuum inferre.

In ædibus Antonini Theſauri Præſidis Aſtenſis, columna marmorea malis litteris.

VIRIATIVS
A. F. TERNI
TAVR. OBOLIO
PVLANIUS
PRISCVS

Primo verſu lege *Viribus*; ſecundo *Æterni*, aut *Æternis*; tertio *Taurobolio*. Cur ita legendum ſit, vide in prima parte, Diſſertatione 2.

CLVII.

Alio marmore dimidiato. Prior pars deſeit.

.....ONIVS. L. F
.....L. PEREGRINVS
.....LEG. XXII. PR. P. F. ID
.....LEGAT. A COMMENT
.....L. F. OPTIO. CENTVRIO
.....ONIS EIVSDEM
.....AVS. PILVS. PRIOR
.....NOR. XXXIX. STIP. XVI
.....F I

Mutilum eſt, & non ſine mendo Epigramma.

CLVIII.

CLVIII.

Alio marmore oblongo.

P. AEBVTIO P. F. NEPOTI. AED. II. II. VIR. II
SABINA. FRATRI

Ita lege: *P. Aebutio Publii Filio Nepoti Aedili Secundum Duumviro Secundum.*

CLIX.

Alio marmore.

C. VRVINVS C. F
SILENVS. SIBI. ET
AM OENAE. VXORI. ET
IRICO. FILIO
T. T
V. F

Ita ultimæ notæ explicari possunt. *Testamento Tumulum Voluit Fieri.*

CLX.

Alio marmore.

Q. AEBVTIVS
CILONIS. F
POMPEIA. VELAC
ENA. Q. F

Quintus Aebutius Cilonis Filius Pompeja Velacena Quintâ Filia heic siti sunt.

R 2

CLXL

In ædibus Francisci Boyvini Baronis Villarii.

V. F.

AEBVTIA M. F. TERTVLLIA. SEX
POMPEIO. BASSO. VIRO. VINNO
NIAE. SECVNDÆ. COCERAE.
POMPEIAE. SATVRNINAE. F. ANN. XXV.
SEX. POMPEIO. CLEMENTI. ANN. XXX.
PVPINIAE. FIRMAE. AVCTAE

CLXII.

*In mœnibus Civitatis recens inventum, in Palatium translatum, marmore in duos
cippos partito.*

C. C V S I O M. F

C A L V I S I O

III. V I R. A E D. P

F I L I O

CLXIII.

Ibidem.

Q. C V S I O

M. F

F R A T R I

CLXIV.

CLXIV.

In edibus Romagnanorum.

D. M.

TRANQVILLI
 SECVNDINI
 SIBI ET
 IVLIAE
 CONIVGI
 KAR

CLXV.

Alio marmore.

LIBERO PATRI
 SACRVM
 L. F. SENE CIO
 V. S. L. L. M

*Libero Patri Sacrum Lucii Filius Senecio Vorum Solvit
 Lubentissime Merito. Difficile credimus integram hanc in-
 scriptionem.*

CLXVI.

CLXVI.

Alio marmore, quo duo sculpti sunt Delphini rosam subodorantes.

V. F.

Q. ANTISTIVS

NIGRINVS.

SIBI. ET

ANTISTITAE. Q. L

EXPECTATAE

VXORI

*Ita emendari debet. Vivens Fecit Q. Antistius Nigrinus
Sibi Et Quintae Antistiae Quinri Liberae Expectatae Uxor.*

CLXVII.

Alio marmore, cui intersunt cupidines, Cherapho advectum.

D. M.

ACVTIAE Q. F. SABINAE

FEMINAE. SANCTISSIMAE

Q. VESQVASIVS. FORTVNATVS

F. I. D. P. S.

Fieri Jussit De Pecunia Sua.

CLXVIII.

In ædibus Vagnoniis, translatum nunc ad Castrum vetus agri Taurinensis marmore dimidiato.

CLAVDIO. DRVSL F. C....

TRIBVNIC. POTEST. V....

LITIVS. T. F. STEL. BARB....

TRIBVNVS. MILITVM. P....

Alium nos docet hæc inscriptio *Glisium Titi Filium Stellatina* cognomine *Barbatum Tribunum Militum*, qui statuatam, aut aliud monumentum *Clandio Drusi Filio Cesari* dedicavit.

CLXIX.

Alio marmore.

DIIS OMNIBVS

H Y G I N V S

P R I A M L F R A T E R

P O S V I T

CLXX.

Alio,

CAPITO. ATTIVS

A T T O N I S. F.

V. F

CLXXI.

CLXXI.

Alia.

T. CASSIO

M. FIL. OL...

OL. id est Olla Posita.

CLXXII.

Alia.

ATILIO. P. F

....NEPOTI....

CLXXIII.

Alia, cui internexi florum fasciculi, subtus vero in columnis binis totidem hastae alligatae, & mediae tabulae duae, superiore quidem, duae mulieres invicem quasi colloqui videntur, tertia inest mulier infantulum manu regens, inferiore tabula mensa est, cui duo stantes viri velut raptim comessantur, has super tabulas haec inscriptio.

ATILIA MV. L. ONESIME

SIBI ET. AEBVTIO OPT

ATO. AVG. DEC. AVGV

CONIVGI OPTIMO

V.

P.

Littera V. redundat in primo versu. Atilia Marci Eberta Onesime, quod est Pretiosa, Sibi Et Aebutio Opraro Augustali Decurioni Auguri Coniugi Optimo Vivens Posuit.

CLXXIV.

Alio marmore, in cuius tympano caput Medusæ, ad tympani triangulum catuli seandunt, inferius appensæ florum corollæ, infra stat ara media, ad cuius dextram mulier ramum gerens, ad lævam laurus arbor, cui anguis involuitur ab arbore descendens: hæc autem inscriptio.

I. VALERIVS
FRONTO
T. F. I. SIBI
PLACIDA. ET
FIDELIS. LIBERI
FACIENDVM CV
RAVERVNT

CLXXV.

Alio marmore.

P. METELLVS
L. F. DEC. TAVR
ET QVAESTOR
ITEM DECVRIO
EPOREDIAE. ET. II. VIR
IOVI. AVG.
EX. HS. X.
TEST. PONI. CVR

Duplicem duabus in Urbibus obtinuit Magistratum *Pu-
blius Metellus*, *Taurini Decurio*, & *Quæstor* fuit: *Eporedia
Decurio*, & *Duumvir*; quæ munia tamen nonnisi diversis
temporibus obtinere potuisse videtur.

Tam. II.

S

CLXXVI.

CLXXVI.

Alia marmore.

T. LVCCEIO
 T. FIL. STELLAE
 PETRONIANO
 EQ. ROM. EQ. R.
 PETRONIA. M. F
 MARCELLINA
 MATER
 T. F. I.

In secundo versu non STELLAE, sed STELLAT. Tribu
 nempe *Stellatina* lege, & in quarto ultimæ litteræ R. loco
 P. reponere.

CLXXVII.

In Vinca Alexandri Serræ Pictoris, Taurino translatus.

GENIO
 M. ISVNI
 PROCVLI
 SODALICI
 I V V E N T
 PATRONO

PATRONI legendum efficit, at in faxis multæ hujusmodi
 scribilingines occurrunt.

CLXXVIII.

CLXXVIII.

Alia.

LIBOTIATVS. SIB. ET
 VENTINIAE. L. F. IRATAE
 VXORI T. F. I.

CLXXIX.

Alia colliso marmore.

DOMITIVS
 VERVS

CLXXX.

Variis faxis ingentibus, & litteris cubitalibus, in muris Civitatis.

DIVVS. AVG. DIVI FIL

CLXXXI.

Alia.

DIVI. NERVAE

CLXXXII.

Alia.

DIVI. ANTONINI

S 2

CLXXXIII.

Alio.

D I V I F R A T

CLXXXIV.

In Claustro Canobii Divi Andreae , marmore oblongo.

L. VIBIVS. C. F. STEL

C E N S O R

EXSOMNIAE. L. F. SECVNDAE

V X O R I

L. VIBIO. SEVERO. FILIO

C. VIBIO. L. F. PATRI

C A T I A E. T E R T I A E

S E X. F I L. M A T R I

V I B I A E. G R A T A E. L I B

Ne credas *Censor* muneris esse vocabulum , sed cognomen habeto post nomen *Tribus* poni solitum . Quamquam *Stella* cognomen esse posset , sicuti in alio marmore habemus , *Cajus Vsbius Stella* ; at illic notam paterni nominis non habemus , nec aliud cognomen post vocem *Stella* ; adeoque illic cognomen nominis est , quod heic est mera nota *Tribus* .

Quæ addit Pingonius , utpote quæ nostra non interfunt , consulto omittimus , sicut quædam pauca omisimus , omni procul dubio spuria .

INDEX

I N D E X

Nominum , & Rerum præcipuarum.

A

A Cro Medicus . . .	pag. 118.
Acutus Libertus . . .	77.
Acutia Sabina . . .	134.
Adjutrix Uxor . . .	80.
Æterna Domus pro Sepulchro . . .	58.
Æbutius Pallens . . .	62.
Æbutia Tertullia . . .	132.
Æolia Æliana . . .	71.
Ahala Augustalis . . .	86.
Alfius Restitutus . . .	57.
Anna Meroe . . .	80.
Annius Seneca . . .	111.
Antistia Cbryseis . . .	97.
Antistia Delphis . . .	126.
Antonia Ibo . . .	106.
Aper sculptus . . .	24.
Aulus Curtius . . .	117.
Æbutius Mainus . . .	125.
Titius Bellicus . . .	63.
Aurelius Crescentianus . . .	52.
Pistus . . .	52.
Victorinus . . .	53.
Marcianus . . .	103.
Atilia Onesime . . .	136.
Attia Lucina . . .	49.
Zoe . . .	76.

B

Bagnolus Comes laudatus . . .	117.
Bruttia Fida . . .	51.
Hygia . . .	83.
Graphis . . .	ibid.

C

Capito Attius . . .	135.
Cajus Minnius . . .	112.
Gavius Silvanus . . .	48.
Geminus Vibianus . . .	49.
Pinarius Onesimus . . .	57.
Publius Attianus . . .	76.
Eubodus . . .	ibid.
Baburius . . .	78.
Domitius Seneca . . .	79.
Sævonius . . .	80.
Coruncanus . . .	92.
Leuconius Velox . . .	95.
Vibius Stella . . .	124.
Clodius Aquilianus . . .	118.
Menianus Valens . . .	120.
Cusius Calvisius . . .	132.
Cassidarius Ampheristus . . .	57.
Cærus, seu Occasio . . .	4.
Centaurus Chiron . . .	10.
Cænonia Polla . . .	112.
Cælius Ebo . . .	ibid.
Nigrinus . . .	ibid.
Justus . . .	ibid.
Cælia Severina . . .	115.
Choragiarii Officium . . .	63.
Cimber . . .	70.
Circitor . . .	103.
Claudia Paulina . . .	57.
Januaria . . .	94.
Cornelia Jucunda . . .	93.
Vera . . .	96.
Soteris . . .	115.
Prisca . . .	126.
Cornelius Bassus . . .	85.
Cbrysius . . .	49.
Cullens sculptus . . .	22.

Cusia

Cusia Polia 90.

D.

Dejotara pag. 119.

Diadumenus Calator 1.

Domitius Vettius 75.

. . . *Marcellus* 124.

. . . *Fronto* 80.

. . . *Verus* 139.

Domitia Cile 79.

Dugius Gimmio 60.

E.

Eporedia Civitas 92.

Esiata Oppia 60.

Exarchus Numerorum . . 52. 53.

F

Flaviales 78.

Flamen 57.

Flavius Vitalis 58.

Fronto Mauritanus Veteranus 78.

G

Gladiator 22.

Glitius Agricola 25. 26. 27. 28. 29.

. . . *Verus* 120.

. . . *Agathopus* 50.

. . . *Barbatus* 135.

Gaudilla Oppia 60.

H

Hercules Butthoenas 23.

Hanore Contentus Impensam Remi-

fit 86.

I

Januarius Vintius 119.

Judex ex V. Decuriis 51.

Juppiter Ammon 15.

. . . *Custos Aug. Taur.* 107.

Juneila Verina 69.

. . . *Vera* *ibid.*

Junia Lartia 49.

Junitia Moschis 116.

L

Lanuvium Latii Oppidum 72.

Legiones Severo Imp. 36.

Legio III. Ferrata 35.

. . . *I. Italica* *ibid.*

Legio III. Phrygum 75.

Leptis Urbs 42.

Leuconia Alpina 95.

Libotianus 139.

Lucillia Valeria 102.

. . . *Rutilia Severina* 116.

Lucius Valerius Severinus 44.

. . . *Caelius Signifer* 46.

. . . *Tettienus Vitalis* 58.

. . . *Musfius Pinus* 64.

. . . *Musfius Petronius* *ibid.*

Lucius Valerius Firminius 68.

. . . *Caelius Gallus* 69.

. . . *Licinius Verus* 71.

. . . *Salvius* 72.

. . . *Aponius* 77.

. . . *Antistius* 97.

. . . *Salvius* 87.

. . . *Mindius Supernus* 115.

. . . *Decimus Clytus* 117.

. . . *Gosinius Hilarius* 125.

. . . *Valerius Fronto* 137.

. . . *Vibius* 140.

. . . *Severus* *ibid.*

Lucillia Prima 62.

M

Magia Vera 102.

Marcus Vibius Marcellus 49.

. . . *Cornelius* 50.

. . . . *Ven-*

Vennonius	pag. 51.
Julius Cotti	67.
Cacilius Thraso	69.
Licinius Celer	71.
Gimmius Clemens	102.
Locusius Laganius	121.
Ifunus Proculus	138.

Militaris Allocutio	22.
Militum Pugnantium incurfus	22.
Minicia Petina	42.
Mestria Fortunata	72.
Hermais	116.
Mettania	85.
Mettania Secundina	88.
Messia Firma	118.
Muccia Modesta	128.
Mulieris Optime Elogium	44.
Mussia Tyche	64.

N

Nicia	118.
Nicanor	72.
Numeri Militares	52.
Numerius Appius	45.

O

Occasio Sculpta	4.
Onesimus Vennonius	110.

P

Pallas Attica	123.
Pappas Adjutor	97.
Petronia Marcellina	138.
Pollentia Civitas	71.
Politicus Publius	114.
Pompejus Bassus	132.
Publius Fadientus	74.
Vettius	88.
Valerius Colofus	91.
Arrius Secundinus	92.

Coffius Maxumus	125.
Rutillus	107.
Arimeus Nicephorus	115.
Cornelius	126.
Æbutius Memmo	129.
Metellus	137.

Q

Quintus Salvius Notus	82.
Livius	85.
Rubrius Crescens	113.
Cusius	132.
Antistius Nigrinus	134.
Vasquasius Fortunatus	134.

R

Rubrius Severianus	49.
Rufus Aufenius	82.
Rutilius Gallicus Leptitanus	42.

S

Sacrificii Ritus	20.
Sagintius	117.
Salaria Aphrodite	99.
Saturninus	116.
Sceptra Antiqua	1.
Scyphus Herculi dicatus	105.
Septicius Adjutor	97.
Sextia Tiophile	41.
Sextumviri Juniores	117.
Sodalitium Marmorar.	126.
Staius Æbutius	61.
Cimmius	102.
Sulpicia Primilla	83.

T

Taraneus Thomas laudatus	105.
Titus Sulpicius Atticus	83.
Asiaticus	ibid.
Cusius	90.

.. Clau-

<i>Claudius Soterichus</i>	94.	<i>Camilla</i>	69.
<i>Vettius</i>	pag. 105.	<i>Trophæa sculpta</i>	23.
<i>Minuconius</i>	110.	<i>Tuennonius Restitutus</i>	99.
<i>Æbutius Glaucus</i>	111.	<i>Thyrfa Aquilina</i>	129.
<i>Scaurus</i>	ibid.		
<i>Momius</i>	113.	V	
<i>Marcus</i>	114.		
<i>Claudius Processus</i>	119.	<i>Venus Marina sculpta</i>	22.
<i>Mettius</i>	ibid.	<i>Ericyna</i>	123.
<i>Arrius</i>	ibid.	<i>Vennonia Victorina</i>	49.
<i>Lucejus Petronianus</i>	138.	<i>Vennonius Venerianus</i>	96.
<i>Cassius</i>	136.	<i>Vettia</i>	71.
<i>Tranquillus Secundinus</i>	133.	<i>Vibii Forum</i>	49.
<i>Tribus Stellatina</i>	33.	<i>Vibia Gens</i>	ibid.
<i>Polia</i>	ibid.		

at

ste

2004

719

Y-

